T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEKİRDAĞ İLİ SÜLEYMANPAŞA İLÇESİNDEKİ TARİHİ ÇEŞMELERİN TESPİTİ VE MİMARİ KORUMA SORUNLARINA ÖNERİLER

ŞAHRANUR KAPOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GEBZE
2021

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEKİRDAĞ İLİ SÜLEYMANPAŞA İLÇESİNDEKİ TARİHİ ÇEŞMELERİN TESPİTİ VE MİMARİ KORUMA SORUNLARINA ÖNERİLER

ŞAHRANUR KAPOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ MİNE TOPÇUBAŞI

GEBZE
2021

T.R.

GEBZE TECHNICAL UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

DETECTION OF THE HISTORICAL FOUNTAINS IN SÜLEYMANPAŞA DISTRICT IN TEKİRDAĞ AND RECOMMENDATIONS FOR THEIR ARCHITECTURAL CONSERVATION PROBLEMS

ŞAHRANUR KAPOĞLU

A THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE

DEPARTMENT OF ARCHITECTURE

THESIS SUPERVISOR

ASSIST. PROF. DR. MİNE TOPÇUBAŞI

GEBZE

2021

GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	**YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU**

GTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08/07/2021 tarih ve 2021/32 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 28/07/2021 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Şahranur Kapoğlu'nun tez çalışması Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI)	: Dr. Öğr. Üyesi Mine Topçubaşı
ÜYE	: Prof. Dr. Elif Özlem Oral Aydın
ÜYE	: Doç. Dr. Mine Esmer

ONAY

Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun

…..…/…..…/..…… tarih ve ……/…….. sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

ÖZET

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu en önemli maddelerden biri sudur. Suyu kullanabilmek için ise birçok yapı inşa etmiştir. Zamanla gelişen kültür ve medeniyetlere paralel olarak su mimarisi de gelişme göstermiştir. Su mimarisinin en tanınmış örnekleri çeşmelerdir. Bununla birlikte çeşmeler inşa edildiği dönemin kültürel ve sosyal kimliğini de ortaya koymaktadır. Marmara Bölgesinin Trakya bölümünde yer alan Tekirdağ çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerin kültürlerini yansıtan mimari yapıları da bünyesinde barındırmaktadır. Bölgede özellikle Osmanlı zamanından kalma birçok çeşme örneği bulunmaktadır. Tekirdağ ilinde önemli restorasyon çalışmaları yapılmasına rağmen bölgedeki tarihi çeşmeler çevresel ve fiziksel faktörlerin yanı sıra yeterli koruma bilincine sahip olmayan kullanıcı ve uygulayıcıların tehdidi altındadır. Bu nedenle çalışma konusu olarak Tekirdağ ili merkez ilçesinde (Süleymanpaşa) bulunan tarihi çeşmeler seçilmiştir. Çalışma kapsamında Süleymanpaşa ilçesinde bulunan otuz üç (33) çeşmenin yirmi beş (25) tanesinin rölöve çizimleri yapılmıştır. Çeşmelerin mimari koruma sorunları tek tek incelenerek ele alınmıştır ve koruma önerileri sunulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde giriş kısmı yer almaktadır. Bu bölümde tezin amacı, katkısı ve yöntemi ifade edilmiştir. İkinci bölümde Süleymanpaşa ilçesinin coğrafi özellikleri, nüfusu ve ekonomisi, Tekirdağ ilinin tarihi anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde Süleymanpaşa ilçesinde bulunan tarihi çeşmelerin mimari özellikleri, mimari koruma sorunları ele alınmıştır. Bu bölümde yirmi beş (25) çeşmenin rölöve çalışmaları yapılmıştır ve çeşmeler bulundukları konumlara göre gruplandırılarak incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise mimari koruma sorunları yapısal ölçek ve kentsel ölçek olmak üzere iki başlık altında örneklendirilerek incelenmiştir. Sonuç bölümünde çeşmeler üzerinde yapılan tipoloji çalışmaları ve koruma sorunları özetlenmiştir. Kısa ve uzun vadede gerçekleştirilebilecek öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Süleymanpaşa, Çeşme, Mimari Koruma, Koruma Sorunları.

SUMMARY

Water is one of the most important factors that people need to survive. For that reason, to utilize water human beings have built many structures. Water architecture has also shown a development besides with developing cultures and civilizations in course of time. Fountains are the most well-known samples of water architecture.In addition to this, fountains also present cultural and social identity of the period in which they were built. Hosting various civilizations, Tekirdağ,which is located in the Thrace part of the Marmara Region, also has architectural structures that reflect the cultures of these civilizations. There are a lotof samples of fountains in the region, especially from the Ottoman period. Even the region are under threat of environmental and physical factors as well as residents or users who do not have sufficient awareness of protection. Therefore, historical fountains located in the central district of Tekirdağ province (Süleymanpaşa) were chosen as the subject of the current study. Within the scope of this study, the survey drawings of twenty-five (25) out of the thirty-three (33) fountains in the district of Süleymanpaşa were accomplished. Each of the architectural preservation problems of the fountains was examined and invesigated particularly and conservation suggestions were presented.

The introductory section is in the first part of the study. In this part the aim, utility and the method of the thesis were stated. In the second part, the geographical features of Süleymanpaşa district, its population and economy, and the history of Tekirdağ province were described. In the third part, the architectural features and preservation difficulties of the historical fountains in Süleymanpaşa district were worked out. In this section, survey study of twenty-five (25) fountains was performed and as being classified according to their locations, the fountains were studied. In part four, architectural preservation difficuities were analyzed by exemplifying them under two headings as structural scale and urban scale. In the epilogue, typology researches on the fountains and their conservation problems were summarized. Suggestions that can be carried out in the short or long term were put forward.

Keywords: Tekirdağ, Süleymanpaşa, Fountain, Architectural Conservation, Conservation Issues.

TEŞEKKÜR

Başta bana bu çalışmayı yapma fırsatı veren ve beni destekleyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mine TOPÇUBAŞI'na; sadece bu çalışmada değil hayatımın her alanında daima destekçim olan annem Havva KAPOĞLU, babam Muhammet KAPOĞLU ve teyzem Fatma BİLDİRİCİ'ye, alan çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen kardeşlerim Elanur KAPOĞLU ve Ahmet Cevher KAPOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLOLAR DİZİNİ	xx
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amacı, Katkısı ve İçeriği	1
2. TEKİRDAĞ KENTİ	4
2.1. Tekirdağ'ın Coğrafyası	4
2.2. Tekirdağ'ın Tarihi	6
2.2.1. Rumeli Fatihi Süleyman Paşa	12
2.3. Tekirdağ'ın Ulaşımı ve Ekonomisi	13
3. TARİHİ ÇEŞMELER VE SÜLEYMANPAŞA ÇEŞMELERİ	15
3.1. Anadolu'da Çeşme Mimarisinin Gelişimi	15
3.2. Tekirdağ Süleymanpaşa'da Bulunan Tarihi Çeşmeler	24
3.2.1. Mahalle Çeşmeleri	26
3.2.1.1. Vakıfavlu Sokak Çeşmesi (Mehmet Bey Çeşmesi)	26
3.2.1.2. Damat Ağa Çeşmesi	31
3.2.1.3. Kadı Arapzade Çeşmesi	35
3.2.1.4. Kazım Karabekir (Cehennemdere) Caddesi Çeşmesi	43
3.2.1.5. Tarihi Çeşme	48
3.2.2. Meydan Çeşmeleri	52
3.2.2.1. Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi	52
3.2.2.2. Hacı Said Bey Çeşmesi	58
3.2.2.3. Rüstem Efendi Çeşmesi	64
3.2.2.4. Çiftlikönü Çeşmesi	72
3.2.2.5. Şehitler Anıtı Çeşmesi	76

3.2.2.6. Liman Çeşmesi (Yalı Sokak Çeşmesi / Serezli Çeşme) 79
3.2.3. Köşebaşı Çeşmeleri 84
3.2.3.1. Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi 85
3.2.3.2. Şabanoğlu Çeşmesi (Hacı Mehmet Ağa Çeşmesi) 89
3.2.3.3. Halit Paşa Çeşmesi (Karabayır Çeşmesi) 96
3.2.3.4. Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi (Behram Reis Çeşmesi) 103
3.2.3.5. Acı Çeşme 109
3.2.3.6. Kuru Çeşme (Bahattin Efendi Çeşmesi) 113
3.2.1.7. Kırklar Tekkesi Çeşmesi (Müderris Çeşme) 118
3.2.4. Yapıya Bitişik Çeşmeler 124
3.2.4.1. Kılıçoğlu Postane Çeşmesi 125
3.2.4.2. Özdoyuran Cami Çeşmesi 128
3.2.4.3. Yalı Hamamı Çeşmesi 133
3.2.4.4. Yusuf Ağa Çeşmesi 138
3.2.4.5. İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi (Güzel Sanatlar Lisesi Çeşmesi / Saint-Takavur Kilisesi Ruhban Okulu Çeşmesi) 142
3.2.5. Çukur Çeşmeler 146
3.2.5.1. Rakoczi Çeşmesi 146
3.2.6. Bahçe Çeşmeleri 153
3.2.6.1. Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi (Tayyare Defi Çeşmesi) 153
3.2.7. Diğer Çeşmeler 157
3.2.7.1. Solak Çeşme 158
3.2.7.2. Tavanlı Çeşme 160
3.2.7.3. Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi (Hac Çeşmesi) 162
3.2.7.4. İsmail Yazıcı Çeşmesi 165
3.2.7.5. Soğukkuyu Çeşmesi (Hamami Mehmet Paşa Çeşmesi) 168
3.2.7.7. Hacı İlbey Çeşmesi 170
3.2.7.8. Kumluk Bayırı Çeşmesi 172
3.2.7.9. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi 173
3.2.8. Tipoloji Çalışmaları ve Genel Değerlendirmeler 174
4. MİMARİ KORUMA SORUNLARI 206
4.1. Yapı Ölçeğindeki Sorunlar 206
4.1.1. Strüktür Bozulmaları 206
4.1.2. Malzeme Bozulmaları 208

4.1.3. Yapının Özgün Olmayan Malzeme İle Onarımı 212
4.1.4. Yapıların Takibinin Yapılmaması 213
4.2. Kentsel Ölçekteki Sorunlar 215
4.2.1. Değer Saptama Sorunu 215
4.2.2. Ölçekler Arası İlişki Kurma Sorunu 216
4.2.3. Disiplinler Arası İlişki Kurma Sorunu 217
4.2.4. Tarihi Çevre Bilinçsizliği 219
4.2.5. Bayındırlık Etkileri 220
4.3. Genel Değerlendirmeler 221
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 224

KAYNAKLAR 233
ÖZGEÇMİŞ 237

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler ve Kısaltmalar		**Açıklamalar**
cm	:	Santimetre
mm	:	Milimetre
yy	:	Yüzyıl
vb	:	Ve benzeri
EKKA	:	Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
GTU	:	Gebze Teknik Üniversitesi
ICOMOS	:	International Council on Monuments and Sites
IKTM	:	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
KUDEB	:	Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
TESKİ	:	Tekirağ Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No:		Sayfa
2.1:	Tekirdağ ilçeleri haritası.	5
2.2:	Bizans döneminde Tekirdağ	7
2.3:	Süleymanpaşa ilçesi 1352/2021 yıllarında kent merkezlerini gösteren harita.	8
2.4:	Rodosto'dan bir görünüş.	9
3.1:	Konya'da bir mahalle çeşmesi örneği.	18
3.2:	Tophane Meydan Çeşmesi.	18
3.3:	Konya Dervişağa Çeşmesi.	19
3.4:	Yenikapı Mevlevihane Çeşmesi.	19
3.5:	Lüleburgaz Sokollu Metmet Paşa Külliyesi.	20
3.6:	Topkapı Sarayı has odasında bulunan iç mekân çeşmesi.	20
3.7:	Erzurum Yazıcı Çeşmesi,	21
3.8:	Manisa Sultan Parkı'nda bulunan tarihi çeşme.	21
3.9:	Çeşmeyi oluşturan yapı elemanları.	23
3.10:	Süleymanpaşa ilçesi tarihi çeşmelerin konumu.	24
3.11:	Süleymanpaşa'nın eski bir görüntüsü	25
3.12:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi planı, 2021.	27
3.13:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi batı görünüşü, 2021.	27
3.14:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.	28
3.15:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi A-A kesiti, 2021.	28
3.16:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi, 2021.	29
3.17:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi ayna taşı, 2021.	29
3.18:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi kuzeydoğu ve kuzeybatı görünüşleri.	30
3.19:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi kuzey görünüşü ve kuzeyinde bulunan istinat duvarı.	31
3.20:	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi restorasyon öncesi durumu.	31
3.21:	Damat Ağa Çeşmesi planı, 2021.	32
3.22:	Damat Ağa Çeşmesi güney görünüşü, 2021.	32
3.23:	Damat Ağa Çeşmesi batı görünüşü, 2021.	33
3.24:	Damat Ağa Çeşmesi A-A kesiti, 2021.	33

3.25: Damat Ağa Çeşmesi, 2021. 34
3.26: Damat Ağa Çeşmesi kitabe detayı, 2021. 34
3.27: Kadı Arapzade Çeşmesi planı, 2021. 36
3.28: Kadı Arapzade Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 36
3.29: Kadı Arapzade Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 37
3.30: Kadı Arapzade Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 37
3.31: Kadı Arapzade Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 38
3.32: Kadı Arapzade Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 38
3.33: Kadı Arapzade Çeşmesi, 2021. 39
3.34: Kadı Arapzade Çeşmesi kitabe detayı, 2021. 39
3.35: Kadı Arapzade Çeşmesi süsleme ve lüle detayı, 2021. 40
3.36: Kadı Arapzade Çeşmesi 1995 yılına ait kuzey görünüşü ve kitabesi. 41
3.37: Kadı Arapazade Çeşmesi 1997 yılına ait fotoğrafları. 42
3.38: Kadı Arapzade Çeşmesi 2001 yılına ait kuzey ve güney görünüşü. 42
3.39: Kadı Arapzade Çeşmesi eski görünüşü. 43
3.40: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi planı, 2021. 44
3.41: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi doğu cephesi görünüşü, 2021. 44
3.42: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 45
3.43: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi, 2021. 45
3.44: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi Ayna Taşı, 2021. 46
3.45: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi restorasyon öncesi durumu. 47
3.46: Tarihi Çeşme planı, 2021. 48
3.47: Tarihi Çeşme kuzeydoğu görünüşü, 2021. 49
3.48: Tarihi Çeşme A-A kesiti, 2021. 49
3.49: Tarihi Çeşme, 2021. 50
3.50: Tarihi Çeşme süsleme, 2021. 50
3.51: Tarihi Çeşme eski görünüşü. 51
3.52: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi planı, 2021. 53
3.53: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 53
3.54: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, güney görünüşü, 2021. 54
3.55: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 54
3.56: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 55
3.57: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 55
3.58: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, 2021. 56

3.59: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi 2009 yılındaki görünüşü. 57
3.60: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi 2009 yılındaki durumu. 57
3.61: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi eski görünüşü. 57
3.62: Hacı Said Bey Çeşmesi, 2021. 59
3.63: Hacı Said Bey Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 59
3.64: Hacı Said Bey Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 60
3.65: Hacı Said Bey Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 60
3.66: Hacı Said Bey Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 61
3.67: Hacı Said Bey Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 61
3.68: Hacı Said Bey Çeşmesi, 2021. 62
3.69: Hacı Said Bey Çeşmesi kitabesi, 2021. 62
3.70: Hacı Said Bey Çeşmesi süslemesi, 2021. 63
3.71: Rüstem Efendi Çeşmesi planı, 2021. 65
3.72: Rüstem Efendi Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 66
3.73: Rüstem Efendi Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 66
3.74: Rüstem Efendi Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 67
3.75: Rüstem Efendi Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 67
3.76: Rüstem Efendi Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 68
3.77: Rüstem Efendi Çeşmesi kuzey cephesi, 2021. 68
3.78: Rüstem Paşa Çeşmesi süsleme detayı, 2021. 69
3.79: Rüstem Efendi Çeşmesi kitabe detayı, 2021. 69
3.80: Rüstem Paşa Çeşmesi önünde bulunan martı formundaki ankesörlü telefonlar. 70
3.81: Rüstem Paşa Çeşmesi 2015 yılındaki görünüşü. 71
3.82: Rüstem Efendi Çeşmesi eski görünüşü. 71
3.83: Çiftlikönü Çeşmesi planı, 2021. 72
3.84: Çiftlikönü Çeşmesi kuzey ve güney görünüşü, 2021. 73
3.85: Çiftlikönü Çeşmesi doğu ve batı görünüşü, 2021. 73
3.86: Çiftlikönü Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 73
3.87: Çiftlikönü Çeşmesi, 2021. 74
3.88: Çiftlikönü Çeşmesi kitabesi ve süslemesi, 2021. 74
3.89: Çiftlikönü Çeşmesi 2013 yılı restorasyon öncesi batı ve kuzey görünüşü. 75
3.90: Şehitler Anıtı Çeşmesi planı, 2021. 76
3.91: Şehitler Anıtı Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 77

3.92: Şehitler Anıtı Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 77
3.93: Şehitler Anıtı Çeşmesi, 2021 78
3.94: Şehitler Anıtı Çeşmesi eski görünüşü. 79
3.95: Liman Çeşmesi planı, 2021. 80
3.96: Liman Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 80
3.97: Liman Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 81
3.98: Liman Çeşmesi kuzey ve güney görünüşü, 2021. 81
3.99: Liman Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 82
3.100: Liman Çeşmesi, 2021. 82
3.101: Liman Çeşmesi kitabe detayı, 2021. 83
3.102: Liman Çeşmesi eski görünüşü. 84
3.103: Kahveccioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi planı, 2021. 85
3.104: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 86
3.105: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 86
3.106: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 87
3.107: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 87
3.108: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi, 2021. 88
3.109: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi kitabesi, 2021. 88
3.110: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi eski görünüşü. 89
3.111: Şabanoğlu Çeşmesi planı, 2021. 90
3.112: Şabanoğlu Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 91
3.113: Şabanoğlu Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 91
3.114: Şabanoğlu Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 92
3.115: Şabanoğlu Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 92
3.116: Şabanoğlu Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 93
3.117: Şabanoğlu Çeşmesi eski fotoğrafı. 93
3.118: Şabanoğlu Çeşmesi, 2021. 94
3.119: Şabanoğlu çeşmesi kitabe ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020] ve aynalık taşı detayı, 2021. 94
3.120: Şabanoğlu Çeşmesi 2019 yılına ait bir görünüşü. 96
3.121: Şabanoğlu Çeşmesi eski görünüşü. 96
3.122: Halit Paşa Çeşmesi planı, 2021. 97
3.123: Halit Paşa Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 98
3.124: Halit Paşa Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 98

3.125: Halit Paşa Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 99
3.126: Halit Paşa Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 99
3.127: Halit Paşa Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 100
3.128: Halit Paşa Çeşmesi, 2021. 100
3.129: Halit Paşa Çeşmesi ayna taşı süsleme detayı, 2021. 101
3.130: Halit Paşa Çeşmesi 2007 yılına ait görünüşü. 102
3.131: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi planı, 2021. 103
3.132: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 104
3.133: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 104
3.134: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 105
3.135: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, 2021. 105
3.136: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi ayna taşı, 2021. 106
3.137: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi sivil mimari yapı yıkılmadan önceki kuzeydoğu ve güneybatı görünüşü. 108
3.138: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmes. 108
3.139: Acı Çeşme planı, 2021. 109
3.140: Acı Çeşme kuzey görünüşü, 2021. 110
3.141: Acı Çeşme doğu görünüşü, 2021. 110
3.142: Acı Çeşme batı görünüşü, 2021. 111
3.143: Acı Çeşme A-A kesiti, 2021. 111
3.144: Acı Çeşme, 2021. 112
3.145: Acı Çeşme 2014 yılına ait görünüşü. 113
3.146: Kuru Çeşme planı, 2021. 114
3.147: Kuru Çeşme kuzey görünüşü, 2021. 114
3.148: Kuru Çeşme doğu görünüşü, 2021. 115
3.149: Kuru Çeşme A-A kesiti, 2021. 115
3.150: Kuru Çeşme, 2021. 116
3.151: Kuru Çeşme 1998 yılına ait bir görünüşü. 117
3.152: Kuru Çeşme eski görünüşü. 118
3.153: Kırklar Tekkesi Çeşmesi planı, 2021. 119
3.154: Kırklar Tekkesi Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 119
3.155: Kırklar Tekkesi Çeşmesi güney görünüşü, 2021. 120
3.156: Kırklar Tekkesi Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 120
3.157: Kırklar Tekkesi Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 121

3.158: Kırklar Tekkesi Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 121
3.159: Kırklar Tekkesi Çeşmesi, 2021. 122
3.160: Kırklar Tekkesi Çeşmesi 2000 yılındaki görünüşü. 123
3.161: Kırklar Tekkesi Çeşmesi 2000 yılındaki görünüşü. 124
3.162: Kıkrlar Tekkesi Çeşmesi eski görünüşü. 124
3.163: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi planı, 2021. 125
3.164: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 126
3.165: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 126
3.166: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi, 2021. 127
3.167: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi kitabe detayı, 2021. 127
3.168: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi eski görünüşü. 128
3.169: Özdoyuran Cami Çeşmesi planı, 2021. 129
3.170: Özdoyuran Cami Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 129
3.171: Özdoyuran Cami Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 130
3.172: Özdoyuran Cami Çeşmesi, 2021. 130
3.173: Özdoyuran Cami Çeşmesi aynalık süslemesi, 2021. 131
3.174: Özdoyuran Cami Çeşmesi eski görünüşü. 132
3.175: Özdoyuran Cami Çeşmesi eski görünüşü. 132
3.176: Yalı Hamamı planı, 2021. 133
3.177: Yalı Hamamı Çeşmesi batı görünüşü, 2021. 134
3.178: Yalı Hamamı Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 134
3.179: Yalı Hamamı Çeşmesi, 2021. 135
3.180: Yalı Hamamı Çeşmesi kemer köşeliği süslemesi, 2021. 135
3.181: Yalı Hamamı'nın bir görünüşü, 2021. 136
3.182: Yalı Hamamı Çelmesi eski görünüşü. 137
3.183: Yusuf Ağa Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021. 138
3.184: Yusuf Ağa Çeşmesi planı, 2021. 139
3.185: Yusuf Ağa Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 140
3.186: Yusuf Ağa Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 140
3.187: Yusuf Ağa Çeşmesi, 2021. 141
3.188: Yusuf Ağa Çeşmesi eski görünümü. 142
3.189: İnönü İlköğretim Çeşmesi vaziyet planı, 2021. 143
3.190: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi kuzeybatı görünüşü, 2021. 143
3.191: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 144

3.192: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi, 2021. 144
3.193: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Kitabesi, 2021. 145
3.194: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi süslemesi, 2021. 145
3.195: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi ve Güzel Sanatlar Lisesi. 146
3.196: Rakoczi Çeşmesi planı, 2021. 147
3.197: Rakoczi Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 147
3.198: Rakoczi Çeşmesi doğu görünüşü, 2021. 148
3.199: Rakoczi Çeşmesi, 2021. 148
3.200: Rakoczi Çeşmesi kitabesi, 2021. 149
3.201: Rakoczi Çeşmesi 1892 yılında resmedilmiş karakalem çizimi. 150
3.202: Rakoczi Çeşmesi eski görünüşü. 150
3.203: Rakoczi Ferenc'in kartal arması. 151
3.204: Rakoczi Ferenc'in kartal armasının resmedildiği 1892 yılına ait karakalem çalışması. 151
3.205: Prens Rakoczi anıtı. 152
3.206: II. Rakoczi Ferenc'in anılar müzesi. 152
3.207: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi planı, 2021. 154
3.208: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi kuzey doğu görünüşü, 2021. 154
3.209: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi A-A kesiti, 2021. 155
3.210: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi, 2021. 155
3.211: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi tamir kitabesi, 2021. 156
3.212: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi eski görünüşü. 157
3.213: Solak Çeşme. 159
3.214: Solak Çeşme kemer üzerindeki süsleme detayı. 159
3.215: Solak Çeşme 1997 yılına ait görünüşü. 160
3.216: Tavanlı Çeşme, 2021. 161
3.217: Tavanlı Çeşme eski görünüşü. 161
3.218: Tavanlı Çeşme kitabesi. 161
3.219: Tavanlı Çeşme 2007 yılına ait bir görünüşü. 162
3.220: Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi. 163
3.221: Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi aynalık ve süsleme detayı. 164
3.222: İsmail Yazıcı Çeşmesi. 165
3.223: İsmail Yazıcı Çeşmesi kitabesi. 166
3.224: İsmail Yazıcı Çeşmesi 1996 yılındaki görünüşü. 167

3.225: İsmail Yazıcı Çeşmesi eski görünüşü. 167
3.226: İsmail Yazıcı Mesire Alanı. 168
3.227: Soğukkuyu Çeşmesi, 2021. 169
3.228: Soğukkuyu Çeşmesi 2007 yılına ait görünüşü. 170
3.229: Soğukkuyu Çeşmesi eski görünüşü. 170
3.230: Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi. 171
3.231: Kumluk Bayırı Çeşmesi 172
3.232: Bağcılık Araştırma Enstitüsü 173
4.1: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, 2021. 207
4.2: Tarihi Çeşme ve mermer malzemede görülen çatlaklar, 2021. 207
4.3: Damat Ağa Çeşmesi, 2021. 208
4.4: Çiftlikönü Çeşmesi, 2021. 209
4.5: Kadı Arapzade Çeşmesi yalak kısmında oluşan yosunlar, 2021. 210
4.6: Kırklar Tekkesi Çeşmesi, 2021. 210
4.7: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi, 2021. 211
4.8: Özdoyuran Cami Çeşmesi, 2021. 211
4.9: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi, 2021. 212
4.10: Halit Paşa Çeşmesi, 2021. 213
4.11: Vakıfoğlu Sokak Çeşmesi, 2021. 214
4.12: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, 2021. 214
4.13: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi, 2021. 220

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No:		Sayfa
3.1:	Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan çeşmelerin tipolojisi 1.	176
3.2:	Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan çeşmelerin tipolojisi 2.	177
3.3:	Tekirdağ Süleymanpaşa'da bulunan çeşmelerin mevcut durum ve öneri müdahale analizi.	179
3.4:	Yapım tarihi – yapı malzemesi tipoloji çalışması.	182
3.5:	Yapım tarihi - plan tipi tipoloji çalışması.	183
3.6:	Yapım tarihi - kemer tipi tipoloji çalışması.	185
3.7:	Bulundukları konum - yapı malzemesi tipoloji çalışması.	186
3.8:	Bulundukları konum - plan tipi tipoloji çalışması.	188
3.9:	Yapı malzemesi - plan tipi tipoloji çalışması.	189
3.10:	Yapı malzemesi - ayna taşı tipoloji çalışması.	190
3.11:	Yapım tarihi - kullanım durumu analiz çalışması.	192
3.12:	Yapı malzemesi - kullanım durumu analiz çalışması.	193
3.13:	Bulundukları konum - kullanım durumu analiz çalışması.	195
3.14:	Yapım tarihi - korunmuşluk durumu analiz çalışması.	196
3.15:	Yapı malzemesi - korunmuşluk durumu analiz çalışması.	197
3.16:	Bulundukları konum - korunmuşluk durumu analiz çalışması.	198
3.17:	Yapı malzemesi - strüktürel durum analiz çalışması.	201
3.18:	Bulundukları konum - strüktürel durum analiz çalışması.	202
4.1:	Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan çeşmelerin mimari koruma sorunları.	223

1. GİRİŞ

Farklı uygarlıkların izlerini taşıyan tarihi yapılar, dönemin geleneklerini, yaşam tarzlarını ve ruhunu gelecek nesillere aktararak, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurulabilmesine katkı sağlarlar. Günümüze ulaşmayı başaran bu tarihi yapıların pek çoğunda zaman, doğal afetler, savaş, yangın, vandalizm vb. etmenler sonucu yapısal sorunlar görülür. Daha önce onarım çalışması geçirmeden zamana meydan okumaya çalışan yapıların yanı sıra çeşitli nedenlerle tahrip olmuş, basit veya kapsamlı müdahaleler ile varlığını sürdürmüş yapılar da bulunmaktadır. Yapıların sahip oldukları değerler ve özgün kimlikleri ile sürdürülebilirliklerinin sağlanması, günümüzde korumanın önemli ölçütlerden biri olarak ulusal ve uluslararası yasalar ile güvence altına alınmıştır.

Tekirdağ ili verimli toprakları ve coğrafi konumunun önemi dolayısıyla Kalkolitik Çağ'dan günümüze birçok kavimin hâkimiyeti altında kalmıştır. Bu medeniyetlerin kültürünü, yapıldığı dönemin gelenek ve göreneklerini anlatan çeşitli tarihi yapılar günümüze ulaşmıştır. İl kapsamında çeşitli koruma projeleriyle tarihi yapılar koruma altına alınmaya çalışılmaktadır. Fakat bu çalışmalar henüz yeterli boyuta ulaşamamış, sivil mimari yapılar, çeşmeler gibi birçok tarihi yapı yok olma tehdidi ile kaşı karşıyadır. Tarihi yapılardan çeşmeler, su mimarisinin en önemli eserleridir. Alanda bulunan çeşmeler ise Osmanlı zamanından kalma yapılardır. Osmanlıda mahalle dokusunun gelişmesinde çeşmeler belirleyici unsurlardan biridir. Bu yüzden hemen her mahallede en az bir çeşme bulunmaktadır. Günümüze ulaşan çeşmelerin bir kısmının restorasyonu yapılmış, bir kısmı tamamen harap ve kullanılamaz durumdadır. Bu çalışmada Tekirdağ ili Süleymanpaşa ilçesinde bulunan unutulmaya yüz tutmuş tarihi çeşmeler, mimari koruma sorunları kapsamında ele alınmıştır.

1.1. Tezin Amacı, Katkısı ve İçeriği

Tez konusu olarak seçilmiş alan Tekirdağ ili Süleymanpaşa ilçesidir. Tezin amacı ilçedeki tarihi çeşmelerin tespiti ve koruma sorunlarına öneriler getirmektir. Günümüz itibariyle bu yapıların problem alanlarını tespit etmek ve uygulama aşamasında kullanılacak altlıkları oluşturmaktır.

Bir senelik çalışma sırasında YÖK Tez arşivi, il ve ilçe belediye arşivleri, Koruma Kurulu arşivleri, Tekirdağ Kent Tarihi Müzesi arşivleri, İl Halk Kütüphanesi'nde kent tarihi arşivleri, Yeni İnan Gazetesi arşivleri taranmıştır. Tekirdağ'da bulunan tarihi çeşmeler hakkında arşivlerde çok az bilgi bulunmaktadır. Türkiye'de çeşmeler üzerinde yapılan restorasyon konulu literatür çalışmaları İstanbul'da yoğunlaşmaktadır. Tekirdağ ise çeşmelerin mimari gelişimleri bakımından İstanbul ile benzerlik göstermektedir. Fakat şimdiye kadar Tekirdağ çeşmeleri üzerinde kapsamlı bir rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışması da yapılmamıştır. Sadece Mehmet Serez'in hazırlamış olduğu fotoğraf arşivleri bulunmaktadır [Serez ve Çevik; M. S. Serez]. Tez çalışması kapsamında çeşmelerin mevcut durumları çizimlerle ve fotoğraflarla belgelenmesi, koruma sorunlarının tespit edilmesi, uygulama önerilerinin sunulması ve bu çalışmaların proje bazında yapılması, çeşitli arşivlerin taranarak onarım geçmişleri hakkında bütün bilgilerin toplanması çok geniş bir çalışma olduğunu kanıtlamaktadır. Çalışma literatürdeki eksiklikleri de tamamladığı için önemlidir. Çeşmelerin 2021 yılındaki durumlarını kayıt altına aldığı için de önem arz etmektedir.

Çalışma alanı olarak Tekirdağ'ın ve çalışma konu olarak da tarihi çeşmelerin seçilme sebebi şudur: Tekirdağ geçmişten günümüze çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla yapılaşması da farklı katmanlar içermektedir. Geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış şehirler; tarihi yapılarıyla geçmişe ışık tutmaktadırlar. Tekirdağ'da ise camiler, hamamlar, sivil mimari yapılar ve çeşmeler gibi birçok tarihi yapı bulunmaktadır. İl genelindeki tarihi çeşmeler ise günümüzde kendi hallerine bırakılmış, tarihi niteliklerini günden güne kaybetmektedirler. Bundan dolayı çalışma konusu olarak Tekirdağ ili ve tarihi çeşmeler seçilmiştir.

İl genelinde otuz üç (33) tanesi merkez ilçede (Süleymanpaşa) konumlandırılmış toplam altmış üç (63) çeşme bulunmaktadır. Tez içeriğinde Süleymanpaşa ilçesinde bulunan çeşmelerin yirmi beş (25) tanesinde 1/10 ölçekli rölöve çalışmaları yapılmış, bütün çeşmelerin mimarisi ve mimari koruma sorunları incelenmiştir. Rölöve çalışmaları yapılamayan sekiz çeşmenin dördüne güvenlik sebebiyle gidilememiştir, dördü ise kayıtlarda geçen ada/parsel bilgileriyle bulunamamıştır.

Giriş bölümünden sonra tezin ikinci bölümünde Tekirdağ ilinin tarihi ve coğrafyası anlatılmaktadır. Tarih ve coğrafyanın anlatıldığı bu bölümde amaç çeşmeleri ilgilendiren alanlarda arka plan bilgisi vermektir. Üçüncü bölümde tarihi

çeşmelerin mimari özellikleri, rölöve çalışmaları ve koruma sorunlarından bahsedilmiştir. Çeşmeler üzerinde mevcut durum analizleri ve tipoloji çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra tipoloji çalışmalarının da analizleri yapılmıştır. Bu bölümde amaç çeşmeleri mevcut halleriyle belgelemek, mevcut halleriyle eski hallerini fotoğraflar üzerinden karşılaştırmaktır. Analiz çalışmalarıyla çeşmeler hakkında konum, malzeme, yapım tarihi, plan tiplerini birbirleriyle ve bunların koruma sorunları ile ilişkilerini araştırmaktır. Dördüncü bölümde ise mimari koruma sorunları bir bütün olarak ölçüm yapılmış yapılar üzerinden örnekler vererek incelenmiştir. Sonuç bölümünde çeşmelerin mimari özellikleri ve koruma sorunları değerlendirilmiştir. Uygulama aşaması için kısa ve uzun vadede öneriler sunulmuştur.

Çalışma için izlenilen yöntemi için şu şekilde bir yol izlenmiştir: Çalışma kapsamında çizilen rölöve çizimleri için 10.04.2021 ve 17.07.2021 tarihleri arasında alan çalışmaları yapılmıştır. Alanda lazer metre ve lazer terazi ile çeşmelerin ölçüleri alınmıştır. Fotoğrafları çekilerek mevcut halleri de belgelenmiştir. Koruma kurulu, Süleymanpaşa İlçe Belediyesi, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, TESKİ ve Tekirdağ İl Halk Kütüphanesi arşivleri taranmıştır. Eski fotoğrafları ile mevcut durumu arasında karşılaştırmalar yapılarak mimari koruma sorunları araştırılmıştır.

2. TEKİRDAĞ KENTİ

Yapılar üzerindeki koruma çalışmalarının doğru bir şekilde yapılabilmesi için yapıların bulunduğu kentin coğrafyasının, nüfusunun, ekonomisinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Sadece mevcut durumlarının değil yapıların inşa edildiği dönemin de iyi analiz edilmesi, tarih süresince gelişiminin irdelenmesi gerekmektedir.

Tekirdağ'ın coğrafyası incelendiğinde taraçalar, platolar ilin yerleşiminde etkili olmuştur. İlin yerleşimi ise çeşmelerin konumu üzerinde doğrudan etkilidir. İnsanların yoğun olarak ikamet ettikleri yerlerde çeşme sayıları da artış göstermektedir. Yine büyük şehirlere yakınlığı, önemli ticaret yolları ve limanlara sahip olması şehrin gelişimi üzerinde etkili olmuştur. Gelişen şehirlerde nüfus da doğru orantıda artmaktadır. Nüfusun artmasına sebep olan bir diğer neden göçlerdir. Nüfus arttıkça suya duyulan ihtiyaç artmakta dolayısıyla çeşme sayıları da artış göstermektedir.

Yapıların inşa edildiği dönemden günümüze kadar geçen tarihsel süreci iyi anlamak önemlidir. Özellikle savaşlar, göçler gibi yapıları etkileyen, yıkıcı etkiye sahip olayların bilinmesi gerekmektedir. Bu bilgiler yapıların mimari özellikleri, bulundukları konum, geçirdiği onarımlar gibi birçok unsuru ilgilendirmektedir. Tekirdağ ili de Bizans ve Osmanlı gibi büyük medeniyetlerin savaş sahnelerine tanık olmuştur. Yapılan bu savaşların ise tarihi eserler üzerindeki yıkıcılığı aşikârdır.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde bölgenin coğrafi önemini anlamak amacıyla öncelikle Tekirdağ'ın coğrafyası; dünya üzerindeki konumu, şehirler ile uzaklığı, önemli liman ve ticaret yolları açısından incelenmiştir. Daha sonra Tekirdağ ilinin tarihi ise hâkimiyeti altına girdiği medeniyetler ve şahit olduğu savaşlar yönünden incelenmiştir. İlde bulunan tarihi çeşmelerin büyük bir bölümü Osmanlı zamanından kalma çeşmelerdir. Dolayısıyla özellikle Osmanlı hâkimiyeti altında geçirdiği savaşlar, ayaklanmalar, göçler gibi olaylar incelenmiştir.

2.1. Tekirdağ'ın Coğrafyası

Saray İlçesi ile Karadeniz'e (2,5 km) ve uzun bir sınır ile Marmara Denizi'ne (133 km) kıyısı bulunan Tekirdağ ili Türkiye'nin kuzey-batısında, Trakya bölgesinde bulunmaktadır. [Sinem Özer, 2019] Tekirdağ 40º36' ve 41º31' kuzey paralelleri ile 26º43' ve 28º08' doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. İlin denizden yüksekliği

0-200 m arasında değişmektedir. [Gülen, 2011] 6.313 km^2 yüz ölçümüne sahip il Edirne'ye 122 km, Çanakkale'ye 194 km, İstanbul'a ise 131 km'dir. İl sahip olduğu dış ticaret limanı, İstanbul-Avrupa demir yolu ve üç önemli karayolu ile anakent haline gelen İstanbul ve Avrupa ülkeleri arasında köprü görevi görmektedir. [Sinem Özer, 2019] Batıda Tekir Dağları doğuda ise Istranca (Yıldız) Dağları ile doğal olarak ile sınır oluşturmuştur. Orta ve kuzey bölümleri ise yükseltisi düşük plato görünümlü düzlüklerden oluşmuştur. [Bekiroğlu, 2008] Kentin merkezi Ördeklidere vadisi merkezinden başlayarak üç taraçadan oluşur (müze binasının bulunduğu yükselti, şehir merkezi ve çarşının bulunduğu yükselti ve Devlet Hastanesi'nin bulunduğu yükselti). Taraçalar şehrin imarını da etkilemiştir. Farklı yükseklikteki yüzey şekilleri ilin yerleşim şeklini belirleyen temel unsur olmuştur. [C. Doğan, 2016] Şekil 2.1'de görüldüğü üzere İl Süleymanpaşa, Çorlu, Marmara Ereğlisi, Çerkezköy, Kapaklı, Saray, Ergene, Muratlı, Hayrabolu, Malkara, Şarköy olmak üzere toplam on bir (11) ilçeden oluşmaktadır [Web-1, 2020].

Şekil 2.1: Tekirdağ ilçeleri haritası.

Tekirdağ su yollarının tarihi hakkında çok fazla bilgi bulunamamıştır. Osmanlı Devleti'nde su işlerine bakan kimselere su başıcılar denilmektedir. Su başıcılarında görevler babadan oğula geçerdi. Kendi bölgelerinde bulunan ev ve hamamlardan aylık ve onarım parası alırlardı. Hazineden yaptırılan çeşmelere bakarlar, bozulanları onarırlar ve düzenli akmalarını sağlarlardı. Tekirdağ suları, Tekirdağ-Muratlı yolu üzerindeki ana depodan veya Çorlu ilçesindeki Sarılar Köyü'nden gelmektedir. Bu sular Süleymanpaşa'da bulunan Çiftlikönü mahallesinde ikinci bir depodan basılmaktadır. Bilinen eski su yollarından bazıları şunlardır: Tavanlı ve Rüstem Efendi Çeşmesi'ne önceden kaynaklık eden Kayı-Aydınpınar Su Yolu'dur. Şabanoğlu Çeşmesi ve Kırklar Tekkesi Çeşmesine önceden kaynaklık eden Şabanoğlu Suları'dır. Soğukkuyu Çeşmesini besleyen Dokuzyalak ve Cevizlik Kolu Suları'dır. [Serez, 2007]

2.2. Tekirdağ'ın Tarihi

Tekirdağ yerleşimi çeşitli katmandan oluşmaktadır. İlk yerleşimcileri Traklardır. Daha sonra Osmanlı'ya kadar sırasıyla Firigler, Lidyalılar, Odris Krallığı, Roma ve Bizans'tır.

Yapılan arkeolojik araştırma sonuçlarına göre Tekirdağ Kalkolitik Çağ (MÖ. 5000-3000)'dan günümüze birçok farklı medeniyetin yerleşim alanı olmuştur. Tekirdağ merkez ilçesinin batısına doğru Panion (Barbaros) güneybatı yönünde Ganos'a (Gaziköy) ve Gelibolu'ya kadar antik yerleşim yerlerine rastlanılmaktadır. [Ateş, 2009]

Bilinen ilk yerleşimcileri Traklardır [Ateş, 2009]. Trakların savaşçı bir millet olduğu ve bölgede çeşitli savaş sahnelerinde de rol oynadıkları bilinmektedir [İl Yıllığı, 1973]. Savaş kültürünün bulunması Traklarda taş ve maden işlemeciliğini geliştirmiştir [Serez, 2007]. İlin Traklar zamanında kullanılan ve bilinen en eski ismi ise Bisanthe'dir [Ayhan, 2011].

Makedonya'dan gelen Frigler Traklardan sonra bölgede hâkimiyet kurmuş daha sonra da Anadolu'ya geçmişlerdir. Friglerden sonra ilin yönetimi Lidyalılara geçmiştir. M.Ö. 6. yüzyılda Pers Kralı Dârâ, Lidyalılar ile olan savaşını kazanmış hâkimiyeti eline geçirmiştir. [Gülen, 2011] Daha sonra ise M.Ö. 5. yüzyılda Odryslar'a, İ.Ö. 4. yüzyılda Makedonya Krallığı'na bağlanmıştır. Yüz otuz dört (134)

yıl Odris Krallığı'na bağlı olarak kalmıştır. Tekirdağ'ın Eski Yunan'da ismi Rhaidestos'tur. [Özaba, 2018]

Daha sonra ise Roma imparatorluğunun eline geçmiştir. Marmara Ereğlisi'ni il merkezi yapan Romalılar burada tapınaklar yaptırmışlardır. Roma ile bağlarını kara ve deniz yoluyla kurmuşlardır [İl Yıllığı, 1973]. Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra ise Doğu Roma İmparatoru Arkadius'a bağlanmıştır [Yılmaz, 2019]. Trakya Doğu Roma'ya bağlandıktan sonra Rhaedestus olarak adlandırılmıştır. Başkent Konstantinopolis'in en önemli tahıl kaynağı Rhaedestus'dur ["Yaşayan Tekirdağ,""]. 1204'deki Latin işgali sonucu Bizans'ın elinden çıkmış, 1275 yılında tekrar Bizans hâkimiyetine bağlanmıştır. Bu galibiyet sonrası ise Rodosto ismi ile anılmıştır. Şekil 2.2'de Tekirdağ'ın Bizans dönemindeki haritası resmedilmiştir. [Özaba, 2018].

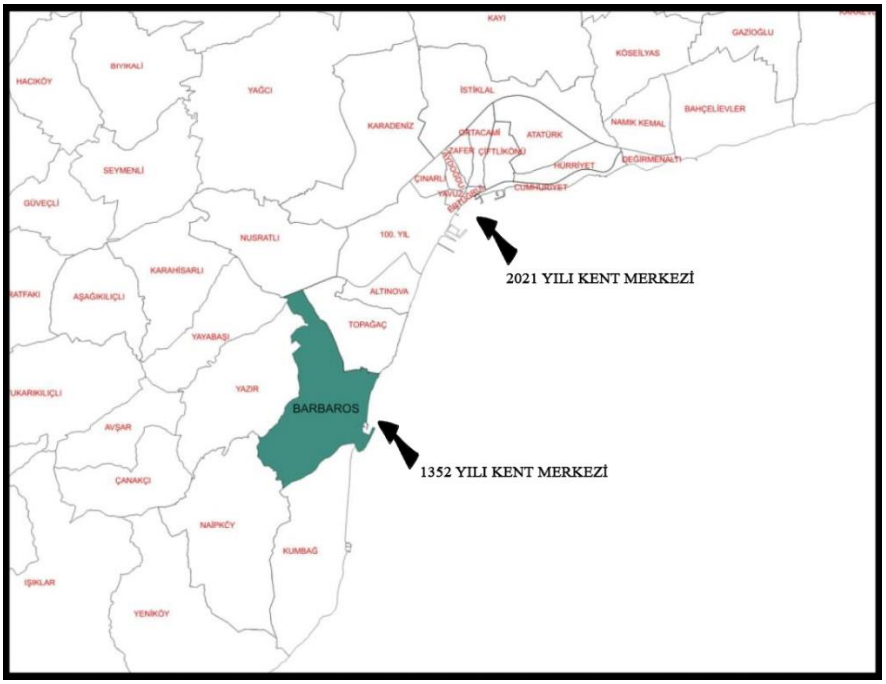

Şekil 2.2: Bizans döneminde Tekirdağ

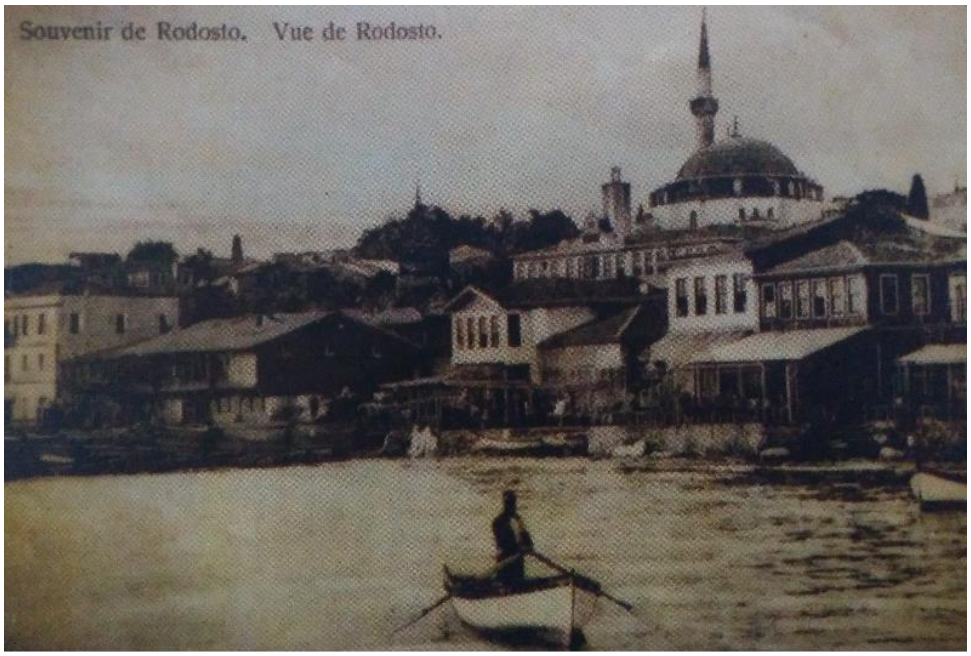
Selçuklular Malazgirt savaşından sonra boğazlara kadar ilerlemişlerdir. Anadolu Beylikleri döneminde ise özellikle Rumeli'ye yapılan akınlar artış göstermiştir. 1348'de akıncılar Çanakkale Boğazını da aşarak Vize'ye kadar ilerlemişlerdir. Bizans İmparatoru egemenlik savaşında Osmanlı'dan yardım istemiştir. Bu yardıma karşılık

Çimpe kalesini Osmanlı'ya armağan olarak vermiştir. [Koltuk ve Sağlamçubukçu, 2012]

Osmanlı 1352'de Çimpe Kalesi'ni aldıktan sonra Süleyman Paşa komutasındaki askeri birlikler başlangıcı Gelibolu olmak üzere Rumeli fetihlerine başlamışlardır. Söylenenlere göre şehrin merkezi o zamanlar Barbaros'tu ve Tekirdağ çiftlik arazisi durumundaydı. [İl Yıllığı, 1973] Şekil 2.3'te Barbaros ve mevcut durumdaki şehir merkezi gösterilmiştir. 1357 yılında Hayrabolu'yu çetin bir savaşla fetheden Süleyman Paşa daha sonra Bizans'ın iç karışıklıklarını fırsat bilerek Malkara, Keşan ve Tekirdağ'ı fethetmiştir. Süleyman Paşa'nın ölümü üzerine fethedilen yerler korunamamış Tekirdağ ve Çorlu tekrar Bizanslılara geçmiştir. [C. Doğan, 2016] Aşıkpaşazade ve Neşri bu konu hakkında benzer ifadeler kullanarak Hicri 758 (M: 1356/57) yılında Süleyman Paşa'nın akınlar yaparak bazen barış ile bazen de savaşarak hisarları (Süleymanpaşa ve Çorlu) fethettiğini söylemişlerdir. [Akın, 2014] 1359 yılında I. Murat komutasında kaybedilen yerler tekrar kazanılmış, Lüleburgaz ve Babaeski de fethedilmiştir. Daha sonra Hacı İlbey komutasında da Malkara, İpsala ve Dimetoka fethedilmiş ve Edirne'nin de 1361 yılında Osmanlı'ya katılmasıyla Trakya büyük ölçüde Osmanlıların olmuştur. [C. Doğan, 2016]

Şekil 2.3: Süleymanpaşa ilçesi 1352/2021 yıllarında kent merkezlerini gösteren harita.

Şekil 2.4: Rodosto'dan bir görünüş.

Bizans dönemindeki ismi Rodosto olan Tekirdağ Osmanlı döneminde Rodosçuk veya Tekfurdağı olarak anılmıştır. [C. Doğan, 2016] Şekil 2.4'te Bizans döneminden bir resim gösterilmiştir [İKTM, 2005]. Bizans yöneticilerine "Tekfur" denmektedir. Tekfurdağı isminin de kaynağı olduğu düşünülmektedir. Evliya Çelebi şehrin kuzeyini çevreleyen dağlardan dolayı bu ismin verildiğini söylemektedir. Aşıkpaşazade "Tekürdağı" veya "Tekfurdağı" olarak anmıştır. "Melik ve hakim" anlamına gelen "tekavur" kelimesinden türediğini ise Abdurrahman Şeref Bey belirtmiştir. Abdurrahman Şeref Bey 1853/1925 yılları arasında yaşamış Osmanlı'nın son vakanüvisidir. Zaman içerisinde kelimeler değişime uğramış ve "Tekirdağ" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Osmanlı döneminin bir kısmında da Cumhuriyet döneminde de Tekirdağ olarak bilinmektedir. [Özaba, 2018]

Osmanlı taşra teşkilatının en büyük birimi olan eyaletler sancaklardan, sancaklar kazâlardan, kazâlar nahiyelerden oluşmaktadır. Kazâların başında kadı, nâhiyelerin başında ise kadı vekili olarak nâibler bulunmaktadır. Osmanlının ilk dönem resmi kayıtlarında (XIII-XV. yüzyıllar arası) ismi Nâhiye-i Tekfurdağı olarak geçmektedir. XVI. yüzyılın ortalarında ise Tekirdağ Kazâsı olarak kayıtlara geçmiştir. [Ateş, 2009]

1550 yılındaki Tekirdağ'ı ziyaret etmiş Catharina Zen'in Tekirdağ'dan şu şekilde bahseder; "Sahil boyunca uzanan bir kasabadır. İyi yapılmış bir limanı ve kervansarayları vardır fakat kapalı bir pazarı yoktur. Genelde Hristiyanların yaşadığı ve meyve bağları bol olan bir yerdir. Çokça suyu vardır ama iyi kalitede değildir.

Kendi kadısı vardır ve gelirleri İstanbul'a gönderilmektedir. Rüstem Paşa orada, standartlarının üzerinde planıyla göze çarpan ve imareti olan bir cami yaptırmaktadır" sözleriyle bahsetmiştir. [Sert, 2017] 2021 yılında tarihi çeşmelerin konumları incelendiğinde de kıyı boyu bir yerleşim görülmektedir.

Osmanlı'nın fetihlerle gelen toprak kazanımları onu küçük bir beylikten imparatorluğa taşımıştır. Bu durumda devletin devamlılığını sağlamak, iç karışıklıkları önlemek gibi nedenlerden dolayı iskân politikası uygulamıştır. Fethedildiği dönemde küçük bir kasaba olan Tekirdağ için de iskân politikasını uygulamış ve kısa sürede yöreyi Türkleştirmiştir. XVI. yüzyılın ortalarına doğru yörede sadece Türklerin ve Rumların yaşadığı Tekirdağ'a Yahudiler de yerleşmeye başlamıştır. [C. Doğan, 2016]

İskan politikasının haricinde de Sultan Orhan'dan (XIV. yy) Sultan Fatih'e (XV. yy) kadar olan dönemde yürüklerin de yöreyi Türkleştirdiği Divan-ı Hümayun Mühimme Defterleri'nde yazmaktadır. Padişahlar yürük beylerine toprak ve görev vermiştir, böylelikle yürükler kendi isimleriyle birçok köyler kurmuşlardır. Evliya Çelebi Tekirdağ için yürük beylerinin tahtgâhı anlamına gelen "topkeşan" kelimesini kullanmıştır. [İl Yıllığı, 1973]

Tekirdağ ilinde bulunan tarihi eserlerin çoğu Osmanlı zamanından kalma eserlerdir. Bu yüzden tarihi geçmişi içerisinde Osmanlı tarihi daha detaylı ele alınmıştır. Tekirdağ stratejik bir önem taşıdığı için bu dönemde birçok savaş, isyan gibi önemli sahnelere tanık olmuştur. Bunlardan bir tanesi 1511 yılında Şehzade Yavuz ile babası II. Bayezid arasında gerçekleşen savaştır. Kardeşinin padişah yapılmak istendiğini öğrenen Şehzade Yavuz savaşarak tahtı babasından almıştır. II. Bayezid ise Dimetoka'ya giderken Çorlu'da vefat etmiştir. [İl Yıllığı, 1973]

Daha sonra 1559 yılına kadar geçen süre de barış hüküm sürse de suhte ayaklanmaları ile Tekirdağ tekrar karışmıştır. 1828 yılında Edirne'den gelen Kazak süvarileri ili harap etmiştir. 1829 yılında Ruslar Edirne'yi işgal etmişler daha sonra Edirne antlaşmasıyla geri çekilmişlerdir. 1876'da Osmanlı Rus savaşı sonucu Osmanlı yenilgi almış, Ruslar Edirne'yi ve Tekirdağ'ı tekrar işgal etmişlerdir. Bu sefer ise Ayastefanos Antlaşması ile geri çekilmişlerdir. 93 Harbi'nde (24 Nisan 1877 / 3 Mart 1878) Rus kuvvetleri Tekirdağ'ı tekrar kuşatsalar da Berlin antlaşmasıyla geri alınmıştır. Daha sonra 1912 yılında Balkan Savaşı ile Bulgar ordusunun eline geçmiştir. Bulgarlar halka ağır zulümler yapmış, birçok Türk'ü şehit etmişlerdir. 1913'te Bulgar ve Ermeniler ile şiddetli çarpışmalar yapılarak tekrar geri alınmıştır. [İl Yıllığı, 1973] I. Dünya Savaşı'nda Yunanlar tarafından işgal edilse de 1922 yılında

Başkomutan Meydan Savaşı'nda kesin olarak kurtarılmıştır [Ayhan, 2011]. 20 Ocak 1921 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile Tekirdağ il olmuş ancak savaş devam ettiğinden hemen kurulamamıştır. 15 Ekim 1923 tarihinde il merkezi olmuştur. [Bekiroğlu, 2008]

Tüm bu savaş sahnelerinden ayrı olarak Osmanlı zamanında da, Cumhuriyet Devrinde de Tekirdağ iline birçok sürgün ve göç olmuştur. Osmanlı zamanında sürgün edilenlerin arasında Yeniçeri ağaları Mehmet Sait Ağa ve Salih Paşa, Abdülmecit'in ilk sadrazamı Hüsrev Paşa'da bulunmaktadır. [İl Yıllığı, 1973]

Türkiye ile Yunanistan arasında geçen nüfus mübadelesi sorunu sonucunda da Tekirdağ'da da nüfus değişimi yaşanmıştır. Nüfus mübadelesi sorunu Balkan Savaşları (1912/1913) sırasında ortaya çıkmıştır. Savaş sonucu antlaşma yapılsa da I. Dünya Savaşı (1914) nedeniyle nüfus değişimi yapılmamıştır. I. Dünya Savaşı sonrası başlayan Türk-Yunan savaşının Yunanlılar tarafından kaybedilmesinden sonra Anadolu'dan Yunanistan'a Rum göçü başlamıştır. Yunanistan Rumlara yer açmak için Müslüman Türklerin yerlerine el koymuştur. Göçe zorlanan Müslümanlar ise Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardır. Türkiye ile Birinci Dünya Savaşı'nın galibi olan devletler arasında imzalanan Lozan Antlaşmasında iki ülke arasında nüfus mübadelesi yapılması kararı alınmıştır. Türk ve Rum nüfusun karşılıklı mübadelesi 1923-1930 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Müdahale sahası içerisine Batı Trakya dâhil edilmemiş olsa bile Müslüman Türklerin sayısını azaltmak için Türklere hayat hakkı tanınmamış, baskılarla göçe zorlanmışlardır. [Toprak, 2015]

Savaşlar, depremler yangınlar gibi yıkıcı etkisi bulunan olayların tarihi yapılar üzerindeki etkisi aşikârdır. Kayıt altında olmayan yapıları kaybetmemiz dışında tekrar onarılmak istenen yapılarda da büyük maddiyatlar, zaman ve nitelikli işçi gerekmektedir. Bunların dışında onarım çalışmaları sonrası yapılar özgünlüğünü de yitirebilmektedir. Çeşmeler gibi küçük ölçekli yapılarda onarım sırasında ikinci planda kaldıklarından dolayı mimari koruma sorunları daha sık görülmektedir. Nüfus değişiminin ise çeşmeler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Nüfusun biranda artması çeşmelere duyulan ihtiyacı ve önemi arttırmaktadır. Buda çeşme mimarisinde ve çeşmelerin dağılışı üzerinde etkilidir.

Günümüzdeki il merkezi Osmanlı'nın 16. Yüzyıldan beri süregelen dokusu üzerine imar edilmeye devam etmektedir. Şehir hem nüfus hem de mimari açıdan XVI. yüzyıldan beri gelişmektedir. [C. Doğan, 2016] 1970 yılında nüfusu 296.898 olan il [Ayhan, 2011] 2019 yılında 1.055.412 nüfusa ulaşmıştır [TÜİK, 2021]. 2012 yılında

nüfusunun 750.000'i geçmesiyle büyükşehir statüsü kazanmış 2014'te yapılan yerel seçimler sonrası resmen büyükşehir olmuştur [Şişman vd., 2016]. 2020 yılı nüfusu bir milyon seksen bir bin altmış beş (1.081.065) kişidir [TÜİK, 2021].

2.2.1. Rumeli Fatihi Süleyman Paşa

Geçmişten günümüze Türk tarihi incelendiğinde tarihimiz için önemli şahsiyetlerin isimlerinin çeşitli sokak, mahalle, köy, ilçe gibi yerlere verildiği örneklerle sıkça karşılaşılmaktadır. Bu gün Tekirdağ'da Süleyman Paşa'nın adını taşıyan üç okul, bir sokak, bir cadde, bir park bulunmaktadır. İsimlerin hangi tarihlerde verildiği bulunamamıştır fakat hepsi cumhuriyet döneminde konulmuştur. 12 Kasım 2012 tarihinde ise Süleyman Paşa ilçesi ve belediyesi kurulmuştur. Hatta "Süleyman Paşa Köftesi" olarak bilinen yöreye has bir yemek bile vardır [Uzun, Tarihsiz].

Fransız yazar Alphonse de Lamartine'nin "Türk soyunun büyük kahramanlarından biridir" dediği Süleyman Paşa'nın çocukluğu hakkında yeterli bilgi yoktur. Sadece Bursa doğumlu olduğu ve Orhan Gazi ile Nilüfer Hatun'un oğlu olduğu bilinmektedir. [Uzun, Tarihsiz] Bazı kaynaklarda doğum tarihinin 1316 yılı olduğu söylenmektedir. Fakat doğruluğu ispatlanmamıştır. [Web-11, 2020]

Hayatının ilk yılları hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi yoktur. Adının geçtiği ilk kaynaklar 1348 yılında Bizans kaynağı olan Kantakuzenos'un ve Gregoras'ın eserleridir. Ölüm tarihinden (1357) elli yıl sonra Ahmedî'nin verdiği bilgiler Osmanlı kaynaklarında adının geçtiği ilk kaynaktır. Ahmed'i 1335/1412 tarihleri arasında yaşamış divan şairidir. [Web-11, 2020]

1348 ve 1350 yıllarında iki kere Kantakuzenos'un isteğiyle Gelibolu'ya geçmiş fakat Orhan Paşa'nın isteğiyle geri çekilmiştir. Kantakuzenos 1347-1354 yılları arasında Bizans İmparatorluğu yapmıştır. 1292 yılında doğmuş 1383 yılında ölmüştür. 1352 yılında

Süleymanpaşa'nın Gelibolu'ya kesin olarak geçişi 1354 yılında arasına tekabül etmektedir. 1354 yılında vuku bulan ve yıkıcı etkisi çok fazla olan depremden sonra Süleymanpaşa Gelibolu'yu hâkimiyeti altına almıştır. Karesi ilinden konar göçer Türkmenleri Gelibolu'ya iskan etti. Daha sonra yönünü Trakya'ya çevirdi. Malkara, Keşan ve Tekirdağ'a yönelik akınlar başlattı fakat tam olarak Tekirdağ'ı kuşatma tarihi bilinmemektedir. [Web-11, 2020]

Rumeli ile Tekirdağ'ın fethini gerçekleştirerek Osmanlı Devleti'nin sınırlarını Avrupa'ya kadar taşımıştır. Rumeli'nin fethinde ilk namaz kıldığı yere "Namaz Tepe" adı verilmiştir. Süleyman Paşa fetihlerin kökleşmesini sağlamak amacı ile fethettiği her bölgeyi Türk İslam eserleri ile donatmıştır. [Uzun, Tarihsiz]

Bolayır ve Seydikavağı arasında avlanırken atından düşmüş ve yanına gelenlere "mezarımı çiğnetmeyin, Rabbim ömür verseydi tüm Rumeli'yi alırdım. Hakkınızı helal edin ve beni buraya defnedin" demiştir ve orada 1357 yılında vefat etmiştir. Mezarı Bolayır'da bulunmaktadır. Türk-İslam inancında at sahibiyle birlikte şehit kabul edildiğinden dolayı atı da kendi ile birlikte Bolayır'a gömülmüştür. [Uzun, Tarihsiz]

Hazırladığı vasiyette şöyle demektedir; "Hayat herkese giydirilen emanet bir elbisedir. Akıllı kişiler bununla öğünmekten ar eyler. Size gerek olan iyi anılar bırakmaktır" [Uzun, Tarihsiz]

2.3. Tekirdağ'ın Ulaşımı ve Ekonomisi

Bulunduğu coğrafi konumu Tekirdağ için büyük avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlardan biri ulaşım sektörünün önem kazanmasıdır. Ulaşımın gelişmiş olması ekonomisini de olumlu yönde etkilemiştir. Avrupa transit yolları il sınırları içerisinden geçmektedir [Gülen, 2011]. Türkiye ile Avrupa arasında ithalat ve ihracat yollarını oluşturan D-100; İpsala sınır kapısı ile Yunanistan'a, D-110 ve TEM otoyolu ile de Kapıkule sınır kapısına ulaşılmaktadır. İl İstanbul'a 136 km, Yunanistan sınırına 52 km, Bulgaristan sınırına ise 150 km'dir [Sinem Özer, 2019]. İlde sadece karayolları değil deniz ulaşımı da gelişmiştir. Osmanlı dönemindeki gibi Tekirdağ limanı bugün de İstanbul Limanı'nın ihracat ve ithalatında yardımcı olan önemli bir limandır. Liman 1997 yılında özelleşmiştir. Yıl içerisinde elli bin tır ile İtalya'ya ulaşım sağlamaktadır. RORO seferlerinin de deniz taşımacılığına katkısı büyüktür [Bekiroğlu, 2008].

İl genelinde toplam beş iskele bulunmakta, bu iskeleler deniz ticaretini arttırmaktadır. Tekirdağ AKPORT Limanı Çorlu ve Çerkezköy'deki sanayi için hammadde temini ve üretilen ürünlerin dış ülkelere taşındığı iskelelerden biridir. Marmara Ereğlisi İskelesi, akaryakıt yükleme ve boşaltma tesisidir. Yolcu vapurları ise Şarköy ve Mürefte iskelelerine uğramaktadır. 62 km demiryolu uzunluğuna sahip ilin sınırları içerisinden İstanbul-Edirne-Avrupa demiryolu ağı geçmektedir [Gülen,

2011]. Muratlı-Tekirdağ arasında da demir yolu bulunmaktadır. Çorlu'da uluslararası bir havaalanı bulunmaktadır. Havaalanının yanında Türkiye'nin ilk "kargo köyü" bulunmaktadır [Sinem Özer, 2019].

Tekirdağ'ın ekonomisi 1980'lere kadar tarım ağırlıklıdır. Ulaşım sektörünün getirdiği olumlu şartlar ile gıda, tekstil, metal, toprak ve ağaç sanayisi gibi alanlarda sanayi gelişmiştir. 1990'lı yıllarda sanayinin ilde hızla büyümesiyle bavul ticareti artmış dolayısıyla Çorlu havaalanı ticarette önemli rol oynamıştır. 1999 yılında askeri havaalanı sivil havacılığa açılmış, Türkiye'nin ilk serbest bölgesi olan Avrupa Serbest Bölgesi kurulmuştur [Bekiroğlu, 2008].

3. TARİHİ ÇEŞMELER VE SÜLEYMANPAŞA ÇEŞMELERİ

Osmanlı'da çeşmelere verilen değer hayrat inancından dolayı fazladır. Bu durum çeşmelerin mimari biçimlenişlerinde zengin bir birikim sağlamıştır. İlçede bulunan çeşmelerin tamamı ise Osmanlı zamanından kalma çeşmelerdir. Dolayısıyla alandaki çeşmelerin mimari gelişimleri Anadolu'daki çeşmelerin mimari gelişim süreçleri ile paralellik gösterdiğinden dolayı Tekirdağ'daki çeşmeler de bu bağlam üzerinden incelenmiştir. Daha sonra çeşmelerde kullanılan mimari terimler hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak Tekirdağ'ın merkez ilçesinde bulunan çeşmeler konumlarına göre gruplandırılarak incelenmiştir.

3.1. Anadolu'da Çeşme Mimarisinin Gelişimi

İlkçağlardan günümüze kadar insanoğlu için su vazgeçilmez yaşam kaynaklarından biridir. İnsanın olduğu her yerde de su bulunmak zorundadır. Bu yüzden dünyadaki yerleşimlerin çoğu su kenarlarına kurulmuştur. Tarih boyunca insanlar suyu kolay ve kesintisiz kullanmanın yollarını aramışlar; ya çevrelerindeki kuyulardan pınarlardan su çekmişler ya da su kanalları, kemerler veya borular ile bulundukları yerlere suyu taşımışlardır [Serkan Özer, 2010]. Bu durum beraberinde sarnıçlar, bendler, su kanalları, su kemerleri ve çeşmeler gibi çeşitli mimari yapıları getirmiştir [Özbalkan, 2019]. Su mimarisinin en önemli yapısı ise çeşmelerdir. Çeşmeler inşa edildikleri döneme ait toplum, sanat, mimarlık, tarih gibi konulara ışık tutmaktadır.

Tüm bunların yanında su bütün dinlerde kutsal sayılmaktadır. Dolayısıyla insanlar suya dayalı bir yaşam tarzı benimsemişlerdir. Özellikle Müslümanlar farklı kitabelerle birlikte çeşmelere kutsal bir anlam yüklemişlerdir. Türkler ise İslamiyet'in getirdiği hayrat inancıyla birlikte fethettikleri yerlerde çeşitli su yapıları inşa etmişlerdir. [Serkan Özer, 2010].

Anadolu'daki çeşme mimarileri incelendiğinde eski Grek şehirlerinde havuzlu çeşme örneklerinin bulunduğu görülmektedir. Bergama'da M.Ö. II. yüzyıla ait havuz sütunlu şehir çeşmesi Aspendos ve Side çeşmeleri antik dönem çeşmelerine örnek olarak gösterilebilir [Serkan Özer, 2010].

Artuklular zamanında 1109-1122 tarihleri arasında Necmeddin İlgazi tarafından Mardin'de yapılan çeşme Anadolu Türk Mimarisi içinde bilinen en eski tarihli çeşmedir. Çeşme Emineddin Külliyesi Hamamının cephesine yapılmıştır. [Özbalkan, 2019]. Selçuklu (XI-XII. yüzyıl) Devri'ndeki çeşmeler cami, han gibi yapıların ön cephelerine, bahçelerine yapılmıştır. Bazı çeşmelerin ise binalara bitişik değil müstakil olarak yapıldığı görülmektedir. Niğde Alaaddin Cami çeşmesi, Sivas Gök Medrese Çeşmesi Anadolu'da müstakil olarak yapılan çeşmelerin ilk örneklerindendir. Dönemin çeşme mimarisi incelendiğinde duvarların taşıyıcı özelliğinden dolayı cephelerinin derin olmayan nişler halinde yapıldığı görülmektedir [Serkan Özer, 2010].

XIII. Yüzyıldan beri inşa edilen fıskiyeli çeşmeler Anadolu Selçuklu Dönemi'nde de görülmektedir. Yılmaz Önge Anadolu Selçuklu Dönemi'ndeki çeşmeleri dört farklı grup altında incelemiştir. Birinci gruptaki çeşmeler; "yapıların ön cephelerinde konumlandırılan profilli bir çerçevenin oluşturduğu bir niş aynası içinde, lüleli bir su haznesinden oluşan" çeşmelerdir. İkinci gruptaki çeşmeler "yapıların ön cephelerinde bitişik olarak konumlandırılan, stalaktitli veya kemerli derin bir kavsara ile şekillenen niş duvarında, lüleli su haznesinden oluşan yarı müstakil kütleli" çeşmelerdir. Üçüncü gruptaki çeşmeler "yapıların iç avlularında konumlandırılan eyvanın portale yakın bir duvarında yer alan ve tabanı alttaki lülesi su haznesine açılan bir nişten ibaret" çeşmelerdir. Dördüncü gruptaki çeşmeler "yapıların iç duvarlarına konumlandırılmış, mihrap görünüşlü bir nişten ibaret" çeşmelerdir [Özbalkan, 2019].

XIV-XV. yüzyılda biçim, detay ve süsleme gibi ufak farklılıklar olsa da genel olarak Selçuklu Dönemi'nin genel özellikleri devam etmiştir. Tuğlanın inşaat malzemesi olarak kullanılması, duvar çeşmelerinin ahşap bir üst örtüyle korunması gibi yenilikler görülmektedir [Özbalkan, 2019].

XV. yüzyıldan sonra artan nüfusa göre çeşme sayıları artış göstermiş, mimarisinde gelişmeler görülmüştür. Depolu çeşmelerin ortaya çıkması, çeşmelerin üzerinin kubbe veya tonozla örtülerek su haznesinin önüne konumlandırılması önemli gelişmelerdendir [Özbalkan, 2019].

"Suluk" adı verilen amacı sadece su içmek olan, suyun kolay içilebilmesi için yapılan küçük çeşmeler XVI. yüzyılın en önemli yeniliklerindendir. Şadırvan Sulukları, Maksem Sulukları, Çeşme Sulukları, Müstakil Suluklar ve Münferit Suluklar olmak üzere beş gruba ayrılırlar. Önceki yüzyılda inşa edilen depolu çeşmeler çok cepheli çeşmelerin inşasına imkân sağlamış, bu durum XVI. yüzyılda meydan ve

iskele çeşmelerini görmemize sebep olmuştur. Yine XVI. yüzyılda gördüğümüz namazgâh çeşmeleri ise seyahat eden insanların faydalanması amacıyla yapılmış, cephesinde çeşme ve mihrap nişini birleştiren çeşmelerdir. Diğer bir yenilik ise geliri yüksek olan insanların meskenlerinin duvarlarına veya pencere sövelerine konumlandırdıkları çeşmelerdir [Özbalkan, 2019].

XVII. Yüzyıl çeşmeleri genel olarak XVI. yüzyıl çeşmelerinin devamı niteliğindedir. Farklı olarak çeşmelerin yüzeyindeki silmeler seki hizasından başlayarak yapılara anıtsal bir görüntü kazandırmıştır. Bir diğer farklılık ise süslemeler ayna taşının yanında kemerlerde ve kitabelerin çevresinde de görülmeye başlamıştır. [Özbalkan, 2019].

XVIII. Yüzyılda çeşme mimarisi değişmeye başlamıştır. Başkent İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun her yerinde çeşme örneklerine rastlamak mümkündür [Serkan Özer, 2010]. Özellikle Lale Devri sonrasında batı üslupları çeşmelerde özellikle bezeme ve kütle biçimlerinde görülmektedir. Bezemelerde kullanılan Rumiler, palmetler ve lotusların yerini çeşitli çiçekler, meyveli kâseler almış, kütle biçimleri dörtgenden çokgene dönmüştür. Bu yüzyıla kadar malzeme olarak taş kullanılırken XVIII. yüzyılda taşın yerini mermer almıştır. 1740'a kadar olan bu dönem batı üslubuna geçiş dönemidir. 1740'larda "C" kıvrım kemerler, yüzyılın sonlarına doğru "S" kıvrımlı kemerler görülmektedir. XVIII. yüzyılda çeşme ve sebillerin bir arada kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır [Özbalkan, 2019]. Tekirdağ ilinin de günümüze ulaşmış en eski çeşmesi Malkara ilçesinde Hicri 1147 yılında (1735) yapılmış Künk Çeşme ve Hacı Mehmet Ağa Çeşmesi'dir [Web-14, 2020]

XIX. yüzyıl çeşmelerinde gelişen teknoloji ile su hazinesi bölümü çeşmelerden kalkmaya başlamıştır. Kemersiz ayna taşları, Antik Dor, İyon ve Korent sütunlarına benzer sütunvari süslemelerle sınırlandırılmış cepheler, Barok ve Rokoko üslubunda çiçek, yaprak ve perde motifleri, Ampir üslubunda meşale, ok, kılıç gibi motifler görülmektedir. XIX. Yüzyıl çeşmeleri bu kadar zengin süslemelere sahip olmasına karşın kütle biçimlenişleri oldukça sadedir [Özbalkan, 2019].

XX. Yüzyılın özellikle ilk yarısında anıtsal yapılarda görülen mukarnaslı korniş kullanılmıştır. Gelişen teknoloji sayesinde XX. yüzyılın ortalarından sonra evlere giren su teknolojisi çeşme inşasını olumsuz yönde etkilemiştir. Çeşmelere olan ilginin azalmasından ötürü bakımsızlıktan, koruma çalışmaların yetersizliğinden tarihi çeşmeler zarar görmektedir. [Özbalkan, 2019]

Kentsel mekânların ön plana çıkan elemanları arasında bulunan çeşmeler, konumlandırılırken ya bir amaç doğrultusunda inşa edilmiş ya da sonradan bulunduğu alana bir amaç yüklemiştir. Nirengi noktası haline gelen çeşmeler Türkiye'nin hemen her yerinde bulunmaktadır. Tarihi çeşmeleri bulundukları yere göre mahalle çeşmeleri, meydan çeşmeleri, köşe başı çeşmeleri, yapıya bitişik çeşmeler, şadırvan çeşmeleri, iç mekan çeşmeleri, çukur çeşmeler ve bahçe çeşmeleri olarak ayırabiliriz. [Serkan Özer, 2010]

Şekil 3.1: Konya'da bir mahalle çeşmesi örneği.

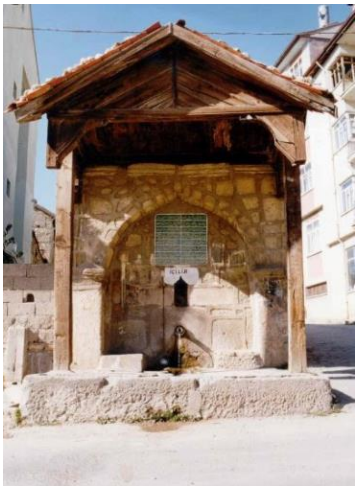
Mahalle çeşmeleri: Mahallenin orta kısımlarında veya odak alanlarında konumlandırılırlar. Bu düzen mahalle halkına eşit uzaklıkta olabilmesi için uygulanmaktadır. Halkın su temini amacıyla yapılmaktadır. Bazı örneklerinde hayvanlar için yalaklar ve insanların kolay su içebilmeleri için çeşmeye bağlanmış taslar bulunmaktadır. [Özer, 2010] Şekil 3.1'de bir mahalle çeşmesi örneği gösterilmiştir [Web-3, 2021].

Şekil 3.2: Tophane Meydan Çeşmesi.

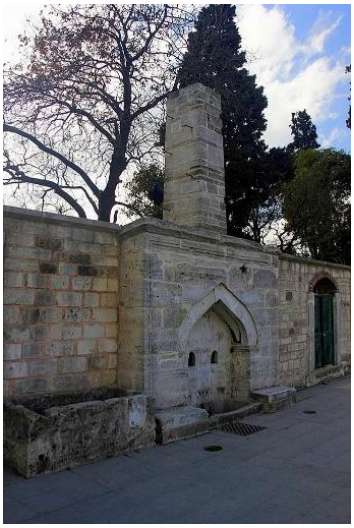
Meydan çeşmeleri: Kalabalık mahallelerde mahalle meydanlarına konumlandırılan çeşmelerdir. Tek yüzlü örnekleri olsa da daha çok çift yüzlü ve çok

yüzlü örnekleri bulunmaktadır. Her yüzünde de lüle kısmı bulunmaktadır [Özer, 2010]. Şekil 3.2'de meydan çeşmesi örneği verilmiştir [Web-4, 2019].

Şekil 3.3: Konya Dervişağa Çeşmesi.

Köşebaşı çeşmeleri: Genellikle hayırseverler tarafından yaptırılırlar. Sokakların köşelerinde konumlandırılırlar. Bazı örneklerinde sebillerle birlikte yaptırıldıkları da görülmektedir [Özer, 2010]. Şekil 3.3'te bulunan Konya Dervişağa Çeşmesi örnek olarak gösterilebilir [Web-5, 2010].

Şekil 3.4: Yenikapı Mevlevihane Çeşmesi.

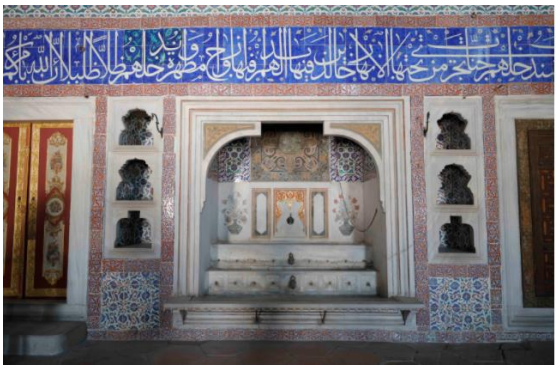
Yapıya bitişik çeşmeler: Cami, kale, ev vb. binaların bir yüzüne bitişik olarak yapılan örneklerinin yanında bahçe duvarı, cami avlu duvarı gibi duvarlarda yapılan örnekleri de bulunmaktadır. Yoğun kullanımda olan yol ve caddelere doğru

yapılmaktadırlar [Özer, 2010]. Şekil 3.4'te bulunan Yenikapı Mevlevihane Çeşmesi örnek verilebilir [Web-6, 2019].

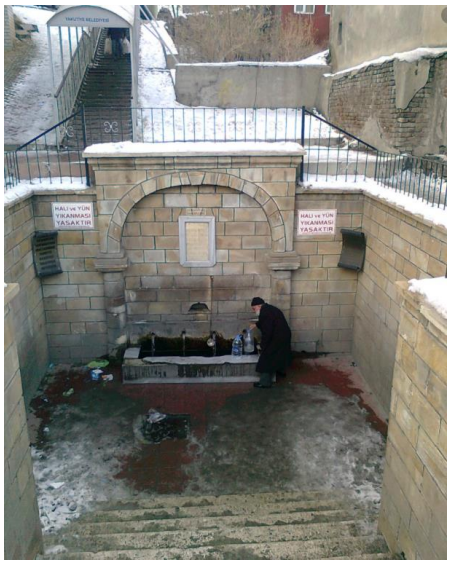
Şekil 3.5: Lüleburgaz Sokollu Metmet Paşa Külliyesi.

Şadırvan çeşmeleri: Şadırvanlar abdest almak amacıyla yapılan camilerin veya büyük binaların iç avlularında konumlandırılırlar. Lüle sayıları fazladır. Şadırvanlarda ayrıca su içmek için de küçük çeşmeler bulunur. Bu çeşmeler şadırvan çeşmeleri olarak isimlendirilirler [Özer, 2010]. Şekil 3.5'te bulunan çeşme örneği şadırvan çeşmelerinin bir örneğidir [Web-7, 2011].

Şekil 3.6: Topkapı Sarayı has odasında bulunan iç mekân çeşmesi.

İç mekân çeşmeleri: Daha çok görsel ve akustik amacıyla tercih edilmişlerdir. Cami ve saray gibi büyük yapıların iç mekânlarında kullanılmaktadır. Genellikle yüz yıkamak veya abdest almak için kullanılmaktadırlar [Özer, 2010]. Şekil 3.6'da bulunan çeşme örneği iç mekan çeşmelerine örnek olarak gösterilebilir [Web-8, 2019].

Şekil 3.7: Erzurum Yazıcı Çeşmesi,

Çukur çeşmeler: Yol kotunun genellikle iki ila üç metre altında konumlandırılan ve kendi özel alanı bulunan çeşmelerdir. Erzurum Yazıcı Çeşmesi bilinen örneklerden biridir (Şekil 3.7) [Web-9].

Şekil 3.8: Manisa Sultan Parkı'nda bulunan tarihi çeşme.

Bahçe çeşmeleri: Park ve bahçelerin içinde genellikle odak noktasında konumlandırılırlar. Park alanlarında su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan çeşmeler evlerin bahçelerine genellikle görsel amaçla yapılmaktadır. Fakat ev bahçelerinde çeşmelerin boyutu daha küçük ölçeklidir. Bu çeşmeler su çanağı veya hayvanların su içebilmesi için su yalakları şeklinde de yapılmaktadır. Şekil 3.8'de bulunan çeşme örnek olarak verilebilir [Web-13, 2013].

"Çeşme" kelimesi Türk Dil Kurumunca "genellikle yol kenarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalaklı su hazinesi veya yapısı" olarak tanımlanmakta ise de XII.-XV. yüzyıllarda

çeşme kelimesinin yerine arapça "sıkâye, ayn veya meska" terimleri kullanılmıştır. Halk arasında ise de Türkçe "göz, göze, pınar" denilmiştir. [Önge, 1981]

Genellikle "kemerli bir niş ile çevrelenmiş, lüleli bir ayna taşı ve önünde zemine konumlandırılmış bir tekneden oluşur" tanımı Türk çeşmeleri için kullanılsa da bu sade çeşmelerin yanında çok süslü çeşmelere de rastlanılmaktadır. Klasik cepheli bir çeşme için yapısal ögeler; lüle/musluk, ayna taşı/musluk tablası, yalak/tekne, niş, kemer, çeşme aynası, su kabının konulduğu konsol, saçak şeklinde sıralanabilir. Şekil 3.9'da çeşmeyi oluşturan yapı elemanları gösterilmiştir.

Lüle/Musluk: Ayna taşı üzerine konumlandırılan, suyun akmasını sağlayan bölümdür. Depolu çeşmelerin bulunmasından sonra meydan çeşmelerin inşasında burma lüleler kullanılmaya başlanmıştır [Özbalkan, 2019]. Su ölçülerinden birinin adıdır. Dört "masura" bir lüle sayılırdı. Tapu kayıtlarında lüle yerine "masura" bazen de "hilal" yazılırdı [Pakalın, 1971].

Saçak: Çeşme cephesinin üst sınırını belirler. Gölgelik ve yağmurdan korunma amacı da taşır.

Çeşme Aynası: Ayna taşı, bardaklık, kitabe gibi bölümleri içerisinde bulunduran, çeşme nişinin olduğu bölümdür.

Kemer: Çeşme cephesine hareket kazandıran, çeşme nişinin açıklığını geçmek için kullanılan ve çeşme aynasını taçlandıran düzgün, eğrisel biçimdeki strüktürel unsurdur [Tanyeli ve Sözen, 1996].

Ayna Taşı/ Musluk Tablası: Suyu akıtan lülenin ya da musluğun takıldığı bölümdür.

Bardaklık/Tas Yuvası-Nişi: Su içmek için kullanılan tas gibi eşyaların konulduğu, ayna taşının üzerinde yer alan bölümdür.

Kitabe: Çeşmenin inşası ya da tarihi ile ilgili bilgiler bulunan yazıttır. Çeşme aynasında, kemer tepe noktasında ya da köşeliklerde bulunabilir. Etrafı silmeler, kornişler ya da kordonlar ile çevrili levha gibi kısımlardır. Kitabe, aynı zamanda büyük yapılarda, anıtlarda ya da mezar taşlarında görülen yazılara denir [Turani, 1975].

Seki: Zeminden hafifçe yükseltilmiş olarak çeşmenin cephesindeki ayaklara bitişik olarak yapılan, su kaplarının konulması ya da oturma işlevine hizmet eden bölümdür.

Depo/Hazne: Suyun depolandığı bölümdür. İçerisindeki suyu kontrol etmek ve temizliğini sağlayabilmek amacıyla çeşmenin bir cephesinde kontrol penceresi yer

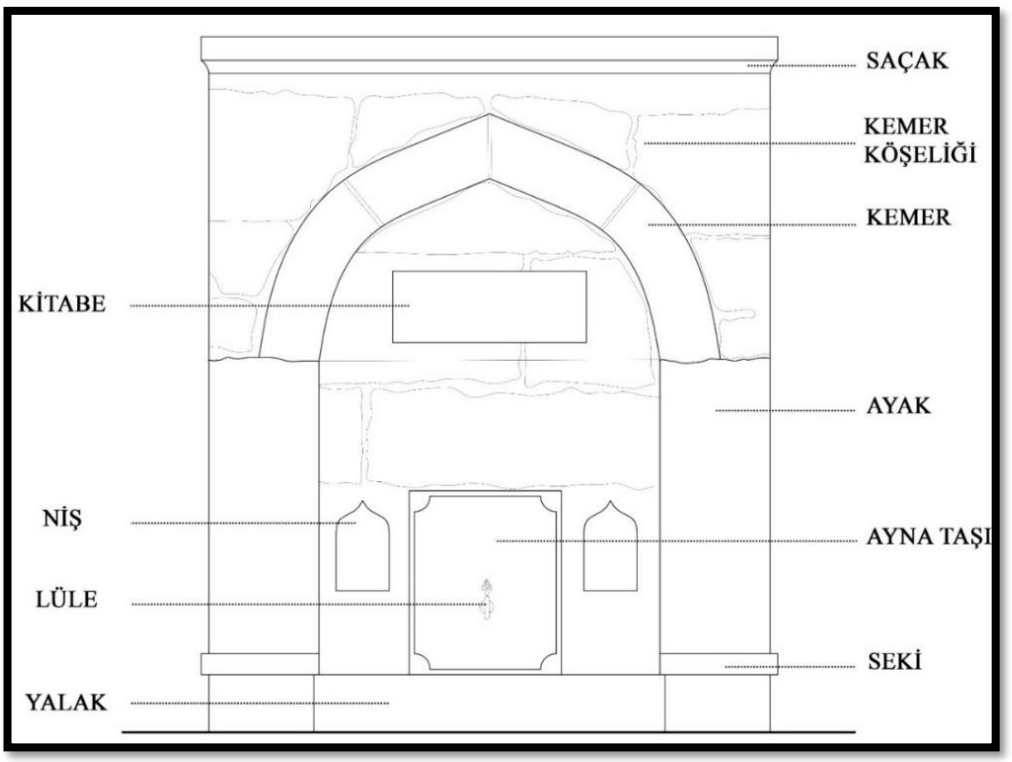
alır. Depo çeşme ile birlikte inşa edilirse çeşmenin içinde, daha sonra inşa edilmişse çeşmenin arkasına konumlandırılır.

Kemer Köşelikleri: Çeşmenin kemeri ile saçağı arasındaki yüzeylerdir. Bazı örneklerde kitabelerin köşeliklerde bulunduğu görülmektedir.

Sikaye: Musluk, yol üzerine yapılan ve içine su konulan kap, sebil anlamındadır [Önge].

Meska: Su içilen yerdir.

Sebil: Arapça yol demek olup Kur'ân'da kullanılmıştır [Önge]. Arapça maddî ve mecâzî mânâlarda yol demektir. Bizde ise hayır ve iyilik yolu mânâsına alınmış, bu îtibarla su tevzi yerlerine "sebilhane" ve ihtisar için yalnızca "sebil" denmiştir. Şehirlerde halkın, gelip geçerken parasız ve kolaylıkla soğuk ve temiz bir su içebilmesini sağlamak amacıyla düşünülmüş ve yapılmıştır [Çetintaş, 1944]. Hayır için parasız su dağıtılan, etrafı parmaklıklı ve ekseriya kubbe ile örtülü binâlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Bunun yerine "sebilhane" de kullanılmaktadır. Yollar üzerinde, gelip geçenlerin su içmeleri için yapılan binâlar ki pencerelerinde dâimî surette su ile dolu maşrapalar bulunduruldu [Pakalın, 1971].

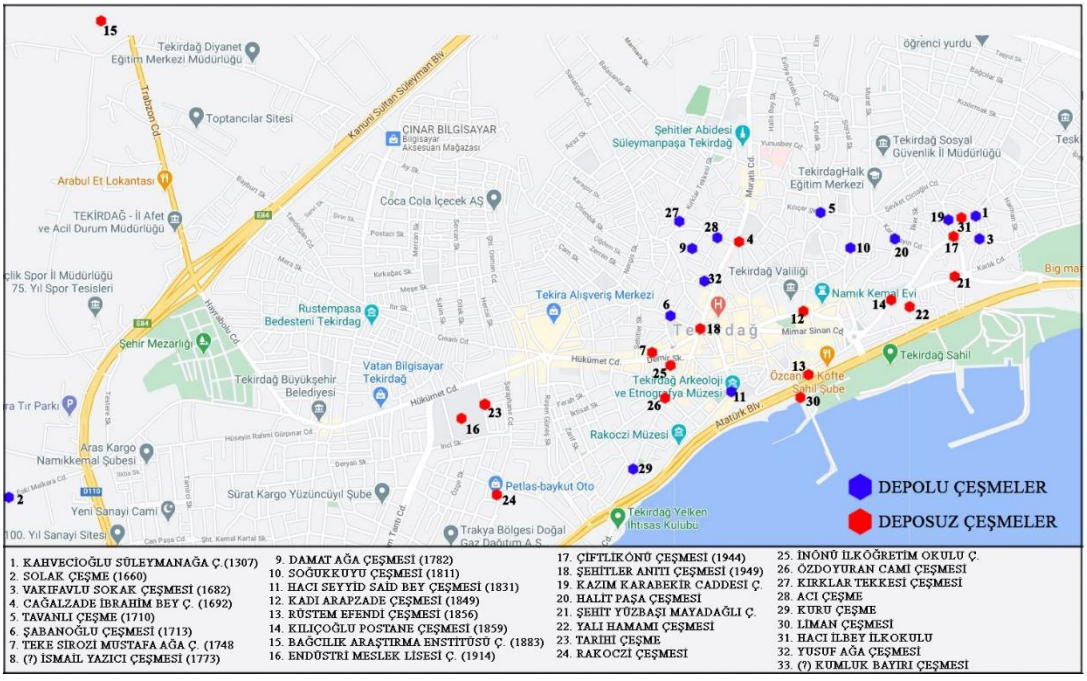

Şekil 3.9: Çeşmeyi oluşturan yapı elemanları.

3.2. Tekirdağ Süleymanpaşa'da Bulunan Tarihi Çeşmeler

Tekirdağ Roma, Osmanlı gibi devletlerin hâkimiyeti altına girdiğinden bünyesinde birçok mimari eser barındırır. Tarihi çeşmeler ise bu mimari eserlerden bir türü oluşturur. Süleymanpaşa'da 33, Malkara'da 16, Çorlu'da 7, Şarköy'de 3, Kapaklı, Hayrabolu, Muratlı ve Marmara Ereğlisi'nde birer olmak üzere il genelinde toplam 63 tane tarihi çeşme bulunmaktadır.

Tekirdağ'ın kuzeybatı bölümünde bulunan Süleymanpaşa ilçesi, toplam 73 mahalleden oluşmaktadır ve Tekirdağ'ın merkez ilçesidir. 2019 yılı nüfusu 204.001'dir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Toplam yüzölçümü 1.082.34 km^{2}'dir [Kiper vd., 2016]. İlçe genelinde toplam 33 tane tarihi çeşme bulunmaktadır. Genellikle ilçe merkezinde bulunmakta olan çeşmelerin çoğu bakımsız ve kaderlerine terkedilmiş durumdadırlar.

Şekil 3.10: Süleymanpaşa ilçesi tarihi çeşmelerin konumu.

Geçmiş tarihlerde su kolay ulaşılabilir durumda olmadığı için insanlar su kaynaklarının yanında yerleşim yerlerini kurmaktaydılar. Süleymanpaşa ilçesinin gelişimi de deniz kenarından başlamaktadır. Çeşmelerin ilçe genelindeki konumları incelendiğinde (Şekil 3-10) birbirlerine yakın konumlandırıldıkları ve denizden iç kesimlere doğru bir yayılım gösterdikleri görülür. İlçede çeşmelerin yoğun bulunduğu

alan merkez olarak gelişmiştir. Bu bölümde bulundukları konumlara göre Süleymanpaşa ilçesinde bulunan yirmi beş tanesi çizimlerle olmak üzere otuz üç çeşme incelenecektir.

Kent içindeki mahalleler bulundukları mevkiin fiziksel ve kültürel özelliklerine göre farklı isimlerle adlandırılmaktadırlar. Bu bağlamda çeşmelerin bulunduğu mahalleler de incelenmelidir. Gündoğdu Mahallesi ismini ilçenin doğu kesiminde bulunması ve güneşin burada iyi görülmesi nedeniyle almıştır. Aydoğdu Mahallesi'ne ise ayın doğuşunun en güzel seyredildiği mahalle olduğundan dolayı bu isim verilmiştir. Turgut Mahallesi; Hacıhürmüz, Hocaveli ve Dündarzade Mahallelerinin birleşiminden oluşmuştur. Turgut Reis'in ismi bu mahalleye verilmiştir. Zafer Mahallesi ise adını 13 Kasım 1922'de işgal birliklerine karşı ilk zaferin bu mahallede alınmasından dolayı almıştır. Kentin en eski ve gözde mahallesi Ertuğrul Mahallesi'dir. Mahalle adını Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi'den almıştır. Eskicami Mahallesi merkezindeki üç tarihi camiden adını almaktadır. Orta Cami Mahallesi ise içerisinde bulunan Orta Cami'den ismini almıştır. Bu mahallede devlet kurumları bulunmaktadır. Yavuz Mahallesi ise 1924 sonrası Batı Trakya'dan gelen göçmenlerle Türk Hükümdarlarının birinin adının verilmesi kararlaştırılmıştır [D. Doğan vd., 2010]. Şekil 3.11'de Süleymanpaşa ilçesinin eski bir görüntüsü gösterilmiştir ["Yaşayan Tekirdağ,""].

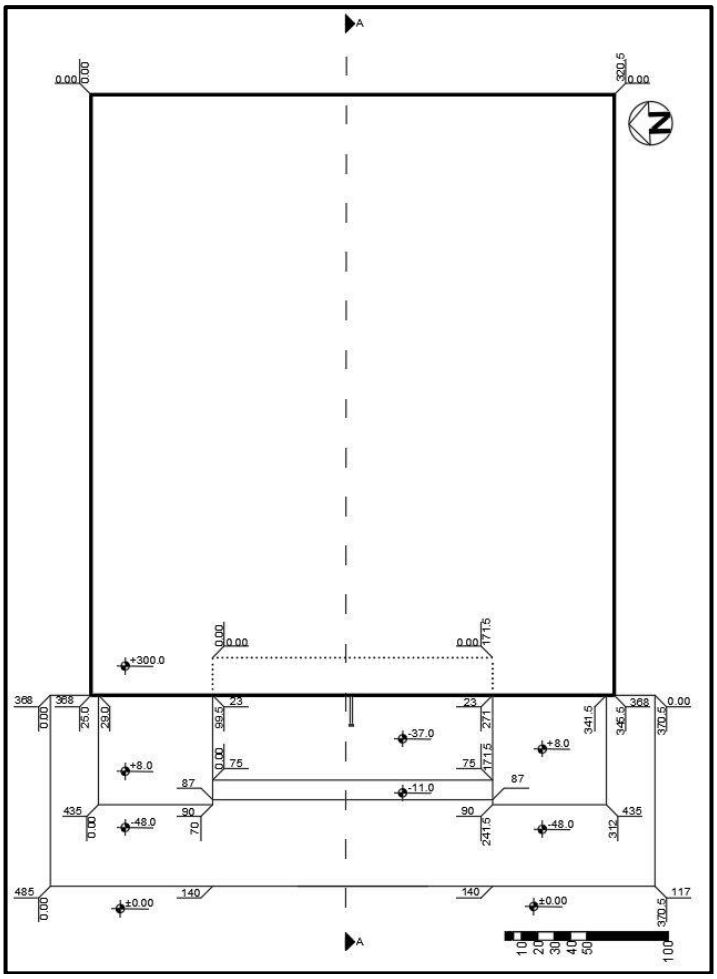
Şekil 3.11: Süleymanpaşa'nın eski bir görüntüsü

3.2.1. Mahalle Çeşmeleri

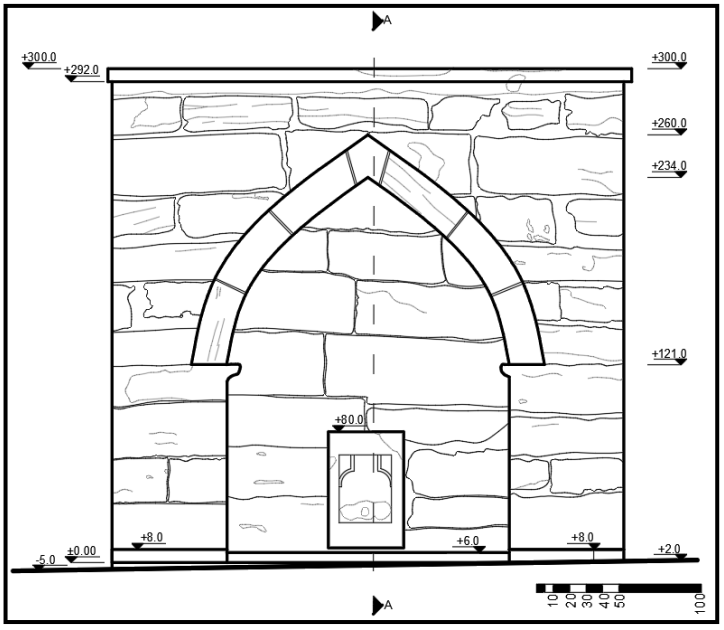
İlçe genelinde on tane örneği bulunmaktadır. Yedi tanesinin yapım tarihi bilinmektedir. Üç tanesi mermer, üç tanesi diğer taş malzemeler, iki tanesi tuğla malzeme ile yapılmıştır. Bir tane çeşmenin üzeri sıvalı bir tanesi de yıkılarak beton malzeme ile yeniden yapılmıştır. Strüktürel olarak incelendiğinde beş tanesinin durumunun iyi, dört tanesinin durumunun orta durumda olduğu görülmektedir. Korunmuşluk seviyelerine bakıldığında ise üç tanesinin durumunun iyi, üç tanesinin orta ve dört tanesinin kötü durumda olduğu görülmektedir.

3.2.1.1. Vakıfavlu Sokak Çeşmesi (Mehmet Bey Çeşmesi)

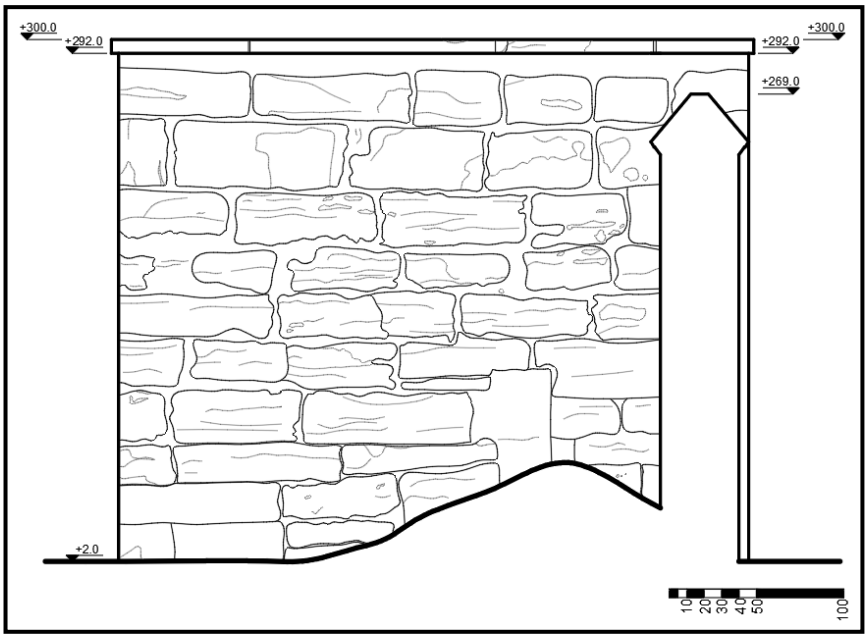
- Eser Adı: Vakıf Avlu Sokak Çeşmesi
- Yeri: Gündoğdu Mahallesi, Vakıfavlu ve Kabakçıoğlu Sokaklarının birleştiği köşede, - 172 ada 6 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: 1682
- Kitabesi: Bulunmuyor
- Mülkiyet: TESKİ

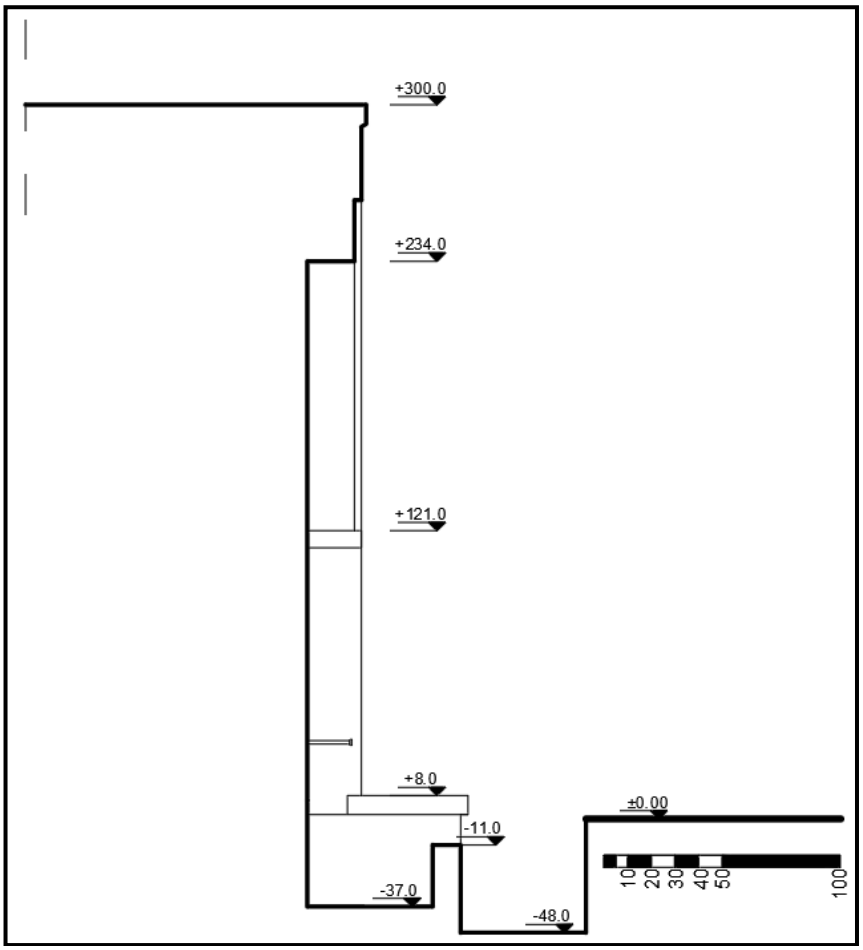
Şekil 3.12: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.13: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.14: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

Şekil 3.15: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.16: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.17: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi ayna taşı, 2021.

Mimari Koruma Sorunları: Yapı 2013 yılında yapılan çalışmalar sonunda restore edilmiştir. Restore edilmeden önce toprak kotunun yükselmesi ile ayna taşının, lüle deliğini de kapsayacak şekilde bir kısmı toprak altında kalmıştır. Restorasyon öncesinde çeşme üzerinde bitkilenmeler ve bazı taşlarında parça kopmaları bulunmaktaydı. Vandalizm'in etkileri de cephede görülmekteydi. Çeşme restore edilerek bu problemlerinden kurtarılmıştır. Fakat özgün olmayan ek kullanılarak lüle

deliği plastik boru takılarak bırakılmıştır. Restorasyon çalışmasında taşlar üzerine yazılan yazılar ve zararlı gazlardan dolayı oluşan kararmalar giderilmiştir. Strüktür olarak şuan iyi durumda olsa da kullanım dışı olduğundan dolayı tekrar tahribata açık durumdadır. Yalağın içi ise tamamen ot ve çalılarla kaplıdır. Çeşmenin yükselen toprak kotundan ayrışması için toprak kazılmış fakat çeşme ile yol arasında 50 cm genişliğinde boşluk bırakılmıştır. Bu durumdan dolayı çeşme küçük çocuklar için kullanıma elverişli durumda değildir.

Diğer Bilgiler: 1. Grup tarihi anıt eser olarak tescillenmiştir. 2007 yılında 1692 sayılı karar ile tescil devamına karar verilmiştir. 2013 yılında rölöve, testitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmış, onarım çalışması yapılmıştır [EKKA, 2021].

Çeşmede daha önceleri bir kitabesinin bulunduğu bilinmektedir. Fakat kitabe yerinden sökülmüş ve nerede olduğu bilinmemektedir. Kitabede "Sahib ve malik …… oğlu …….. Ömer H.1093 / M.1682" yazdığı bilinmektedir [Serez, 2007].

Şekil 3.18 ve Şekil 3.19'da çeşmenin eski görünüşleri gösterilmiştir [EKKA, 2021]. Bu resimlerin çekilme tarihleri bilinmemektedir. Şekil 3.20'de 2020 yılına ait bir görünüşüdür ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

kuzeydoğu görünüşü kuzeybatı görünüşü

Şekil 3.18: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi kuzeydoğu ve kuzeybatı görünüşleri.

kuzey görünüşü

çeşmenin kuzeyinde istinat duvarı

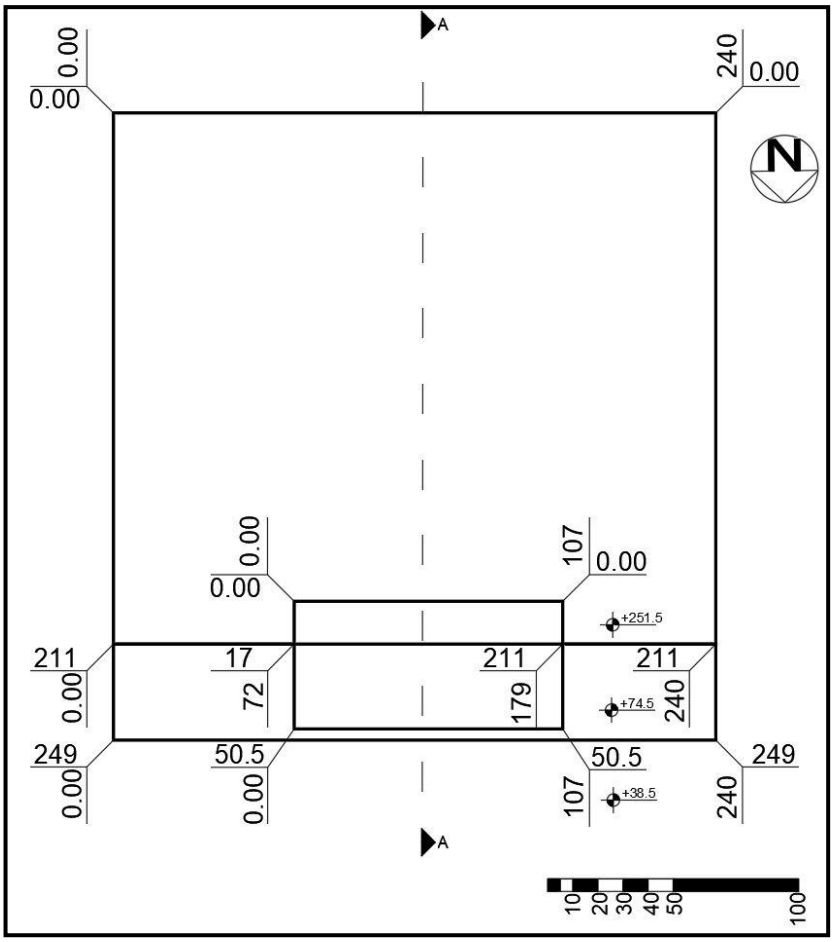
Şekil 3.19: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi kuzey görünüşü ve kuzeyinde bulunan istinat duvarı.

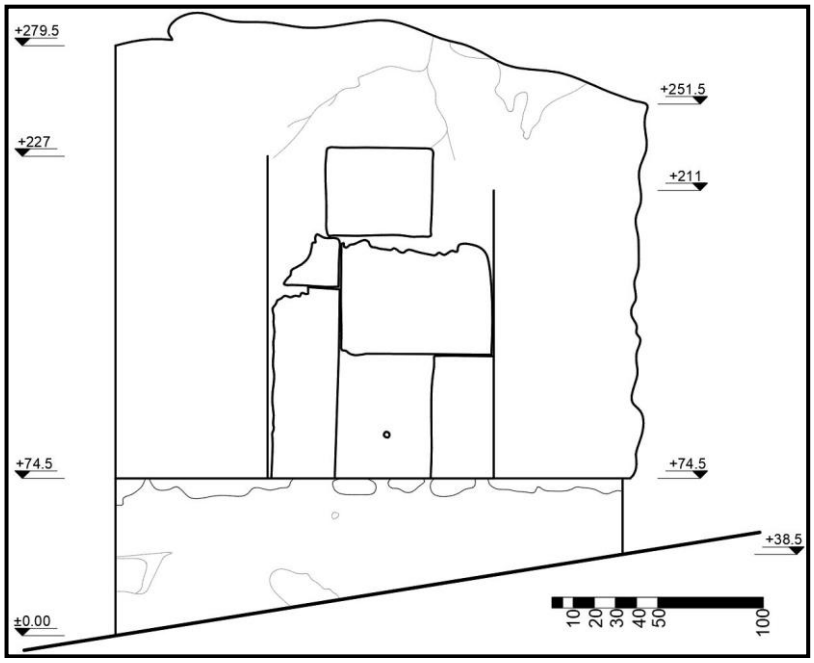
Şekil 3.20: Vakıfavlu Sokak Çeşmesi restorasyon öncesi durumu.

3.2.1.2. Damat Ağa Çeşmesi

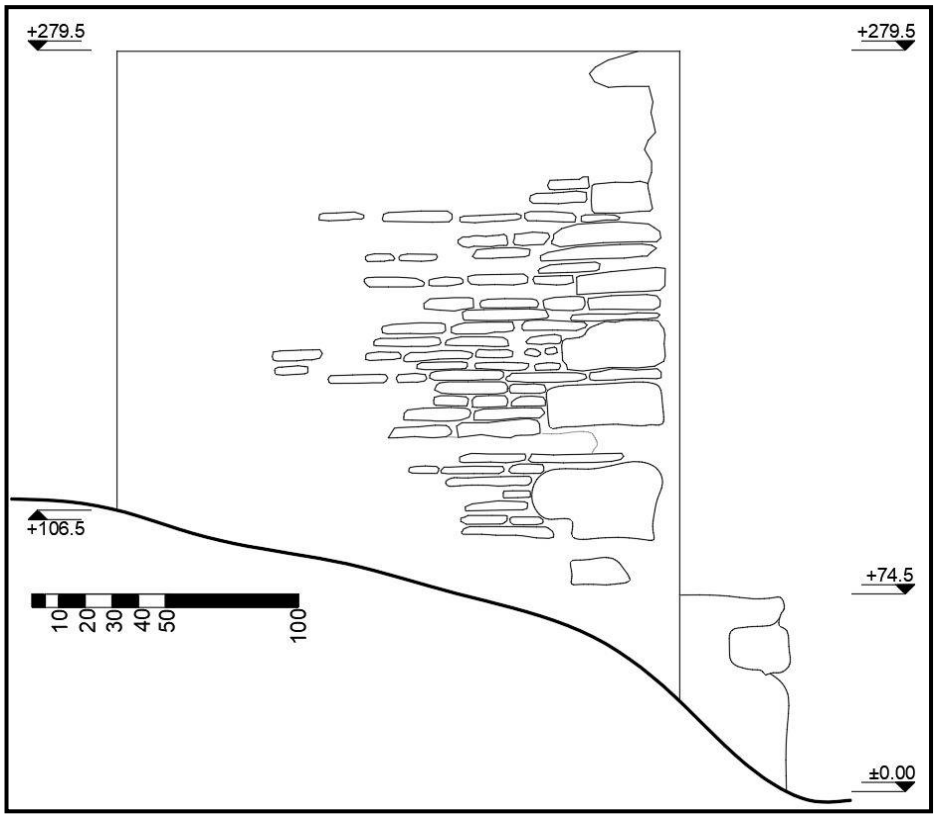
- Eser Adı: Damat Ağa Çeşmesi
- Yeri: Aydoğdu Mahallesi, Hanımlar Bayırı Sokak, 22 pafta, 63 ada 8 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Damat İbn-i Mustafa Ağa
- Yapım Tarihi: 1782
- Kitabesi: Bu abı Mevlivi Hacı Mehmet Ağa akıtmış derun-ı menzile bir çeşme bünyad olup evvel bu dem Damat İbn-i Mustafa Ağa …… yapıp bina etti …… Bu tarihi ider …….. Muhammed Mustafa aşkı içün …… sene (1196) (1782) ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].
- Mülkiyet: Bilinmiyor

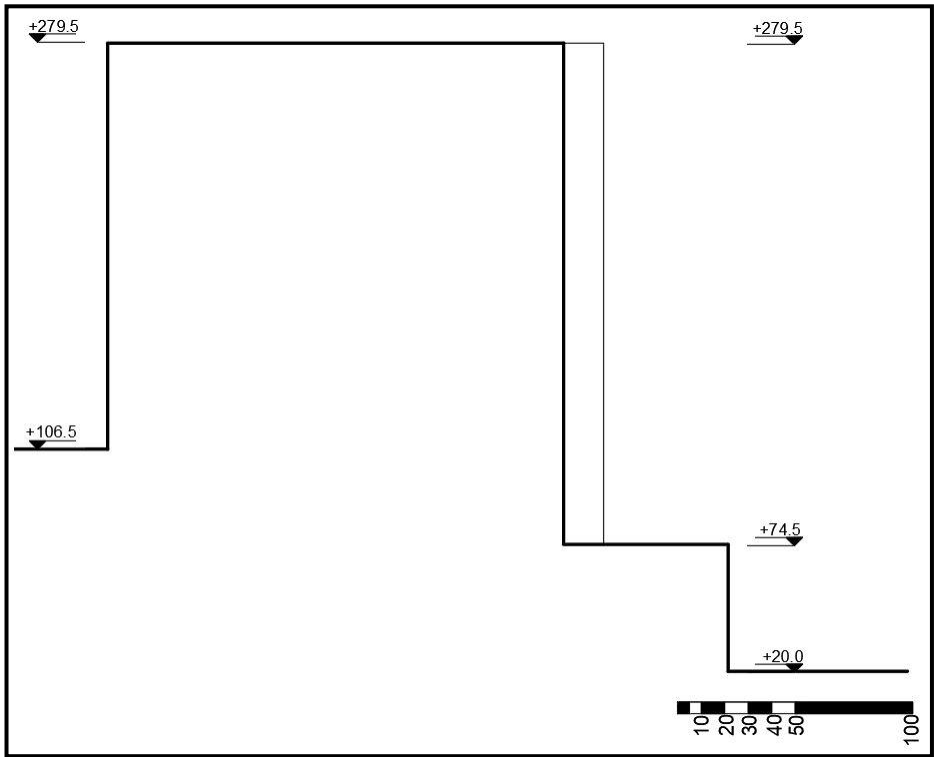
Şekil 3.21: Damat Ağa Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.22: Damat Ağa Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.23: Damat Ağa Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.24: Damat Ağa Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.25: Damat Ağa Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.26: Damat Ağa Çeşmesi kitabe detayı, 2021.

Mimari Özellikleri: 249 x 249 cm ölçülerinde kare plan şemasına sahiptir. Mahalle çeşmeleri grubundandır. Cephesi 279 x 240 cm ölçülerinde uzunlamasına dikdörtgendir. Mevcut halinde kemer kısmı görülmemektedir. Fakat kayıtlarda cephesinde sivri kemer olduğu belirtilmektedir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Çeşme tuğla malzeme kullanılarak yapılmıştır. Cephesinin üzeri sıvalıdır. Yalak taş ile doldurularak kapatılmıştır. Lüle deliği bulunmaktadır fakat lülesi yoktur. Çeşme de aktif olarak kullanılmamaktadır.

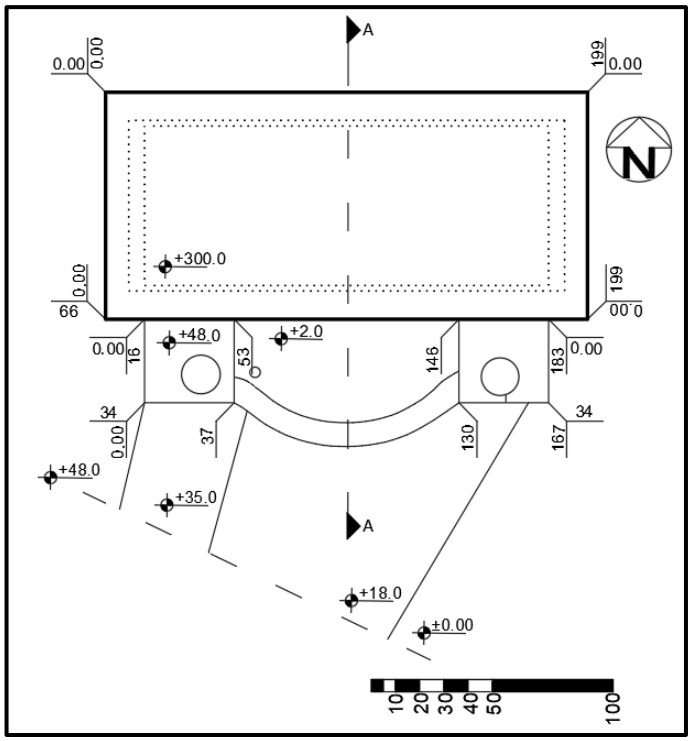
Mimari Koruma Sorunları: Strüktürel çatlak, beş cm'den fazla parça kopması gibi problemleri bulunan çeşme strüktürel bozulma sorununa örnektir. Tuğla malzemeler üzerindeki ufalanmalar, bitkilenmeler ise malzeme bozulma sorununa örnek teşkil etmektedir. Çeşmenin ön cephesi özgün olmayan malzeme ile sıvanarak özgünlüğünü yitirmiştir. Yalak kısmının ise doldurularak kapatılması, lülesinin bulunmaması ve aktif olarak kullanılamaması tarihi çevre bilinçsizliğinin bir örneğidir.

Diğer Bilgiler: Kurul arşivinde koruma geçmişiyle alakalı bilgiler bulunmamaktadır. Sadece 24.09.1991 yılına ait bir karar mevcuttur [EKKA, 2021].

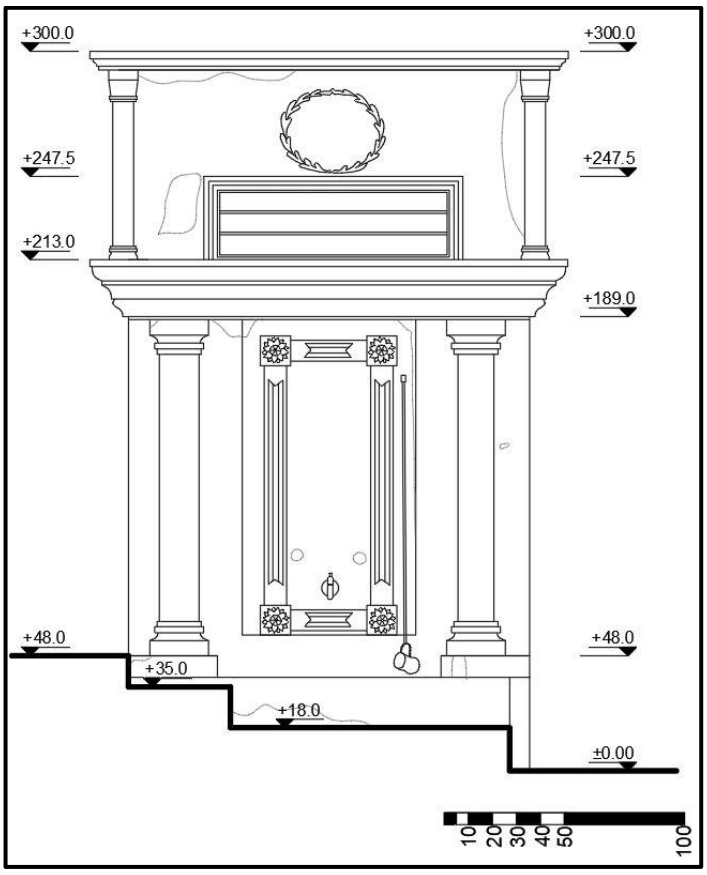
Damat Ağa hakkında da Mehmet Ağa hakkında da bilgi bulunamamıştır. Fakat Mehmet Ağa'nın kendi adını da taşıyan, kendisinin yaptırdığı bir çeşme de Malkara ilçesinde bulunmaktadır.

3.2.1.3. Kadı Arapzade Çeşmesi

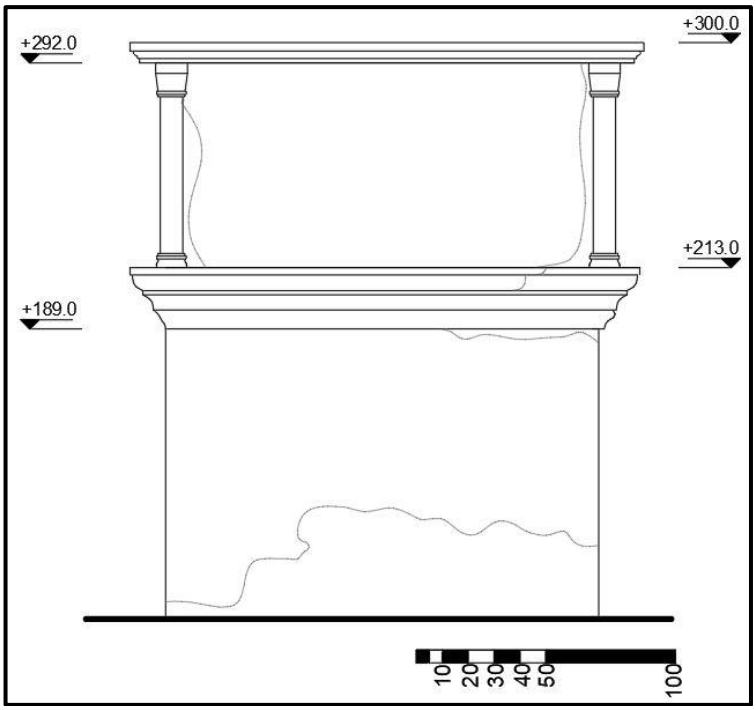
- Eser Adı: Kadı Arapzade Çeşmesi.
- Yeri: Ortacami Mahallesi, Namık Kemal Cadddesi, 98 ada 30 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: 1849.
- Kitabesi: Üçüncü defa olarak Tekfurdağı / Niyabet-i şer'iyyesine memur Mekke-i Mükerreme / Payesi ile mubahi Arap Zade hafidi / Faziletlu Mehmet Erib Efendi Hazretlerinin / İş bu kabristanda gunude petse-i mağfiret / Ve medfun olan harem-i muhteremeleri / Saliha lal-i devran ve Ayşe Sıdıka Nişan / Hanımlar ruhları için müceddeden inşa icrasına / Muvaffak oldukları iş bu çeşmenin tarihi 1265 (1849).
- Mülkiyet: Bilinmiyor.

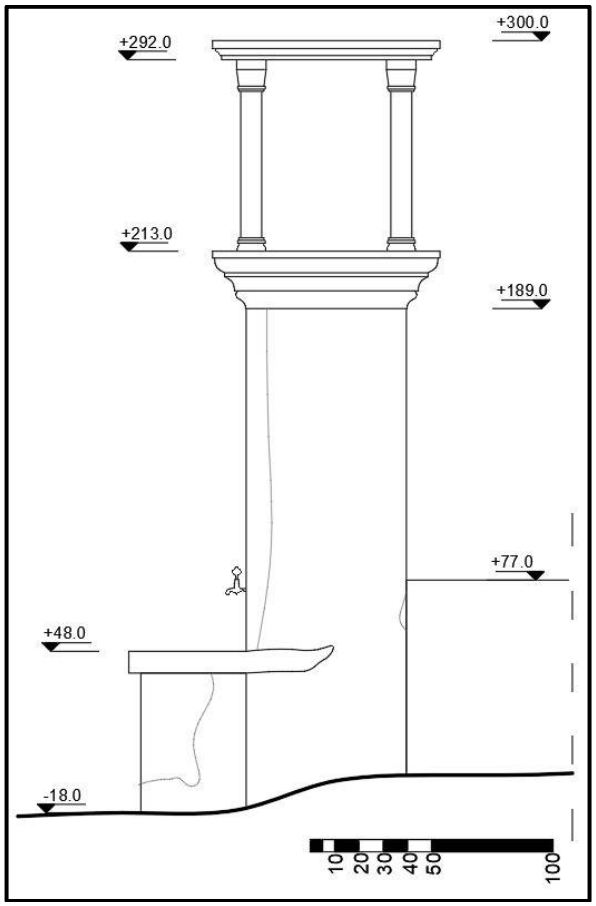
Şekil 3.27: Kadı Arapzade Çeşmesi planı, 2021.

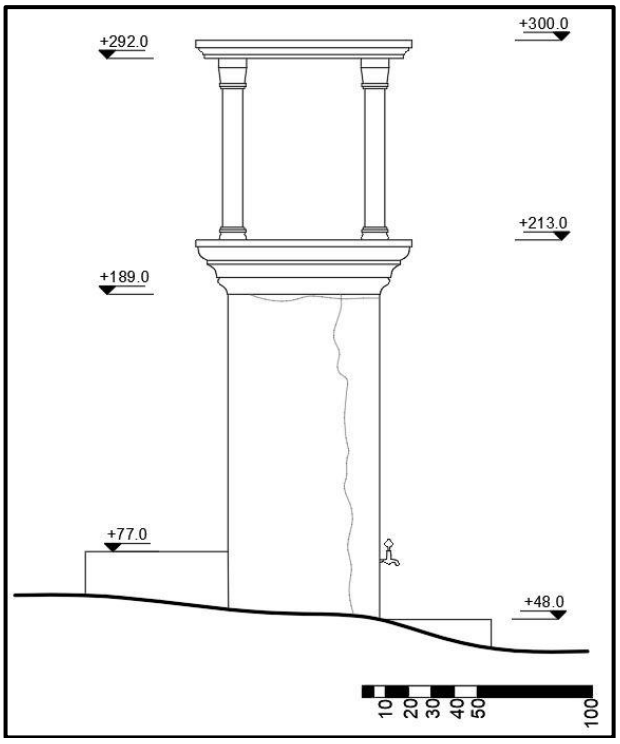
Şekil 3.28: Kadı Arapzade Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

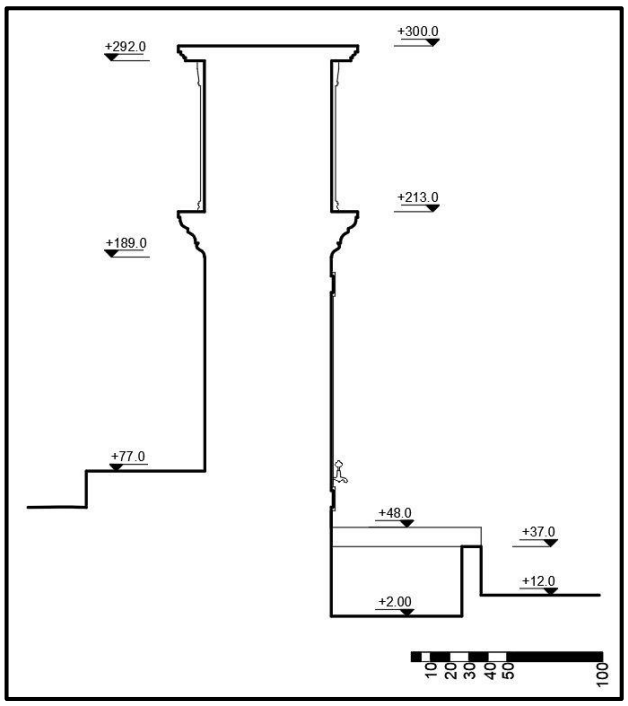
Şekil 3.29: Kadı Arapzade Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.30: Kadı Arapzade Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

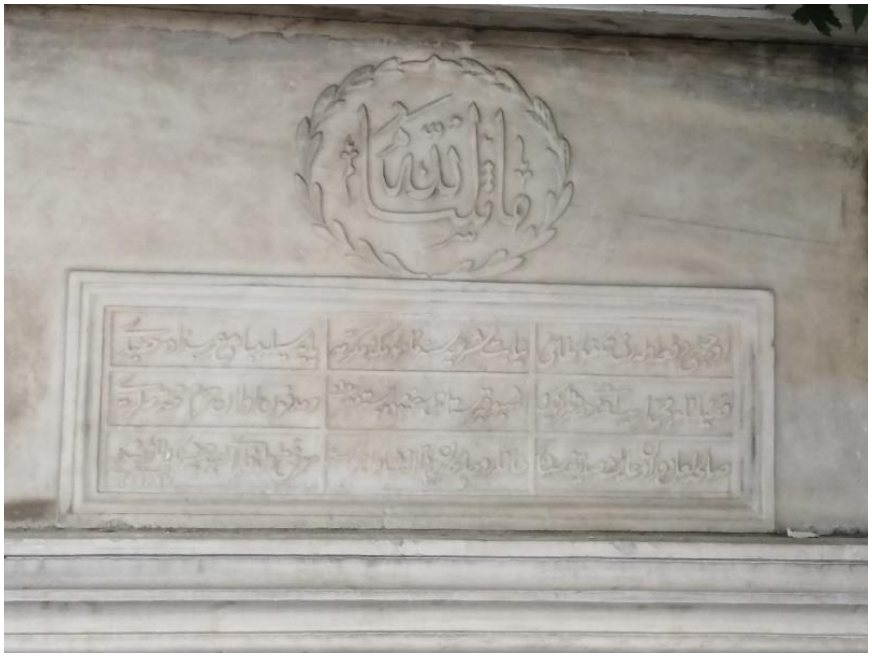
Şekil 3.31: Kadı Arapzade Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.32: Kadı Arapzade Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.33: Kadı Arapzade Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.34: Kadı Arapzade Çeşmesi kitabe detayı, 2021.

Çiçek süsleme detayı.

Lüle detayı.

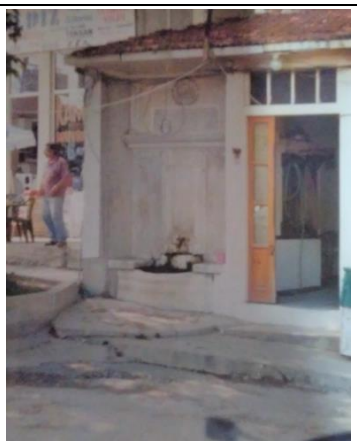
Şekil 3.35: Kadı Arapzade Çeşmesi süsleme ve lüle detayı, 2021.

Mimari Özellikleri: 100 x 199 cm ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Mahalle çeşmeleri grubundandır. Çeşme kitabenin yazılı olduğu üst levha ve ayna taşının bulunduğu alt levha olmak üzere iki kısımdan oluşur. Alt levhada sadece kuzey cephesinde, üst levhada her cephede, cephelerin iki yanında olacak şekilde sütunvari süslemeler bulunmaktadır. Süslemeler dikdörtgen formludur, başlıkları dor üslubundadır ve kaideleri bezemesizdir. Kuzey cephede üst kısımda +247,5 kotunda bir kitabe, kitabenin üstünde ise bitkisel bir rozet bulunmaktadır. Alt kısımda ise ortalanmış 55 x 125 cm ölçülerinde ayna taşı bulunmaktadır. Ayna taşının etrafı dikdörtgen formlu silmelerle çevrilidir. Silmelerin köşelerinde ise yıldızvari çiçek motifli kabartmalar işlenmiştir. Lüle ayna taşı üzerinde bulunmaktadır. Çeşmenin sekilerinde hayvanlar için yapılmış 15,5 cm çapında oyuklar bulunmaktadır.

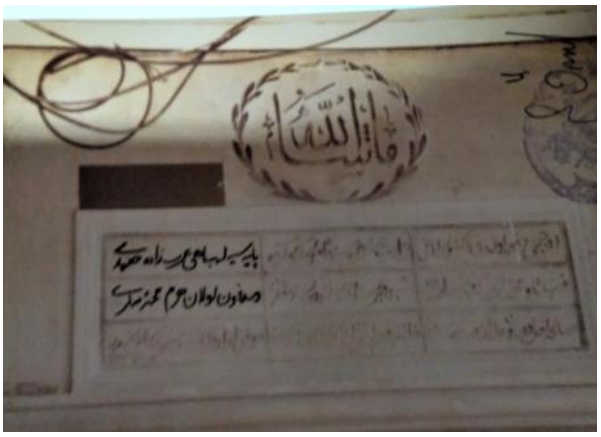
Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Yoğun trafiğin bulunduğu bir cadde üzerinde olduğundan dolayı mermer malzemede kararmalar olmuştur. Aktif olarak kullanılmaktadır fakat düzenli takibi yapılmadığından dolayı yalak kısmında yosunlaşmalar bulunmaktadır. vandalizm etkileri de çeşme yüzeyinde görülmektedir.

Diğer Bilgiler: 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile korunması gerekli anıt eser olarak önünde bulunan çınar ağacı ile birlikte tescillenmiştir. 1995 yılında çeşmenin kentsel sit alanı içinde olmayıp ticaret alanı içinde yer alması ve zorunlu yol genişletilmesi nedeniyle taşınması önerisi sunulmuştur. 1997 yılında çeşme sahibi tarafından bir rölöve ve restorasyon projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında çeşmenin mevcut yerinde kalmasına, arkasında bulunan yapının çeşmeye zarar vermeden yıkılmasına karar verilmiştir. Ayrıca çınar ağacıyla çeşme ilişkisinin korunması önemsenmiştir. Rölöve raporunda çeşmenin yakın bir arazideyken mevcut konumunda bir bahçe duvarına giydirildiği, süslemelerin sadece ön cephede olduğu, arka cephesinin çok net görülmediğini belirtmişlerdir. 2012 yılında onarım çalışması yapılmıştır [EKKA, 2021].

Şekil 3.36'da 1995 yılına ait görünü ve kitabesi gösterilmiştir. Şekil 3.37'de 1997 yılına ait görünüşleri gösterilmiştir. Şekil 3.38'de 2001 yılına ait görünüşleri bulunmaktadır. [EKKA, 2021] Şekil 3.38'de ise kütüphane arşivlerinde olan ve tarihi bilinmeyen bir görüntüsü bulunmaktadır ["Yaşayan Tekirdağ,""].

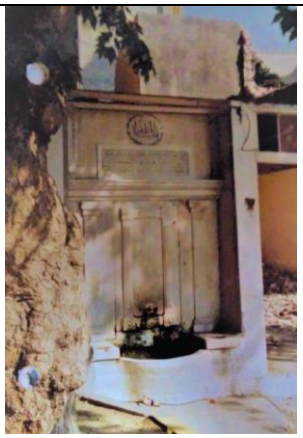

Kuzey görünüşü.

Kitabe detayı.

Şekil 3.36: Kadı Arapzade Çeşmesi 1995 yılına ait kuzey görünüşü ve kitabesi.

Kuzey görünüşü.

Kuzey görünüşü ve çevresi.

Şekil 3.37: Kadı Arapazade Çeşmesi 1997 yılına ait fotoğrafları.

Kuzey görünüşü.

Güney görünüşü.

Şekil 3.38: Kadı Arapzade Çeşmesi 2001 yılına ait kuzey ve güney görünüşü.

Özgün konumu Eski Halk Evi'nin yapıldığı mezarlığın kenarıdır. Daha sonra buradan şimdiki konumuna nakledilmiştir [Serez, 2007].

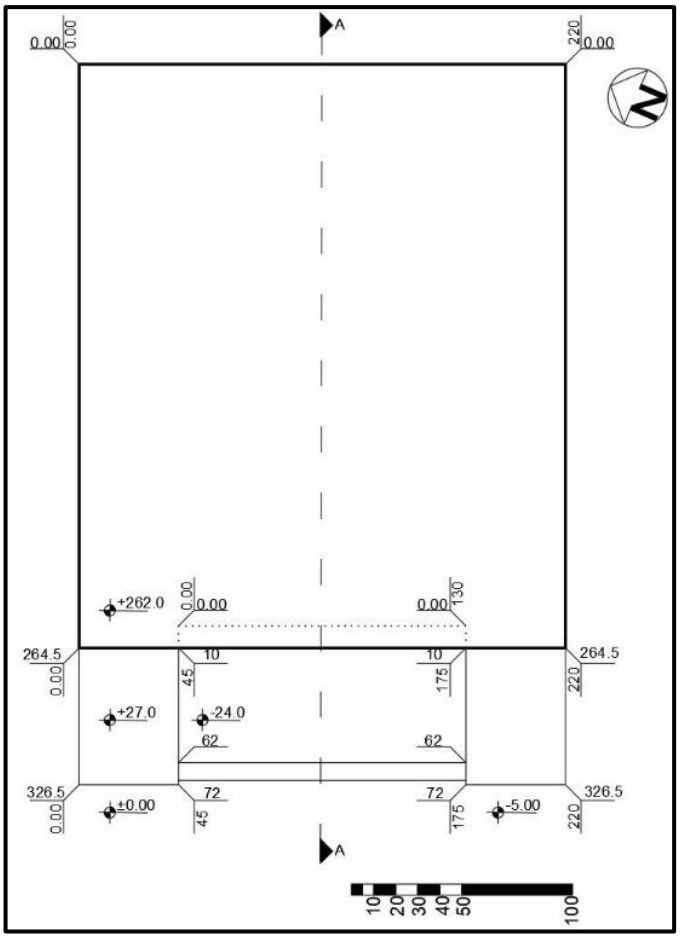

Şekil 3.39: Kadı Arapzade Çeşmesi eski görünüşü.

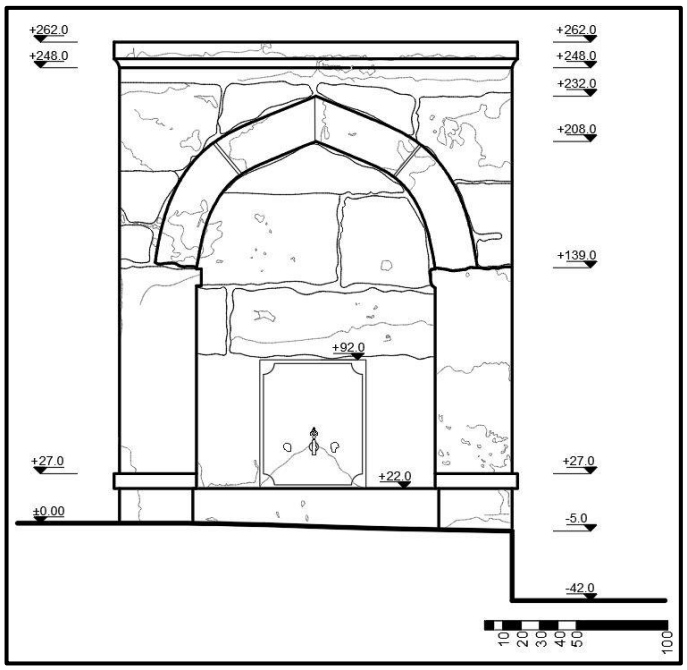
Arapzâde Mehmed Ârif Efendi 1740 yılında doğmuştur. Şeyhülislam Atâullah Efendi'nin oğludur. 1789'da İstanbul kadısı olmuştur. 1795'te Anadolu, 1800'de Rumli kazaskerliğine tayin edilmiştir. 14 Mayıs 1826'da İstanbul'da vefat etmiştir. Babasının da bulunduğu Sinan Paşa Medresesi haziresine defnedilmiştir [Web-15, 1991].

3.2.1.4. Kazım Karabekir (Cehennemdere) Caddesi Çeşmesi

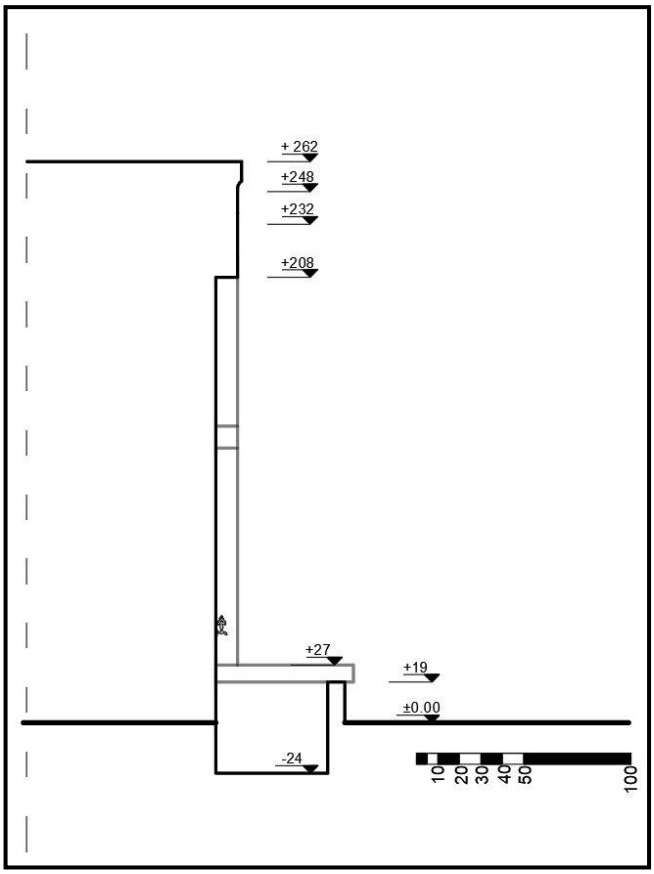
- Eser Adı: Kazım Karabekir (Cehennemdere) Caddesi Çeşmesi
- Yeri: Gündoğdu Mahallesi, Kazım Karabekir Caddesi, 38 pafta, 151 ada, 37 parselde, - Hacı İlbey İlköğretim Okulu (Yahya Kemal Bayatlı Anaokulu) bahçe girişinin kuzeyinde yer almaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Bulunmuyor
- Mülkiyet: TESKİ

Şekil 3.40: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.41: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi doğu cephesi görünüşü, 2021.

Şekil 3.42: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.43: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi, 2021.

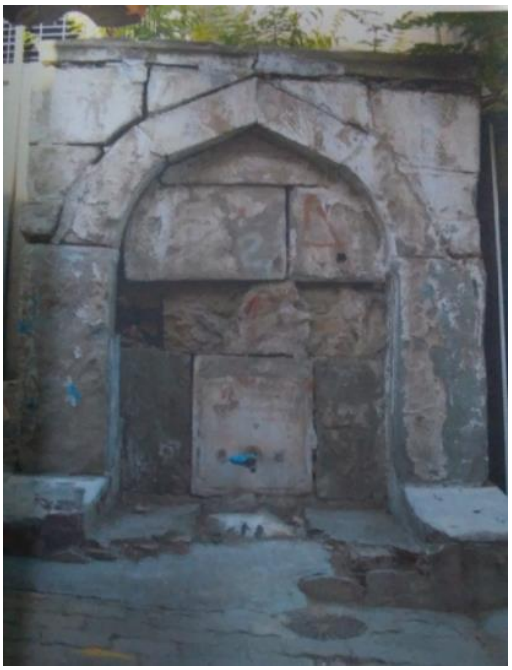
Şekil 3.44: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi Ayna Taşı, 2021.

Mimari Özellikleri: 215 x 264 cm ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Yüksekliği 262 cm'dir. Yapıya bitişik çeşmeler grubundandır. Duvar çeşmesidir. Tek cephesi bulunmaktadır. Cephede 22 cm kalınlığında sivri kemer bulunmaktadır. Üzengi noktası +139.0, tepe noktası +232.0 kotundadır. Dört adet kesme taştan oluşan sivri kemeri tek blok taştan oluşan iki ayak taşımaktadır. 58 x 70 boyutlarında dikey dikdörtgen ayna taşı alt seviyede yalağın hemen üstünde konumlandırılmıştır. Yol kotunun yükselmesi sebebiyle yalağın bir kısmı toprak altına gömülmüştür. Çeşmenin sekileri ve yalak kısmı mermer malzeme ile kaplanmıştır. Sekiler yalağın iki tarafında da bulunmaktadır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşmede yapı ile uyumsuz ek ve özgün olmayan malzeme sorunu bulunmamaktadır. Strüktür olarak incelendiğinde yüzeysel çatlaklar dışında iyi durumdadır. Çeşmenin bulunduğu cadde yoğun araç trafiğinin olduğu bir caddedir. Dolayısı ile bu durum taş malzemede kararmalara yol açmıştır. Aktif olarak kullanılan çeşmede yalağın iç kısımlarında yosunlaşmalar görülmektedir. Vandalizm etkileri görülmemektedir. Bayındırlık çalışmaları ile yol kotunun yükselmesi yalağın bir kısmını toprak altında bırakmıştır. Çeşme genel olarak iyi durumdadır.

Diğer Bilgiler: 23.01.1987 gün ve 52 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Koruma Böge Kurulunun 29.11.2007 gün ve 1692 sayılı kararı ile tescil kaydı devam eden birinci grup anıt eserdir. 2013 yılındaki raporda çeşmenin arkasında 151 ada, 5 parselde tescilli Hacıilbey İlköğretim Okulu olduğu belirtilmiştir.

2009 yılında çeşme üzerinde rölöve, restitüsyon çalışması yapılmış, restorasyon projesinin yeniden değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. 2013 yılında harap durumda olan çeşmede restorasyon çalışması yapılmıştır. Şekil 3.45'te restorasyon öncesi durumu gösterilmiştir [EKKA, 2021].

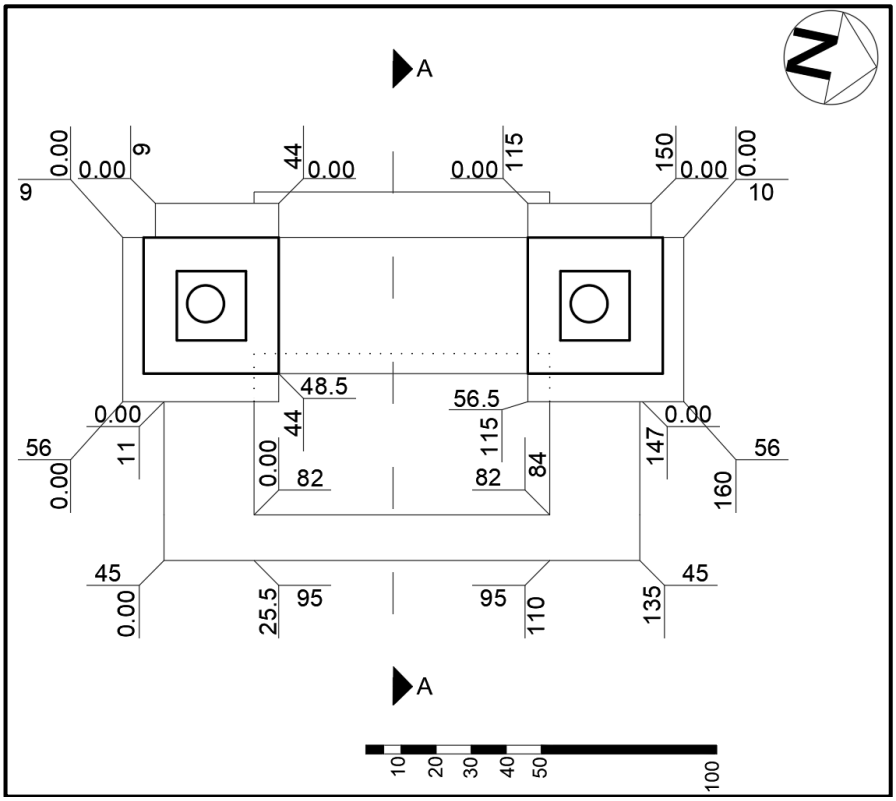

Şekil 3.45: Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi restorasyon öncesi durumu.

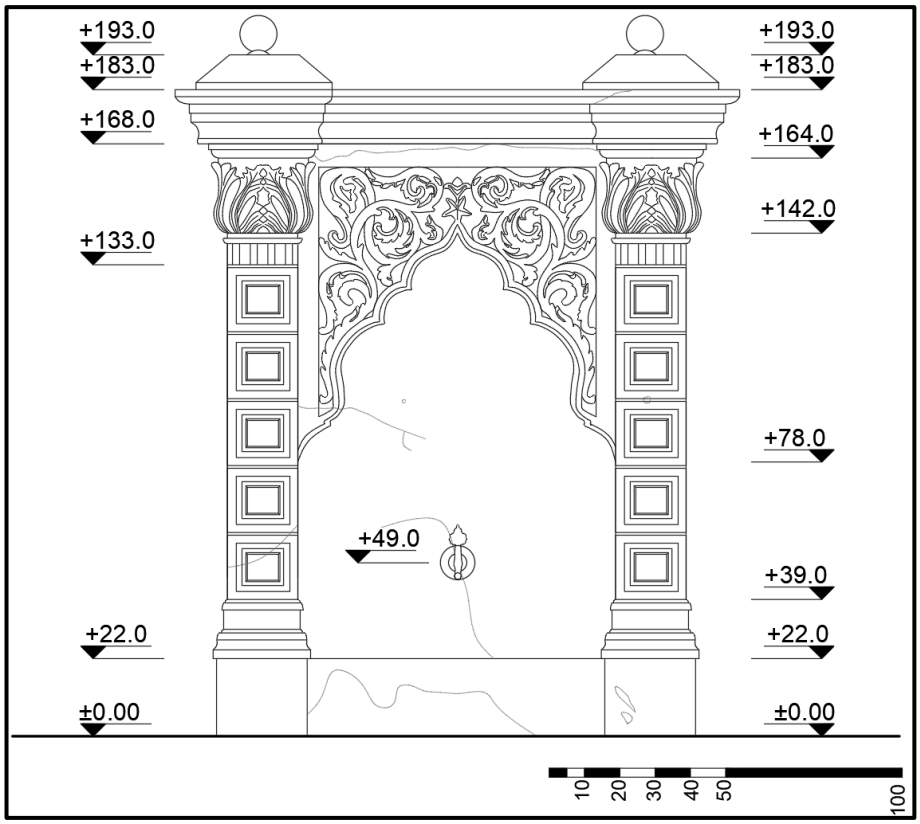
Çeşmeye adını veren Musa Kazım Karabekir İstanbul'da 1882 yılında doğmuştur. Babası Mehmed Emin Paşa, annesi Havva Hanım'dır. 1902'de Harp Okulu'ndan, 1905'te de Harp Akademisi'nden mezun olmuştur. Kurmay yüzbaşı olarak Manastır'da göreve başadı ve burada Rum ve Bulgar çetelerine karşı göstermiş olduğu başarıdan dolayı 1907'de kolağası oldu. 1908'de Edirne'de 3. Piyade Tümeni kurmay başkanlığına getirildi. 1915'te 14. Tümen kumandanlığına tayin edildi. 1916'da 18. Kolordu kumandanlığına getirildi. 1917'de 1. Kafkas Kolordusu kumandanlığına tayin edildi. 1919'da Tekirdağ'daki 14. Kolordu kumandanlığına getirtildi. 1920'de Şark Cephesi kumandanlığına getirtilmiştir. 1923 yılında milletvekili seçilmiştir. 1938 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nden İstanbul milletvekili seçilmiştir. 1946 yılında TBMM başkanlığına getirtilmiştir. 1948 yılında Ankara'da vefat edinceye kadar bu görevi üstlenmiştir. Önce Hava Şehitleri Mezarlığına defnedilmiş daha sonra 1988 yılında da Atatürk Orman Çiftiliği'nde hazırlanan Devlet Mezarlığı'na nakledilmiştir [Web-13, 2002].

3.2.1.5. Tarihi Çeşme

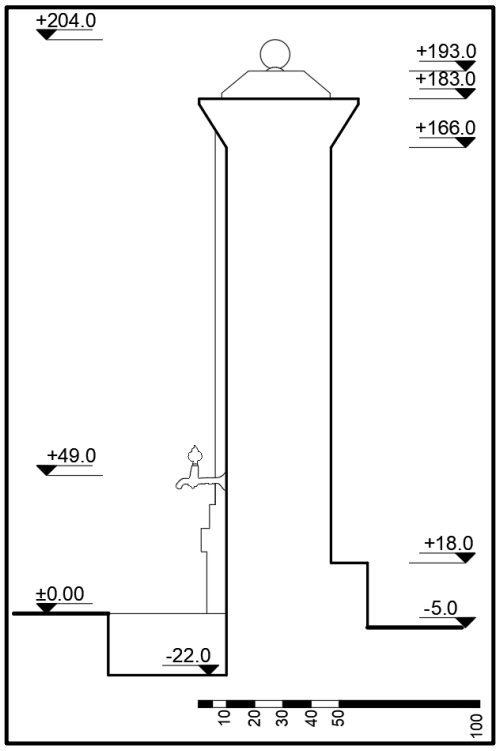
- Eser Adı: Tarihi Çeşme
- Yeri: Yüzüncü Yıl Mahallesi, Yahya Kemal Sokak ve Serdar Sokak'ın kesiştiği köşede bulunmaktadır. Ada, parsel bilgisi tanımlı değildir. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Bulunmuyor

Şekil 3.46: Tarihi Çeşme planı, 2021.

Şekil 3.47: Tarihi Çeşme kuzeydoğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.48: Tarihi Çeşme A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.49: Tarihi Çeşme, 2021.

Şekil 3.50: Tarihi Çeşme süsleme, 2021.

Mimari Özellikleri: 56,5 x 160 cm dikdörtgen planlı bir çeşmedir. Mahalle çeşmeleri grubundandır. Tek cepheli çeşmenin sütunlarının gövde kısımlarında karelerin iç içe geçerek oluşturduğu arabesk süslemeler bulunmaktadır. Sütün başlığında yaprak motifleri, üst bilezik kısmında dikey silmeler bulunmaktadır. Kaidesi sadedir. Yastık kısmı ise betondur. Lülenin üst kısmında ise kaş kemere benzer çeyrek dairelerden oluşan bir niş görülmektedir. Nişin en üstünde bir yıldız, yıldızın

üzerinde bir lale motifi bulunmaktadır. Niş ile saçak arasında da sarmaşık motifi vardır. Çeşmenin malzemesi mermer, yalak kısmının malzemesi ise betondur.

Mimari Koruma Sorunları: Mehmet Serez kitabında "Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23.01.1987 Tarih ve 52 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Adı Sanayi Çeşmesi'dir. Özgün konumu Teknik Ziraat Müdürlüğü eski binasının duvarı üzerindedir. Konumu değiştirildikten sonra üzeri yağlı boya ile boyanmıştır" ifadelerine yer verse de yapı aslında tescillenmemiştir. Şekil 3.51'de kitabında bulunan çeşmeye ait resim bulunmaktadır. [M. S. Serez] Koruma kurulunda çeşme ile alakalı hiçbir veri yoktur. İlçe halkından öğrenilen bilgilere göre çeşme bulunduğu konuma daha sonradan getirilmiştir. Fakat tam tarih öğrenilememiştir. Bazıları çeşmenin tarihi olduğunu söyleseler bile bu konuda bir kanıt bulunamamıştır. (esnaf ile sözlü görüşme, 05.03.2021). Çeşme kurumlar arasındaki iletişimsizliğin bir örneğini teşkil etmektedir.

Bu sorunların yanında mermer üzerinde kararmalar ve çatlaklar bulunmaktadır. Yalak ile mermerin birleşim kısmından su alan çeşmede yosunlaşmalar bulunmaktadır. Yalak kısmı kaldırım kotunda kalmıştır fakat öyle mi yapıldığı yoksa toprak kotunun yükselmesinden dolayımı o vaziyette olduğu bilinmemektedir.

Şekil 3.51: Tarihi Çeşme eski görünüşü.

3.2.2. Meydan Çeşmeleri

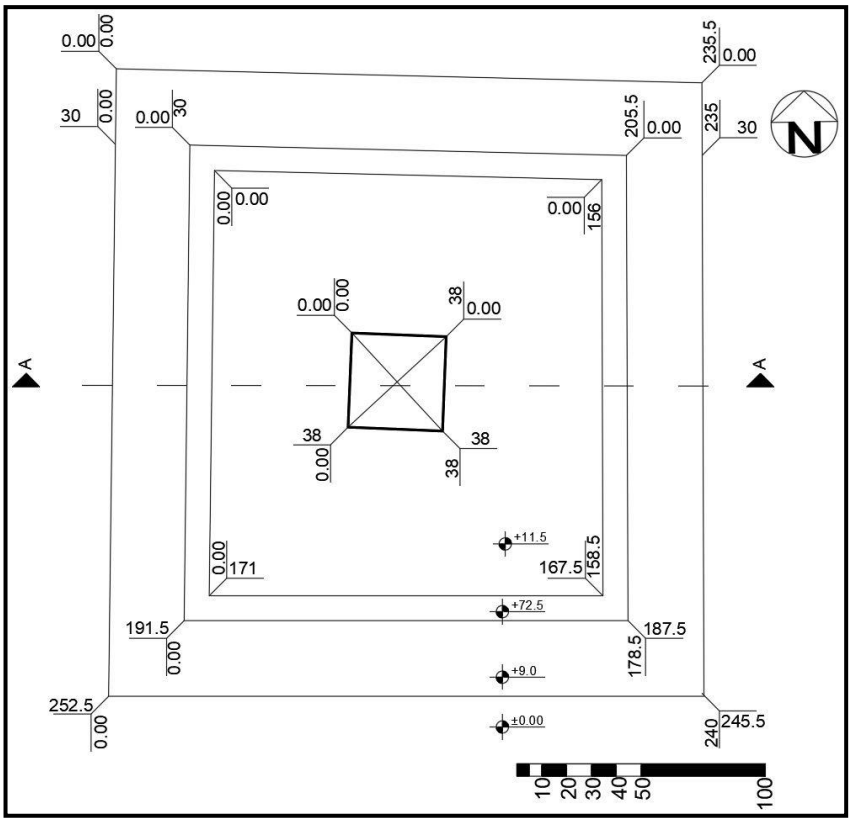
İlçe genelinde altı adet örneği bulunmaktadır. Beş tanesinin yapım tarihi bilinmektedir. Altı tanesinin yapım malzemesi de mermerdir. Beş tanesinin korunmuşluk durumu iyi, sadece bir tanesinin orta derecelidir. Altı tanesinin de strüktürel durumu iyi olarak nitelendirilebilir. Çalışma kapsamında altı çeşmede incelenmiştir.

3.2.2.1. Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi

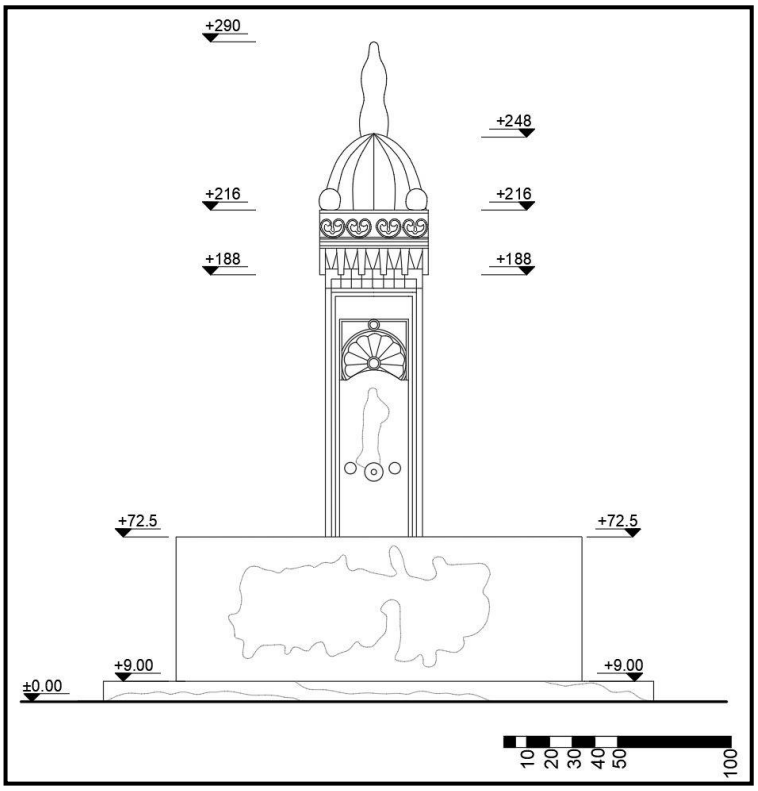
- Eser Adı: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi
- Yeri: Eskicami Mahallesi, Muratlı ve Kolordu Caddelerinin kesiştiği köşede 23 pafta 391 ada 1 parselde bulunmaktadır. Özgün adresi ise Eski İstanbul Caddesi üzerindeki Eski Osmanlı Bankasının önüdür. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Cağalzade İbrahim Bey
- Yapım Tarihi: 1692
- Kitabesi: Mevcut halinde kitabe bulunmamaktadır. Fakat kayıtlarda bir kitabesi olduğu belirtilmiştir. " Ol Cağali-zade İbrahim Bey Zat-ı hasen / Ruh-ı Ahmet Bey için yaptı dilcü çeşmeyi / Gel gel iç mai hayat olsun bu ceyyid çeşmeden / Lülesi işrab idüb atşana dir tarihini (1103)

Türkçe Okunuşu: Hayırsever Cağalzade İbrahim Bey / Gönül alıcı bu çeşmeyi Ahmet Bey'in ruhu için yaptı / Gel – gel bu güzel (mükemmel) çeşmeden iç hayat suyu (ölümsüzlük suyu) olsun / Kurnası susayanlara suyunu içirip (yapılış) tarihini söyler. 1691 – 92 (M.) [Ş. Özer, 2013].

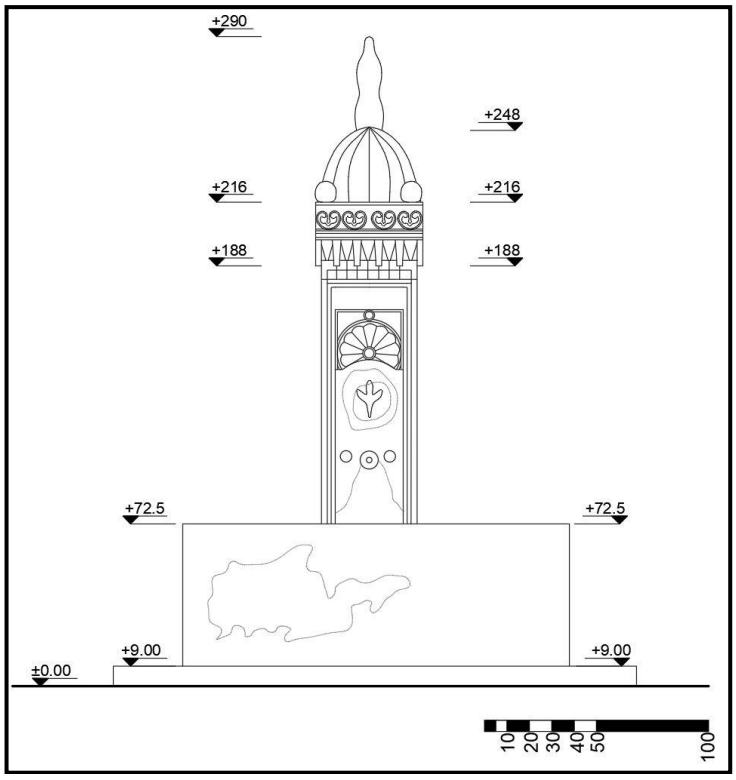
- Mülkiyet: TESKİ

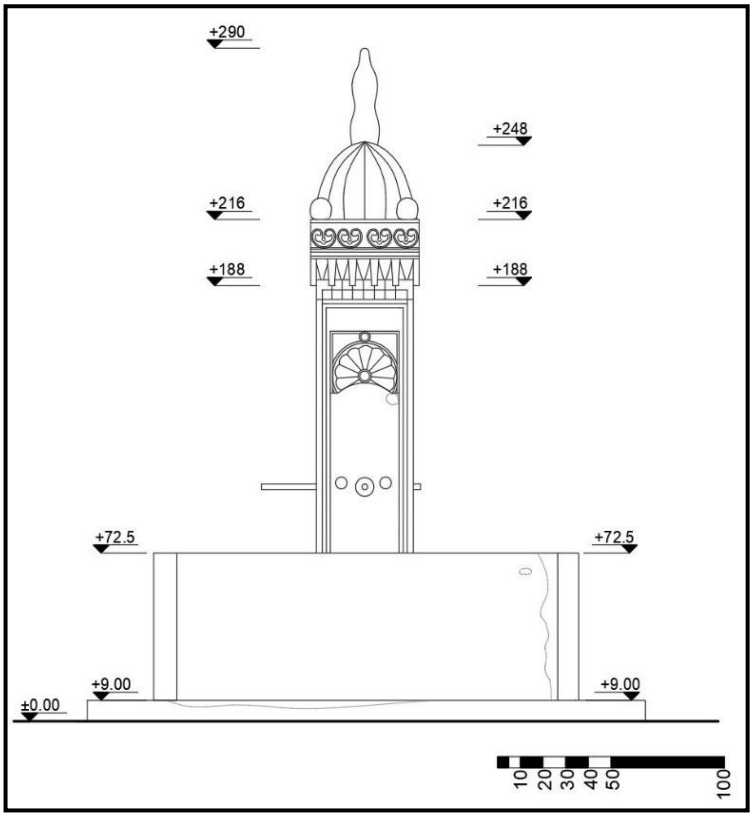
Şekil 3.52: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi planı, 2021.

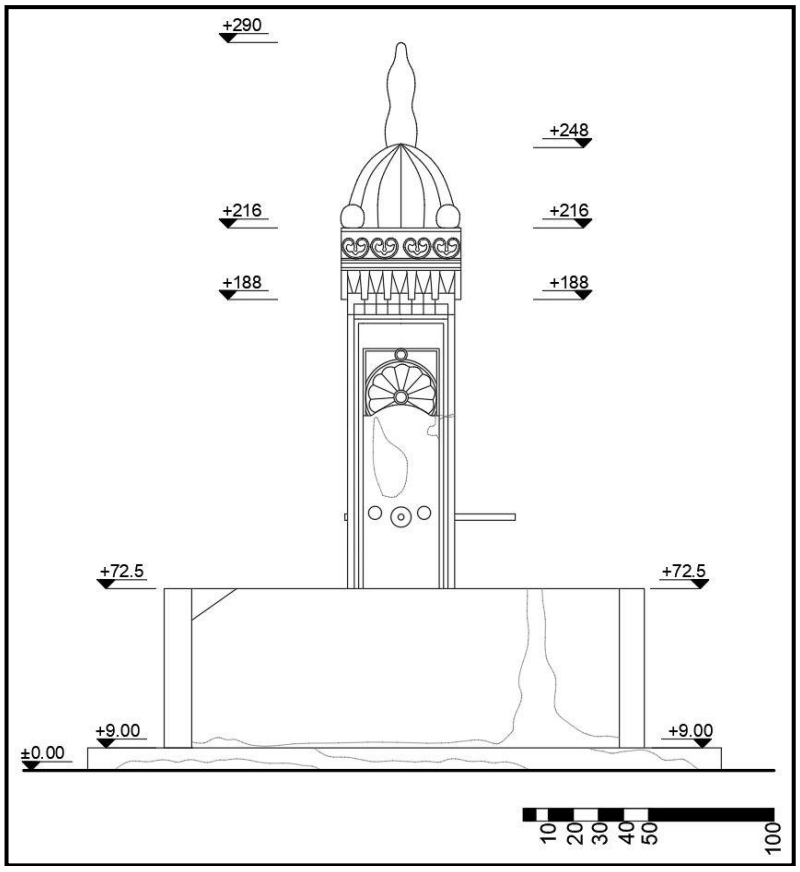
Şekil 3.53: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

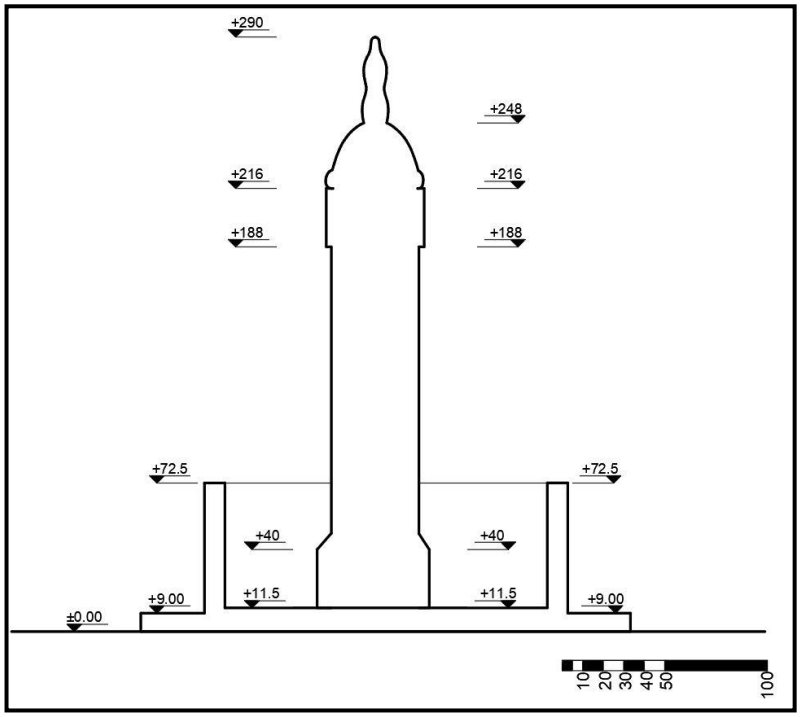
Şekil 3.54: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.55: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.56: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.57: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.58: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, 2021.

Mimari Özellikleri: Çeşme 156 x 171 cm ölçülerinde bir havuz ve 38 x 38 cm ölçülerinde, kare planlı, yekpare kesitli bir çeşmeden oluşmaktadır. Çeşmenin üzerinde tepelik de mevcuttur. Meydan çeşmeleri grubundandır. Dört cephelidir ve her cephesinde beşik kemerin oluşturduğu bir niş görülmektedir. Tepe noktası +164.0 kotundadır. Her cephede köşelik bölümünde ve sadece güney cephesinde kemerin altında bir çiçek motifi bulunmaktadır. Kuzey cephesinde lüle deliğine takılan bir demir borudan su akmaktadır. Diğer cephelerdeki lüle delikleri kapatılmıştır. Çeşme tamamen mermer malzeme ile yapılmıştır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Aktif olarak kullanılmaktadır. Fakat takibinin düzenli yapılmamasından dolayı havuz kısmında biriken su mermer malzeme üzerinde yosunlaşmalara sebep olmuştur. Bitkilenmeler ve kararmalar malzeme bozulması sorununun net bir şekilde görülmesini sağlamaktadır. Vandalizmin etkisi ise şiddetli bir şekilde kendisini göstermektedir. Havuz kısmında parça kopmaları mevcuttur.

Diğer Bilgiler: 1. Grup yapı olarak tescillidir. Kuruldan alınan bilgilere göre çeşmede daha önce izinsiz müdahalelerin yapıldığı ve yüksek düzeyde tahribata yol açtığı öğrenilmiştir. 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararları doğrultusunda ivedilikle rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. 2008 yılında ada parsel bilgileri değişmiştir. Daha önceden 291 ada 1 parsel olarak geçmektedir. 2009 yılının dördüncü ayında bir rölöve çalışması yapılmış fakat gerçeğine uygun olmadığında karar verilmiştir. 2009 yılının sekizinci ayında tekrar rölöve, restitüsyon

ve restorasyon çalışmaları yapılmış çeşme onarımdan geçmiştir. Şekil 3.59'da 2009 yılındaki görünüşü ve Şekil 3.60'da yine 2009 yılındaki havuz kısmının durumu gösterilmiştir. [EKKA, 2021].

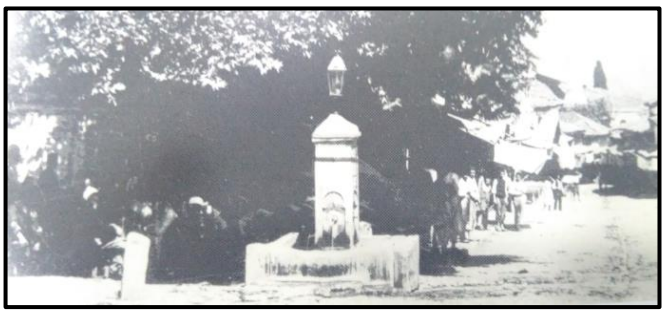
Serez kitabında tescil tarihini "Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescil edilmiştir" ifadesiyle belirtmiştir. [M. S. Serez]. Şekil 3.61'de eski bir resmi gösterilmiştir [Serez ve Çevik].

Şekil 3.59: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi 2009 yılındaki görünüşü.

Şekil 3.60: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi 2009 yılındaki durumu.

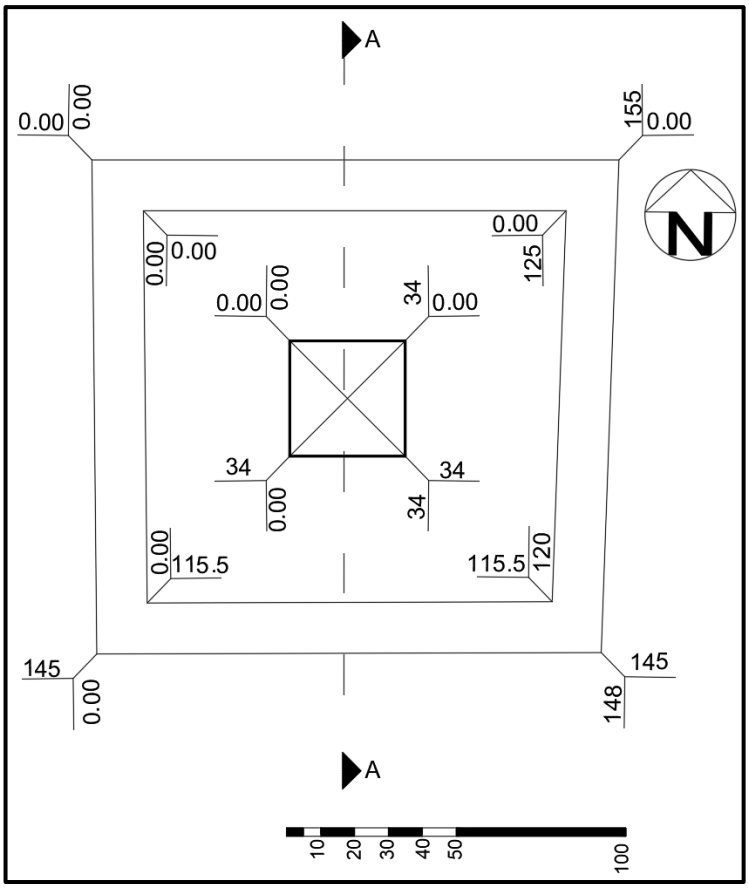
Şekil 3.61: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.2.2. Hacı Said Bey Çeşmesi

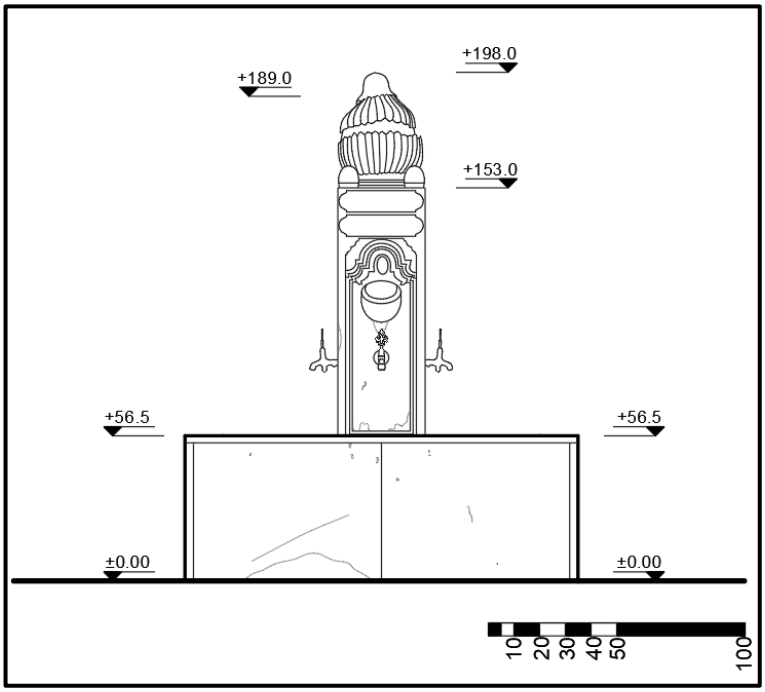
- Eser Adı: Hacı Said Bey Çeşmesi
- Yeri: Ertuğrul Mahallesi, Barbaros Caddesi 72 pafta 294 ada 4 parselde bulunmaktadır. Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin bahçesinde yer almaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Süleymanzade Hacı Seyyid Said Bey
- Yapım Tarihi: 1831
- Kitabesi: Ser Bostaniyan Hacı Süleyman Ağa zade kim Hacı Seyyid Bey sahib el hayr-ı dil agah Uyun-ı refetinden teşnegana mahs-ı hayr ile idüp icra bu ayn-ı selsebili fi sebilillah Ravan-ı zevce-i merhumesi şad olsun her demde revan oldukça ab-ı zemzemi ta makbel-i dergah Ata lafzan didim tarihini bu selsebilin ben iki yüz kırk yedide eyledi bu hayrı yad el hah (1247)

Türkçe okunuşu: Bostancu Başı Hacı Süleyman ağa'nın oğlu ki / Hayır ve hasenat sahibi Hacı Said Bey / Yapmış olduğu hayırlı işlerden birisi olarak / Bu çeşmeyi Allah rızası için yaptırmıştır / Mezarının olduğu yere zemzem suyu aktığı müddetçe (ölen) eşinin ruhu ilelebet ruhu şad olsun / Ben bu çeşmenin tarihini güzel sözlerle söyledim / allah'ın izniyle bu çeşmeyi 247'de tamamladı / 27 Rebi ül evvelde H. 1247 M. 831 senesinde.

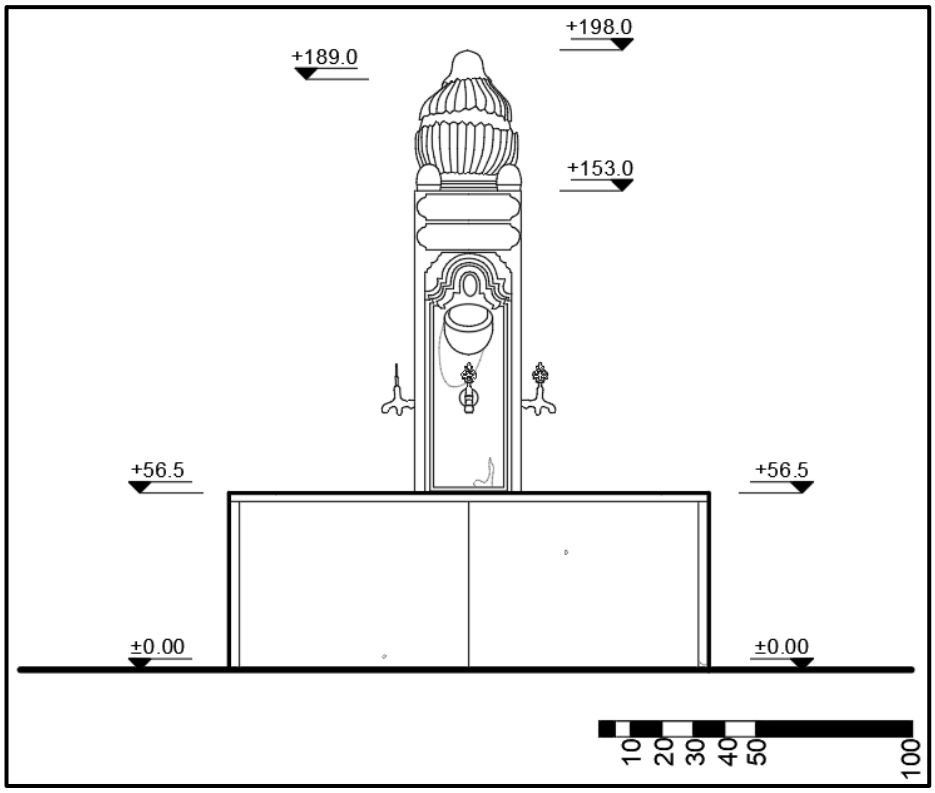
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi

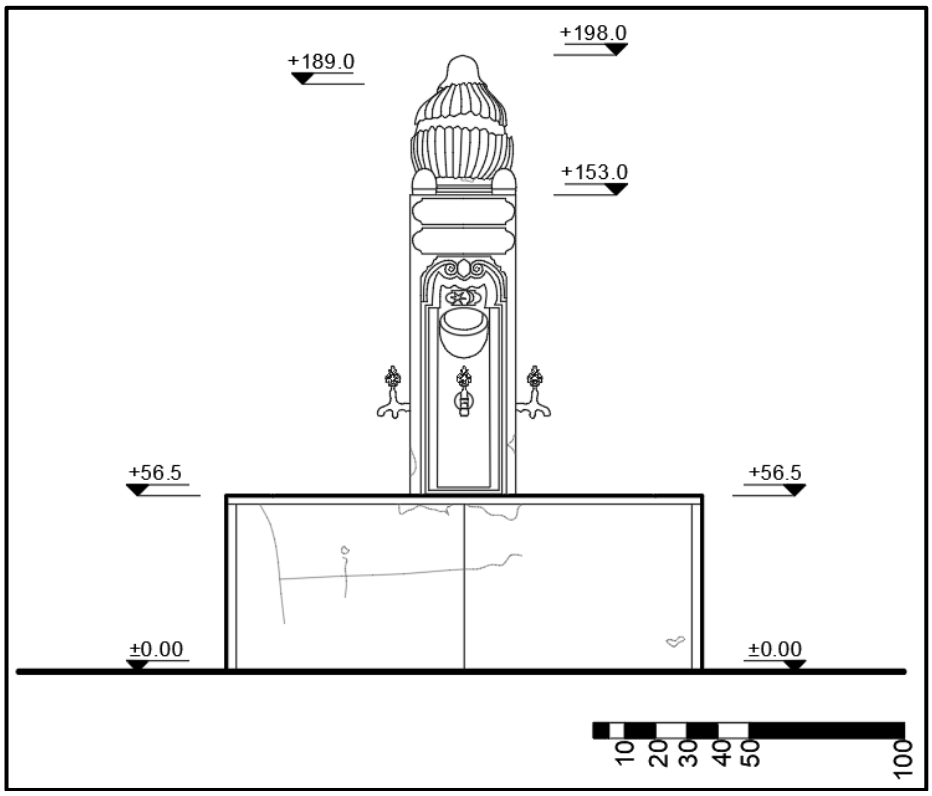
Şekil 3.62: Hacı Said Bey Çeşmesi, 2021.

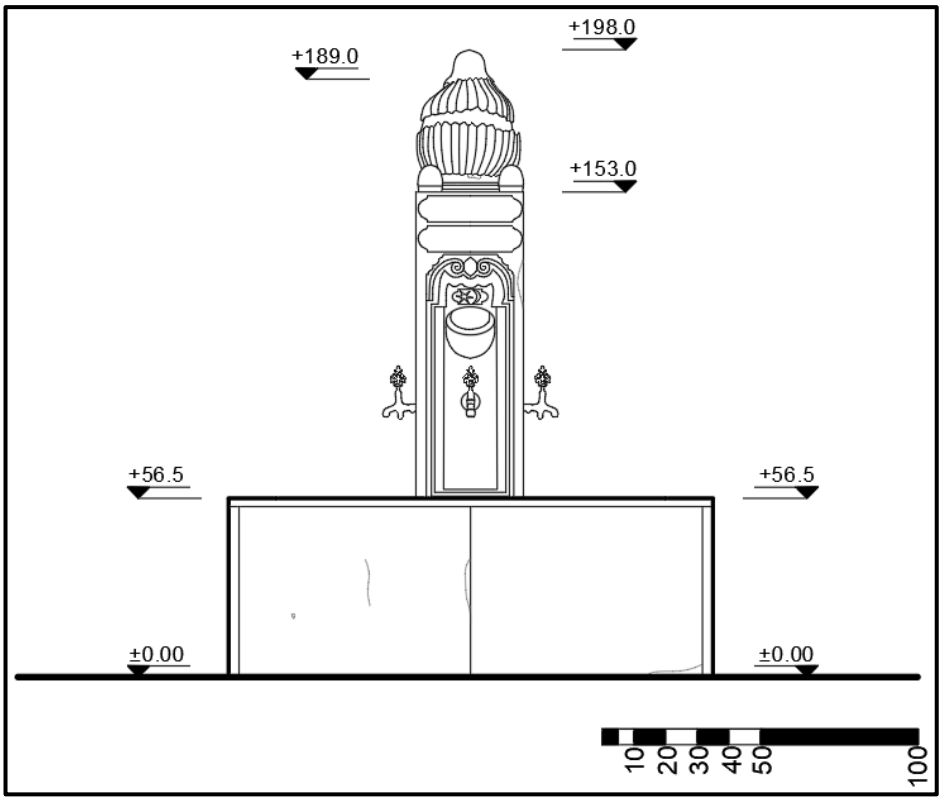
Şekil 3.63: Hacı Said Bey Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

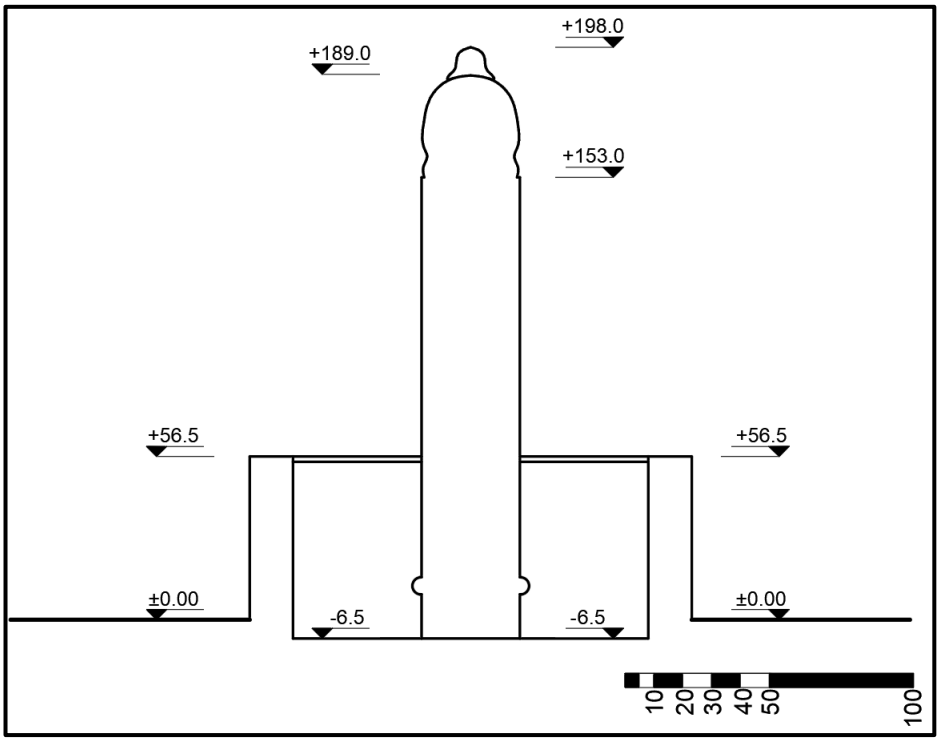
Şekil 3.64: Hacı Said Bey Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.65: Hacı Said Bey Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.66: Hacı Said Bey Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.67: Hacı Said Bey Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.68: Hacı Said Bey Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.69: Hacı Said Bey Çeşmesi kitabesi, 2021.

Şekil 3.70: Hacı Said Bey Çeşmesi süslemesi, 2021.

Mimari Özellikleri: Çeşme 145 x 155 cm ölçülerinde bir havuz ve 34 x 34 cm ölçülerinde, kare planlı, yekpare kesitli bir çeşme ve tepelikten oluşmaktadır. Meydan çeşmeleri grubundandır. Dört cephelidir ve her cephesinde kitabesi, kitabenin altında ve derin olmayan bir nişin içerisinde dışarıya doğru taşan bir kâse süslemesi bulunmaktadır. Doğu ve batı cephelerinde bu süslemenin altında ay ve yıldız motifi işlemiştir. Çeşmenin konumu özgün değildir. Taşınırken havuz kısmı tamamen değiştirilmiştir. ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Müzenin bahçesinde olduğundan dolayı diğer çeşmelere daha korunaklı bir alandadır. Fakat aktif olarak kullanılmamaktadır. Mermer malzemede renk değişimleri görülmektedir.

Çeşme özgün konumundayken havuz kısmının yanında mermerden bir yalakta yapılmıştır. Mevcut konumuna taşınırken yalak kısmı kaybolmuştur. Havuz ize özgün değildir [Ş. Özer, 2013].

Diğer Bilgiler: Çeşme belediye ve TESKİ sisteminde tescilli olarak gözükse bile kurulda ayrı bir dosyası bulunmamaktadır. Ada parsel bilgisi müzeye aittir. Dolayısı ile kurulda çeşme ile alakalı bir bilgi bulunamamıştır. Müzenin ise tescil tarihi belli değildir. Belediyenin arşivinde çeşmenin daha önceki konumunun iskele civarında bir meydanda olduğu, mevcut konumuna 1974 yılında taşındığı bilgisine ulaşılmıştır.

Fakat doğruluğu ispatlanamamıştır. Taşınma sırasında havuz kısmı zarar görmüştür. ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi 8 Mayıs 1967 yılında mülkiyeti Beden Terbiyesi'ne ait olan Deniz Kulübü binasında açılmıştır. 26 Ağustos 1976 yılına kadar aynı binada faaliyet göstermiştir. Ancak alanın yetersiz gelmesi ile yeni bir binaya ihtiyaç olmuştur [Serez, 2007]. Daha sonra geçilen ve halen kullanılmakta olan mevcut binası 1928 yılında Vali Konağı olarak inşa edilmiştir. 1976 yılında müze olarak kullanılmak üzere Kültür Bakanlığı'na tahsis edilmiştir [İKTM, 2005]. Müze binası alındıktan sonra restorasyon uygulanmış, özellikle iç mekanda değişiklikler yapılmıştır. 12.000 civarında envanterli eser bulunmaktadır. Bu eserlerden bazıları satın alma, bazıları hibe, bir kısmı arkeolojik ve define kazılarından, bir kısmı da müsadere yoluyla müzeye gelmişlerdir [Serez, 2007]. Eserlerin 2000'i arkeolojik, 2000'i etnografik ve 8000'i ise sikkedir. 28 Aralık 1992 tarihinde ziyarete açılmış müzenin üç salonu ve açık teşhiri vardır [İKTM, 2005].

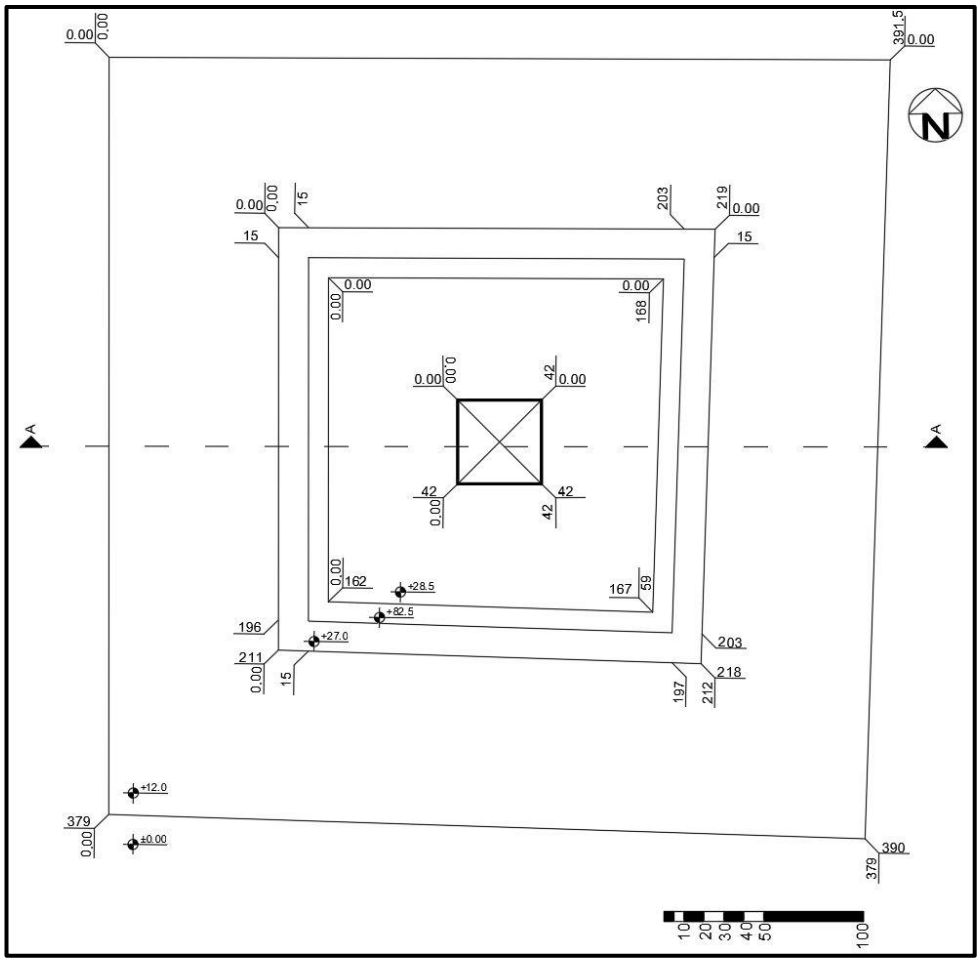
Çeşmeyi yaptıran kişi hakkında bilgi bulunamamıştır.

3.2.2.3. Rüstem Efendi Çeşmesi

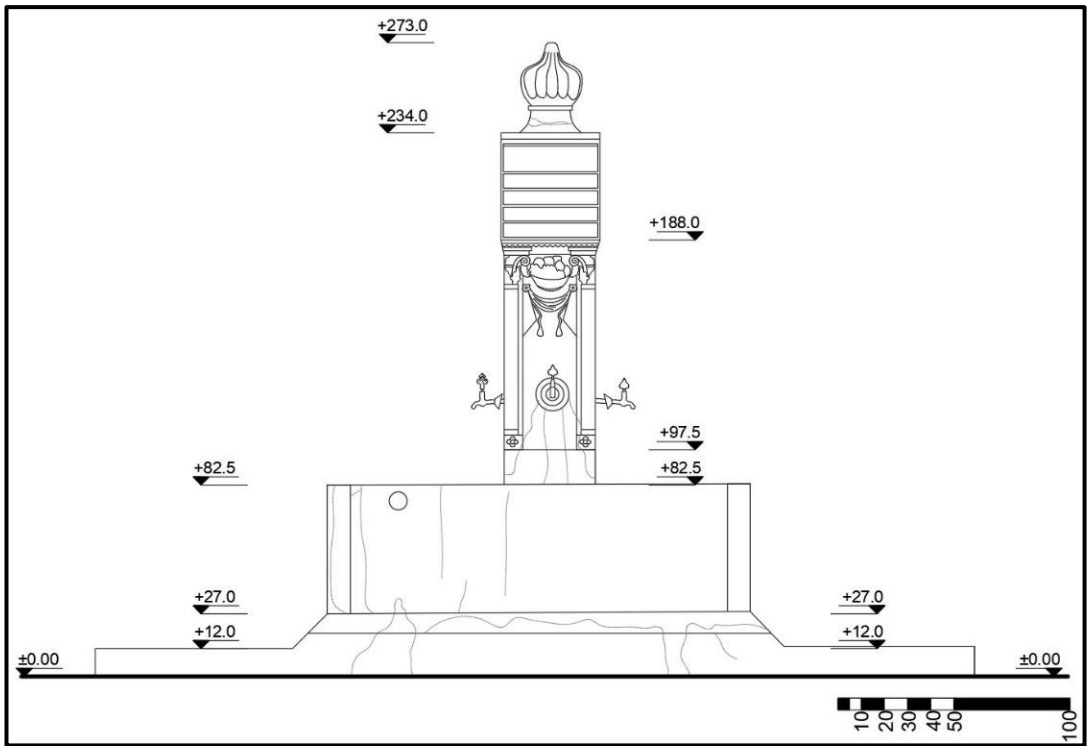
- Eser Adı: Rüstem Efendi Çeşmesi
- Yeri: Ertuğrul Mahallesi, İskele Caddesi 261 ada 1 parselde bulunmaktadır. Özgün konumu Çiftlikönü Mahallesi havra meydanıdır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: 1856
- Kitabesi: Bu suyun ab-ruyu himem Rüstem Efendi kim / Vücud-ı paki bab-ı hayre emsal-i skenderdir. / Çü tecdid etti elhac Halil Ağa'yı merhumun / Şadırvanını sıbteyn ruhunu ihyaya mazhardır. / Zehi şadırvandır ki revan bahşa-i aştandır. / Zülal neşesi ab-ı hayat ile biraderdir. / Dil name-i siyahan gibi bünyadı yıkılmışken / Suyun buldurdu ol zat çün keremkara-yı serverdir. / Getürdü guhkenveş ab-ı şirin sarf u himmetle / Nukud-ı hayrı çün manende-i deryay-ı ahderdir. / Cinanda bir de bunda oldu peyda ab-ı çar elvan / Biri hamr ve aseldir biri şir ve biri anberdir. / Bu beytin mısraayn ve mücem ve mühmelleri zahmı / On iki vech ile tarih-i tamma hasr u müneccerdir. / Huruş u guş ile söyler lüle-i her çar rükni ah / Aman resmen cihandan yek eserdir ayn-ı kevserdir. H..1273 / M. 185/57 [Serez, 2007].

Türkçe anlamı: Bu çeşmenin yapılmasına sebep olan birçok iyilik sahibi Rüstem Efendi ki / Temiz kişiliği hayırlı işlerdeki İskender gibidir / Rahmetli Hacı Halil Ağa'nın şadırvanını ruhunu ihya etmek için ikinci defa yeniden yaptırdı / Bu öyle bir şadırvandadır ki ruhlara hayat bağışlar / Zülal-i neşesi ölümsüzlük suyu ile kardeştir / Kararmış bir gönül gibi yapısı yıkılmışken / iyilikseverlerin başı olan bu zat onun suyunu buldurdu / Büyük gayretler sarf ederek dağlık bir yerden suyunu getirdi / Yapmış olduğu hayırlar deryalara benzer / Bu çeşmede cennetteki hamr, asel, şir ve anber ırmakları gibi dört renkli su meydana geldi / Bu çeşmenin tamamlanış tarihi on iki vecih ile bu beytin iki mısrasında bir araya getirilmiştir / (Bu çeşmenin) kurnası cennetteki (dört ırmağı) coşku ile söyler / Resmen dünyada kaynağı Kevser olan bir eserdir (M.) 1856 [Ş. Özer, 2013].

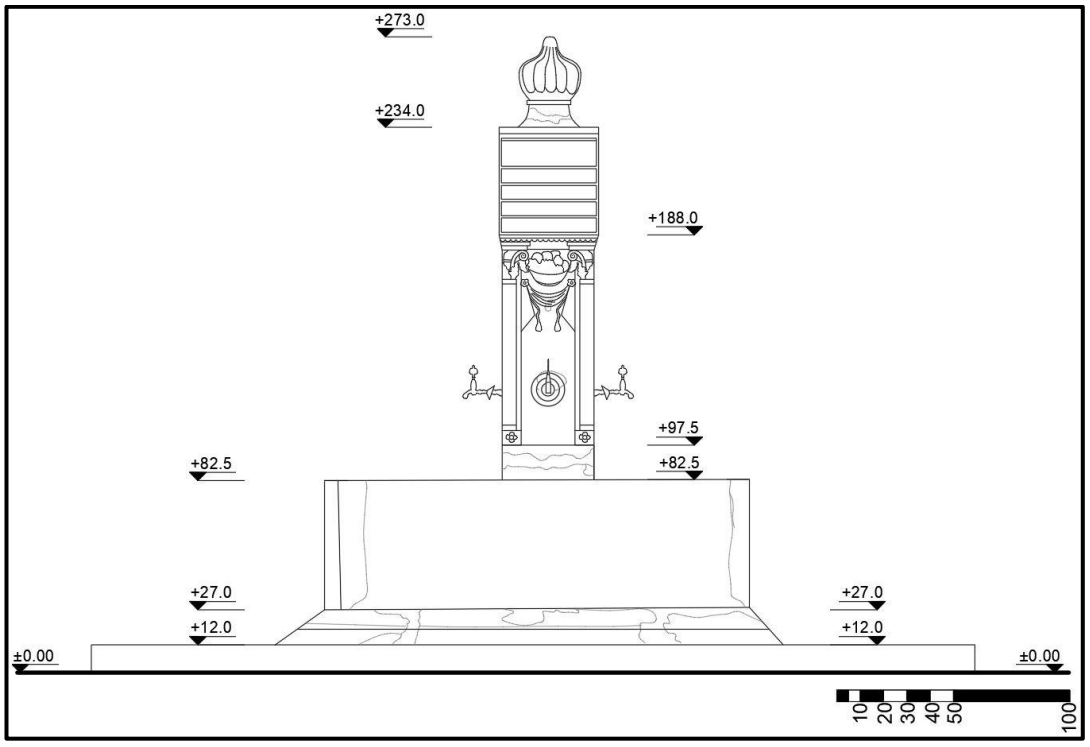
- Mülkiyet: Süleymanpaşa Belediyesi.

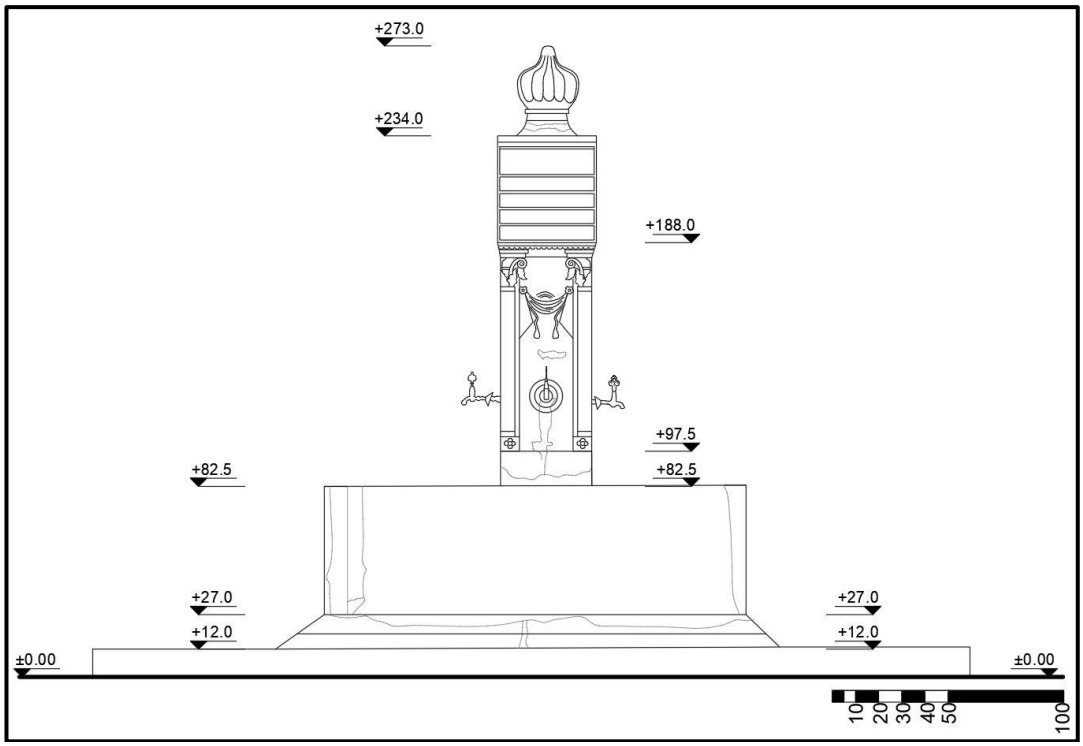
Şekil 3.71: Rüstem Efendi Çeşmesi planı, 2021.

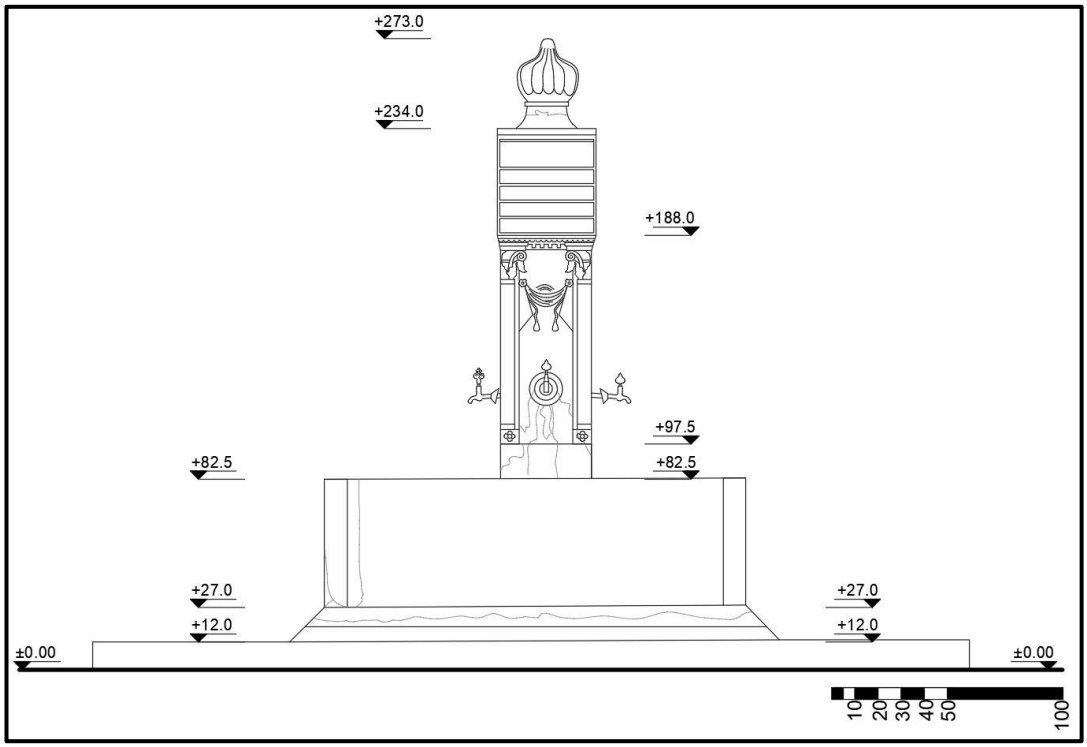
Şekil 3.72: Rüstem Efendi Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

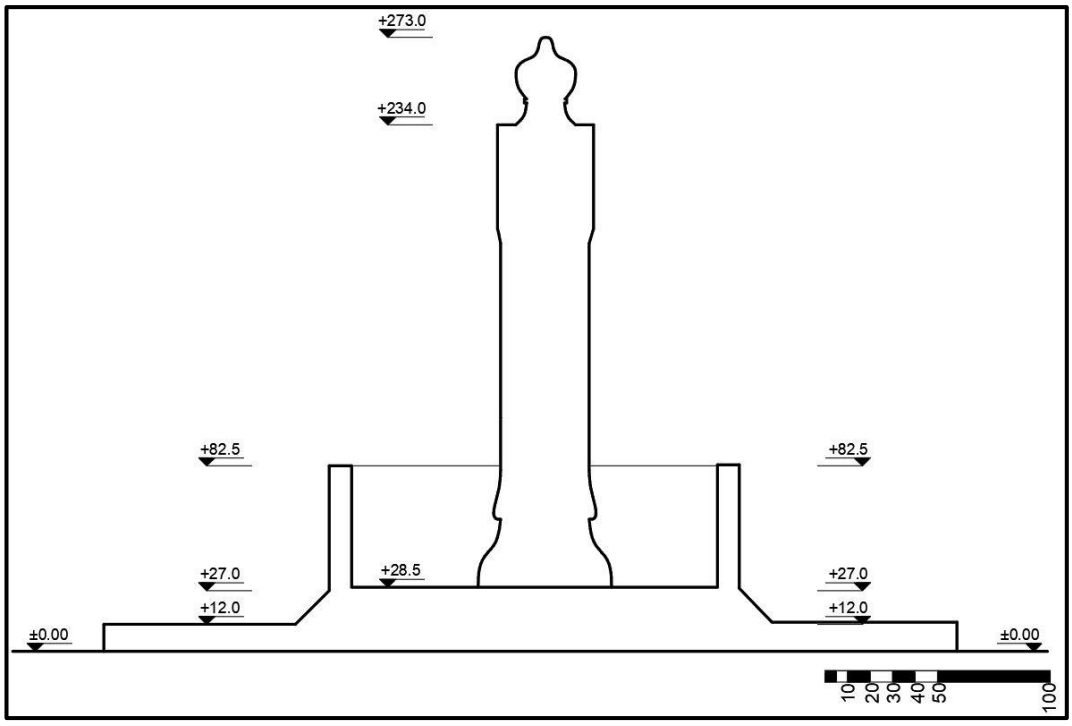
Şekil 3.73: Rüstem Efendi Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.74: Rüstem Efendi Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.75: Rüstem Efendi Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.76: Rüstem Efendi Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.77: Rüstem Efendi Çeşmesi kuzey cephesi, 2021.

Şekil 3.78: Rüstem Paşa Çeşmesi süsleme detayı, 2021.

Şekil 3.79: Rüstem Efendi Çeşmesi kitabe detayı, 2021.

Mimari Özellikleri: Çeşme havuz ve yekpare kesitli bir direkten oluşmaktadır. Meydan çeşmeleri grubundandır. 168 x 167 cm ölçülerinde olan havuz dört parça mermerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Havuz +82,5 kotundadır. Havuzun ortasında konumlandırılan, 47 x 47 cm ölçülerinde olan direk mermer bir kaidenin üzerine oturtulmuştur. Direğin dört köşesinde korint üslubunda sütunvari süslemeler bulunmaktadır. Sütun başlıklarının arasında uçları sarkan birer kumaş motifi vardır. Kuzey ve güney cephesinde kumaş motifinin üzerinde meyve sepeti motifi, doğu ve

batı cephelerinde ise çiçek motifleri işlenmiştir. Direğin her cephesinde dörder satır halinde kitabe bulunmaktadır. Çeşme tamamen mermer malzeme ile yapılmıştır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Havuz taşlarında delikler, parça kopmaları mevcuttur, direk bölümünde strüktürel olarak bir problem bulunmamaktadır. Çeşmenin her cephesinde lüle bulunmaktadır. Fakat kuzey ve batı cephelerinde lüleler kırık olduğundan dolayı sürekli su akışı vardır. Bu durum mermer malzeme üzerinde yosunlaşmalara sebep olmuştur. Aynı şekilde havuz kısmı da tamamen yosunlarla kaplıdır. Yapılarının takibinin yapılmaması sorunun sonucu net bir şekilde görülmektedir.

Diğer Bilgiler: 1976 yılında müze bahçesinden mevcut konumuna taşınmıştır. 09.02.1980 tarih ve 11768 sayılı kararı ile tescillenmiştir. 2010 yılında çeşme ve park alanında düzenlemeler yapılmıştır. Kentsel sit etkileme geçiş alanı içinde kalan 261 ada 1-13 parseller için 2015 yılında 2445 sayılı karar ile kapalı mekân yapılmamak şartıyla park düzenleme projesi uygun bulunmuştur. 2013 yılında 1086 sayılı karar ile ÖPA-1 (Özel Proje Alanı – 1) alanına yönelik hazırlanan kentsel tasarım projesi uygun bulunmuştur. 2016 yılında 3215 sayılı karar ile 261 ada 1-13 parseller ÖPA-1 içine dahil edilmiştir. Fakat dahil edilen parseller için kentsel tasarım projesi hazırlanmamıştır. Bu kapsamda 2020 yılında tekrar bir çevre düzenleme projesi hazırlanmıştır. Çeşmenin bulunduğu alan ve 261 ada 13-14 parsel park ve yaya yolu alanı olarak düzenlenmiştir [EKKA, 2021].

Şekil 3.80: Rüstem Paşa Çeşmesi önünde bulunan martı formundaki ankesörlü telefonlar.

Kurul dosyasında “261 ada 1 parselde 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı kararla tescil kaydı devam eden birinci grup anıt eser Liman Çeşmesi bulunmaktadır. Bu çeşmenin önünde de iki adet martı formunda ankesörlü telefon bulunmaktadır. Bu telefonlar silueti bozmaktadır. Bu nedenle 2016 yılında kaldırılmıştır” ifadesi bulunmaktadır. Fakat belirtilen parseldeki çeşme Rüstem Paşa Çeşmesi’dir. Liman Çeşmesi 365 ada 1 parselde bulunmaktadır. Şekil 3.80’de martı formundaki ankesörlü telefonlar, Şekil 3.81’de ise 2015 yılındaki görüşü gösterilmiştir [EKKA, 2021].

Şekil 3.81: Rüstem Paşa Çeşmesi 2015 yılındaki görünüşü.

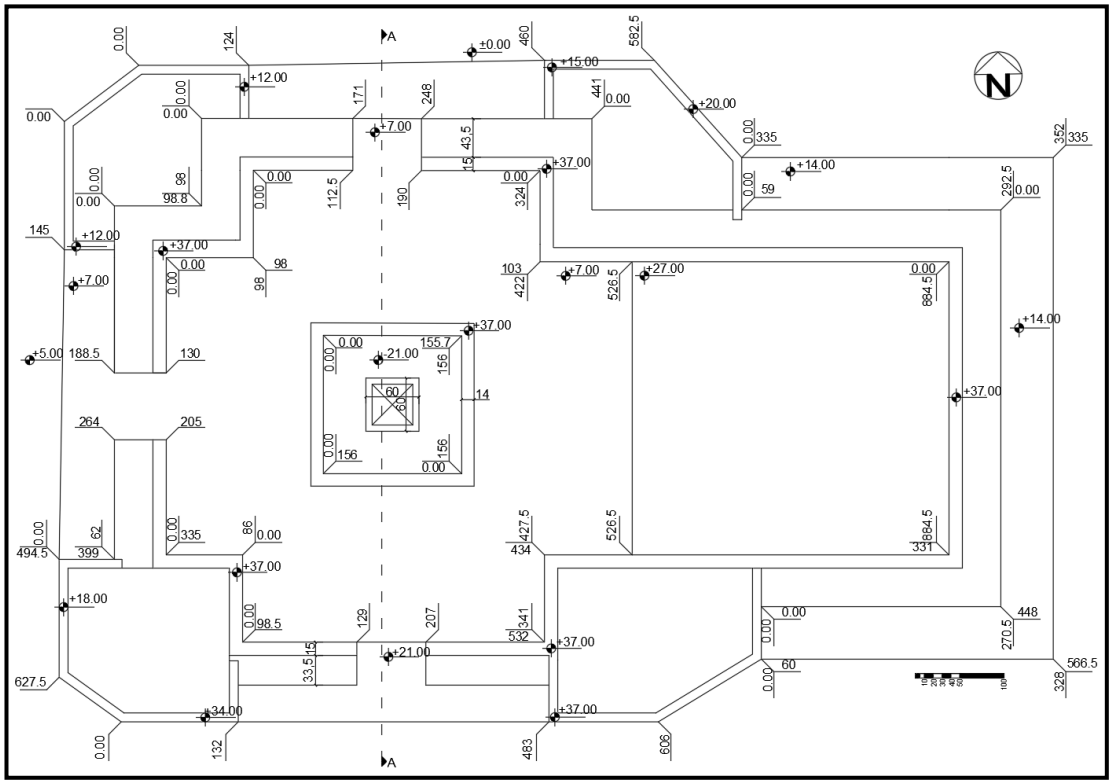

Şekil 3.82: Rüstem Efendi Çeşmesi eski görünüşü.

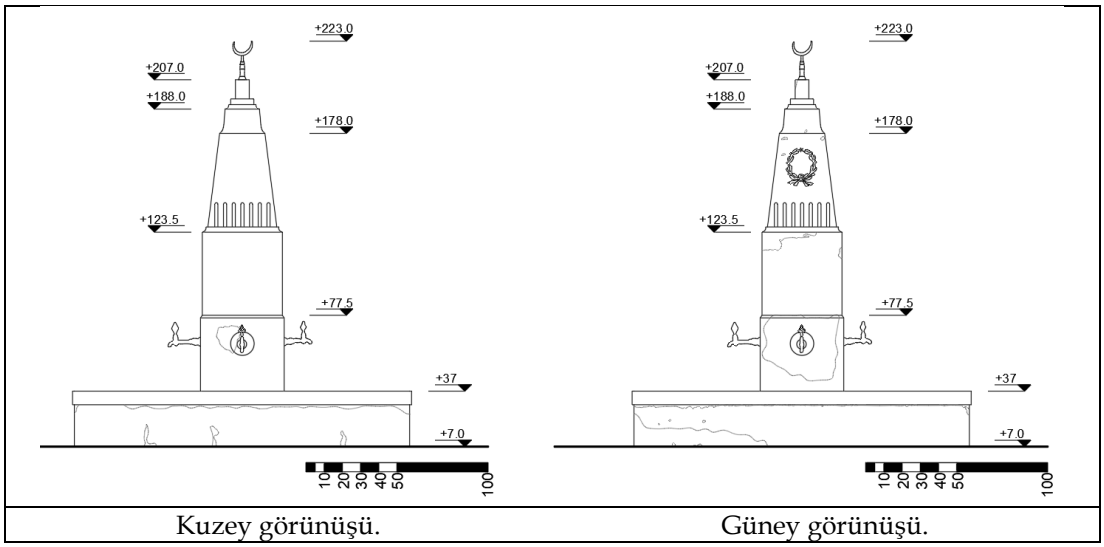
Serez kitabında çeşme tescil tarihi için şu ifadeleri kullanmıştır: “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu’nun 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.” [M. S. Serez] Kütüphane arşivlerindeki fotoğrafı ise Şekil 3.82’de gösterilmiştir ["Yaşayan Tekirdağ,""]. Bu resmin çekim tarihi bilinmemektedir.

3.2.2.4. Çiftlikönü Çeşmesi

- Eser Adı: Çiftlikönü Çeşmesi
- Yeri: Gündoğdu Mahallesi, Kazım Karabekir ile Çiftlikönü Caddelerinin kesiştiği noktada, 37 pafta, 154 ada, 1 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: İslam Gökay
- Yapım Tarihi: 1944
- Kitabesi: Kesriye Mübadillerinden Süleyman Çavuş Oğlu İslam Gökay Hayratıdır (1944) ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].
- Mülkiyet: TESKİ

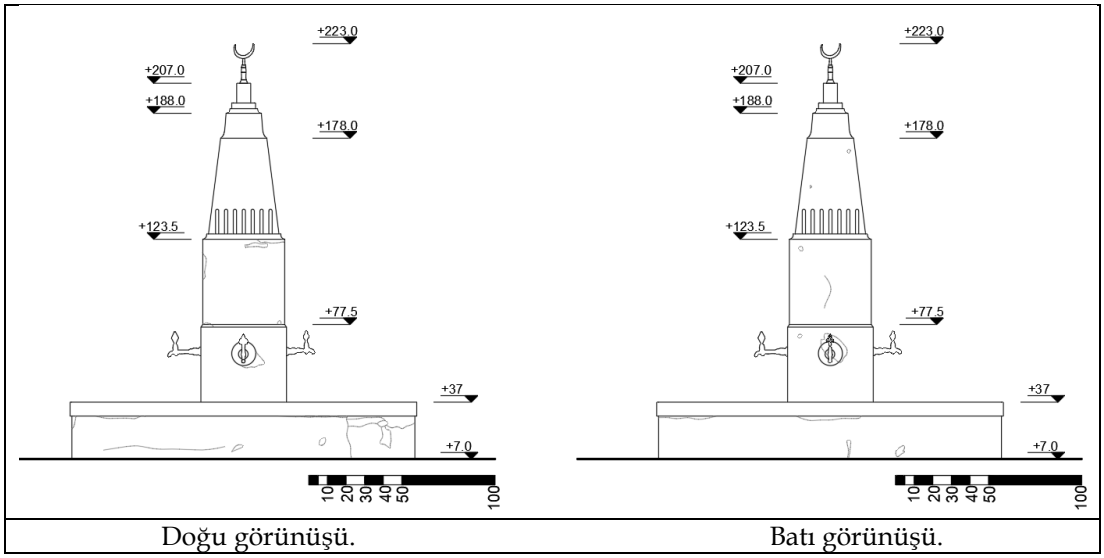

Şekil 3.83: Çiftlikönü Çeşmesi planı, 2021.

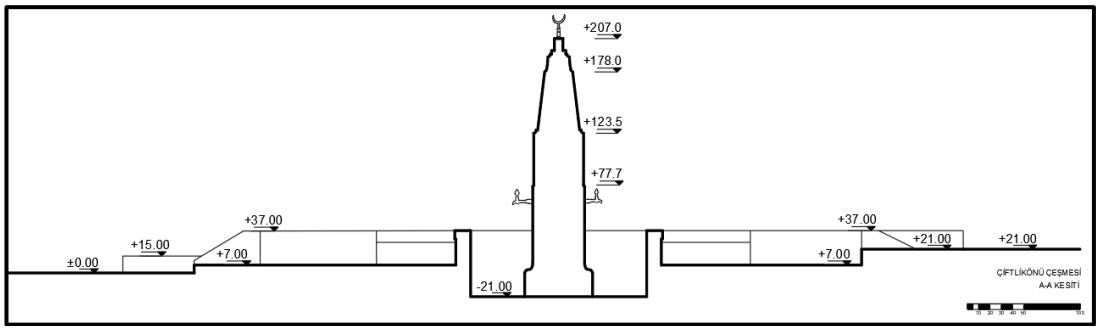
Kuzey görünüşü. Güney görünüşü.

Şekil 3.84: Çiftlikönü Çeşmesi kuzey ve güney görünüşü, 2021.

Doğu görünüşü. Batı görünüşü.

Şekil 3.85: Çiftlikönü Çeşmesi doğu ve batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.86: Çiftlikönü Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.87: Çiftlikönü Çeşmesi, 2021.

Kitabesi.

Süslemesi.

Şekil 3.88: Çiftlikönü Çeşmesi kitabesi ve süslemesi, 2021.

Mimari Özellikleri: 184 x 184 cm kare havuzun içerisinde iki bölümlü kare kesitli direk ve direğin üzerinde, yukarıya doğru daralan kübik bir tepelikten oluşmaktadır. En geniş kesiti 60 x 60 cm'dir. Meydan çeşmeleri grubundandır. Dört cephelidir ve her cephesinde lülesi bulunmaktadır. Çeşmenin güney yüzünde kitabenin üzerinde konumlandırılmış bir kurdele motifi vardır. Çeşme mermer malzeme ile yapılmıştır.

Mimari Koruma Sorunları: Özgün olmayan ek ve malzeme bulunmamaktadır. Strüktür olarak iyi durumda olmasına rağmen mermerler üzerinde pas lekelerine ve yosunlaşmalara dört cephede de havuz bölümünde de rastlanır. Aktif olarak kullanılan

çeşme geniş platformu ile insanların toplanma yerine dönüşmüştür. Çeşmenin günlük hayatta sürekli olarak kullanılması güzel olsa da bakımının da bir o kadar sıklıkla yapılıyor olması gerekmektedir. Çöpler, yosunlaşmalar, pas lekeleri, yoğun sigara ve egzoz dumanından oluşan kararmaların temizlenmesi gerekmektedir.

Diğer Bilgiler: 29.11.2007 Koruma Bölge Kurulumuzun 29.11.2007. gün ve 1692 sayılı kararı ile tescil kaydı devam eden birinci grup anıt eserdir. 2013 yılında 1146 sayılı kararla rölöve, restitüsyon restorasyon projeleri hazırlanmış ve onarım çalışmaları yapılmıştır. Şekil 3.89'da restorasyon öncesi görünüşleri gösterilmiştir [EKKA, 2021].

Batı görünüşü.

Kuzey görünüşü.

Şekil 3.89: Çiftlikönü Çeşmesi 2013 yılı restorasyon öncesi batı ve kuzey görünüşü.

Mehmet Serez kitabında: "Çeşmenin mevcut konumunda daha önceden bir meydan çeşmesi daha vardı fakat 1944 yılında o çeşme yıkılarak yerine Çiftlikönü Çeşmesi yapıldı" ifadelerini kullanarak çeşmeden bahsetmiştir [Serez, 2007]. Eski çeşmeye ait resim ve belge bulunamamıştır.

3.2.2.5. Şehitler Anıtı Çeşmesi

- Eser Adı: Şehitler Anıtı Çeşmesi

- Yeri: Ertuğrul Mahallesi, Peştemalci Caddesi, 305 ada 46 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.

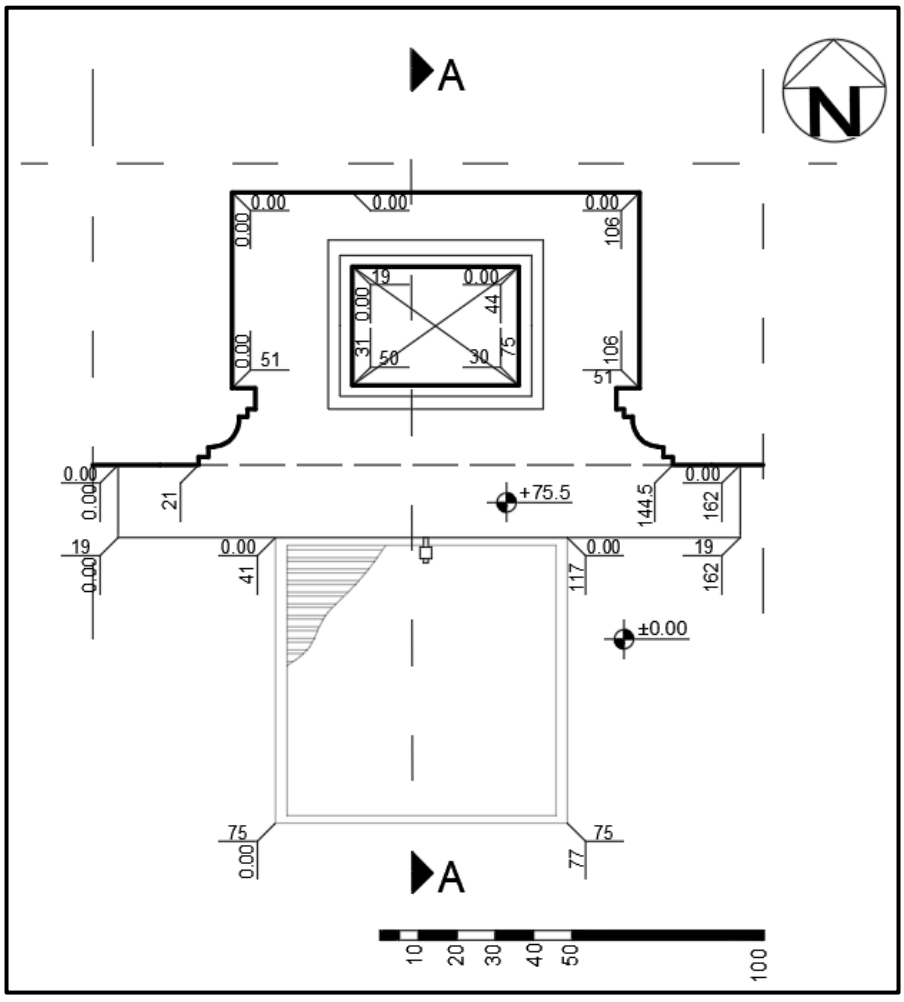
- Yaptıran Kişi: Şevket Cicioğlu [M. S. Serez].

- Yapım Tarihi: 1949

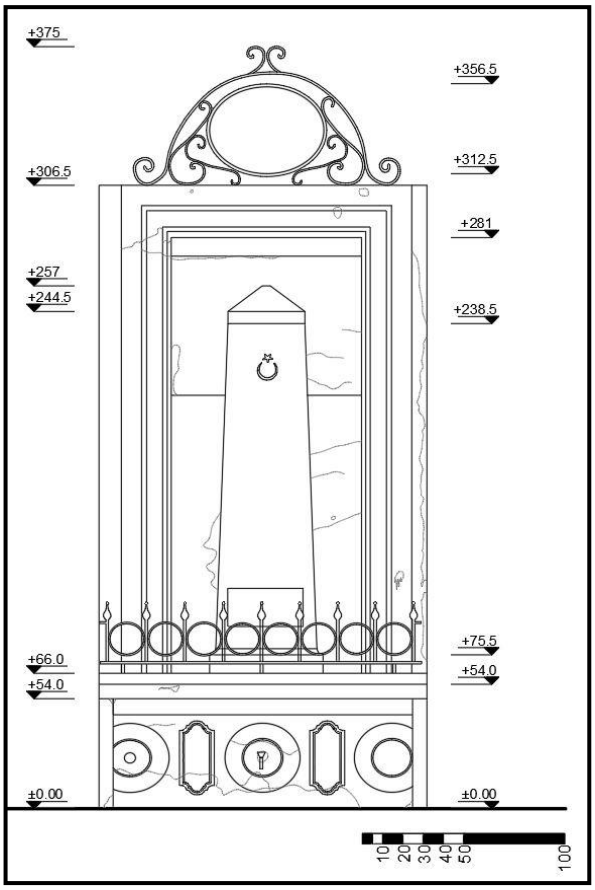
- Kitabesi: Sayın ziyaretçi burası Tekirdağımızın fethinde kanını canını feda eden kahraman şehitler mezarıdır. Üstünde yaşadığın toprak onların armağanıdır. Bunların aziz ruhlarını taziz ediniz. (1949)

Osmanlıca Kitabesi: Mekabir-i şüheda rahmetullah aleyh 759 M.1358.

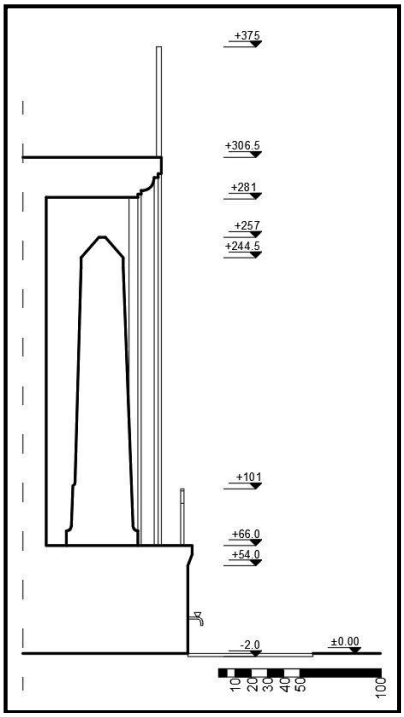
- Mülkiyet: TESKİ ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]

Şekil 3.90: Şehitler Anıtı Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.91: Şehitler Anıtı Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

Şekil 3.92: Şehitler Anıtı Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

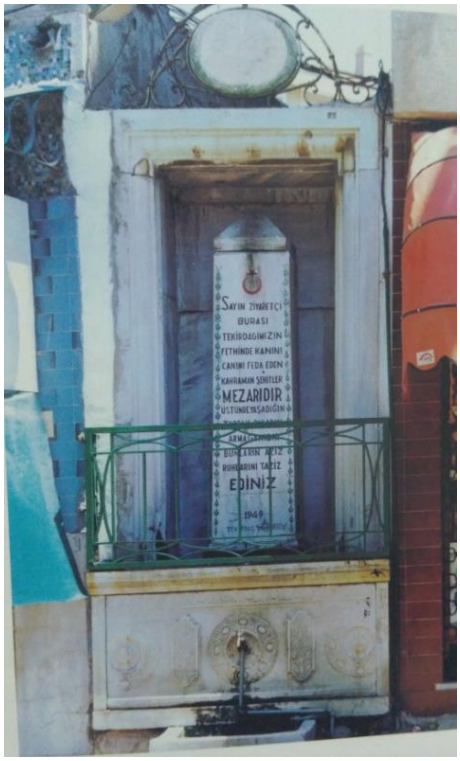
Şekil 3.93: Şehitler Anıtı Çeşmesi, 2021

Mimari Özellikleri: Plan olarak incelendiğinde 51 x 106 cm ölçülerinde bir nişin içerisinde 30 x 44 cm ölçülerinde bir anıt ve anıt ile zemin arasında konumlandırılmış çeşmeden oluşmaktadır. Meydan çeşmesi örneğidir. Cephesel olarak incelendiğinde 44 x 190 cm boyutlarında sütun şeklinde bir anıt etrafı silmelerle çevri bir nişin içinde yer almaktadır. Anıtın üzerinde on dört satır halinde kitabe bulunmaktadır. Anıtın alt kısmında bulunan 54 x 162 cm ölçülerinde ayna taşı üzerinde dairesel ve dikdörtgen formlu süslemeler bulunmaktadır. Dikdörtgen süslemelerin üzerinde ise çiçek motifleri vardır. Anıtın üzerinde yer alan metal malzeme ile çevrelenmiş Osmanlıca bir kitabesi daha bulunmaktadır. Çeşme mermer malzeme ile yapılmıştır.

Mimari Koruma Sorunları: Mermer malzemede yüzeysel çatlaklar vardır. 5 cm den az parça kayıpları bulunmaktadır. Çeşmenin özgün yalak kısmı ise kayıptır. Çeşitli nedenlerden dolayı oluşan kararmalar malzeme bozulmaları sorununa örnek olarak gösterilebilir. Bir diğer malzeme bozulmasının sebebi ise yağmur suyunun çeşme nişinin üzerinde oluşturduğu yosunlardır. Çeşme aktif olarak kullanılmaktadır fakat iki bina arasında sıkışmış vaziyettedir. Bu durum çok katlı yapıların arasında algılanmasını zorlaştırmaktadır.

Bu sorunların yanında kütüphanedeki kaynaklarda tescilli olarak gözüken çeşme kurulda tescilli olarak görünmemektedir. Dolayısıyla bilgisi de bulunmamaktadır. Bu durum kurumlar arasındaki iletişimsizliğin de bir göstergesidir.

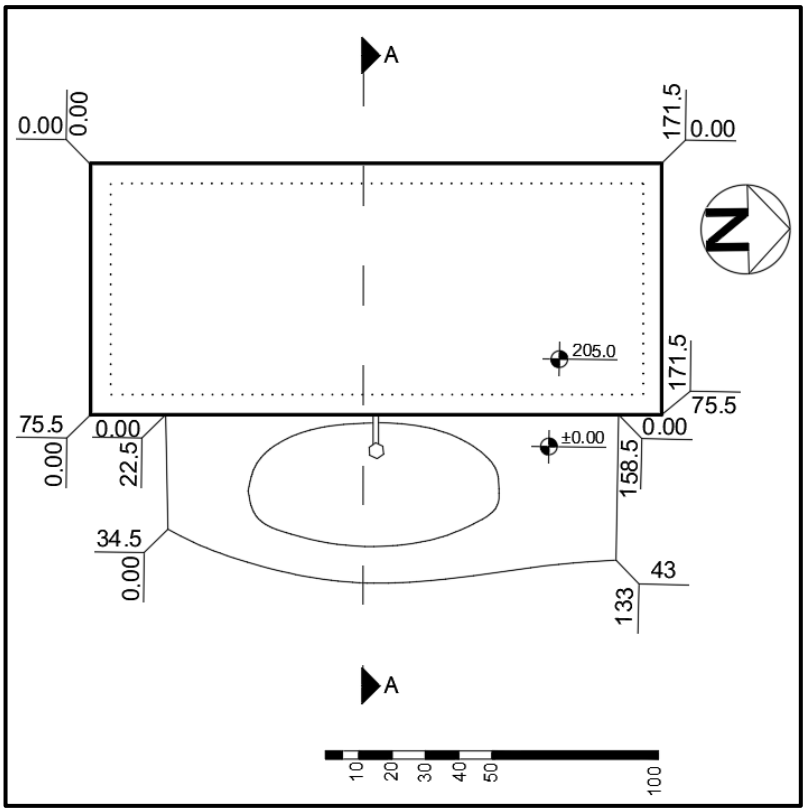
Diğer Bilgiler: Mehmet Serez kitabında çeşmeden Fetih Şehitleri Anıtı Çeşmesi olarak bahsetmektedir. Ayrıca 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı karar ile tescillenmiş olduğunu belirtmektedir [M. S. Serez]. Fakat bu bilgileri doğrular belgeler bulunamamıştır. Şekil 3.94'te eski bir görünüşü gösterilmiştir [EKKA, 2021].

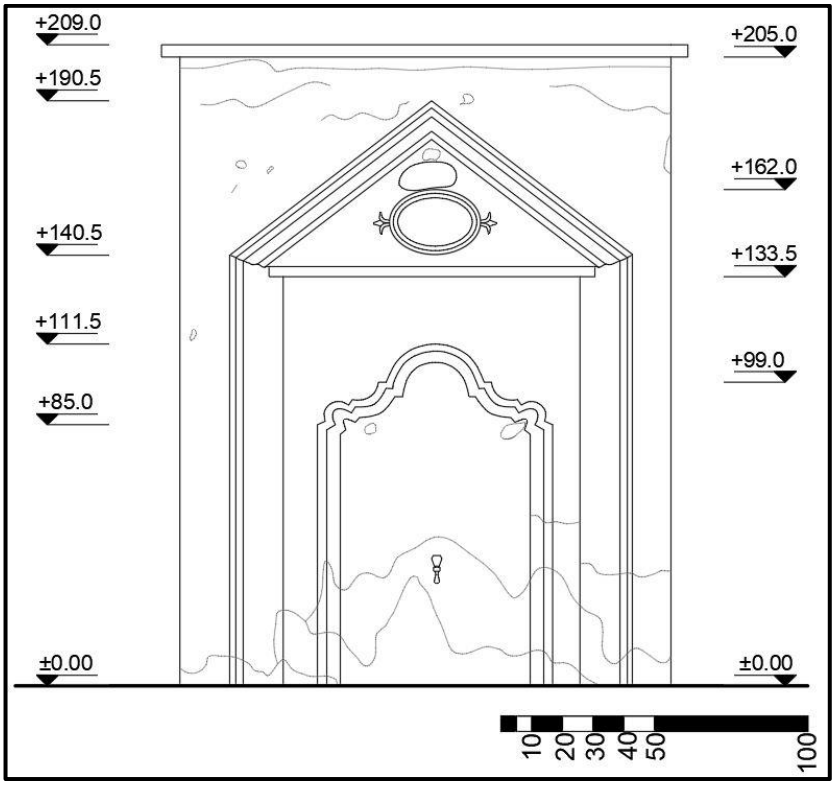
Şekil 3.94: Şehitler Anıtı Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.2.6. Liman Çeşmesi (Yalı Sokak Çeşmesi / Serezli Çeşme)

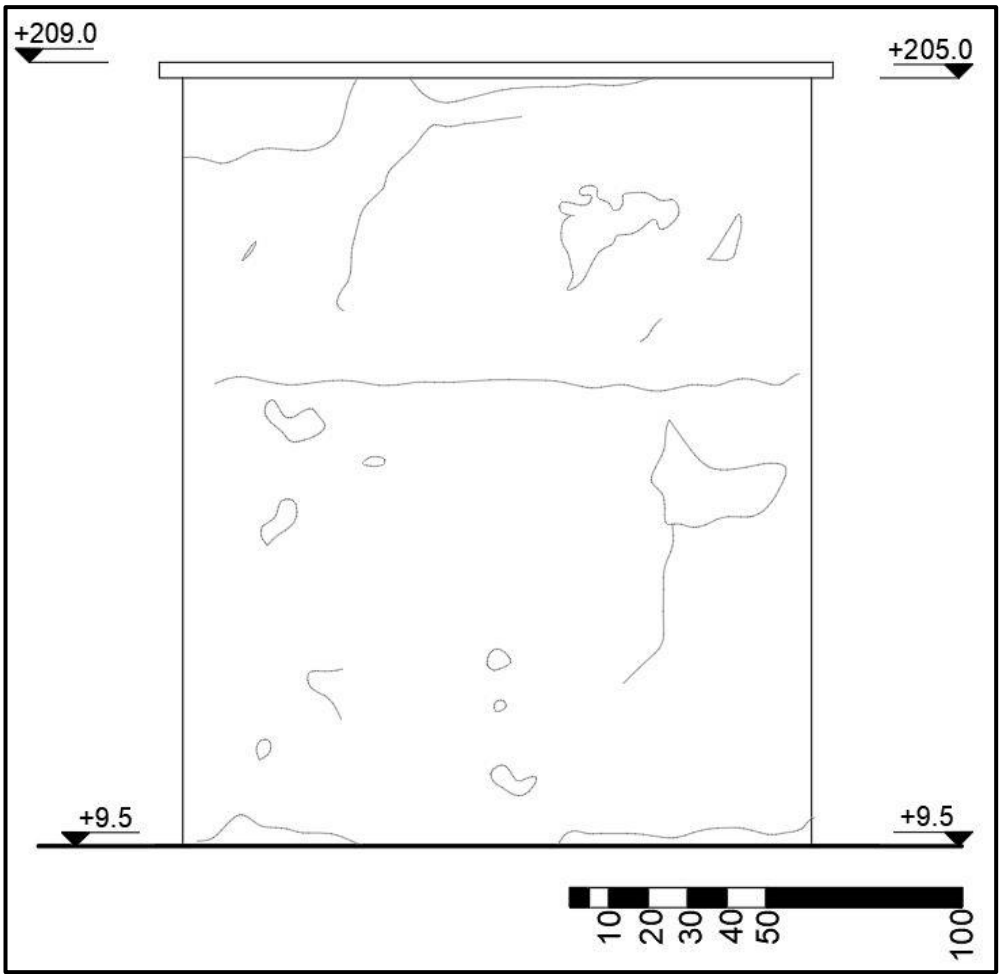
- Eser Adı: Liman Çeşmesi
- Yeri: Ertuğrul Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi 365 ada 1 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor.
- Kitabesi: Maşallah-u Teâla.
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi.

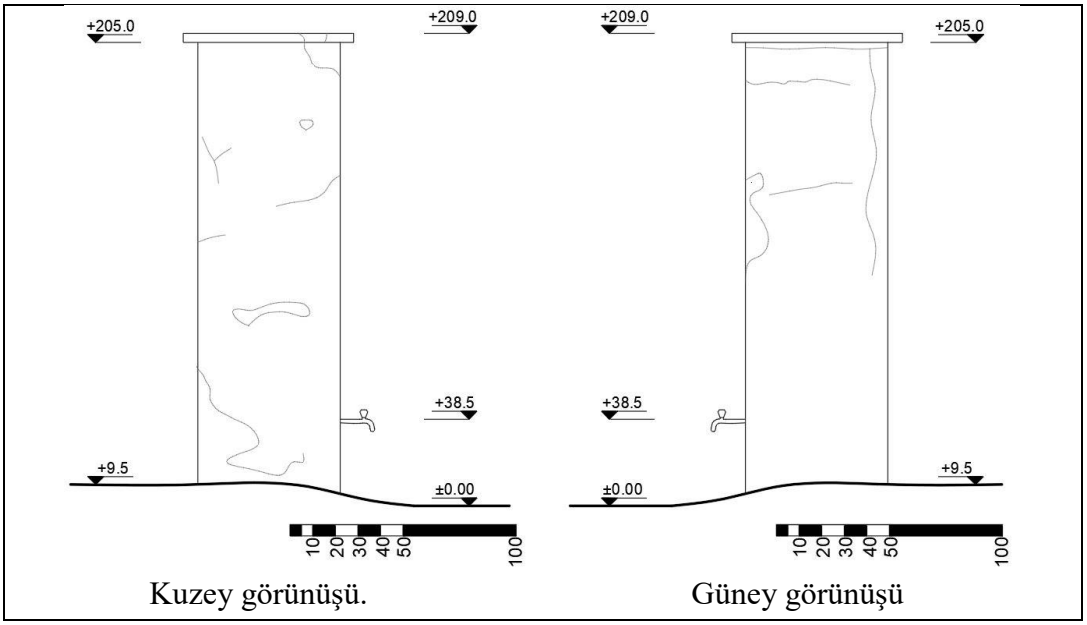
Şekil 3.95: Liman Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.96: Liman Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

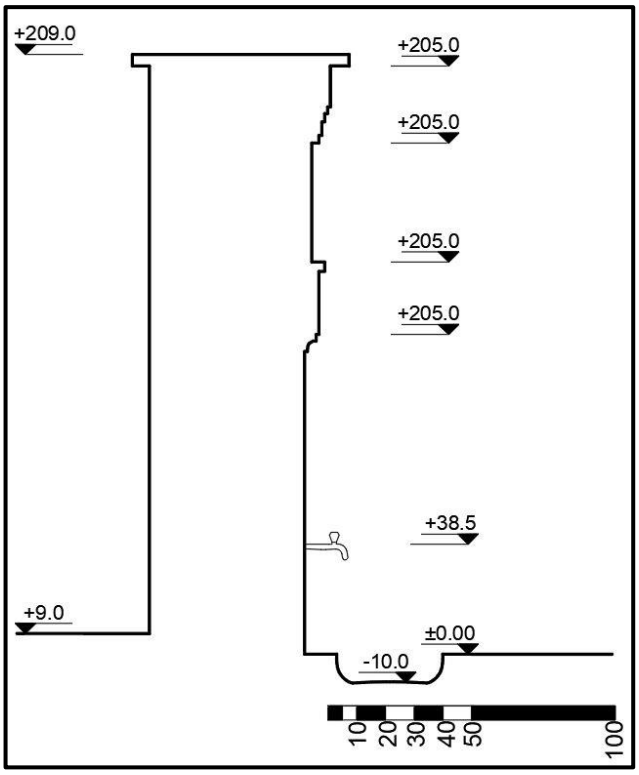

Şekil 3.97: Liman Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Kuzey görünüşü. Güney görünüşü

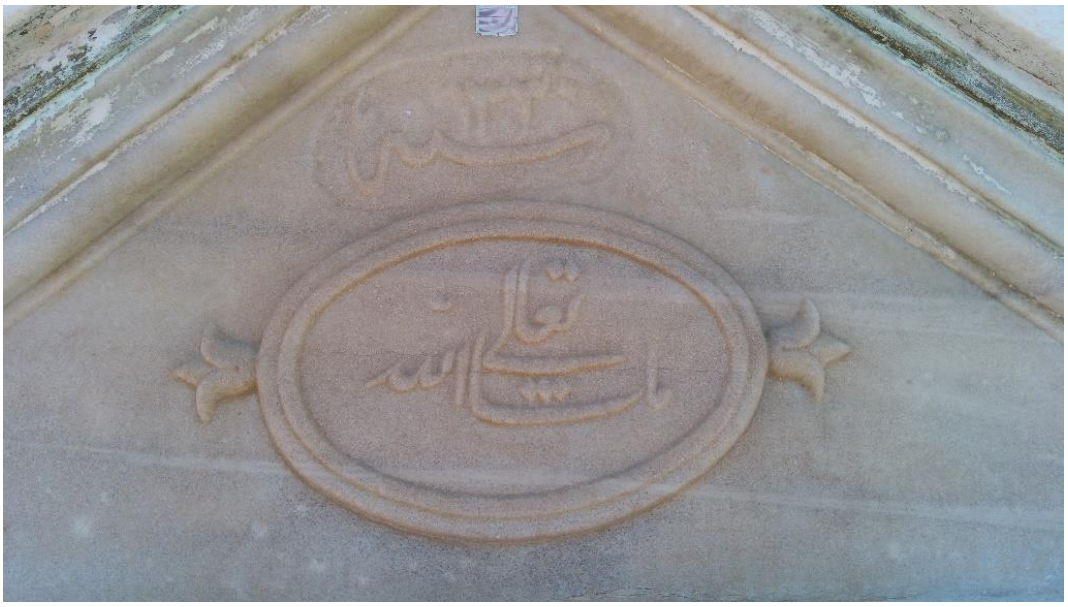
Şekil 3.98: Liman Çeşmesi kuzey ve güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.99: Liman Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.100: Liman Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.101: Liman Çeşmesi kitabe detayı, 2021.

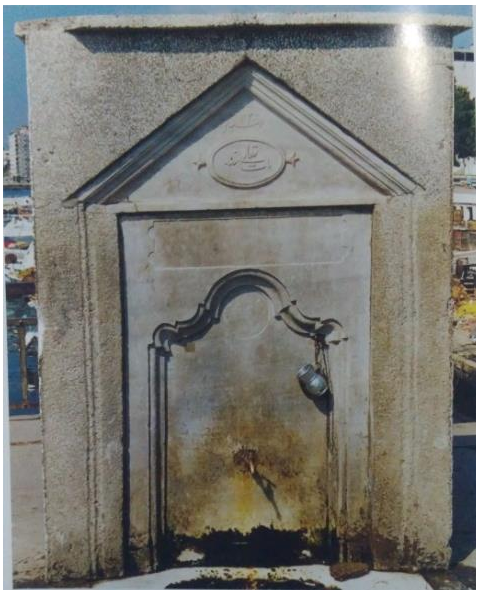
Mimari Özellikleri: 171,5 x 75,5 cm ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Meydan çeşmeleri grubundandır. Çeşme özgün halinde uzunlamasına dikdörtgen formlu cephe ve üzerindeki üçgen alınlık ile yalaktan ibaret olup, mermerden yapılmıştır. Ancak daha sonra cephe ve alınlığın etrafı betonarme sıva ile sıvanarak daha geniş bir dikdörtgen form içine alınmıştır. Doğu cephesinde kaş kemer formlu silmelerle iki cm derinliğinde niş elde edilmiş nişin alt seviyesine lüle konumlandırılmıştır. Nişin üzerinde dikdörtgen formlu bir kitabe kartuşu görülmektedir fakat boştur. Kitabe üçgen alınlıkta kabartma şeklinde oluşturulmuştur. Mermerin içerisine oyulmuş yalak, oval formludur.

Mimari Koruma Sorunları: Yüzeysel çatlaklar dışında strüktürel problemi bulunmamaktadır. Mermer malzeme üzerinde kararmalar, yosunlaşmalar, pas lekeleri vardır. Çeşme denize çok yakın olduğundan dolayı betonarme kısımlarında kabarmalar ve çiçeklenmeler görülmektedir. Bayındırlık etkilerinden dolayı yalak toprak kotunun altında kalmış sadece üst yüzeyi görünmektedir. Çeşme özgün olmayan malzemeler ile onarılmıştır. Bu durum özgün görünümünü kaybetmesine sebep olmuştur.

Diğer Bilgiler: 09.02.1980 tarih ve 11768 sayılı kararı ile anıt eser olarak tescillenmiştir. 23.01.1987 gün ve 2961 sayılı kararı ve 29.11.2007. gün ve 1692 sayılı kararı ile tescil devamı kararı alınmıştır. Tescilli çeşme balıkçı barınağı iskelesi üzerinde bulunduğundan buraya 1980 yılından önce taşınmış, ancak taşıma tarihine ve nereden taşındığına ilişkin arşivde herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır [EKKA, 2021].

Bu konuyla ilgili Mehmet Serez "Çeşmenin özgün konumu Ertuğrul Mahallesi, Yalı Sokak, Sait ve Osman Serez'in evinin bulunduğu yerde bitişik olarak konumlandırılmıştı. Daha sonra Mahmut Sümer'in Belediye Başkanı vekilliğinde 1940 yapımı büyük iskelenin birinci ayağın girişine taşınmıştır" sözleriyle ifade etmiştir [M. S. Serez]. Fakat bu bilgilerin başka bir kaynakla doğruluğu ispatlanamamıştır.

2015 yılında çevresiyle beraber bir onarım geçirmiştir. 2017 yılında sahil dolgu alanına ait bir peyzaj çalışması yapılmıştır. 2018 yılında 1/1000 ölçekli Sahil Dolgu Alanı rekreasyon projesi uygulanmıştır. 2019 yılında çeşme ve iskele bir onarım çalışmasından geçmiştir [EKKA, 2021]. Şekil 3.102'de onarım öncesi durumu gösterilmiştir [M. S. Serez].

Şekil 3.102: Liman Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.3. Köşebaşı Çeşmeleri

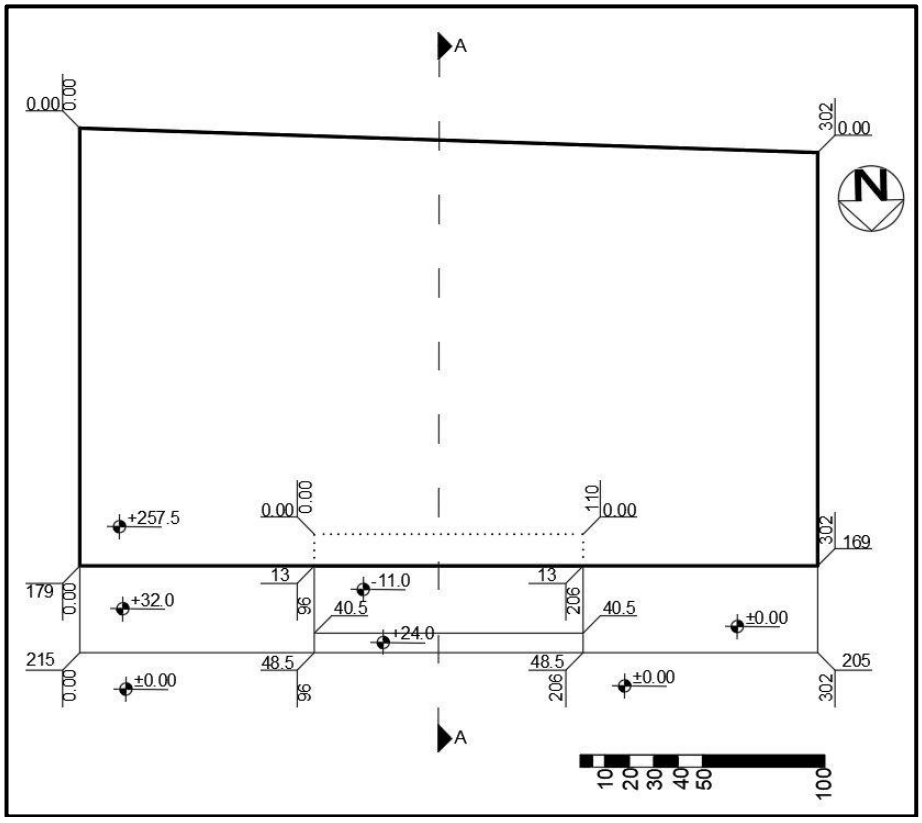
İlçe genelinde sekiz tane örneği bulunmaktadır. Üç tanesinin yapım tarihi bilinmektedir. İlçede bulunan en eski tarihli çeşme bu gruptandır. Çeşmelerin beş tanesi taş malzemeler ile yapılmıştır. Üç tanesinin ise üzerleri sıvanmıştır. Beş tanesinin strüktürel durumu iyi, üç tanesinin ise kötüdür. Korunmuşluk durumları incelendiğinde ise sadece bir tanesinin iyi durumda olduğu, bir tanesinin orta durumda olduğu ve geri kalan altı çeşmenin kötü durumda olduğu görülür. Çeşmelerden yedi tanesi çizimlerle incelenmiştir.

3.2.3.1. Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi

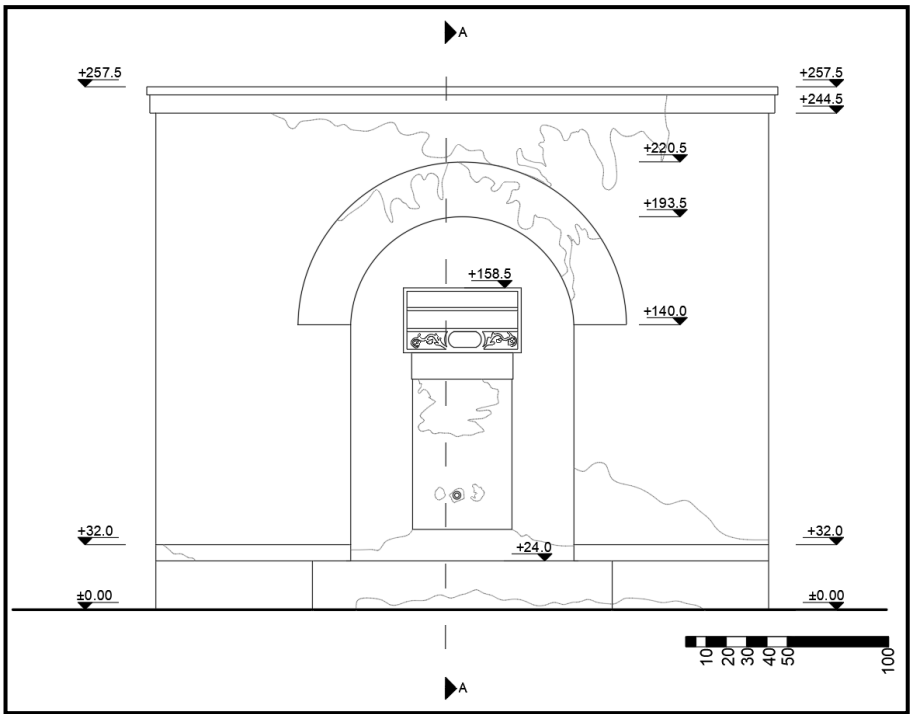
- Eser Adı: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi
- Yeri: Gündoğdu Mahallesi, Köseilyas Caddesi ile Doğanca ve Vakıfavlu Sokakların kesiştiği meydanda, 38 pafta, 175 ada, 6 parselde yer almaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Kahvecioğlu Süleyman Ağa
- Yapım Tarihi: 1307
- Kitabesi: 1) El banisi Kahvecioğlu Süleyman Ağa Şimdi Belediye dairesi etti ihya (1307)

2) Banii Sani Kırcalılı Badır O. Ahmed (1945)

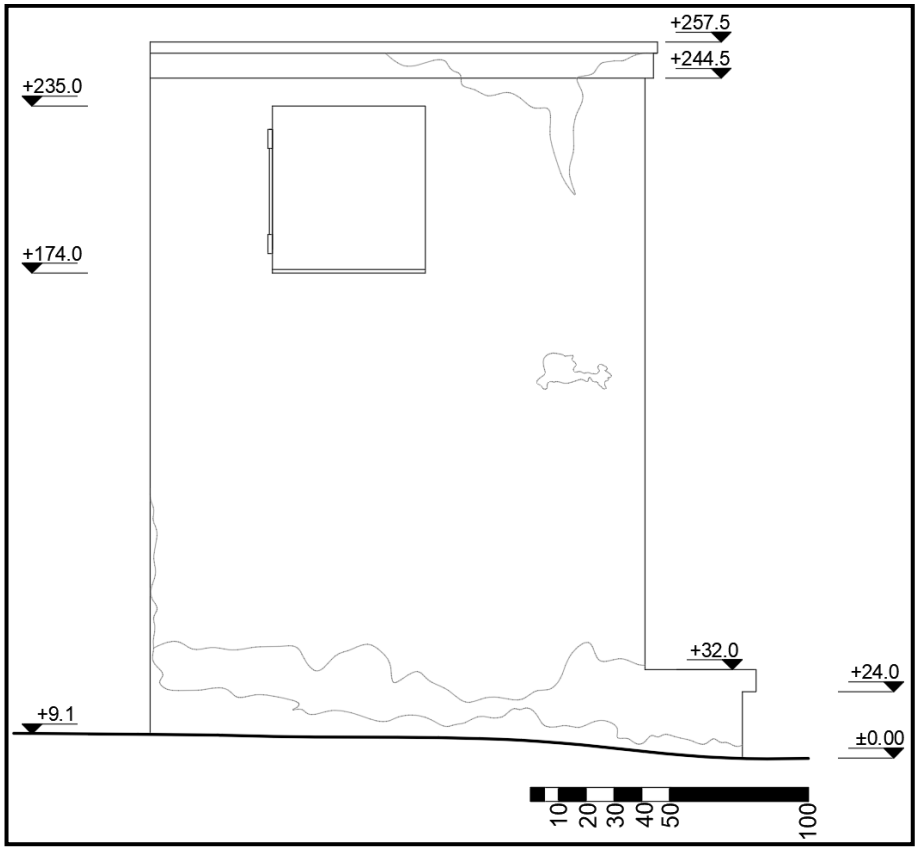
- Mülkiyet: TESKİ

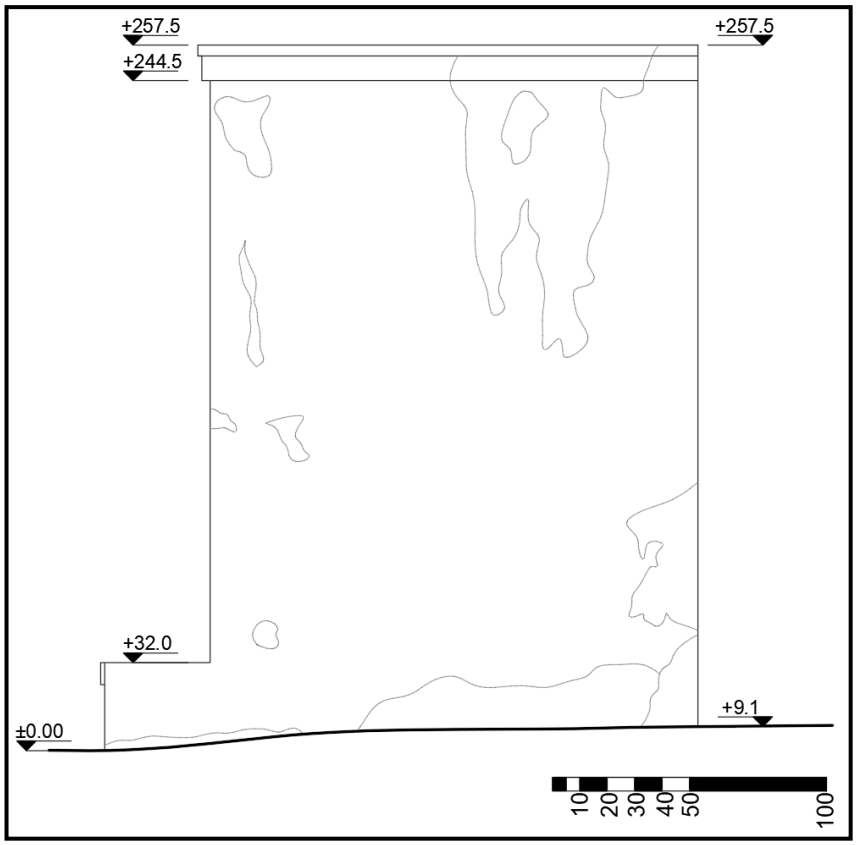
Şekil 3.103: Kahveccioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi planı, 2021.

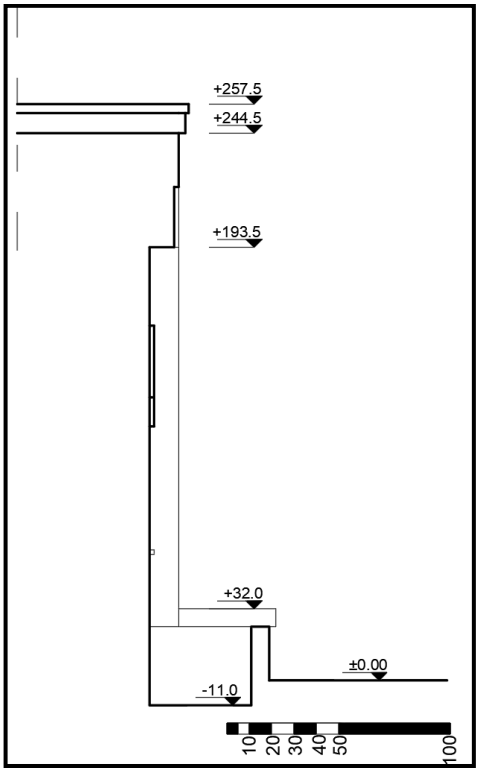
Şekil 3.104: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.105: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.106: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.107: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.108: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.109: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi kitabesi, 2021.

Mimari Özellikleri: 311 x 182,5 cm ölçülerinde dikdörtgen planlı köşebaşı çeşme örneklerindendir. Depolu çeşmelerdendir fakat kullanım dışıdır. Ön cephesinin ölçüleri 257,5 x 311 cm'dir. Dikdörtgen formlu cephenin ortasında 32 x 58 cm ve 13 x 50 cm ebatlarında mermerden iki adet kitabesi bulunur. Kitabelerin ikisi de tamir kitabesidir. Kitabelerin ve ayna taşının üstünde beşik kemer ile bir niş oluşturulmuştur. Kemerin üzengi seviyesi +140.0, tepe noktası +2020.5 kotundadır. Ayna taşının üzerinde üç adet lüle deliği bulunmaktadır. Fakat lülesi yoktur. Ateş tuğlası ile yapıldığı bilinen çeşmenin üzeri sıvanmıştır. Sekileri ve yalak bölümü mermer malzeme ile inşa edilmiştir. Üst örtüsü ise taştır.

Mimari Koruma Sorunları: Yapı üzerinde özgün olmayan ek sorunu bulunmamaktadır fakat üzeri sıvanan ve boyanan çeşme özgün olmayan malzeme ile

onarıma örnek teşkil eden çeşmelerden biridir. Bir onarımdan geçmesine rağmen şuan kullanılmamaktadır. Çeşme ve arkasında kalan kullanılmayan yapı tamamen hayvanlar için yaşam alanına dönüşmüş durumdadır. Hayvanların dışkılarından çıkan asit ise çeşme ile zemin arasında belirgin kararmalara ve malzeme bozulmalarına yol açmıştır. Çeşmenin cephelerinde de belirgin kararmalar bulunmaktadır. Vandalizm'in etkisi ise hem cephelerde hem de ayna taşında görülmektedir. Yol kotunun yükselmesi ile yalağın bir kısmı toprak kotunun altında kalmıştır.

Diğer Bilgiler: Çeşme birinci grup anıt eser olarak tescillidir. Fakat kurulda tescil tarihine dair bir bilgi bulunamamıştır. 26.07.2013 tarihinde 1147 sayılı karar doğrultusunda restorasyon çalışması yapılmıştır. Daha çok yüzeysel temizlik amacıyla yapılmış bir koruma çalışmasıdır. Şekil 3.110'da restorasyon öncesi bir resmi gösterilmiştir [M. S. Serez]

Şekil 3.110: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi eski görünüşü.

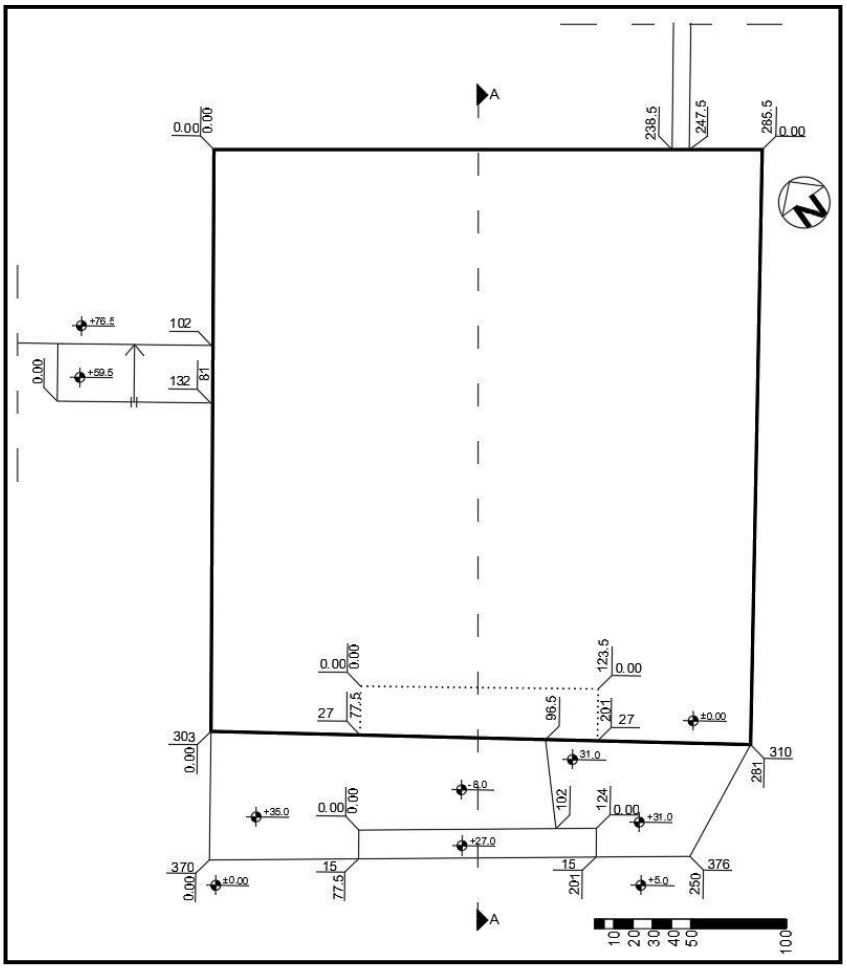
3.2.3.2. Şabanoğlu Çeşmesi (Hacı Mehmet Ağa Çeşmesi)

- Eser Adı: Şabanoğlu Çeşmesi
- Yeri: Aydoğdu Mahallesi, Raziye Hanım ile Şabanoğlu Sokaklarının kesiştiği köşede 38 ada 1 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: 1713

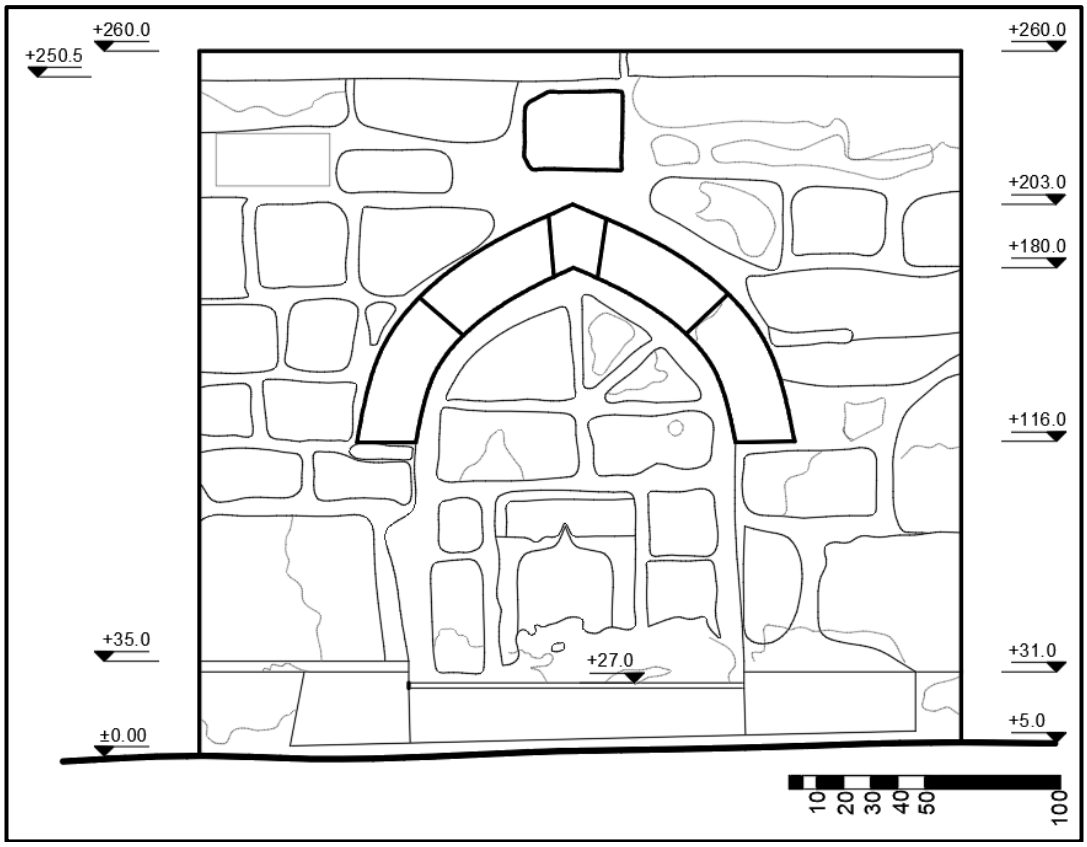
- Kitabesi: Talibe hayrata Mehmet anesi yapdı. Çeşme ruhu için ol mürüvvet mayesi Hur-ugılman eyler istida deyüp tarihini Ma-i kevserden doluydu daima peymanesi H.1124 (1713).

Türkçe anlamı: 2. Mehmet, mayası iyilikseverlik olan merhum annesinin ruhu için hayrat olarak bu çeşmeyi yaptırdı / Tarihini istida diyerek Huru Gılman eyler / Kadahi daima kevser suyuyla doluydu M. 1712 – 1713 [Ş. Özer, 2013].

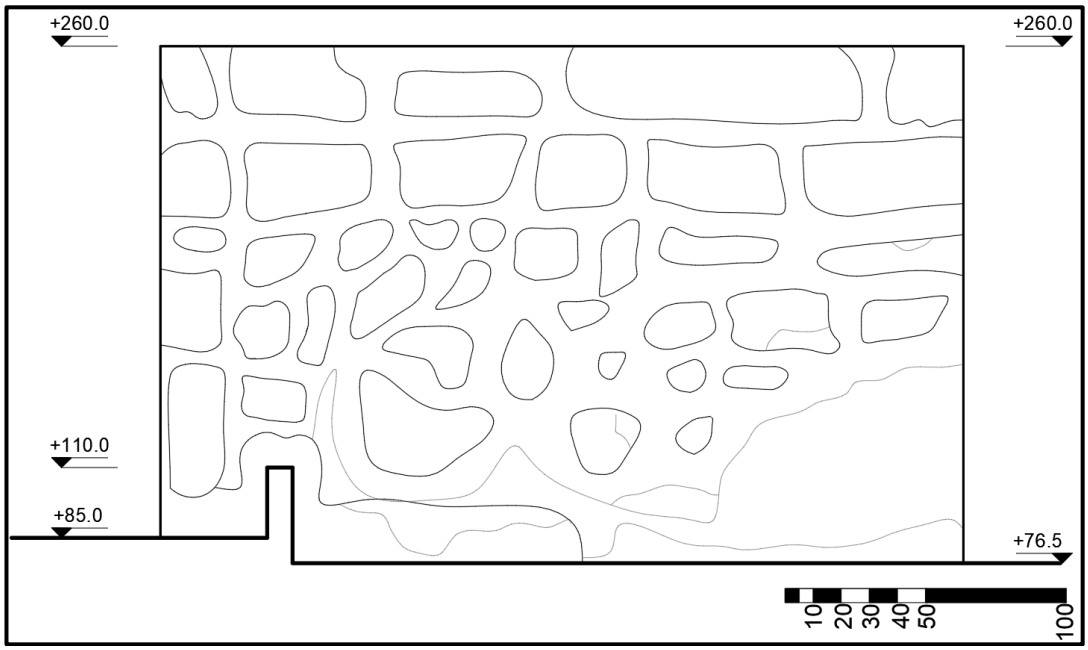
- Mülkiyet: Süleymanpaşa Belediyesi

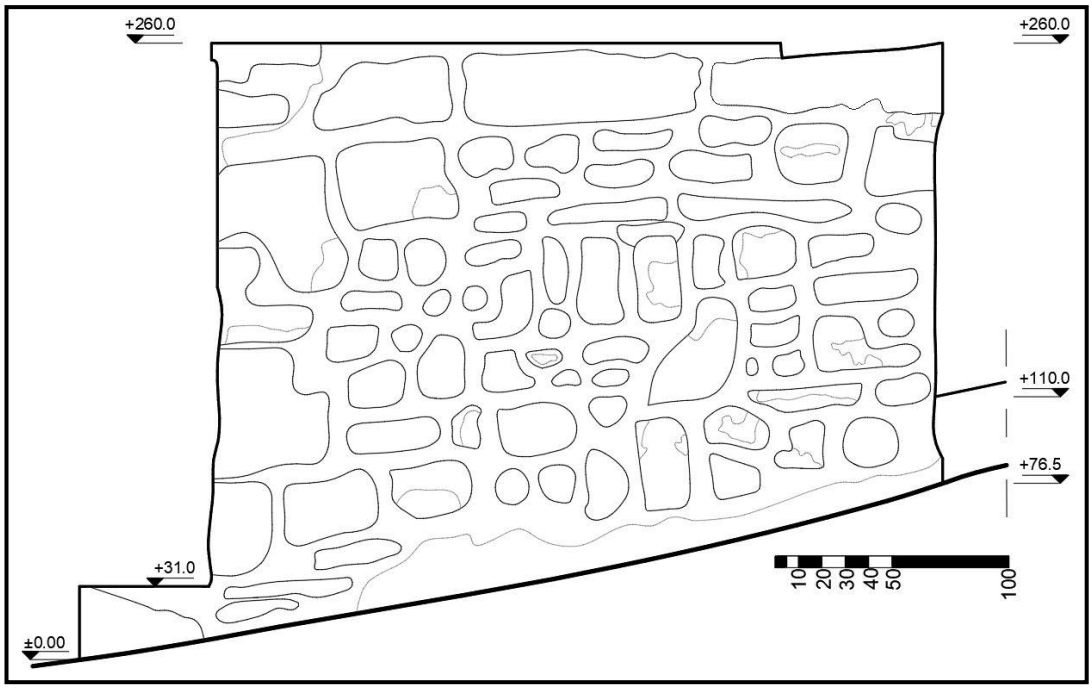
Şekil 3.111: Şabanoğlu Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.112: Şabanoğlu Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

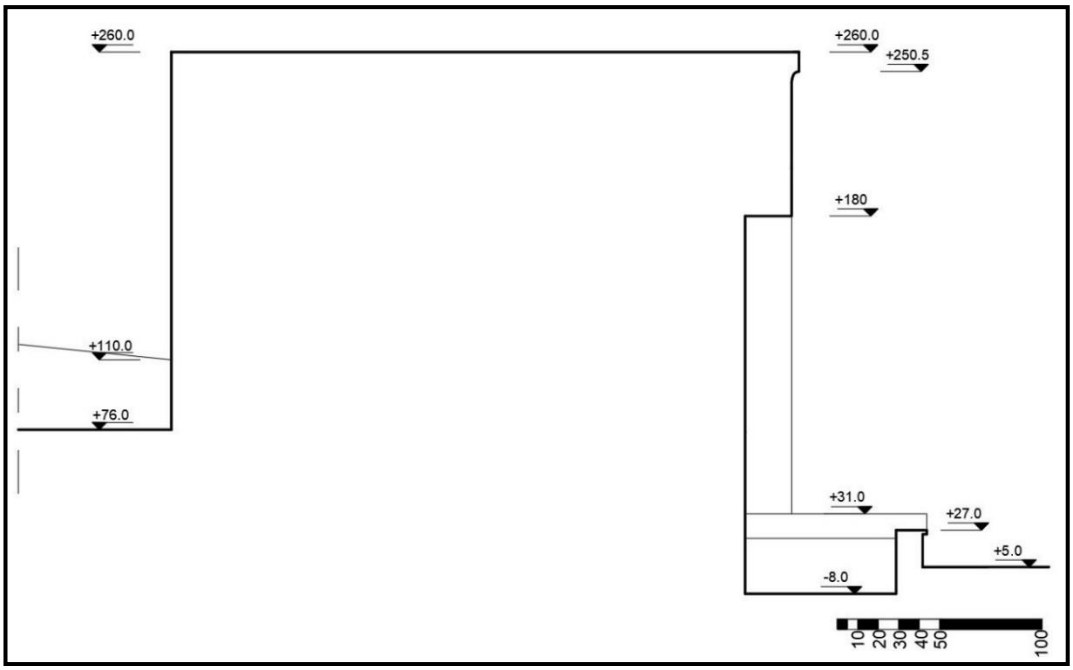
Şekil 3.113: Şabanoğlu Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.114: Şabanoğlu Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.115: Şabanoğlu Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.116: Şabanoğlu Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.117: Şabanoğlu Çeşmesi eski fotoğrafı.

Şekil 3.118: Şabanoğlu Çeşmesi, 2021.

Kitabe detayı.

Aynalık Taşı.

Şekil 3.119: Şabanoğlu çeşmesi kitabe ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020] ve aynalık taşı detayı, 2021.

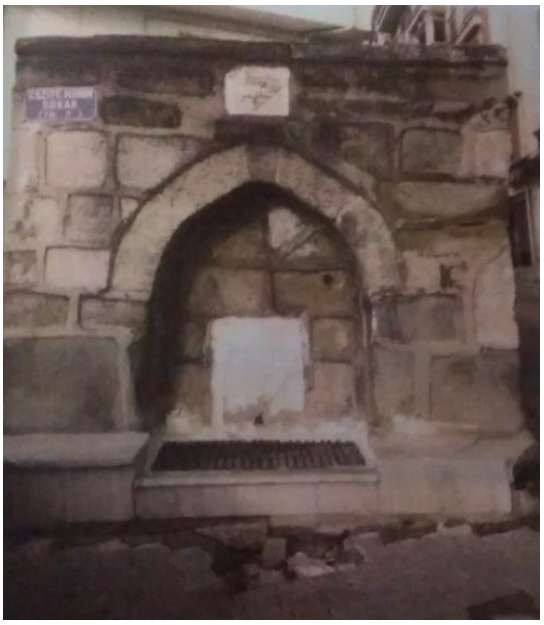
Mimari Özellikleri: 285 x 310 cm ölçülerinde kare planlıdır. Köşebaşı çeşmeleri grubundandır. Kuzey cephesinde ortalanmış ve biri kilit taşı olmak üzere beş adet kesme taştan oluşan basık sivri kemer bulunmaktadır. Üzengi noktası +116,0, tepe noktası +203,0 kotundadır ve 27 cm derinliğinde bir niş oluşturmaktadır. Nişin içerisinde 51 x 64 cm ölçülerinde mermer ayna taşı, üzerinde de bir adet lüle deliği bulunmaktadır. Kemerin üst tarafında ise 26 x 36 cm ölçülerinde mermer kitabe

bulunmaktadır. Çeşme kaba yonu taş malzeme ile yapılmıştır. Üst örtüsü taştır. Son yapılan restorasyon sırasında çeşmenin sekileri ve yalağı mermer ile kaplanmıştır.

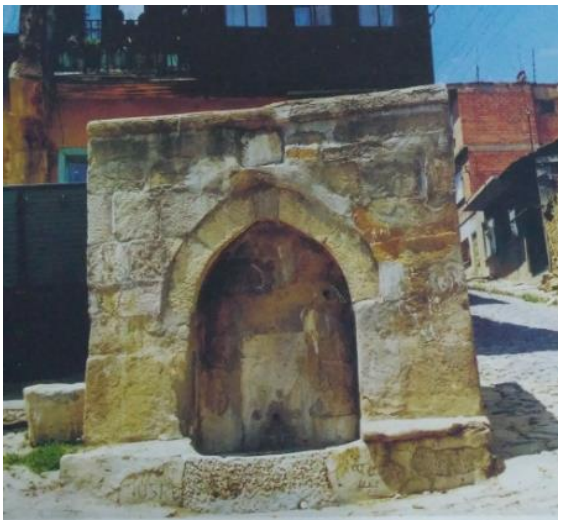
Mimari Koruma Sorunları: Strüktürel olarak iyi durumda olsa da beş cm'den fazla parça kopmaları görülmektedir. Taş malzemeler üzerinde kararmalar, bitkilenmeler mevcuttur. Çeşme yüzeyindeki deliklerden yağmur suları içeri girmektedir ve sokak adının yazdığı levha çeşme yüzeyine takılmıştır. Bu durum taş malzemenin dayanımını düşürmekte aynı zamanda paslanarak da zarar vermektedir. Mermer malzeme ile yapılan onarım çalışması özgün olmayan malzeme kullanımı sorununa örnektir. Aynı zamanda bayındırlık etkisi sonucu da yalağın bir kısmı toprak kotunun altında kalmıştır. Çevrede yaşayan halk; definecilerin çeşmeyi birçok kere harap duruma getirdiklerini, onarım yapılsa dahi lülesinin sürekli çalındığını ve en son lüle deliğinin kapatıldığını ifade etmişlerdir (halk ile sözlü görüşme, 03.05.2021). Tarihi çevre bilinçsizliğine örnek teşkil eden bu durum çeşmenin atıl durumda olmasının da en büyük sebebidir.

Diğer Bilgiler: 29.11.2007 tarih 1692 sayılı karar ile birinci grup anıt eser olarak tescil devamına karar verilmiştir. 27.06.2014 tarih ve 1811 sayılı karar doğrultusunda rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri uygun bulunmuş ve çeşme üzerinde onarım yapılmıştır. Şekil 3.117'de tarihi bilinmeyen bir görünüşü gösterilmiştir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Şekil 3.120'de 2019 yılına ait bir görünüşü gösterilmiştir [EKKA, 2021]. Şekil 3.121 ise Serez'in arşivinden bir görüntüdür [M. S. Serez].

Mehmet Serez kitabında "mimari bir değeri olmayan çeşmenin suyu bol idi. Şabanoğlu Hacı Mehmet Ağa'nın düzenlediği üç vakıf senedi 1762'de birleştirilmiş ve büyük bir vakfiye senedi yeniden düzenlenmiştir… Kasabanın suyu 1939'a kadar Şabanoğlu sularından temin edilmiştir…" sözleriyle çeşme hakkında bilgi vermiştir [M. S. Serez].

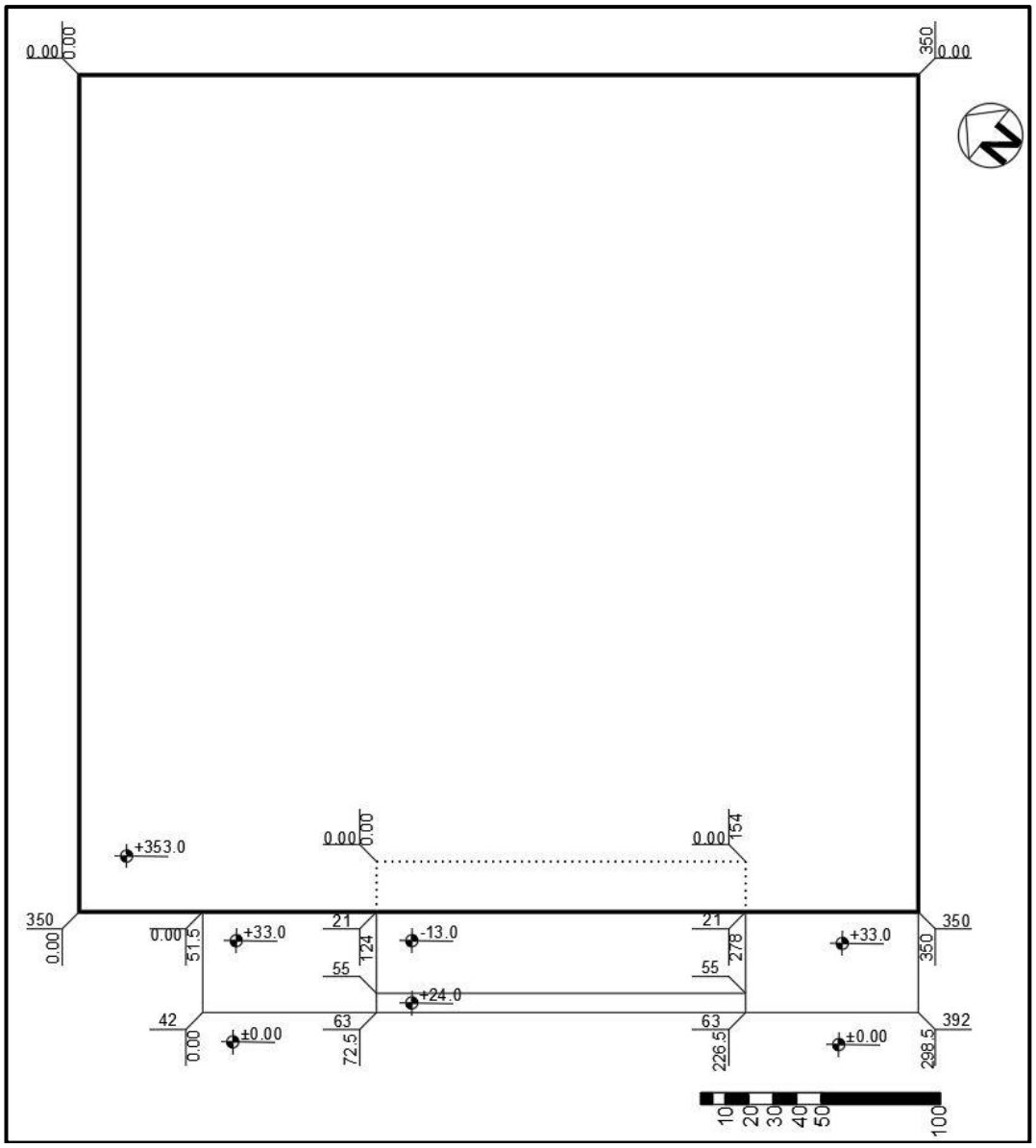
Şekil 3.120: Şabanoğlu Çeşmesi 2019 yılına ait bir görünüşü.

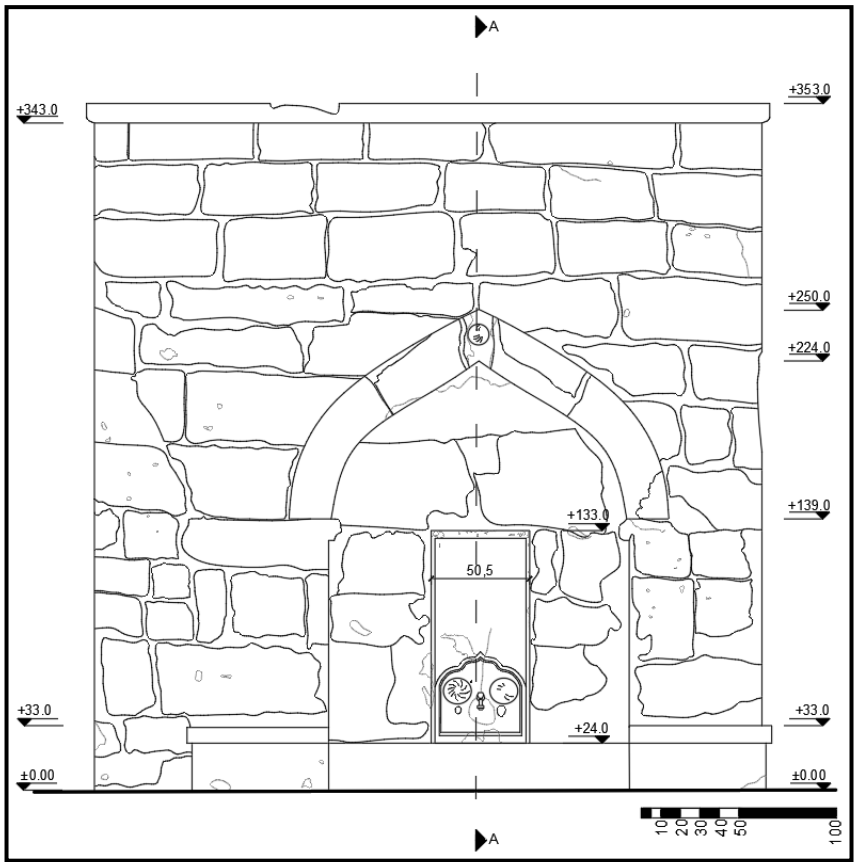
Şekil 3.121: Şabanoğlu Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.3.3. Halit Paşa Çeşmesi (Karabayır Çeşmesi)

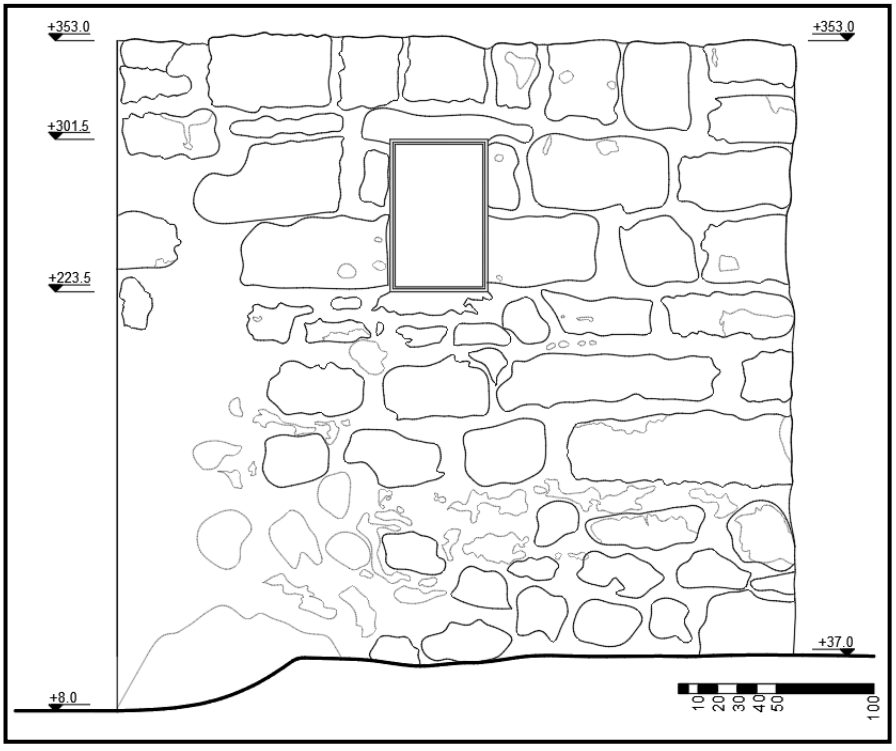
- Eser Adı: Halit Paşa Çeşmesi (Karabayır Çeşmesi)
- Yeri: Ertuğrul Mahallesi, Kara Bayırı Caddesi ile İlker Sokağı'nın kesiştiği meydanda 63 Pafta, 365 ada da bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Bulunmuyor

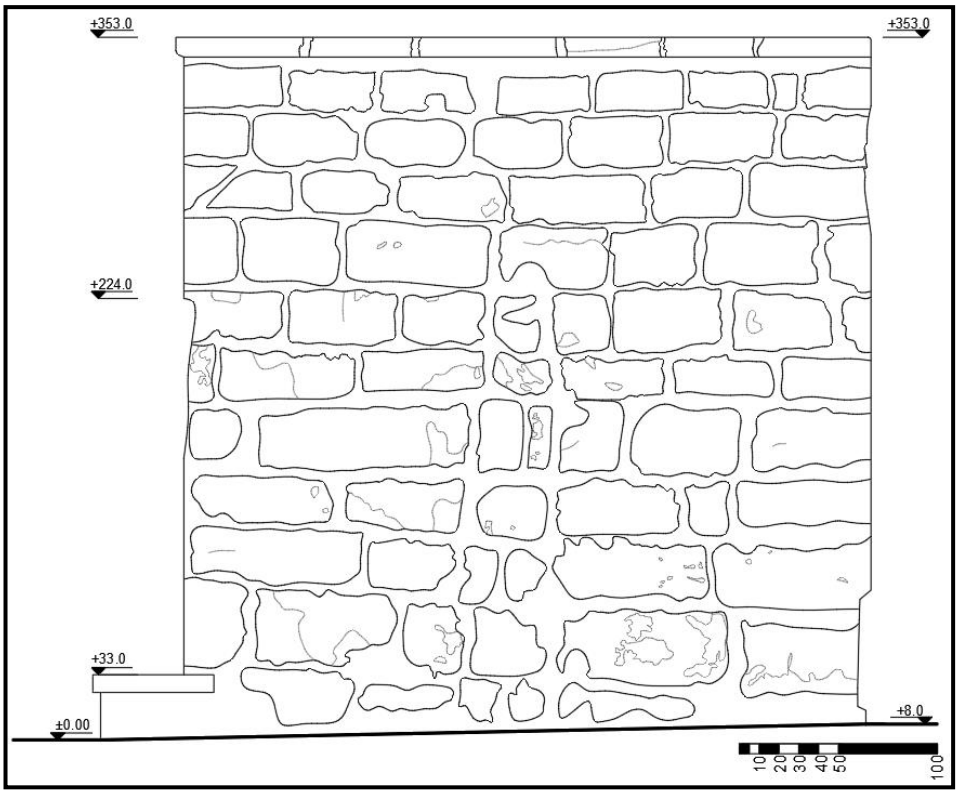
Şekil 3.122: Halit Paşa Çeşmesi planı, 2021.

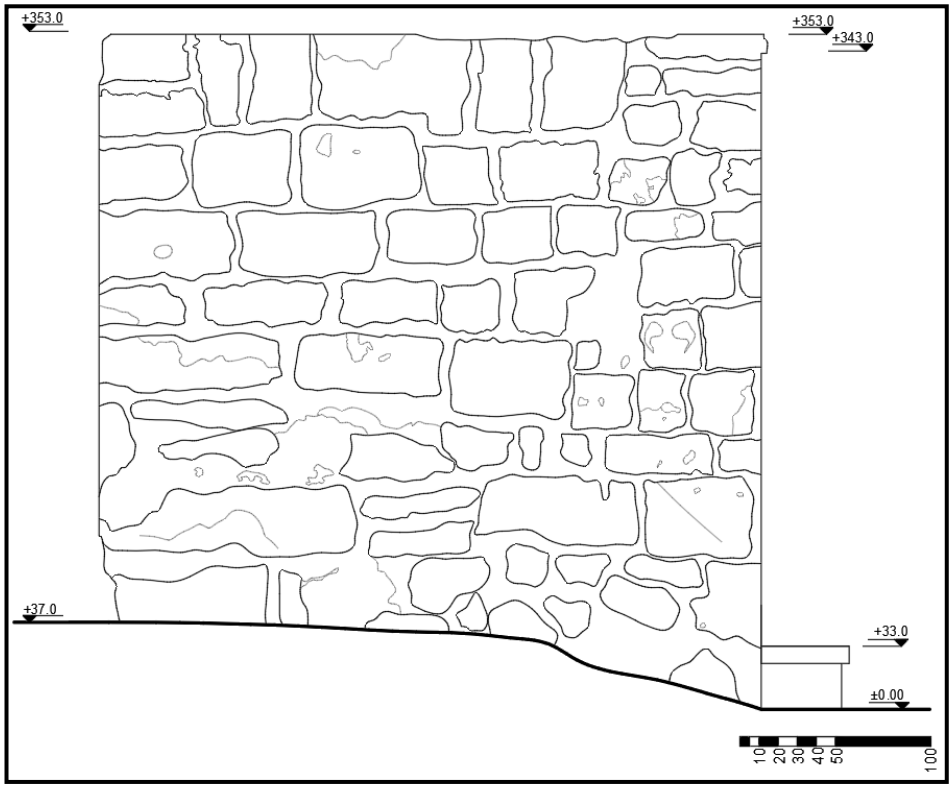
Şekil 3.123: Halit Paşa Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

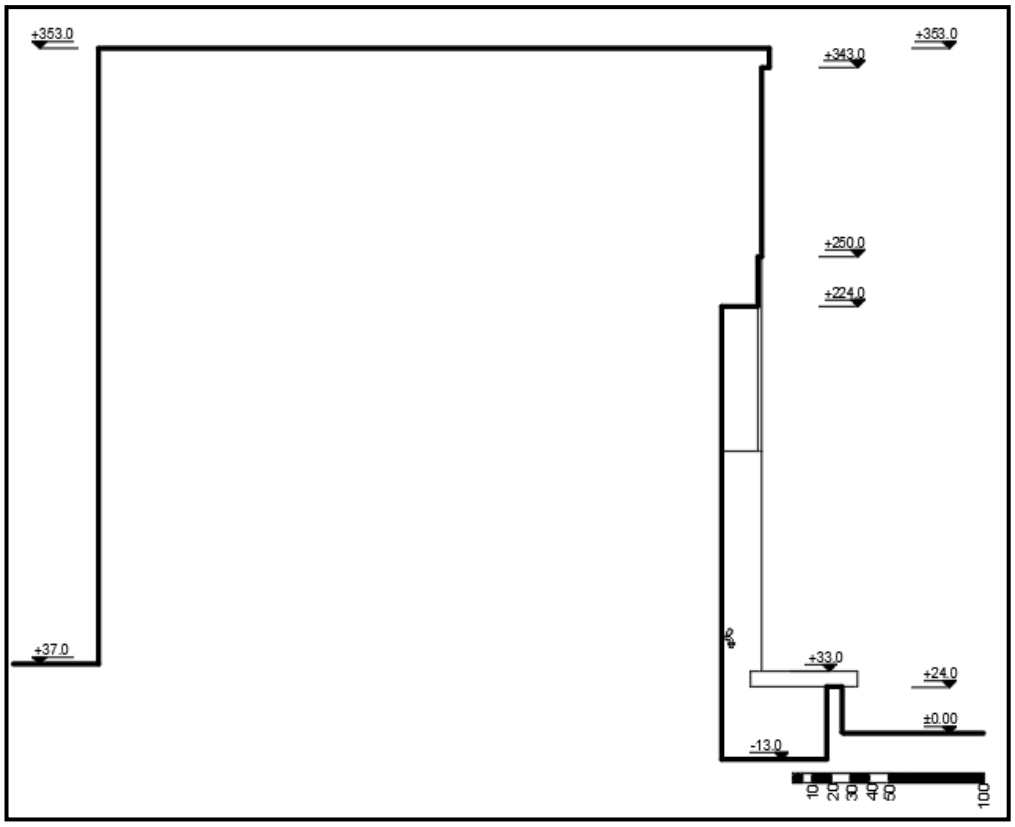
Şekil 3.124: Halit Paşa Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.125: Halit Paşa Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

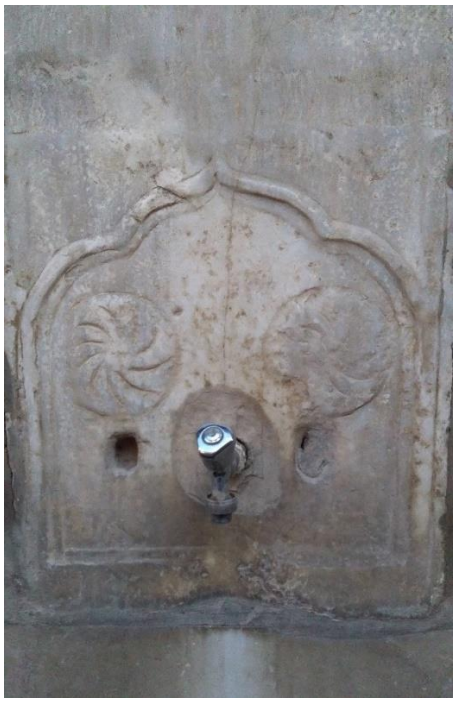
Şekil 3.126: Halit Paşa Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.127: Halit Paşa Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.128: Halit Paşa Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.129: Halit Paşa Çeşmesi ayna taşı süsleme detayı, 2021.

Mimari Özellikleri: 350 x 350 cm boyutlarında kare planlı bir çeşmedir. Köşebaşı çeşmeler grubundan olup depolu çeşmelerdendir. Kuzey ve batı cepheleri sokağa bakmaktadır. Sadece kuzey cephesinde lülesi bulunmaktadır. 23 cm kalınlığında sivri kemer 5 adet kesme taştan oluşmaktadır. Kilit taşı üzerinde çarkıfelek motifi bulunmakta fakat zarar gördüğünden dolayı net görülmemektedir. Üzengi seviyesi +139.0, tepe noktası +250.0 kotundadır. Kemer 21 cm derinliğinde niş yapmaktadır. Nişin içinde dikine dikdörtgen ayna taşı ortalanarak konumlandırılmıştır. 50 x 110 cm ebatlarında olan ayna taşı üzerinde 3 adet lüle deliği bulunmaktadır fakat sadece orta delikte lüle bulunmaktadır. Ayna taşı üzerinde kaş kemer şekli verilmiş silmeler bulunmaktadır. Silmelerin içinde ise iki adet çarkıfelek motifi görülmektedir. İki adet mermerden sekisi bulunmaktadır. Yalağı uzunlamasına dikdörtgen formludur. Çeşmenin yapı malzemesi kesme taştır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşmeye modern batarya eklenerek özgün olmayan ek ile onarım yapılmıştır. Restorasyon öncesi strüktür problemi yaşayan çeşme restorasyon sonrası bu probleminden kurutulmuştur. Ara bir sokakta kalsa da çevre esnafı çeşmeyi aktif olarak kullanmaktadır. Taş malzemede de aynataşı ve sekilerin mermerlerinde de kararmalar görülmektedir. Kilit taşındaki desen ise paslanarak aşınmış ve görünürlüğünün çoğunu kaybetmiştir. Yol kotunun yükselmesi ile yalağın bir kısmı toprak kotunun altında kalmıştır. Yalağın iç kısımlarında ise kısmi

yosunlaşmalar bulunmaktadır. Çeşmenin güney ve batı cephesinde bahçe çit demirleri çeşmeye tutturulmuştur. Bağlantı noktalarından su alan malzeme paslanmıştır. Vandalizm etkisi ise kemerin iç kısmında net bir şekilde görülmektedir.

Diğer Bilgiler: Yüksek kurulun 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescillenmiştir. 29.11.2007 tarih ve 1602 sayılı karar ile birinci grup anıt eser olarak tescili devam etmektedir. 05.11.199 tarih ve 660 sayılı kararı doğrultusunda 2007 yılında rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. 05.07.2007 tarih ve 1692 sayılı kararla hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesinin uygun olmadığına karar verilmiştir. Yeniden projeler hazırlanmıştır. 2014 yılında belirtilen raporda restorasyondan geçmiştir [EKKA, 2021]. Şekil 3.130'da 2007 yılına ait restorasyon öncesi bir görünüşü gösterilmiştir [EKKA, 2021].

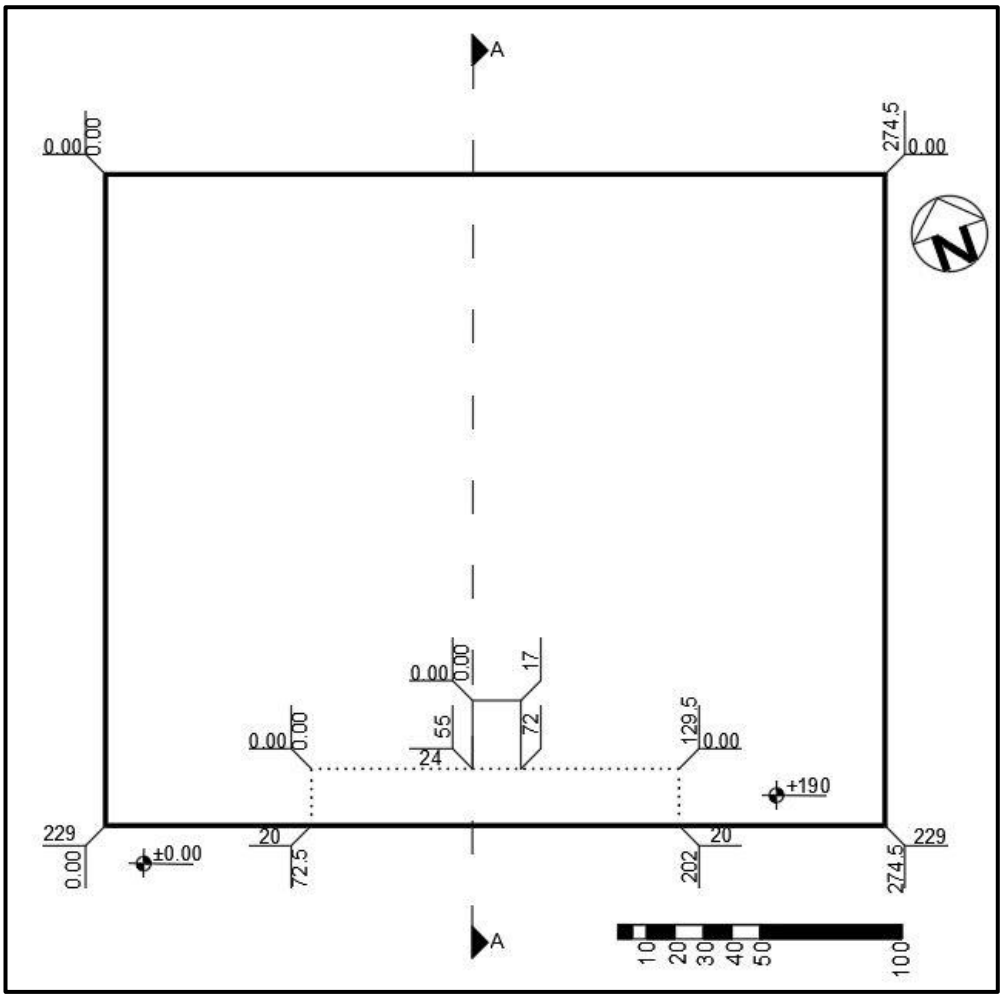

Şekil 3.130: Halit Paşa Çeşmesi 2007 yılına ait görünüşü.

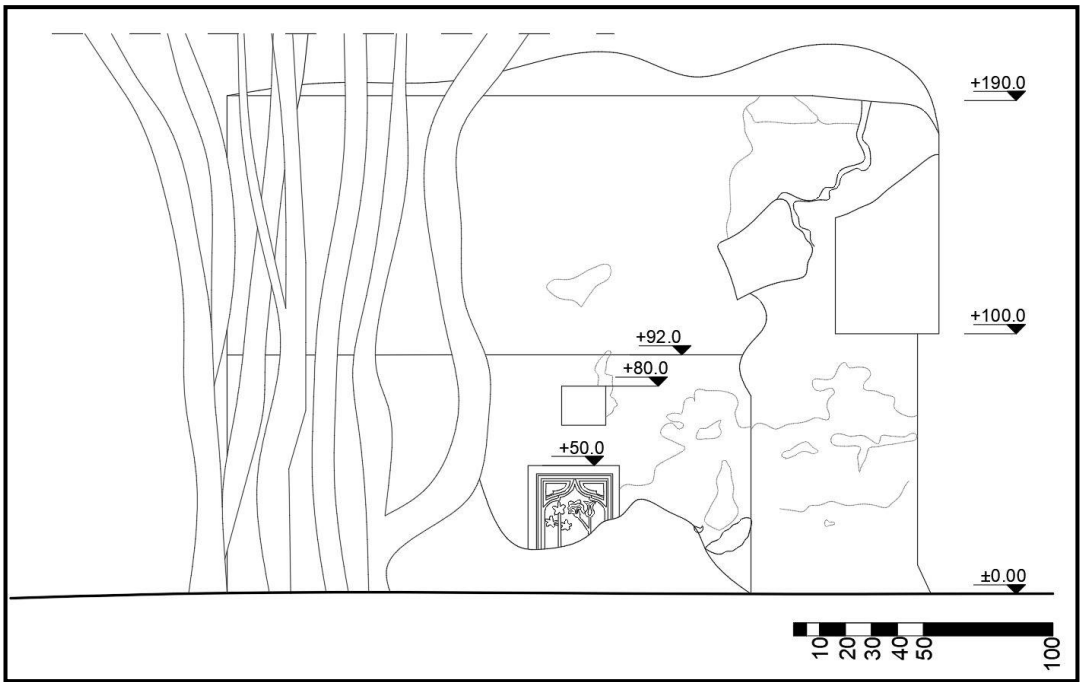
Halit Karsıalan veya Deli Halit Paşa 1883 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Çerkes Ahmet Bey'dir. 1910 yılında Trablusgarp'ta daha sonra Balkan Savaşı'nda ve Kafkasya Cephesi'nde görev almıştır. Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ardahan'ı alarak Binbaşı rütbesine yükseldi. Kafkas İslam Ordusu'nun 3. Fırka Komutanı olarak Ahıska'yı kuşattı. Sakarya Meydan Muharebesi'nde 12. Grup Komutanlığı'nı yaptı. Bu sırada gösterdiği cesaretten dolayı "deli" lakabıyla anılmaya başlandı. Geri çekilen askerleri vurmasıyla ün yapmıştır. Büyük Taarruz'da Mirliva rütbesine terfi etti ve Paşa oldu. İkinci Büyüm Millet Meclisi'ne Ardahan Milletvekili olarak atandı. 1925'te Meclis koridorunda vurularak öldürüldü. Cenazesi Eyüp semtinde defnedildi. 1988 yılında Ankara'daki Devlet Mezarlığı'na taşındı [Web-12, 2021].

3.2.3.4. Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi (Behram Reis Çeşmesi)

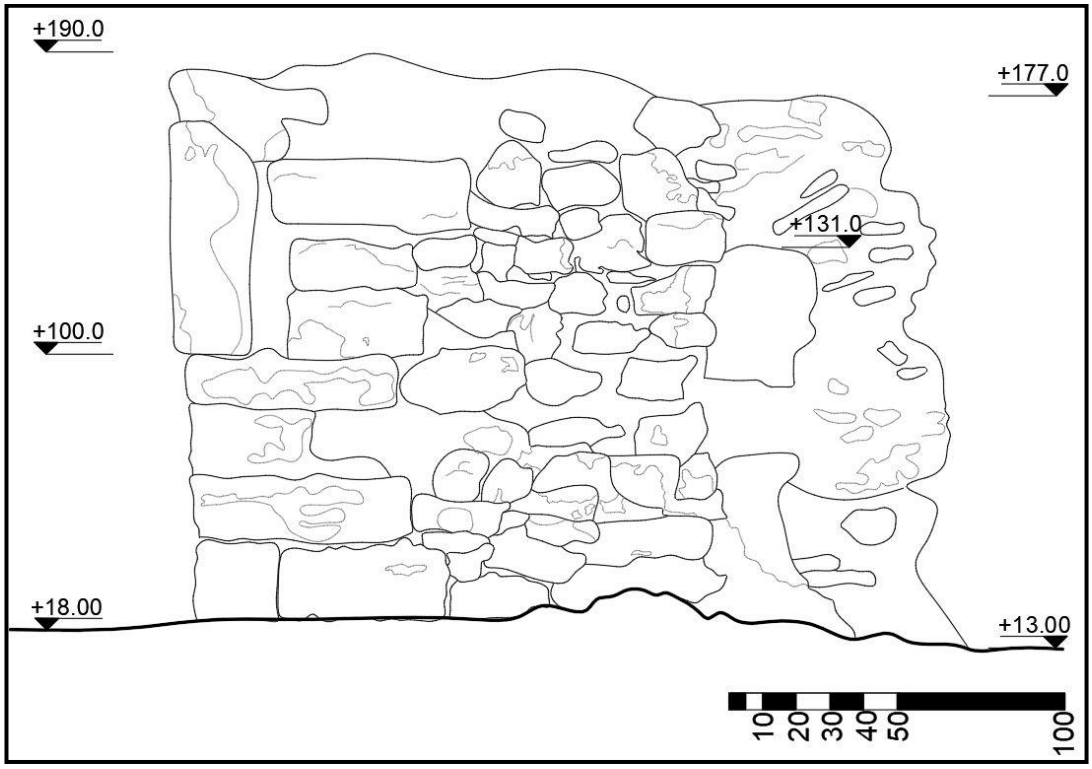
- Eser Adı: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi
- Yeri: Hürriyet Mahallesi, Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Caddesi ile Tavanlı Sokak'ın kesiştiği köşede, 67 pafta, 614 ada, 44 parselde yer almaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Okunmuyor
- Mülkiyet: İsmail Gül

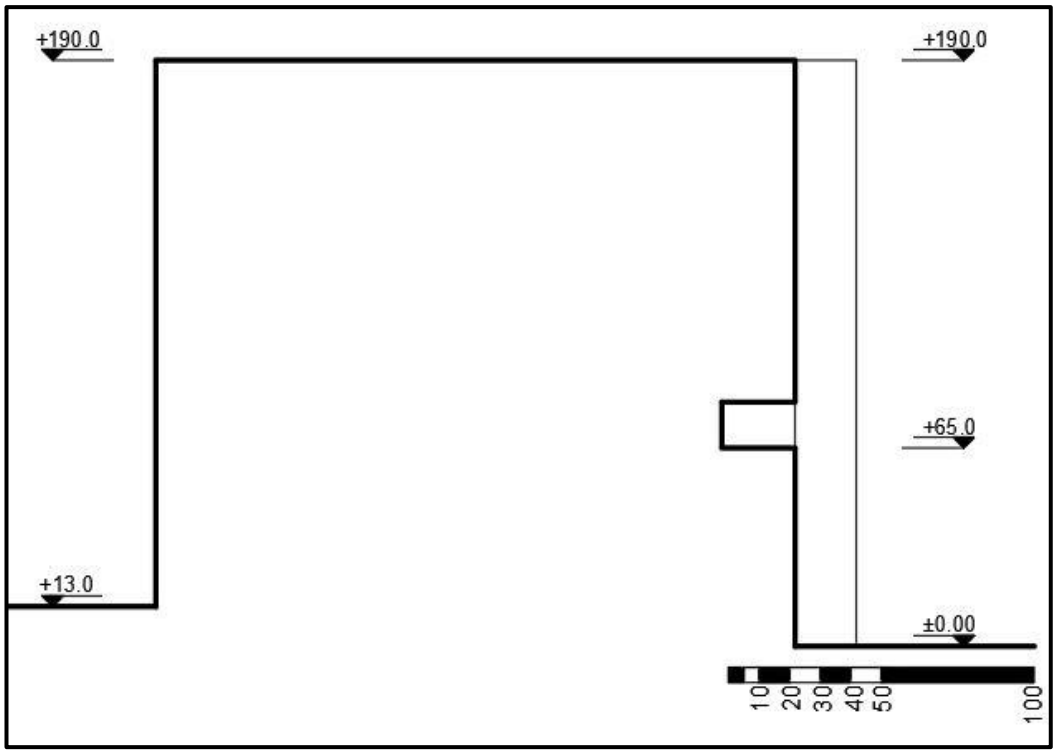
Şekil 3.131: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.132: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.133: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.134: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.135: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, 2021.

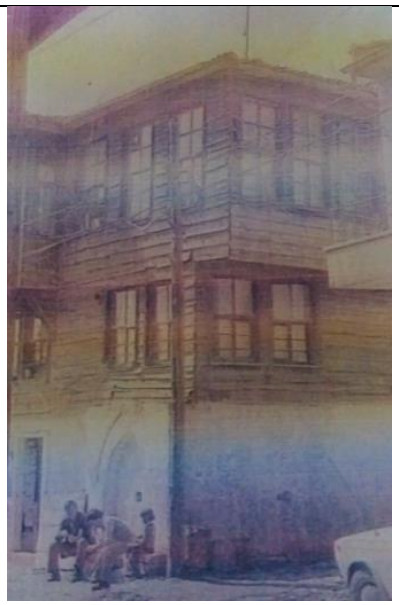
Şekil 3.136: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi ayna taşı, 2021.

Mimari Özellikleri: Ölçülebilen kadarıyla çeşme 270 x 230 cm ölçülerinde dikdörtgen planlı bir çeşmedir. Yapıya bitişik çeşmeler grubunda olan çeşmenin bağlı bulunduğu konut yapısı yıkılmıştır. Eski resimleri incelendiğinde cephesinin ortasında konumlandırılmış sivri kemer görülmektedir. Bu kemer almaşık olarak, beş adet mermer, altı adet de kesme taştan oluşmaktadır. Kemerin kilit taşı mermer malzemelidir ve üzerinde çarkıfelek motifi işlenmiştir. Kemerin altında mermer bir ayna taşı bulunmaktadır. Ayna taşının üzerinde 3 adet lüle deliği bulunmaktadır. Bu deliklerin üzerinde lale ve yıldız formlu çiçek motifi bulunmaktadır. Fakat günümüzde üzengi seviyesinin üst kısmı yıkılmış, yol kotunun yükselmesi ile de ayna taşının lüle delikleri dâhil büyük kısmı toprak altında kalmıştır. Çeşme kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Sekisi mermer malzeme ile yapılmıştır. Yalak kısmının ise tuğla ve taş malzemelerden karışık olarak yapıldığı bilinmektedir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

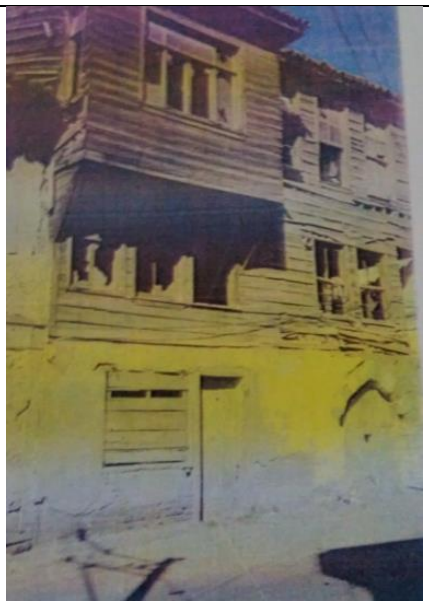
Mimari Koruma Sorunları: Gerekli müdahalelerin yapılmadığı çeşme zamana meydan okumaya çalışmaktadır. Kemer kısmının büyük bir bölümü dâhil yıkılmış, bir kısmı ise toprak altında kalmıştır. Bitkilenme sorununun rahatça gözlemlendiği çeşme de halk tarafından su deposu olan bölümü çöpler ile doldurulmuştur. Strüktür bozulması, malzeme bozulması ve vandalizm'in en şiddetli görüldüğü çeşmelerden biridir. Su bağlantısı bulunmamaktadır.

Diğer Bilgiler: 13.07.1974 tarih ve 7945 sayılı kararı ile sivil mimarlık örneği olarak tescil edilmiştir. 09.02.1980 tarih ve 11768 sayılı karar ile tescil devamına karar verilmiştir. 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile çeşme tescil edilmiştir. 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı kararı ile ikinci grup tescilli eser olarak tescil kaydının devamına karar verilmiştir. 2009 yılında rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışması yapılmıştır. 2009 yılında hazırlanan rapora göre çeşmenin üzerinde önceden bir ahşap yapı olduğu fakat 2009 yılı itibari ile yapının zamanla yok olduğu ve sadece çeşme kısmının kaldığı belirtilmiştir. 2018 yılında izinsiz yıkım ile ilgili bir başvuru bulunmaktadır. Yine aynı yıl bir rölöve ve restitüsyon çalışması yapılmıştır. Rölöve çalışmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. 09.06.2020 tarih ve 6771 sayılı karar da taşınmaz üzerindeki konut yapısının tehlike arz eden ve yıkılma tehlikesi bulunan kısımlarının KUDEB birimi denetiminde kontrollü bir şekilde sökümünün yapılmasına karar verilmiştir. 19.01.2020 tarihinde hazırlanan raporda tescilli yapının zemin katının bir bölümü haricinde yıkılmış olduğu, dosyasında yıkıma dair Kudeb raporunun bulunmadığı belirtilmiştir. 09.06.2020 tarihinde mail-i inhidam kararı alınmıştır. 21.07.2020 tarihinde Kudeb uzmanları ve ilgili belediye denetiminde söküm gerçekleşmiştir. 08.02.2021 tarihinde zemin katının tamamen ortadan kaldırıldığı ve yapıya ait hiçbir iz kalmadığı rapor edilmiştir. 22.03.2021 tarihinde tekrar rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri istenmiştir [EKKA, 2021].

Çeşmenin yapım tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ama kurul arşivinde 1980 yılında çekilen bir fotoğrafta sağlam olarak gözüktüğüne dair bir ifade vardır. Yine aynı raporda su haznesinin binanın içinde, bodrum katında kaldığı belirtilmektedir. [EKKA, 2021]. Şekil 3.137'de Edirne Koruma Kurulu'ndan alınan, çeşmenin bağlı olduğu sivil mimari yapıyı gösteren görseller bulunmaktadır [EKKA, 2021]. Şekil 3.138'de ise farklı kaynaktan çeşmenin eski bir görünüşü bulunmaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

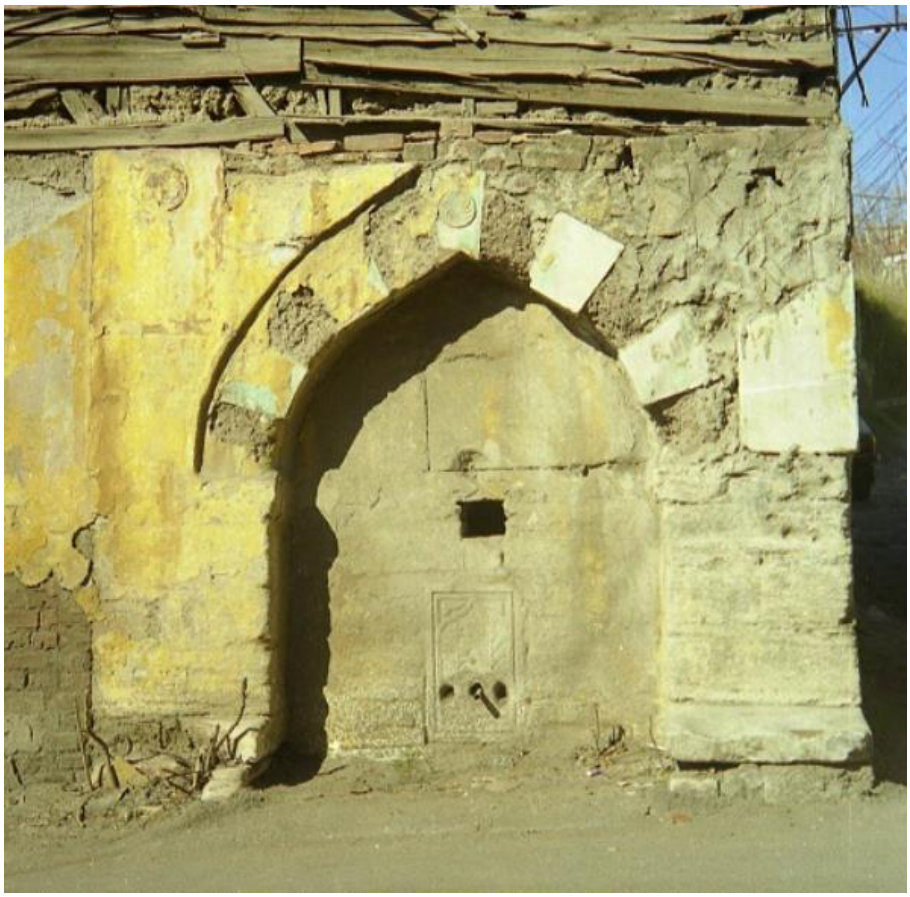

Kuzeydoğu görünüşü.

Güneybatı görünüşü.

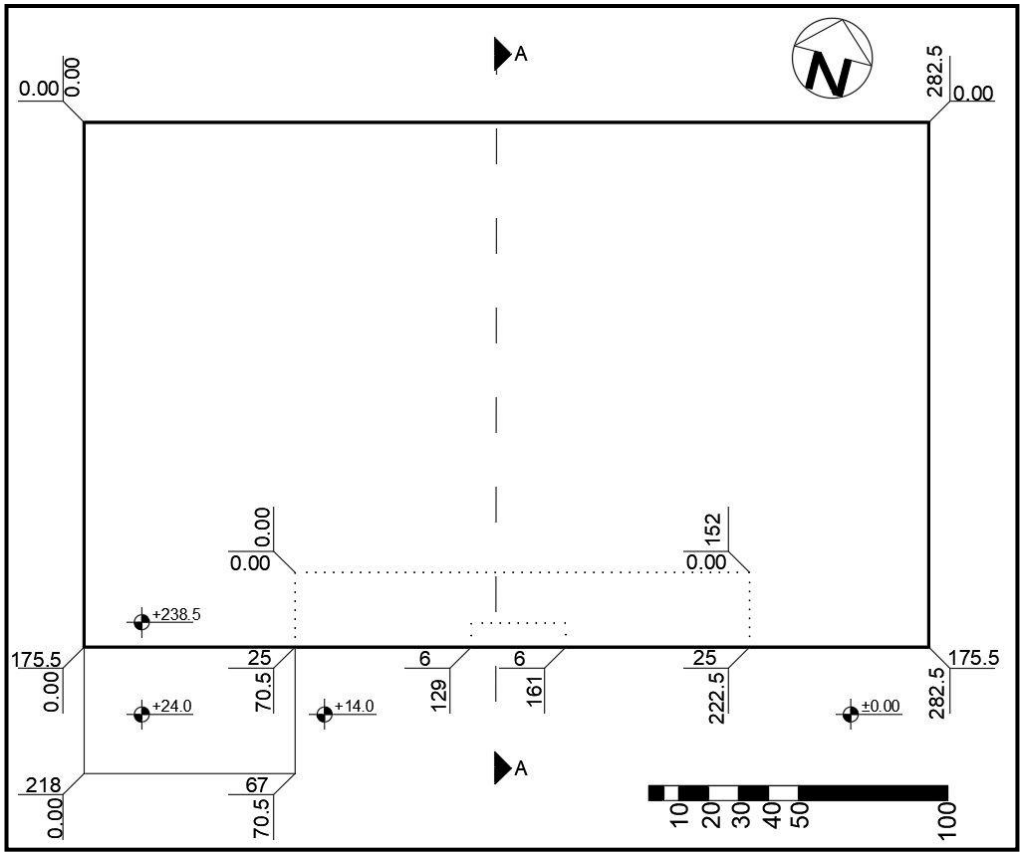
Şekil 3.137: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi sivil mimari yapı yıkılmadan önceki kuzeydoğu ve güneybatı görünüşü.

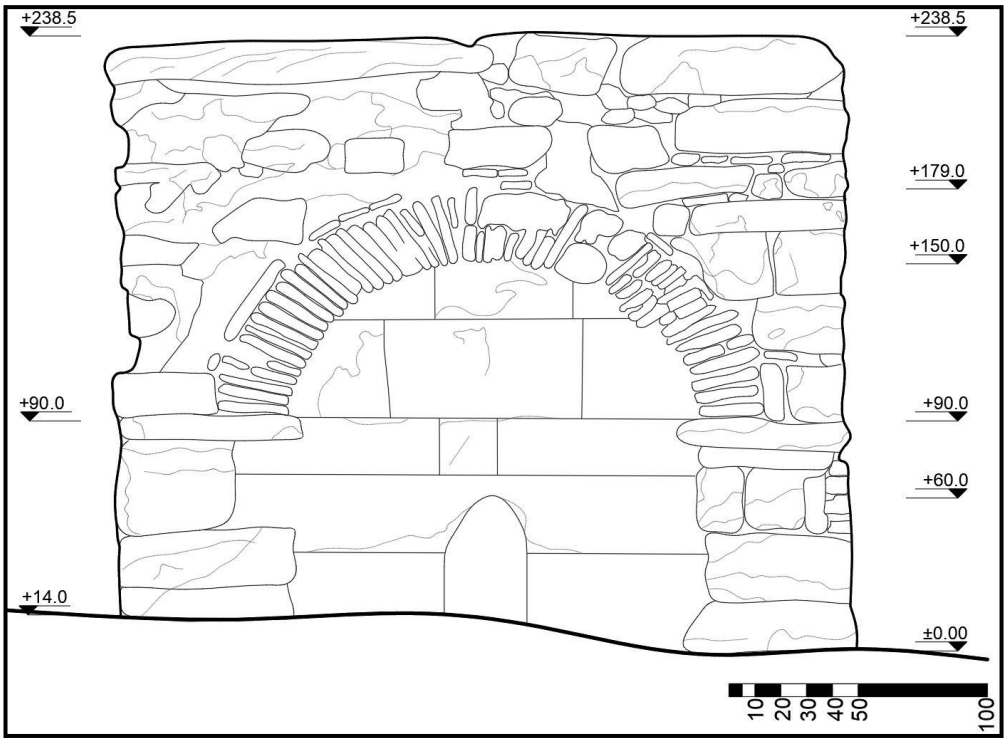
Şekil 3.138: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmes.

3.2.3.5. Acı Çeşme

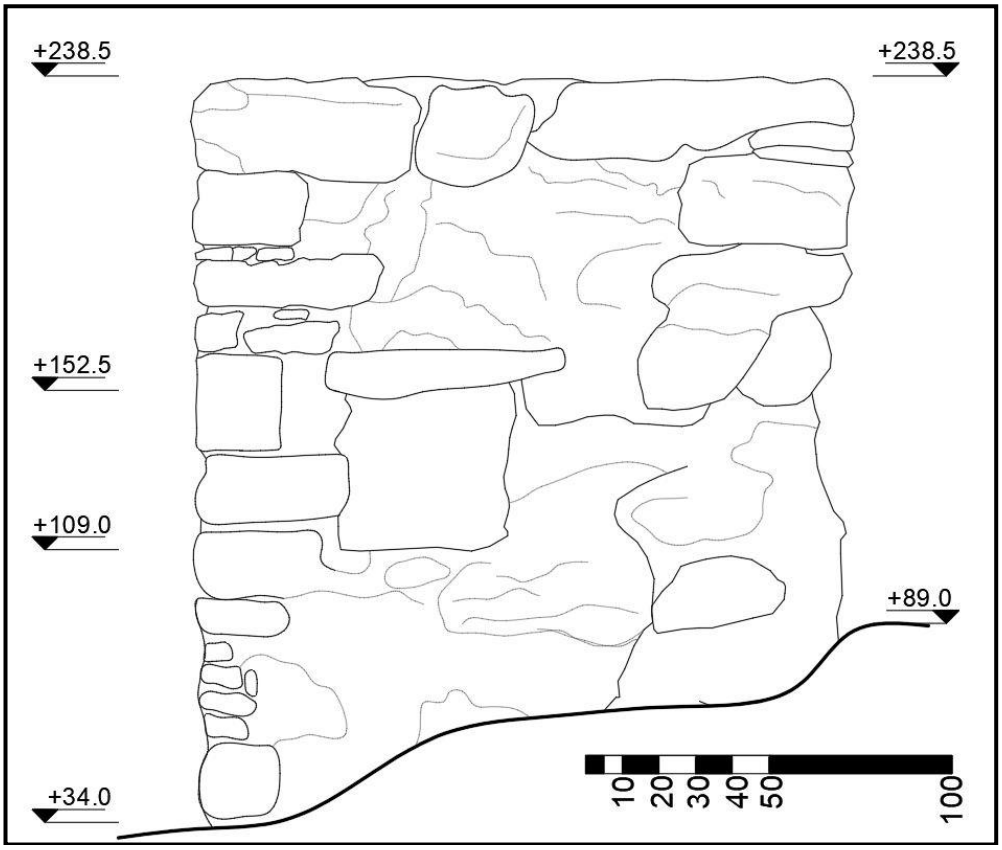
- Eser Adı: Acı Çeşme
- Yeri: Zafer Mahallesi, Hacı Çeşme Sokak ve Dadalar Sokak'ın kesiştiği köşede, 71 ada 13 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Bulunmuyor
- Mülkiyet: TESKİ

Şekil 3.139: Acı Çeşme planı, 2021.

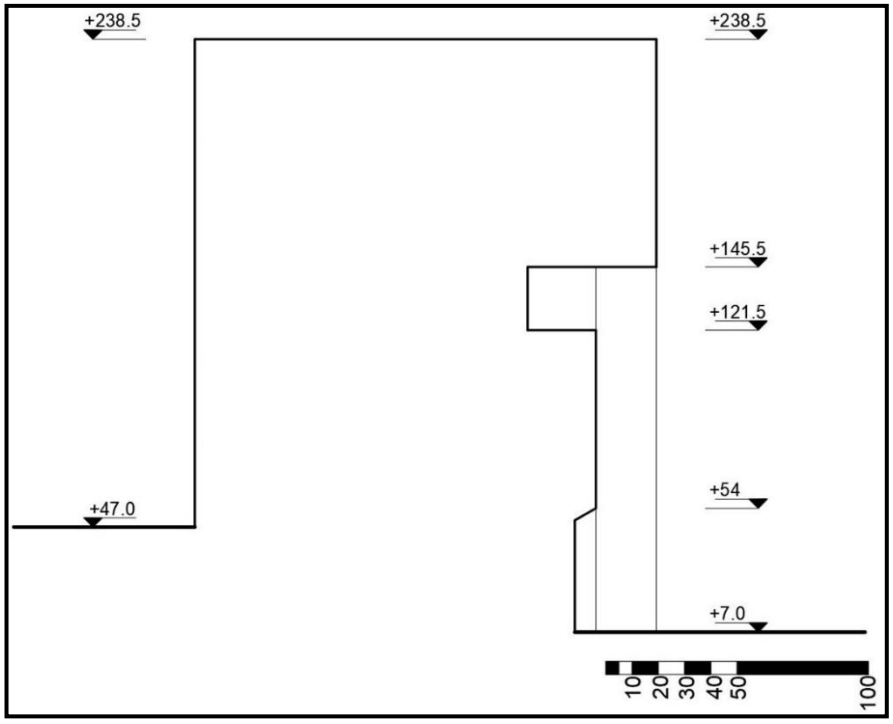
Şekil 3.140: Acı Çeşme kuzey görünüşü, 2021.

Şekil 3.141: Acı Çeşme doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.142: Acı Çeşme batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.143: Acı Çeşme A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.144: Acı Çeşme, 2021.

Mimari Özellikleri: 175.5 x 282.5 cm ölçülerinde enine dikdörtgen planlıdır. Köşebaşı çeşmeleri grubundandır. Çeşmenin kuzey cephesinde ortalanmış olarak tuğladan beşik kemer bulunmaktadır. Üzengi noktası +90.0, tepe noktası +179.0 kotundadır. Kemer 25 cm derinliğinde bir niş oluşturmaktadır. Kayıtlarda aynalık ve lülenin bu niş içerisine olduğu belirtilmiştir fakat mevcut halinde ikisi de bulunmamaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Nişin batı ucuna taş malzemeli seki konumlandırılmıştır. Çeşme kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme atıl durumdadır. Strüktürel çatlakları, beş cm'den büyük parça kopmaları mevcuttur. Taş malzemede bitkilenmeler, dökülmeler gibi bozulmalar vardır. Çeşmenin hazne kısmı, taş ile örülmesi sonucu özgünlüğünü de kaybetmiştir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Çeşme üzerinde vandalizm etkisi de görülmektedir. Tarihi çevre bilinçsizliğine örnek teşkil eden çeşmelerden biridir. Bayındırlık etkileri nedeni ile yalak kısmı tamamen toprak kotunun altında kalmıştır.

Diğer Bilgiler: Birinci grup anıt eser olarak tescillidir. 29.11.2017 tarih ve 1692 sayılı kararı ile tescil devamına karar verilmiştir. 14.03.2014 tarih ve 1606 sayılı karar

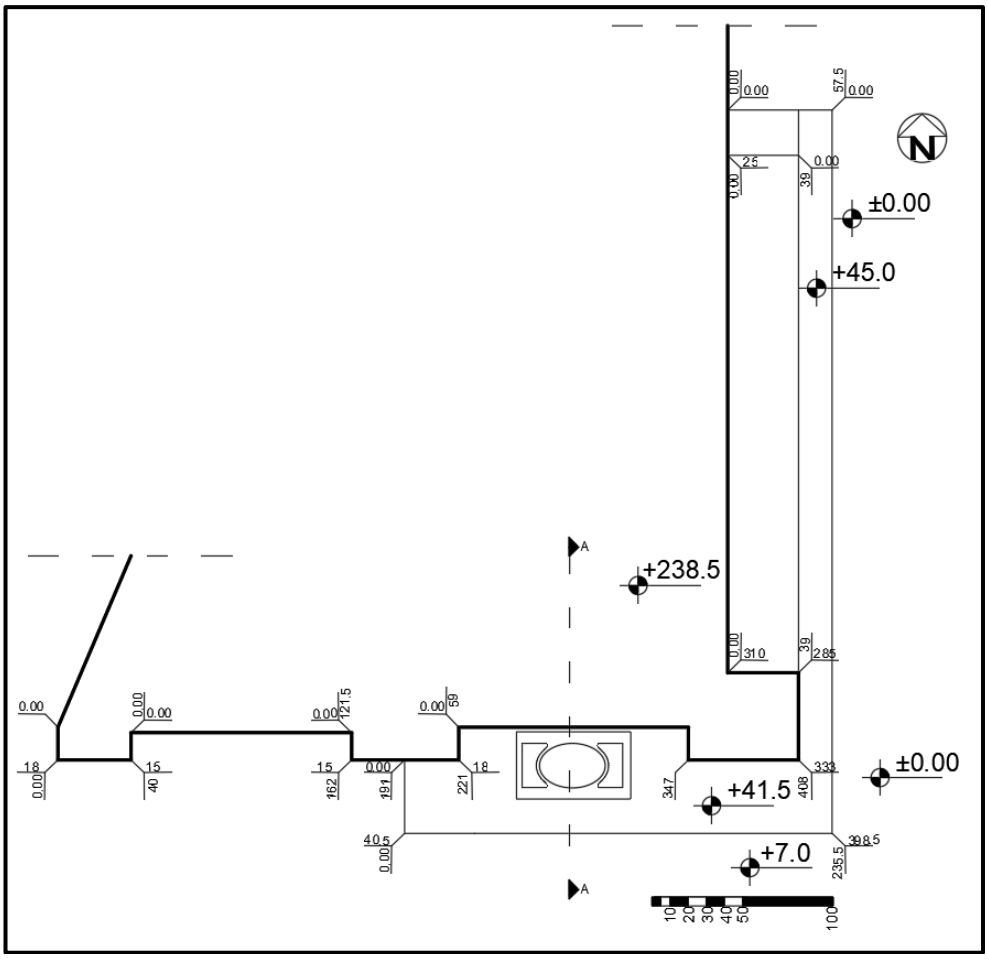
doğrultusunda rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. 27.06.2014 tarihinde projelerin uygun olduğu raporlanmıştır. Şekil 3.145'te 2014 yılına ait bir görünüşü bulunmaktadır. [EKKA, 2021]

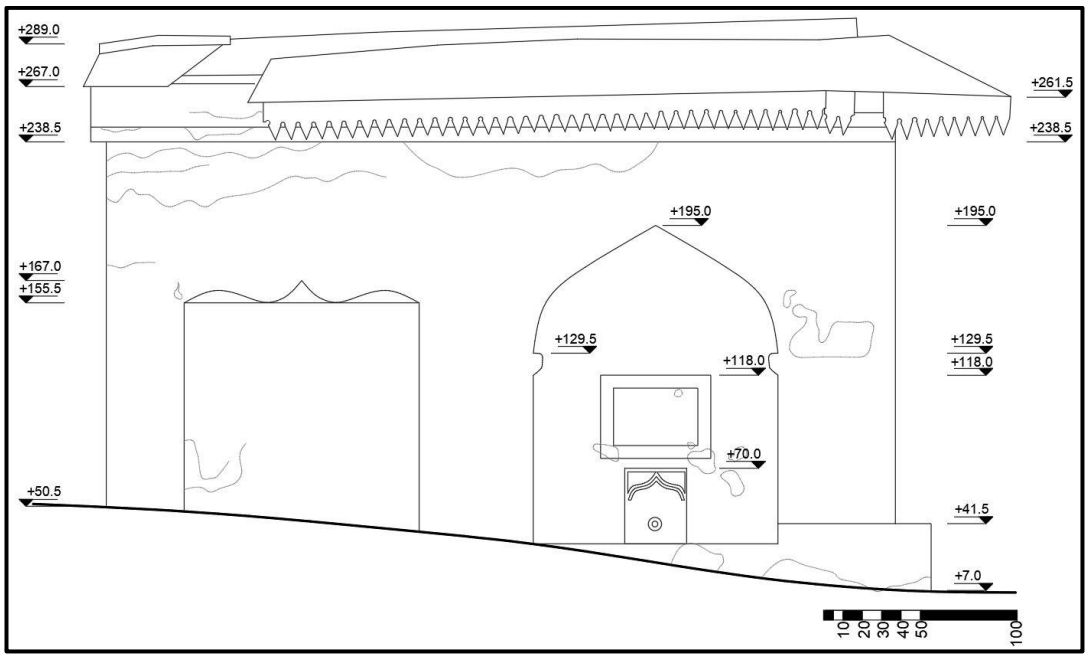
Şekil 3.145: Acı Çeşme 2014 yılına ait görünüşü.

3.2.3.6. Kuru Çeşme (Bahattin Efendi Çeşmesi)

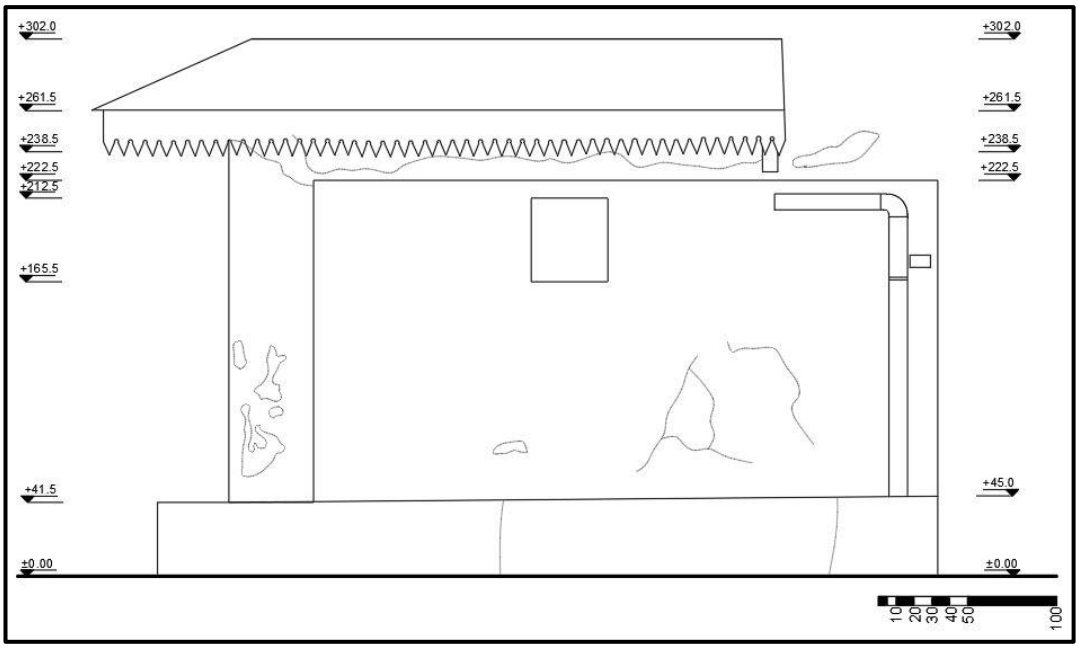
- Eser Adı: Kuru Çeşme
- Yeri: Yavuz Mahallesi, Peştemalcı Caddesi ile Muradiye Sokak'ın kesiştiği köşede 392 ada 25 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor.
- Kitabesi: Bulunmuyor
- Mülkiyet: TESKİ

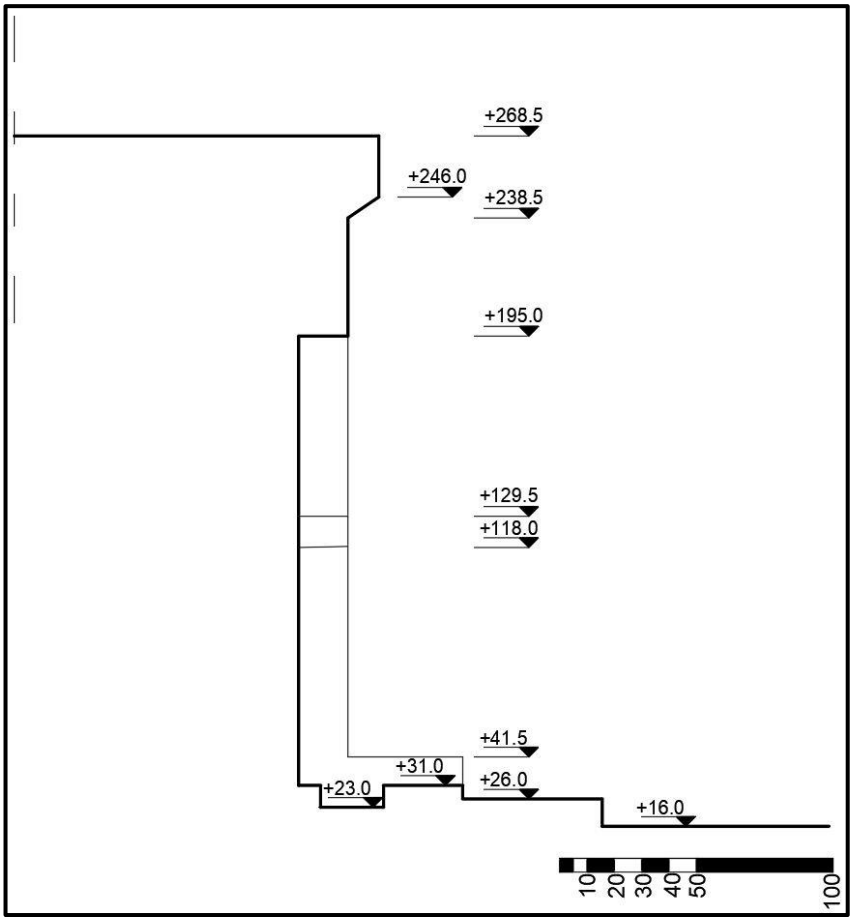
Şekil 3.146: Kuru Çeşme planı, 2021.

Şekil 3.147: Kuru Çeşme kuzey görünüşü, 2021.

Şekil 3.148: Kuru Çeşme doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.149: Kuru Çeşme A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.150: Kuru Çeşme, 2021.

Mimari Özellikleri: 408 x 333 cm ölçülerinde enine dikdörtgen planlıdır. Çift cephelidir. Köşebaşı çeşmeleri grubundandır. Kuzey cephenin sol tarafında kaş kemerle 15 cm derinliğinde, sağ tarafında basık sivri kemerle 18 cm derinliğinde niş oluşturulmuştur. Kaş kemerin üzengi noktası +155,5 basık sivri kemerin üzengi noktası +129,5 kotundadır. Kaş kemerle elde edilen niş tamamen sadedir. Basık sivri kemerle elde edilen nişin içerisinde üst üste iki ayna taşı bulunmaktadır. Alttaki 32 x 39 cm, üstteki 43 x 57 cm ölçülerindedir. Alttakinin ortasında konumlandırılmış lüle deliği bulunmaktadır. Fakat kapalı durumdadır. Bu ayna taşlarının üzerindeki süslemelerin şekilleri tam olarak anlaşılmasa da bitkisel motiflerdir. Çeşmenin malzemesi üzeri beyaz badana ile boyanarak kapatıldığı için bilinmemektedir. Ayna taşlarının ve yalağın malzemesi mermerdir. Üst örtüsü ahşap malzemelidir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Yüzeysel çatlaklar dışında bir problemi yoktur. Bitkilenme sorunu bulunmaktadır. Özgün olmayan malzeme ile onarılması özgün görünümünün kaybolmasına sebep olmuştur. Onarım sırasında eklenen ahşap çatı ise özgün olmayan ek sorununa örnek teşkil etmektedir. Vandalizm'in etkisi çeşme yüzeyinde net bir şekilde görülmektedir. Bayındırlık etkilerinden dolayı bir kısmı toprak kotunun altında kalmıştır. Mahalle sakinleri çeşmenin onarım maliyetini kendi aralarında topladıklarını ve çeşmeyi onardıklarını, birkaç sefer su bağlantısını yenilediklerini fakat lülenin sürekli çalınmasından dolayı şuan atıl durumda olduğunu, görüntüsünden dolayı ise

rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir (mahalle sakinleri ile sözlü görüşme, 04.05.2021). Bu durum tarihi çevre bilinçsizliğinin bir göstergesidir.

Diğer Bilgiler: Çeşme koruma kurul dosyasında 392 ada 26 parselde gözükmektedir. 25 parsel de çeşmenin arkasında kalan sivil mimari yapı gözükmektedir. Belediyeden ve TESKİ'den alınan bilgilerde çeşme 25 parselde gözükmektedir [EKKA, 2021].

1989 yılına ait bir raporda 26 parsel üzerindeki tescil kaldırıldığı, parselin sit bölgesinde bulunduğu, 25 nolu parselde anıtsal çeşmenin bulunduğu rapor edilmiştir. 08.05.1990 tarihinde 25 parselde yer alan çeşmenin intifa hakkı 26 parsele taşınmıştır. 05.05.1994 tarihinde çeşme bitişiğindeki yapıya iskan ruhsatı verilmiştir [EKKA, 2021].

1990 yılında Yeni İnan Gazetesi'nde çıkan bir habere göre çeşmenin irtifa hakkının bir müteahhide Belediye Encümenince verilmiştir. Satış işlemi ise çeşme yerinin satış muamelesinin yasalara uygun olmadığı için yapılmamıştır. Yetkililer kültür varlıklarının satışlarının Bakanlık izni olmadan yapılmayacağını belirtmişlerdir. Bu şekilde bir olayın yaşanması tarihi çevre bilinçsizliğinin bir başka boyutunu da göstermektedir ["Tarihi Çeşmenin Satışına Karar Verilmiş!," 1990]. Şekil 3.151 yılında 1998 yılına ait bir görünüşü, Şekil 3.152'de ise tam tarihi bilinmeyen restorasyon sonrası bir görünüşü bulunmaktadır [EKKA, 2021].

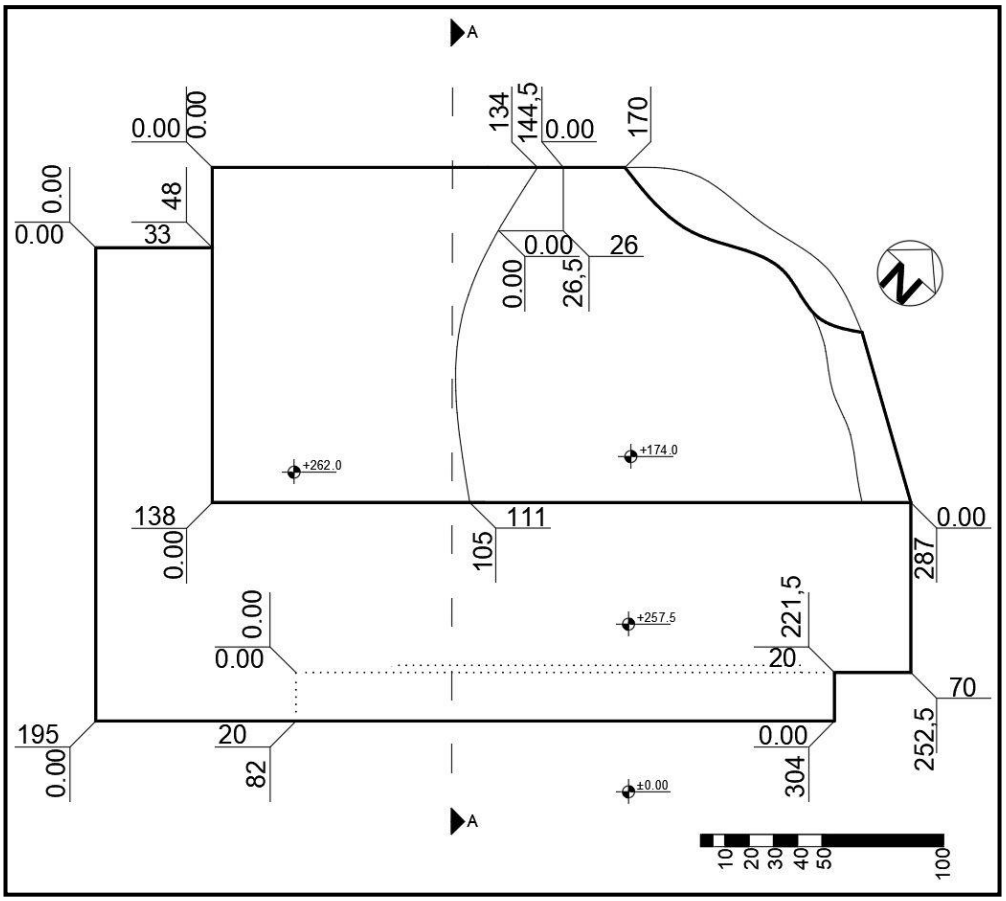
Şekil 3.151: Kuru Çeşme 1998 yılına ait bir görünüşü.

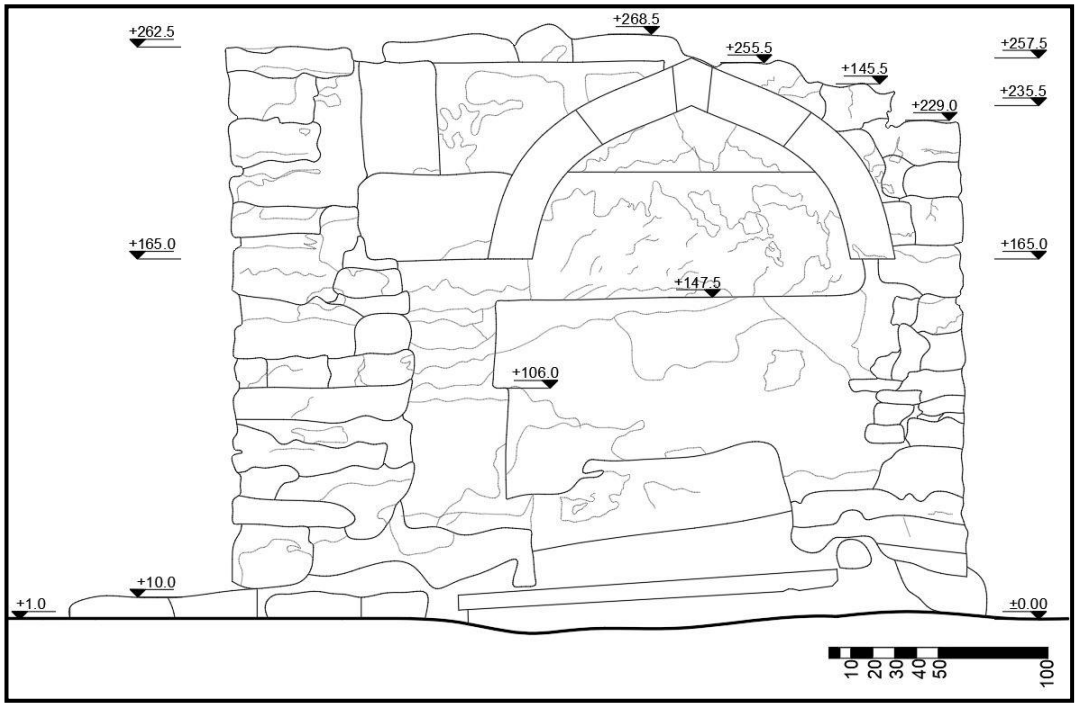
Şekil 3.152: Kuru Çeşme eski görünüşü.

3.2.1.7. Kırklar Tekkesi Çeşmesi (Müderris Çeşme)

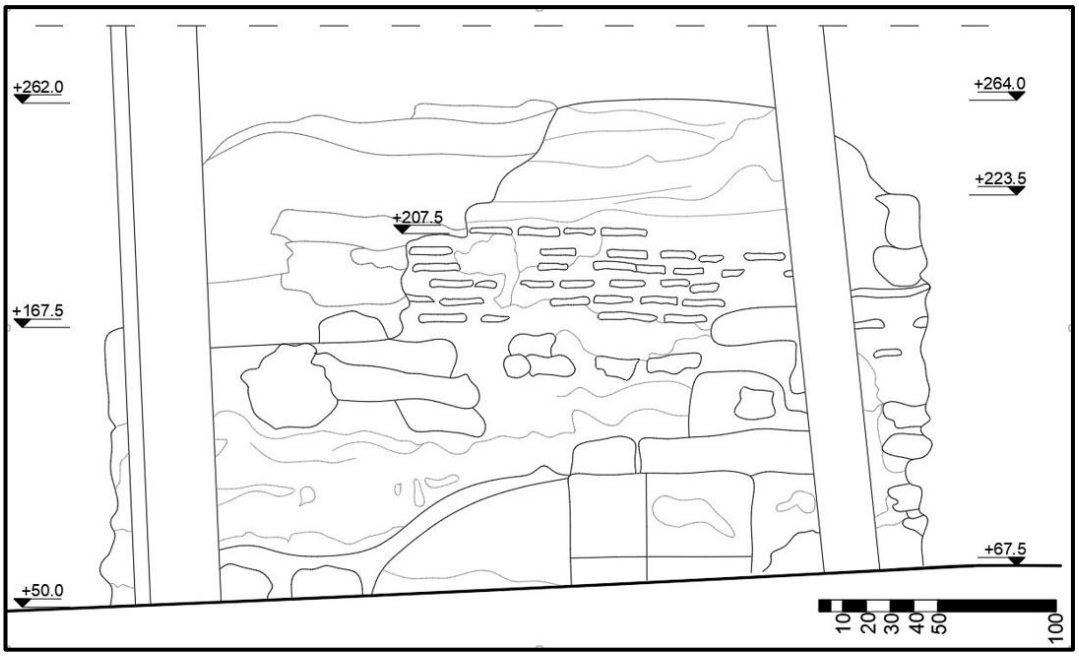
- Eser Adı: Kırklar Tekkesi Çeşmesi
- Yeri: Zafer Mahallesi, Kırklar Tekkesi Sokak ve Fuat Bet Sokak'ın kesiştiği köşede bulunmaktadır. Ada , parsel bilinmemektedir. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor.
- Kitabesi: Bulunmuyor.
- Mülkiyet: Bilinmiyor

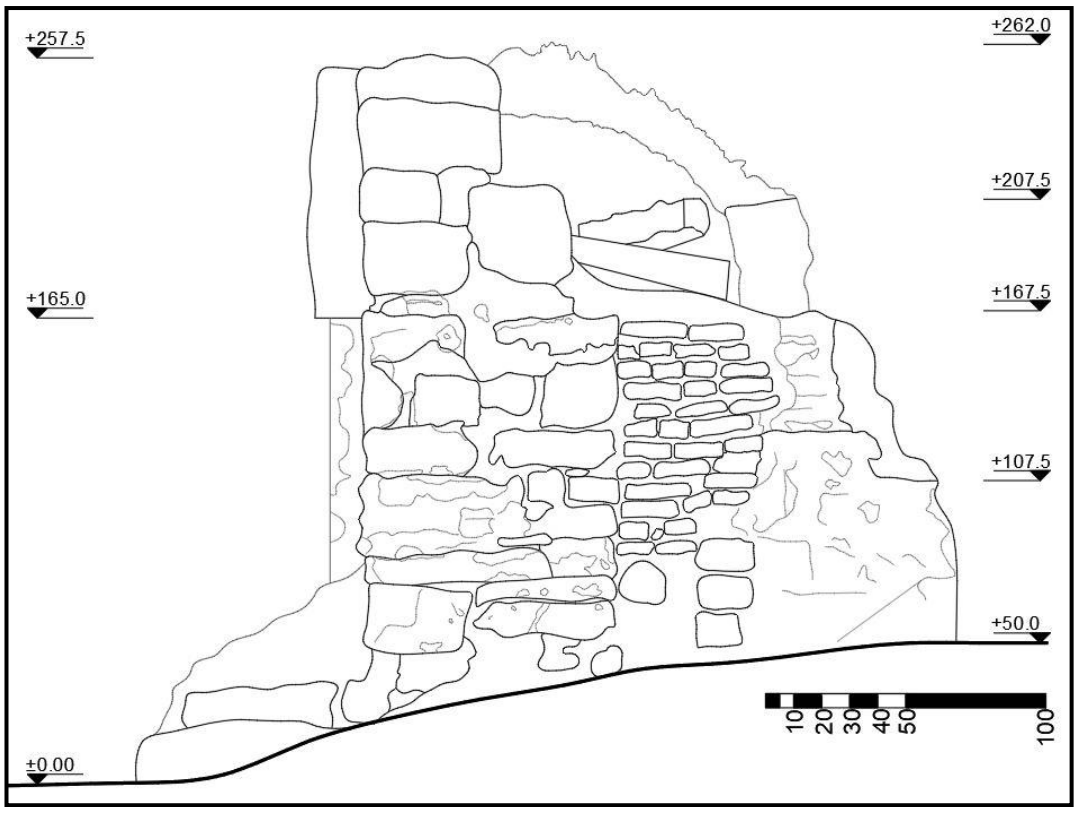
Şekil 3.153: Kırklar Tekkesi Çeşmesi planı, 2021.

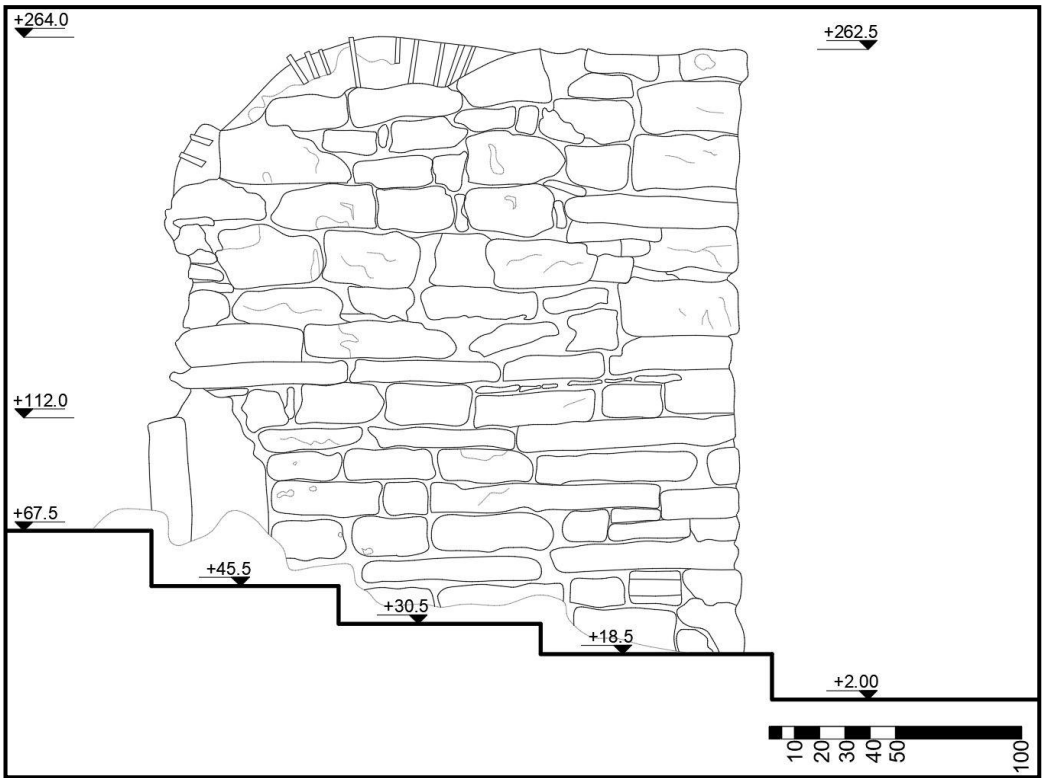
Şekil 3.154: Kırklar Tekkesi Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

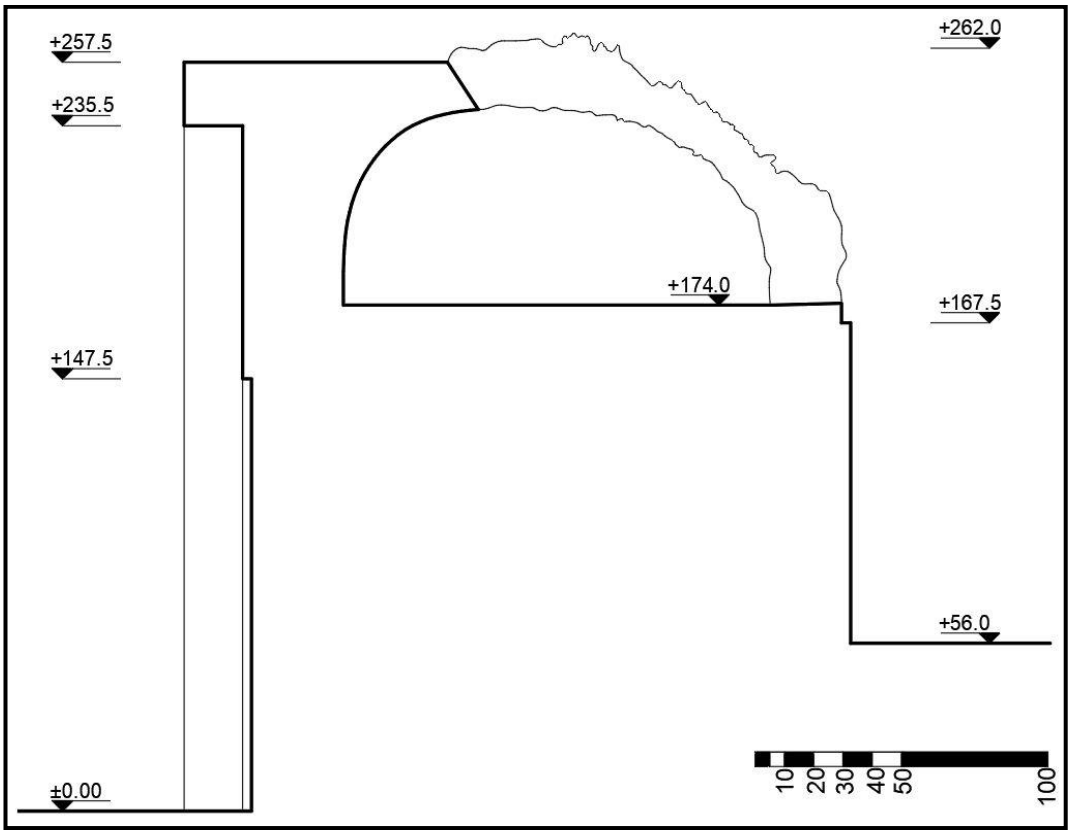
Şekil 3.155: Kırklar Tekkesi Çeşmesi güney görünüşü, 2021.

Şekil 3.156: Kırklar Tekkesi Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.157: Kırklar Tekkesi Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.158: Kırklar Tekkesi Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.159: Kırklar Tekkesi Çeşmesi, 2021.

Mimari Özellikleri: 230 x 335 cm ölçülerinde enine dikdörtgen planlı bir çeşmedir. Mahalle çeşmeleri grubundandır. 262.5 x 252 cm ölçülerindeki enine dikdörtgen cephenin doğusuna doğru basık sivri kemer konumlandırılmıştır. Sivri kemer bir tanesi kilit taşı olmak üzere toplam beş kesme taştan oluşmaktadır. Üzengi seviyesi +165.0 kotunda, tepe noktası +255.5 kotundadır ve cephede bir niş oluşturmaktadır. Çeşmenin hazne kısmı tuğla ile haznenin önü ise kesme taş ile örülmüştür. Ayna taşı yerinden sökülmüştür. Yalak bölümü toprak altında kalmıştır fakat mermer malzeme ile yapıldığı bilinmektedir. Sekileri ise mermer malzeme ile yapılmış cephenin doğu kısmında görülmektedir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Mimari Koruma Sorunları: Strüktür bozulması sorununa örnek teşkil eden çeşmelerden biridir. Strüktürel çatlaklar, beş cm'den fazla parça kaybı gibi problemleri vardır. Malzeme yüzeylerinde yoğun kararmalar, ufalanmalar ve bitkilenmeler görülmektedir. Yapı atıl durumdadır ve zamana kendi başına direnmeye çalışmaktadır. Fakat mahalle halkı çok yer kapladığı ve görüntü kirliliği oluşturduğu iddiasıyla çeşmenin yerinden kaldırılmasını istemektedirler (halk ile sözlü görüşme, 25.04.2021) Bu durum tarihi çevre bilinçsizliğinin en net göstergesidir. Bayındırlık etkilerinden dolayı ise toprak kotu seki seviyesine kadar yükselmiştir ve yalak kısmı görülmemektedir.

Tüm bu sorunların yanında resmi kurumlar arsında bağlantının eksik olduğunu görüyoruz. Örneklendirilecek olursa TESKİ üzerinden alınan bilgilerde çeşmenin Aydoğdu Mahallesi 1758 ada 1 parselde bulunduğu görülmektedir. Koruma Kurulu üzerinden alınan bilgilerde çeşmenin Aydoğdu Mahallesi 21 pafta, 47 ada, 144 parselde bulunduğu belirtilmektedir. Fakat iki bilgi de çeşmenin mevcut durumunu tanımlamamaktadır. Çeşme Zafer Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Sistem üzerinden bakıldığında da çeşmeye tanımlı bir ada, parsel bilgisi bulunamamıştır. Zafer Mahallesi 1758 ada 1 parselde Özgürler Cami bulunmaktadır. Bu cami çeşmenin güney batısında kalmaktadır.

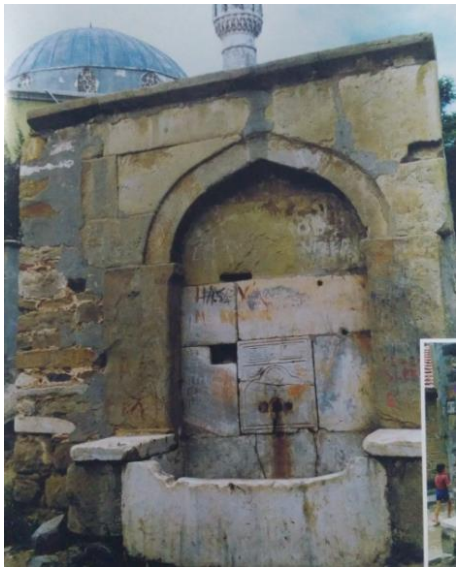
Diğer Bilgiler: 22/23.01.1987 tarih ve 2961 sayılı karar doğrultusunda tescil kararı devam etmektedir. Anıtsal yapılar listesinde envanter numarası yirmidir. 2000 yılında bir rölöve çalışması yapılmış fakat mevcutla uyumlu olmadığına karar verilmiştir. Restorasyon geçirdiğine dair bir kanıt kurul arşivlerinde bulunamamıştır.

Şekil 3.160: Kırklar Tekkesi Çeşmesi 2000 yılındaki görünüşü.

Şekil 3.161: Kırklar Tekkesi Çeşmesi 2000 yılındaki görünüşü.

Şekil 3.162: Kıkrlar Tekkesi Çeşmesi eski görünüşü.

Şekil 3.160 ve Şekil 3.161'de 2000 yılına ait görünüşleri bulunmaktadır [EKKA, 2021]. Şekil 3.162'de ise Mehmet Serez'e ait fotoğraf arşivlerinden bir görüntü bulunmaktadır [M. S. Serez].

3.2.4. Yapıya Bitişik Çeşmeler

İlçe genelinde altı tane örneği bulunmaktadır. Sadece bir tanesinin yapım tarihi bilinmektedir. Dört tanesi mermer malzeme, bir tanesi diğer taş malzemeler ile yapılmış bir tanesinin ise üzeri sıvanarak kapatılmıştır. Çeşmeler strüktürel durumlarına göre incelendiğinde üç tanesinin iyi, üç tanesinin orta durumda olduğu görülmektedir. Korunmuşluk durumlarına göre incelendiğinde ise bir tanesinin iyi, bir

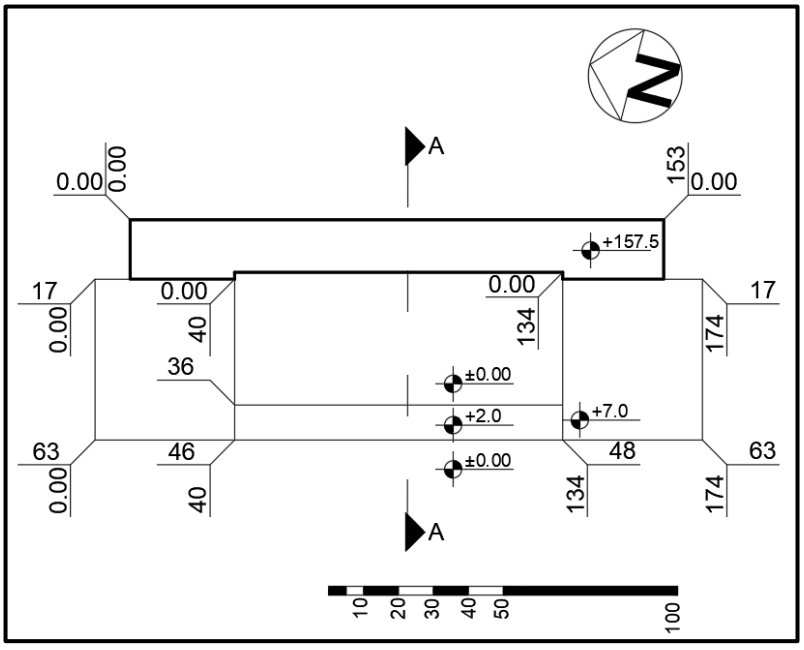
tanesinin orta, dört tanesinin kötü olarak derecelendirilmiştir. Alışma kapsamında beş tane örneği çizimlerle incelenmiştir.

3.2.4.1. Kılıçoğlu Postane Çeşmesi

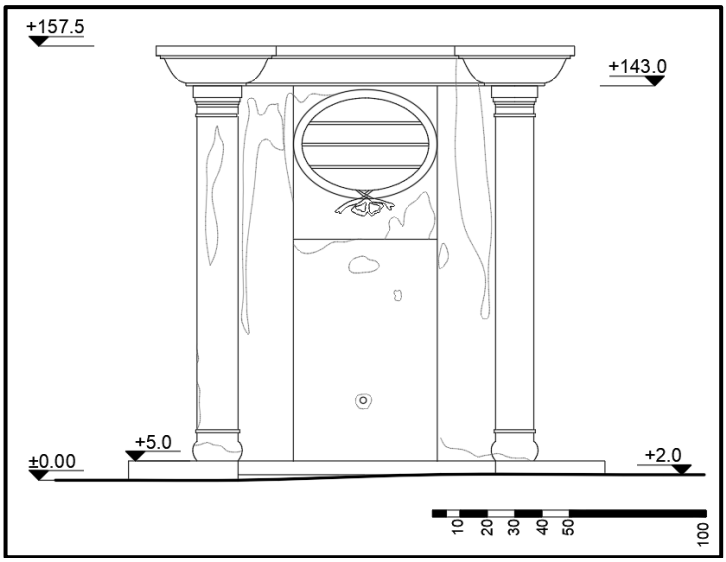
- Eser Adı: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi
- Yeri: Turgut Mahallesi, Namık Kemal Caddesi ve Çiftlikönü Caddelerinin kesiştiği köşede 112 ada 27 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Hacı Mustafa Ağa
- Yapım Tarihi: 1859
- Kitabesi: Beni evvel Sarı Ahmed Oğlu Hacı Mustafa Ağa ruhları çün imameyn ruhu şerifleri çün fatiha (1275).

Türkçe anlamı: (Çeşmeyi) ilk yaptıran Sarı Ahmet Oğlu Hacı Mustafa Ağa ve ikinci kez yaptıran / Kılıçoğlu Seyyid Süleyman Ağa'nın ruhları için / İki İmam (Hz. Hasan – Hz. Hüseyin) ruh-u şerifleri için Fatiha / 1858 – 1859 (M.) [Ş. Özer, 2013].

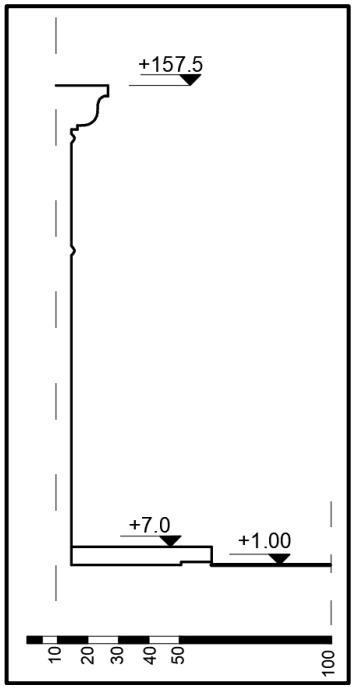
- Mülkiyet: Süleymanpaşa Belediyesi.

Şekil 3.163: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.164: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.165: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.166: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.167: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi kitabe detayı, 2021.

Mimari Özellikleri: 63 x 153 cm ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Yapıya bitişik çeşmeler grubundandır. Cephenin iki yanında plaster görünümlü iki sütun bulunmaktadır. Sütunlar dikdörtgen formlu, başlıkları dor üslubunda, kaideleri bezemesizdir. Sütunlar arasında lüle deliğinin ve kitabenin bulunduğu iki ayrı levha vardır. Üst levhada bitkisel bir rozetin içerisinde dört satırlık bir kitabe, alt levhada ise lüle deliği bulunmaktadır. Çeşme tamamen mermer malzeme ile yapılmıştır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Fakat atıl durumda kaldığından dolayı yalak kısmı toprakla dolmuş, mermer malzemede yıpranmalar başlamıştır. Çeşmenin önündeki caddede yoğun trafik akışı vardır. Araçlardan çıkan zararlı gazların çeşmeye verdiği zararlar aşikârdır. Malzeme yüzeylerindeki kararmalar net bir şekilde görülmektedir. Aynı şekilde araçların yaptığı titreşimler de çeşmeye zarar vermektedir. Yol kotunun yükselmesinden dolayı yalak kısmı toprak altında kalmıştır.

Diğer Bilgiler: Tescilli anıt esedir. Fakat tescil tarihi kurulda bulunamamıştır. Mehmet Serez kitabında “23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescillenmiştir” şeklinde ifade etmiştir fakat doğruluğu kanıtlanamamıştır [M. S. Serez]. 2014 yılında

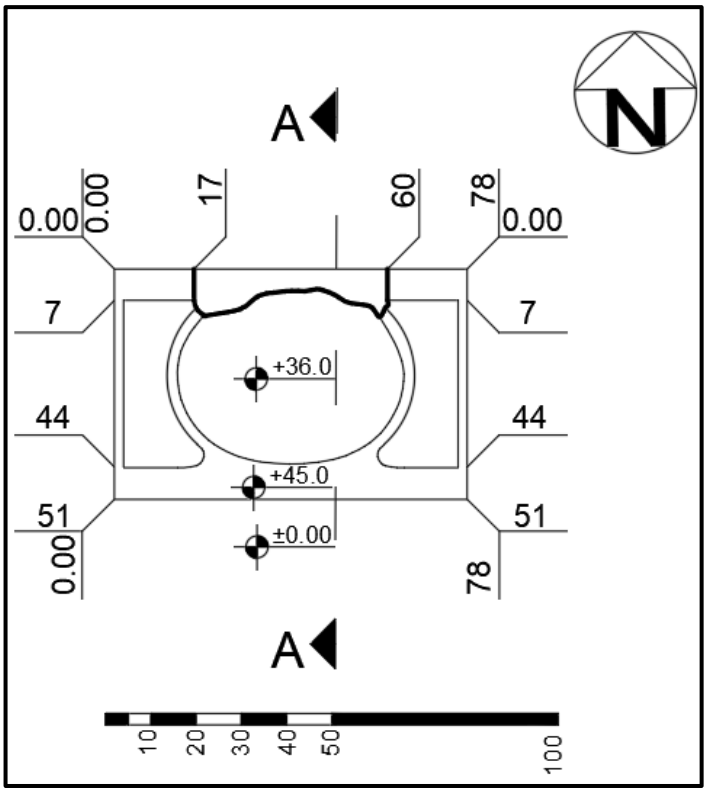
rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmış ve uygulanmıştır [EKKA, 2021]. Şekil 3.168'de eski bir görünüşü bulunmaktadır [M. S. Serez].

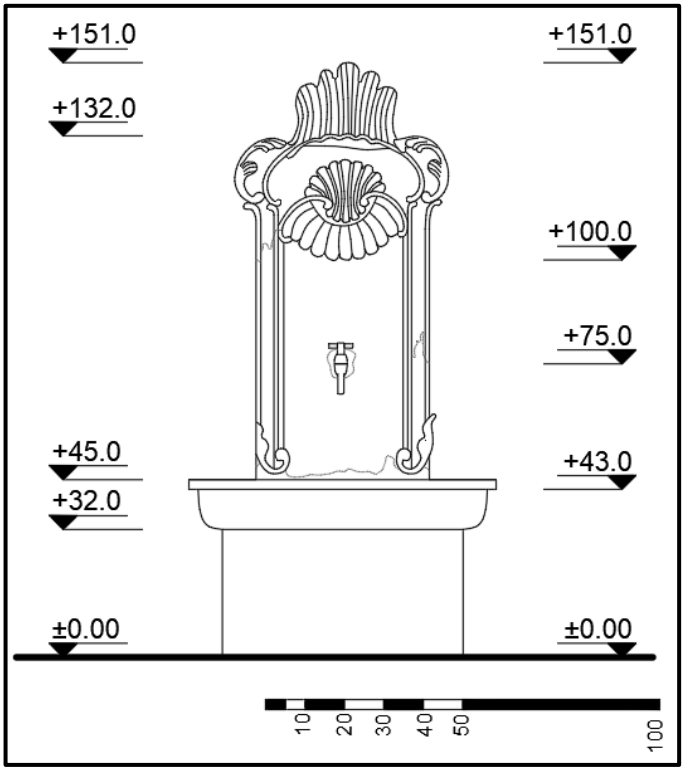
Şekil 3.168: Kılıçoğlu Postane Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.4.2. Özdoyuran Cami Çeşmesi

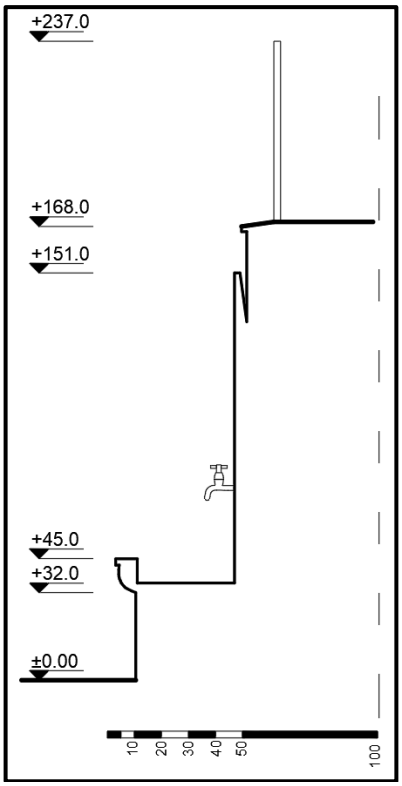
- Eser Adı: Özdoyuran Cami Çeşmesi
- Yeri: Yavuz Mahallesi, Peştemalci ile Tintinpınar Caddelerinin kesiştiği köşede, 75 pafta, 390 ada, 103 parseldeki, Özdoyuran Camiinin kuzeyinde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Bulunmuyor
- Mülkiyet: Hatice Özdoyuran Vakfı

Şekil 3.169: Özdoyuran Cami Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.170: Özdoyuran Cami Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

Şekil 3.171: Özdoyuran Cami Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.172: Özdoyuran Cami Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.173: Özdoyuran Cami Çeşmesi aynalık süslemesi, 2021.

Mimari Özellikleri: Yalak kısmı 51 x 78 cm, aynalığı 78 x 151 cm ölçülerinde iki bölümden oluşan, dikdörtgen formlu bir çeşmedir. Yapıya bitişik çeşmeler grubundandır. Duvar çeşmesi örneğidir. Çeşme ayna taşı ve yalak kısımlarından oluşmaktadır. Ayna taşı 44 x 106 cm ölülerindedir. Barok dönem özelliği gösteren istiridye motifli bezemeler plastrlarla birleşerek ayna taşını oluşturur. Lüle deliği bulunmaktadır fakat modern batarya bağlıdır. Yalak zeminden yükseltilmiştir. Çeşme mermer malzeme ile yapılmıştır. Yalak kısmı ise mermer malzemeden yapılmıştır fakat özgün değildir. Yol çalışması sırasında ise haznesi ve cephesi tahrip olmuş ve çeşme ortadan kaldırılmıştır. Bu gün orijinal olan tek kısmı ayna taşıdır [Web-4, 2020]. Çeşme daha önce yan tarafında bulunan caminin konumundayken cami yaptırılırken şuan bulunan konumuna getirilmiştir. Özgün konumda kaynak suyuna bağlı olan çeşme şuan şebeke suyuna bağlıdır (esnaf ile sözlü görüşme, 03.03.2021).

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme çeşitli nedenlerle bulunduğu özgün konumdan taşınmıştır. Bu süreçte hem strüktürel olarak zarar görmüş, hem de hazne kısmı ortadan kaldırılmıştır. Yani çeşme büyük oranda özgünlüğünü yitirmiştir. Çeşmeden geriye kalan özgün parçasında ise yoğun kararmalar görülmektedir. Çeşme aktif olarak kullanılmaktadır. Fakat kullanılan ‘sabun’ gibi kimyasallar mermer yüzeye temas ettiğinden malzeme bozulmalarına yol açmaktadır. Yalak kısmında yosunlaşmalar bulunmaktadır. Çeşmenin bağlı olduğu duvarın üst kotunda yoğun araç trafiği bulunmaktadır. Bu durum hem bağlı olduğu duvarı hem çeşmeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Diğer Bilgiler: Birinci grup anıt eser olarak tescillidir. 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı karar ile tescil devamına karar verilmiştir. 20.08.2010 tarih ve 3157 sayılı kararı

ile kentsel sit etkileme geçiş alanı içerisine alınmıştır. 26.07.2013 tarih ve 1149 sayılı karar ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanarak çevre düzenleme projesi önerilmiştir. 02.01.2014 tarihinde proje onaylanmıştır [EKKA, 2021].

Çeşmenin konumu kurul dosyasında 390 ada 22 parsel olarak gözükse bile çeşmeye ada parsel tanımlı değildir. 309 ada 103 parsel ise Özdoyuran Cami'ye aittir [EKKA, 2021].

Şekil 3.174'te koruma korulu arşivinden alınan tarihi bilinmeyen eski bir görünüşü bulunmaktadır [EKKA, 2021]. Şekil 3.175'te ise Mehmet Serez'in fotoğraf arşivlerinden alınan eski bir görünüşü bulunmaktadır [M. S. Serez].

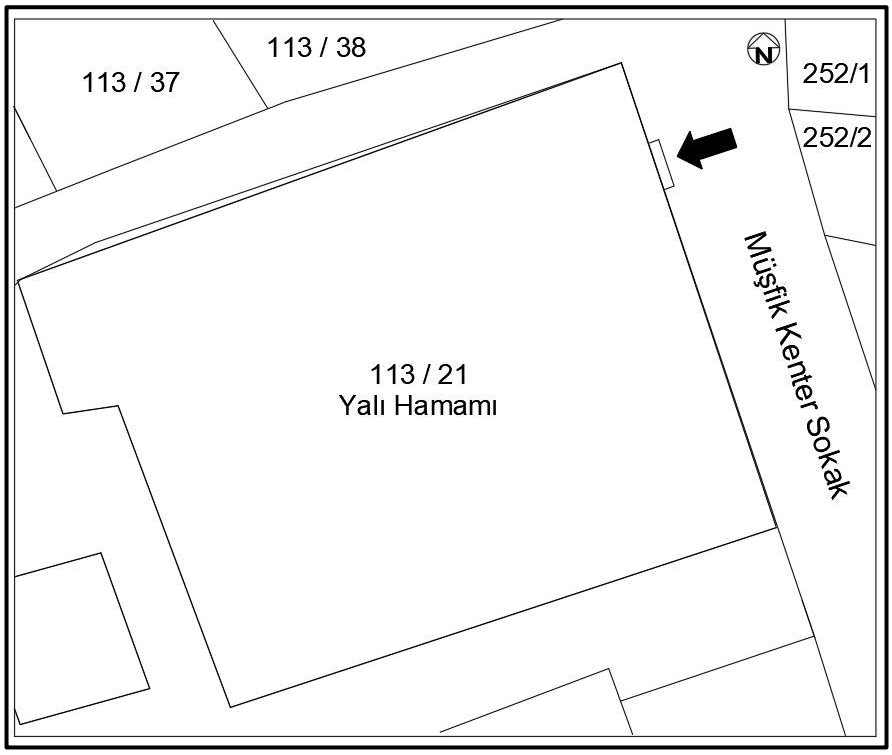
Şekil 3.174: Özdoyuran Cami Çeşmesi eski görünüşü.

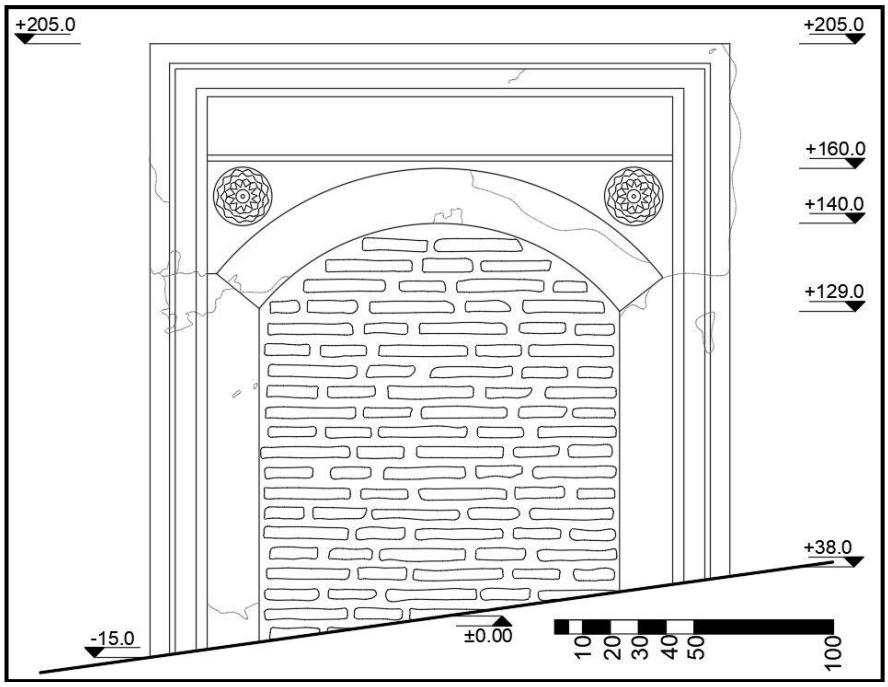
Şekil 3.175: Özdoyuran Cami Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.4.3. Yalı Hamamı Çeşmesi

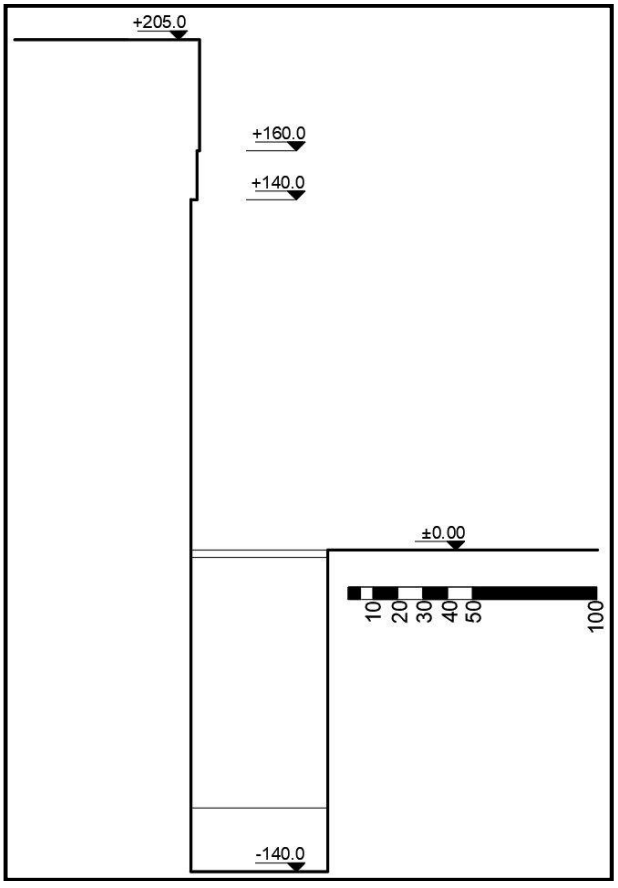
- Eser Adı: Yalı Hamamı Çeşmesi
- Yeri: Turgut Mahallesi, Müşfik Kenter Sokak, 35 pafta, 113 ada, 21 parselde bulunan - Yalı Hamamı'nın kuzeydoğu cephesinde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Okunmuyor
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi

Şekil 3.176: Yalı Hamamı planı, 2021.

Şekil 3.177: Yalı Hamamı Çeşmesi batı görünüşü, 2021.

Şekil 3.178: Yalı Hamamı Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.179: Yalı Hamamı Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.180: Yalı Hamamı Çeşmesi kemer köşeliği süslemesi, 2021.

Mimari Özellikleri: Cephesi 208 x 334,5 cm uzunluğunda olan çeşmenin sadece 220 cm'lik kısmı yol kotunun üzerindedir. Çeşme yapıya bitişik çeşmeler grubundan olup hamam duvarına inşa edilmiştir. Yalı Hamamı'nın kadınlar kısmının soyunmalığına denk gelmektedir. Cephenin ortasında basık kemerle oluşturulmuş bir niş, nişin üzerinde üzeri kazınmış 20 x 208 cm boyutlarında bir kitabe kartuşu bulunmaktadır. Kemer köşeliklerinde ise birer tane gülce motifi bulunmaktadır. Çeşme mermer malzeme ile inşa edilmiştir. Hamam betonarme sıva ile sıvanırken çeşmenin aynalık kısmının içi de doldurulmuştur. Bundan dolayı aynalık, lüle ve yalak görülememektedir.

Mimari Koruma Sorunları: Önceki onarımlarda çeşmenin iç kısmı öncelikle beton sıva ile sıvanmış daha sonraki onarımda ise içi tuğla ile örülmüştür. Çeşme'nin yalak, aynalık ve lüle kısmı örülerek kapatıldığından şuan kullanım dışıdır. Çeşmenin sadece üst bölgesi gözüktüğünden dolayı halkın çoğu burada bir çeşmenin olduğunun bile farkında değildir. Üzengi noktalarında çatlaklar olmasına rağmen strüktür olarak iyi durumdadır.

Diğer Bilgiler: Birinci grup anıt eser olarak tescil edilmiştir. 15.05.1991 tarih ve 881 sayılı kararı ile onaylanan 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı'nda kentsel sit alanı içinde yer almaktadır. 27.05.2005 tarih ve 413 sayılı kararı ile rölövesi, 13.10.2005 tarih ve 580 sayılı kararı ile restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı kararı ile tescil kaydı devam etmektedir. 20.08.2010 tarih ve 3152 sayılı karar ile 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı'nda kentsel sit alanı içine yer almaktadır. 25.06.2019 tarih ve 6227 sayılı kararı ile kalemişi rölöve ve restitüsyon projeleri, 27.01.2020 gün ve 6542 sayılı kararı ile çevre düzenleme projesi uygun bulunmuştur. 16.09.2020 tarihinde ise revize restorasyon projesi kabul edilmiştir. Tüm bu kararlar Yalı Hamamı için geçerli olup çeşme için özel bir tescil kaydı bulunmamaktadır. Şekil 3.182'de eski bir görünüşü gösterilmiştir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Şekil 3.181: Yalı Hamamı'nın bir görünüşü, 2021.

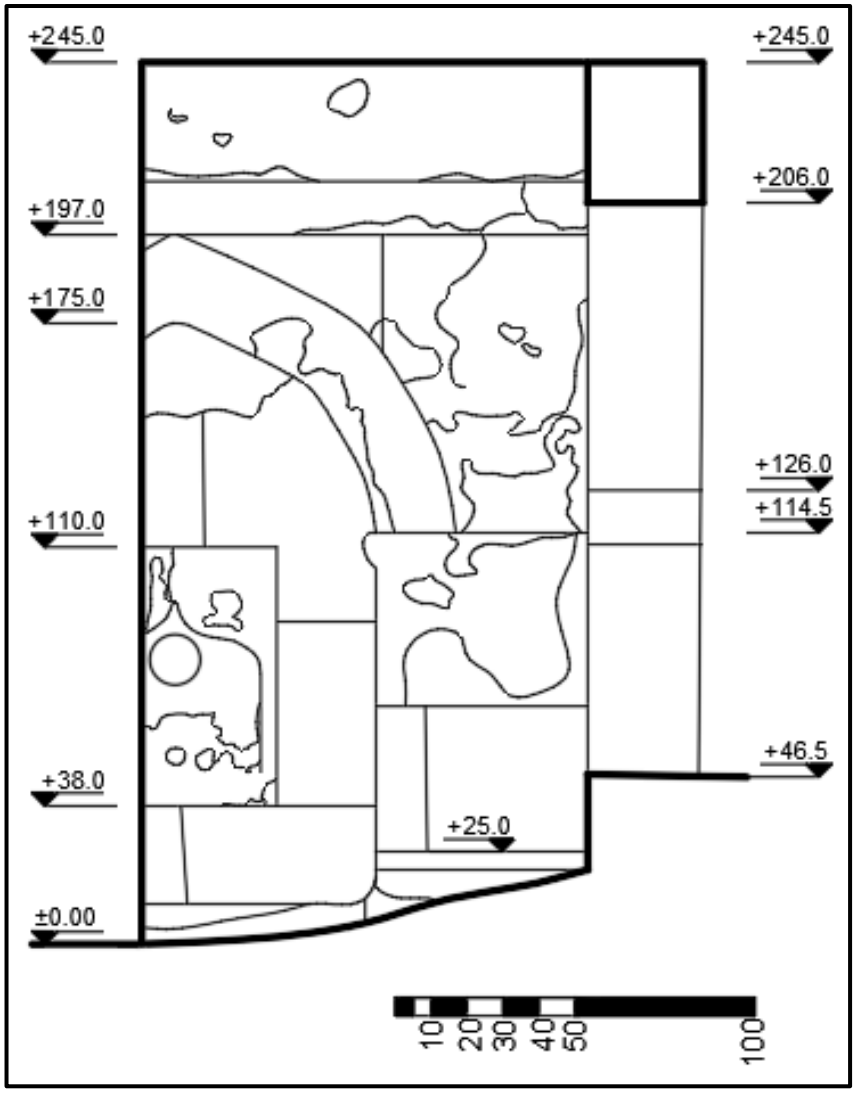
Şekil 3.182: Yalı Hamamı Çelmesi eski görünüşü.

Yalı hamamı Çandarlı İbrahim Paşa tarafından kadın ve erkek hahamı olarak inşa edilmiştir. Mermer çeşme kadınlar bölümünün dış cephesine denk gelmektedir. Çıkmaz sokak üzerindeki giriş kapısı kadınlar bölümüne aittir. Her halvette ikişer kurna bulunan üç sıcak bir soğuk halveti vardır. Bu kurnaların dışında göbek taşının etrafında da farklı tip kurnaları vardır. Eskiden bu kurnaların hepsinden sıcak ve soğuk sular akmaktaydı. Hamamın üst katında kalan soyunma locaları daha sonra belediye tarafından yıktırılmıştır. Mehmet Serez "kapıdan girilince insanları fıskiyeli şadırvan karşılar, bu şadırvandan sürekli su akar ve içinde sürekli balık olurdu" diyerek iç mekanı tanımlamıştır. Göbek taşı ve mermer taşların altından eskiden buhar boruları geçerek hamamı ısıtırdı. Fakat zamanla çürümüş ve ustası bulunamadığından tamir edilememiştir [Serez, 2007]. İki büyük kubbesi olan hamam strüktürel olarak iyi durumdadır. 1944 yılında belediye tarafından restore ettirilen hamam 2021 yılı içinde tekrar restorasyon aşamasındadır ["Yaşayan Tekirdağ,""].

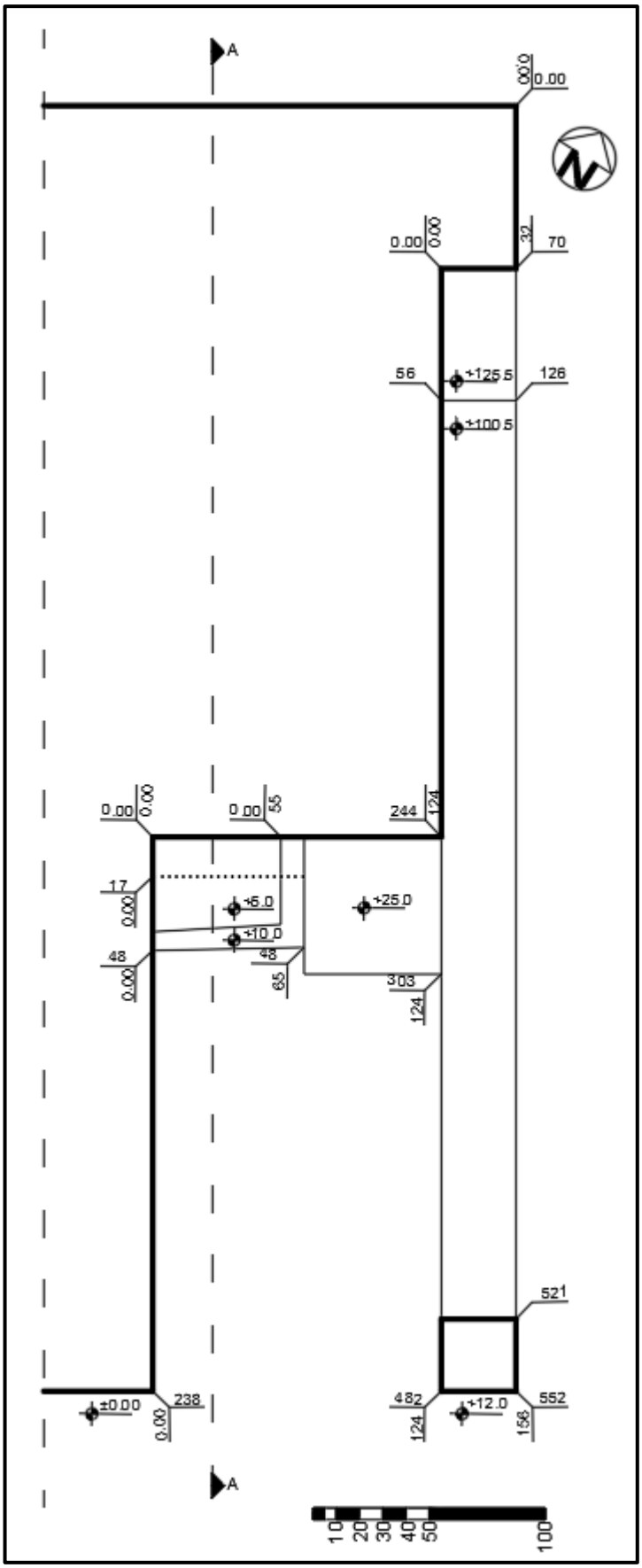
Çandarlı İbrahim Paşa, Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa'nın küçük oğludur. Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Ocak 1406'da Bursa'da kadı olarak görev yapmıştır. Mart 1415'te kazasker olarak görev almıştır daha sonra ise vezir olmuştur. Fakat tarihi bilinememektedir. Daha sonra II. Murad'ın veziriazamı olmuştur. Mezar kitabesine göre 25 Ağustos 1429'da vefat etmiştir

3.2.4.4. Yusuf Ağa Çeşmesi

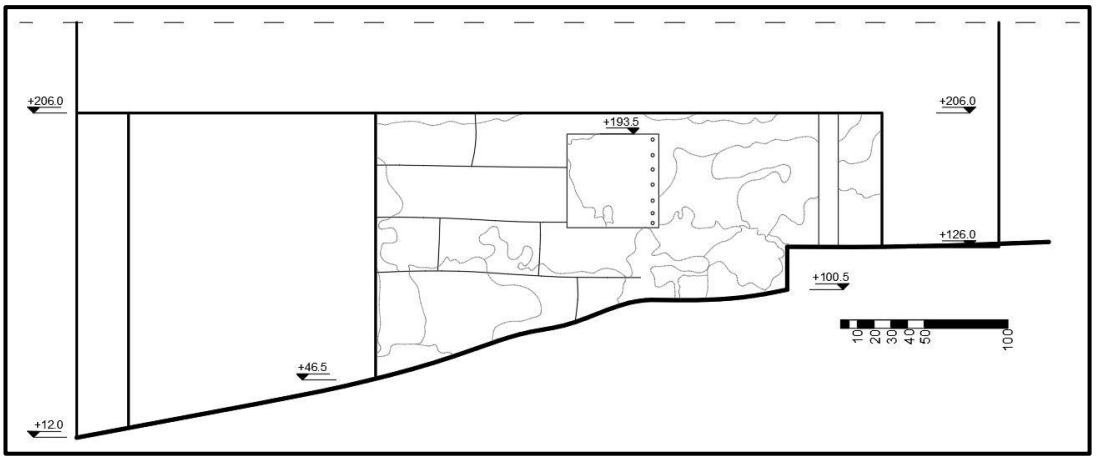
- Eser Adı: Yusuf Ağa Çeşmesi.
- Yeri: Zafer Mahallesi, Damat Ağa Sokak, 60 ada 1 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor.
- Kitabesi: Bulunmuyor.
- Mülkiyet: Yusuf Ağa Camii Vakfı.

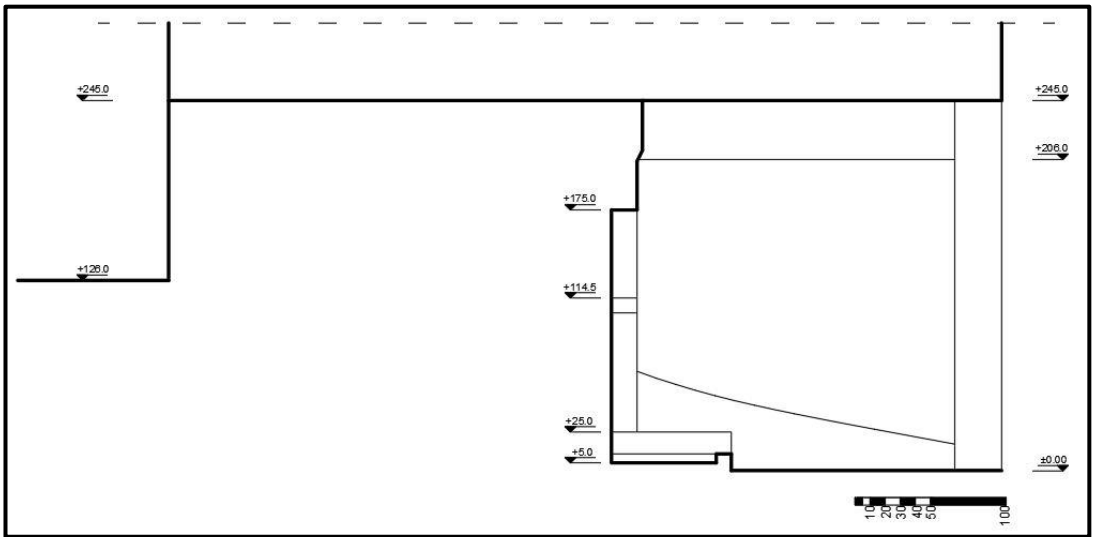
Şekil 3.183: Yusuf Ağa Çeşmesi kuzey görünüşü, 2021.

Şekil 3.184: Yusuf Ağa Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.185: Yusuf Ağa Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.186: Yusuf Ağa Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Mimari Özellikleri: 124 x 244 cm ölçülerinde ki kısmı görülebilmektedir. Dikdörtgen planlıdır. Yapıya bitişik çeşmeler grubundandır. Kuzey cephesinde üzengi noktası +114,5, tepe noktası +197,0 kotunda olan basık sivri kemer bulunmaktadır. Kemer kalınlığı 22 cm'dir ve 17 cm genişliğinde bir niş oluşturmaktadır. Niş içinde +110,0 kotunda ayna taşı bulunmaktadır. Lüle deliği ayna taşı üzerindedir. Çeşmenin doğu cephesinde çeşmenin deposuna açılan +193,5 kotunda bir pencere bulunmaktadır. Caminin tuvalet bölümü genişletilerek çeşmenin bir kısmı kapatılmıştır. Üst kotunda ise camii lojmanı vardır. Çeşme kesme taş malzeme ile yapılmıştır.

Şekil 3.187: Yusuf Ağa Çeşmesi, 2021.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumdadır. Fakat yol kotunun yükseltilmesi ile yalak kısmının toprak altında kalması, cephesinin yarısının kapatılması, gibi sebeplerden ötürü önünden geçen insanların bile zor algıladığı bir konumdadır. Algılanmadığı için ise önemsenmemektedir. Tarihi yapılara yaklaşımın en yanlış örneklerinden biri olan Yusuf Ağa Çeşmesi atıl durumdadır ve kendi kaderine terk edilmiştir. “Eski bir çeşme, suyu akmıyor zaten, boşuna ölçüsünü almayın’ gibi halkın verdiği tepkiler toplumun bilinçsizliğini net bir şekilde göstermektedir (çevre halkı ile sözlü görüşme, 01.06.2021). Bunların yanında çeşme üzerinde yosunlaşmalar, taş malzemede kararmalar mevcuttur.

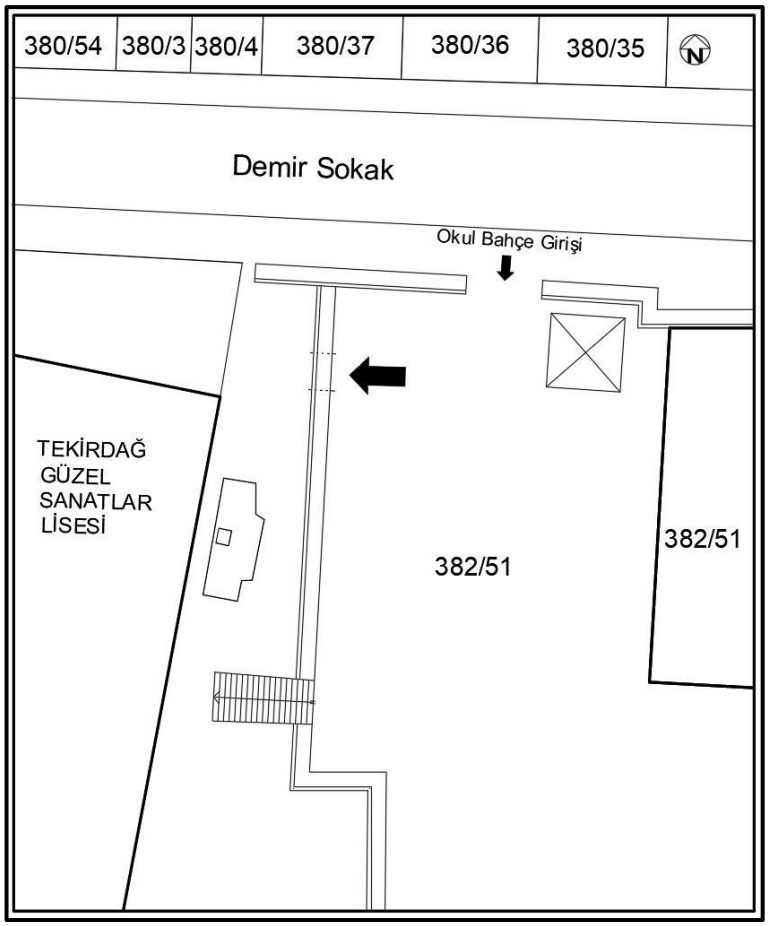
Diğer Bilgiler: Çeşme tescilli olarak gözükmektedir. Fakat kurulda dosyasına ulaşılamamıştır. Şekil 3.188’de belediye arşivlerinden alınan fotoğrafı bulunmaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

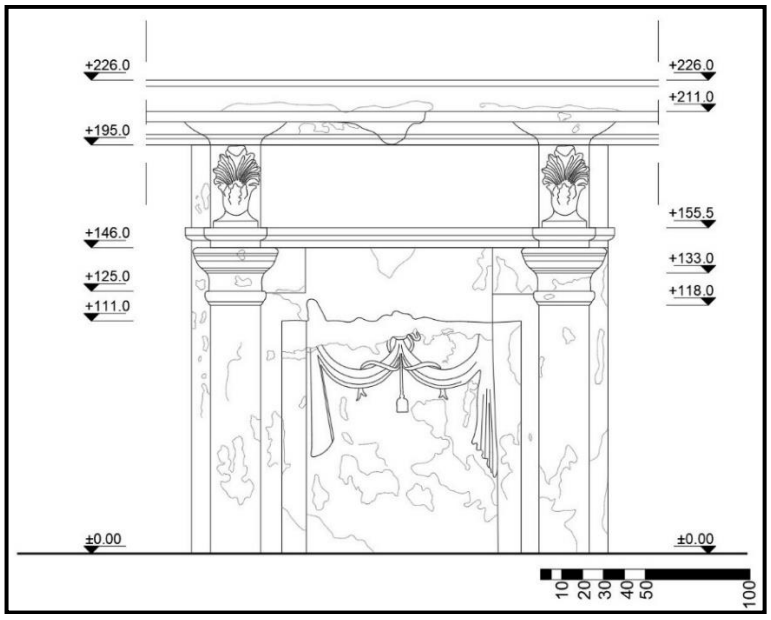
Şekil 3.188: Yusuf Ağa Çeşmesi eski görünümü.

3.2.4.5. İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi (Güzel Sanatlar Lisesi Çeşmesi / Saint-Takavur Kilisesi Ruhban Okulu Çeşmesi)

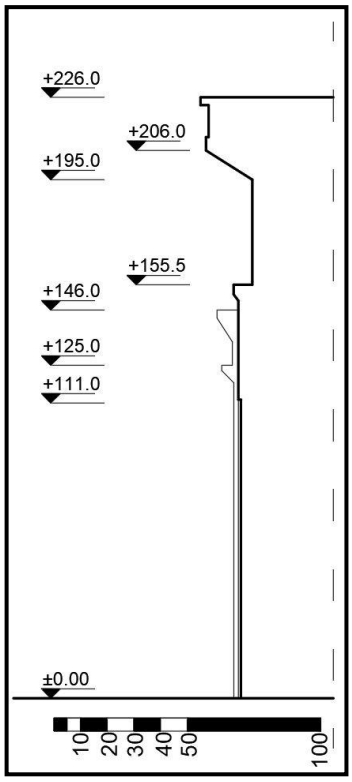
- Eser Adı: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi
- Yeri: Ertuğrul Mahallesi, Demir Sokak, 382 ada, 51 parselde İnönü İlköğretim Okulu (Surp Takavur Kilisesi Okulu) bahçesinde bulunmaktadır.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor
- Kitabesi: Okunmuyor
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi

Şekil 3.189: İnönü İlköğretim Çeşmesi vaziyet planı, 2021.

Şekil 3.190: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi kuzeybatı görünüşü, 2021.

Şekil 3.191: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.192: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.193: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Kitabesi, 2021.

Şekil 3.194: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi süslemesi, 2021.

Mimari Özellikleri: Cephesi 200 x 205 cm ölçülerinde dikdörtgen formludur. Yapıya bitişik çeşmeler grubundan olup duvar çeşmelerindendir. Üzerinde iki tarafa açılan perde motifi bulunan 115 x 110 cm ölçülerinde dikdörtgen formlu ayna taşı bir niş içine alınmıştır. Nişin üzerinde 35,5 x 90 cm bir kitabe bulunmaktadır fakat tahribatından dolayı okunamamaktadır. Çeşmenin lülesi dâhil bir kısmı toprak kotunun altında kalmıştır. Sütun üs başlığı oldukça sadedir. Başlığın üstünde ise çiçek motifi bulunmaktadır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme cephesi boyanmış, özgün olmayan malzeme ile onarım sorununa teşkil eden çeşmelerden biridir. Strüktürel olarak durumu orta derecelidir. Özellikle kitabe kısmında parça kopmaları görülmektedir. Bayındır etkileri sonucu bir kısmı toprak kotunun altında kalmıştır. Cephe yüzeyinde malzeme bozulmaları bulunmakta, kararmalar ve boya dökülmeleri net bir şekilde görülmektedir. Çeşmenin ön kısmı araç park alanı olarak kullanılmaktadır. Buda yıpranma hızını arttırmaktadır.

Diğer Bilgiler: İnönü İlköğretim Okulu 22/23.01.1987 tarih ve 52 sayılı karar ile tescil edilmiştir. 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı kararı ile tescil kaydı devam eden birinci grup anıt eserdir. Çeşme ile alakalı ayrı bir tescil kararı bulunmamaktadır. Çeşmeye ait ayrı bir parsel de bulunmamaktadır [EKKA, 2021]. Okul şuan Yahya Kemal Beyatlı Güzel Sanatlar Lisesi olarak hizmet vermektedir.

Mehmet Serez kitabında "çeşme özgün konumunda Saint Takavur Kilisesi bahçesinde bahçe duvarına bitişik şekilde inşa edilmiştir" ifadesini kullansa da bu bilgi doğrulanamamıştır [M. S. Serez]. Kilise hakkında da okulun tarihçesi hakkında da bilgi bulunamamıştır. Şekil 3.195'te tarihi bilinmeyen eski bir görünüşü gösterilmiştir [Web-10].

Şekil 3.195: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi ve Güzel Sanatlar Lisesi.

3.2.5. Çukur Çeşmeler

İlçe genelinde yalnızca bir tane örneği bulunmaktadır. Mermer malzemeli bir çeşmedir ve yapım tarihi bilinmemektedir. Strüktürel durumu açısından orta, korunmuşluk durumu açısından da iyi olarak derecelendirilmiştir.

3.2.5.1. Rakoczi Çeşmesi

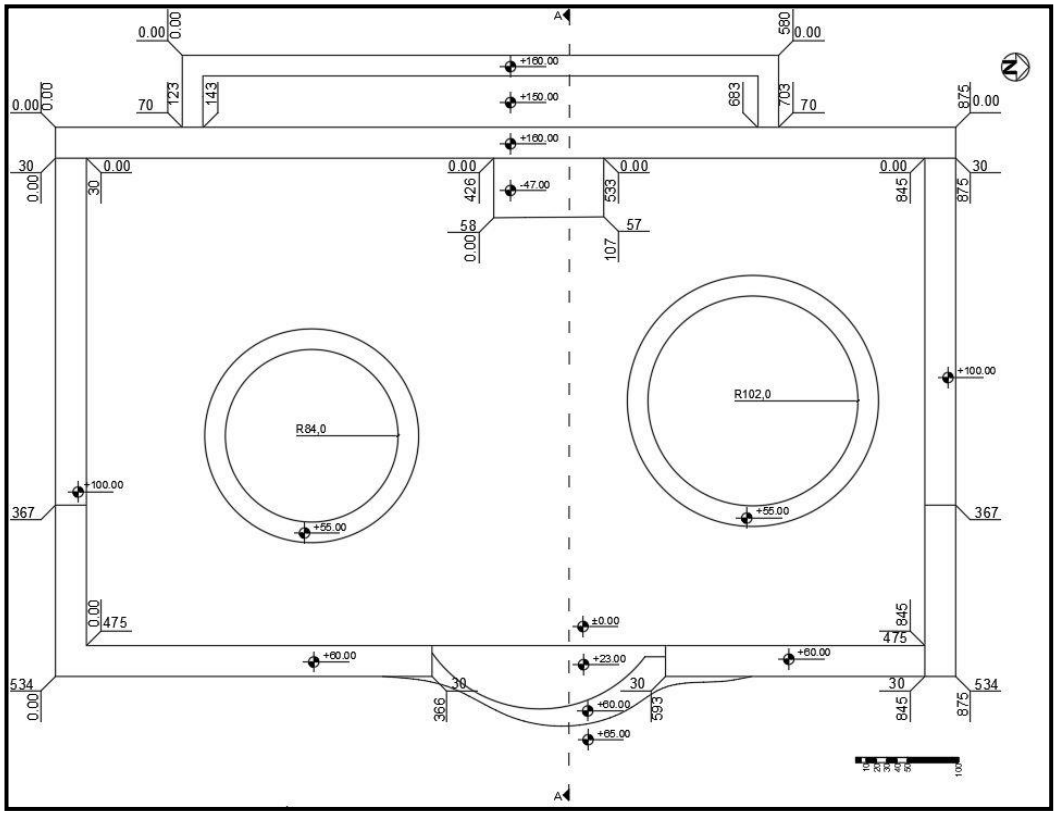
- Eser Adı: Rakoczi Çeşmesi
- Yeri: Yüzüncü Yıl Mahallesi, Şaraphane Caddesi üzerinde, 80 pafta, 1262 ada, 17 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Frenç Rakoczi

- Yapım Tarihi: Bilinmiyor

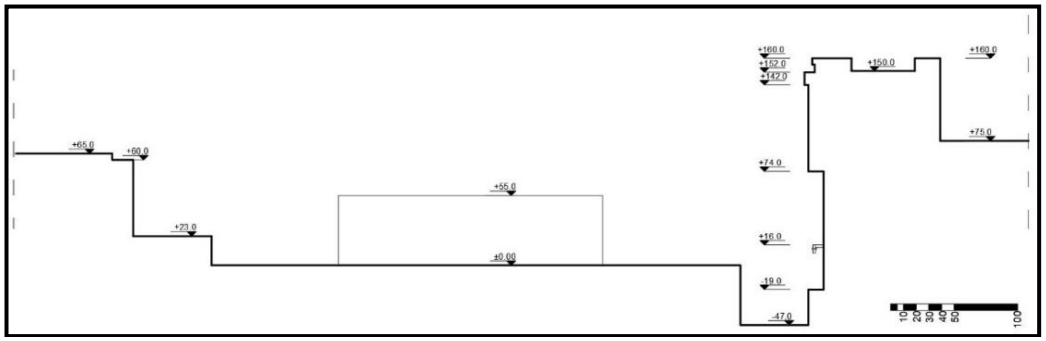
- Kitabesi: Türkçe Kitabesi; Cennet mekân sultan Ahmed Salis ve Sultan Mahmud Han Hazretlerinin müttefik ve misafiri Erdel Kralı Rakoczi Ferenc sani hayratı Doğum H.1126 M.1714 Vefatı H.1151 / M. 1738.

Latince Kitabesi: İnsan, senin hayretini söndüren bu çeşme / Önce prens Rakoczi tarafından / Akıtılmış ve yapılmıştır [Serez, 2007].

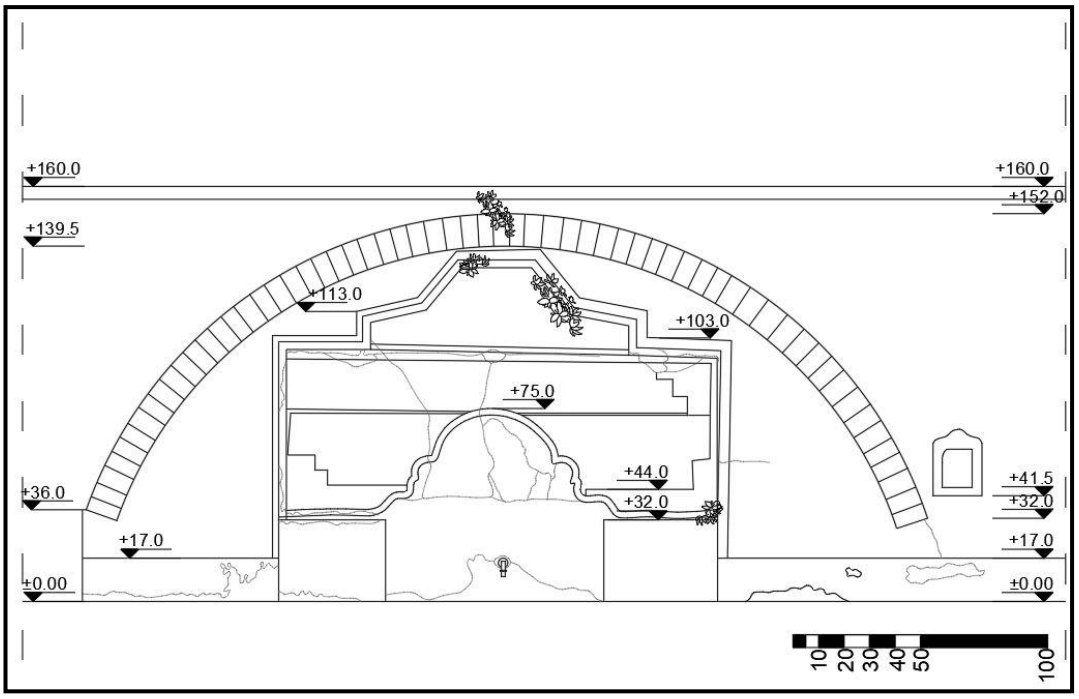
- Mülkiyet: TESKİ

Şekil 3.196: Rakoczi Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.197: Rakoczi Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.198: Rakoczi Çeşmesi doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.199: Rakoczi Çeşmesi, 2021.

Şekil 3.200: Rakoczi Çeşmesi kitabesi, 2021.

Mimari Özellikleri: 815 x 475 cm uzunluğunda bir bahçenin kuzey duvarında bulunmaktadır. 138 x 180 cm ebatlarında dikdörtgen formlu bir çeşmedir. Çukur çeşmeler grubundadır. Yoldan 65 cm aşağı kotta yapılmıştır. Çeşme ayna taşı, yalak ve kitabeden oluşmaktadır. Ayna taşında bir adet lüle deliği bulunmaktadır. Kitabenin üzerinde beşik kemer hafif bir niş oluşturmaktadır. Üzengi seviyesi +36.0, tepe noktası +152.5 kotundadır. Çeşmenin malzemesi mermerdir. Yalak kısmı ise beton malzeme ile inşa edilmiştir.

Mimari Koruma Sorunları: Yapıda özgün olmayan malzeme bulunmamakla birlikte modern batarya kullanılarak özgün olmayan ek sorunu bulunmaktadır. Strüktürel çatlakları bulunan çeşmenin üst kotunda araç trafiği olduğundan yüksek basınç ve titreşimlerden dolayı çatlaklar büyümeye devam etmektedir. Çatlaklarda büyüyen bitkiler yapının iç kısmına da su alımını kolaylaştırmaktadır. Mermer malzemede kararmalar görülmektedir. Yalak kısmında da yoğun bir yosunlaşma mevcuttur. Çeşmenin bulunduğu alanda yağmur suları birikim yaparak duvar ile zemin arasında da malzeme bozulmalarına yol açmıştır.

Diğer Bilgiler: Çeşme tescillidir fakat kurulda dosyasına ulaşılamamıştır. Mehmet Serez'in kitaplarından tescil tarihi ve eski fotoğraflarına ulaşılmıştır. Ama bilgilerin doğruluğu ispatlanamamıştır.

23.01.1987 tarih ve 52 sayılı karar ile tescillenmiştir. Çeşme aslında Rakoczi Ferenc'in oğlu tarafından yaptırılmıştır. Doğum ve ölüm tarihleri oğlununkiler ile uyuşmaktadır. Eski resimleri incelendiğinde çeşme aynasında Rakoczi Ferenc'in kartal armasının olduğu görülür. Çeşme aynasının üzerinde Latince bir kitabe daha

vardır. Bu kitabede “Aslı Macar olan Fransa konsolosu Bay Gregoria De Kesekab sonra onu, 17 Şubat 1892’de gördüğün biçimde daha iyi duruma getirdi” sözleri yazmaktadır [Serez, 2007].

Şekil 3.201’de müze arşivinden alınan 1892 yılına ait bir karakalem çizimi bulunmaktadır ["Rakoczi Müze Arşivi," 2021]. Şekil 3.202’de Serez’in fotoğraf arşivlerinden alınan eski bir görünü ve Şekil 3.203’te yine aynı arşivden alınan kartal arması görülmektedir [M. S. Serez]. Şekil 3.204’te kartal armasının resmedildiği 1892 yılına ait bir karakalem çalışması bulunmaktadır ["Rakoczi Müze Arşivi," 2021].

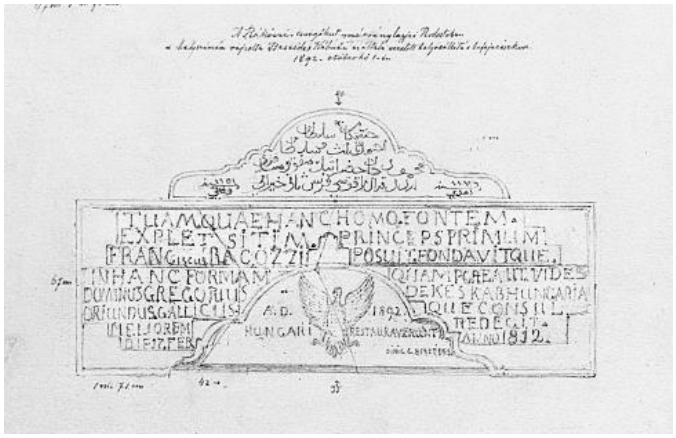
Şekil 3.201: Rakoczi Çeşmesi 1892 yılında resmedilmiş karakalem çizimi.

Şekil 3.202: Rakoczi Çeşmesi eski görünüşü.

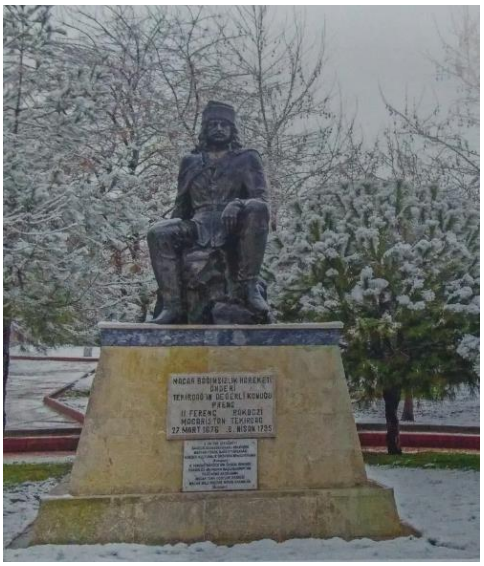

Şekil 3.203: Rakoczi Ferenc'in kartal arması.

Şekil 3.204: Rakoczi Ferenc'in kartal armasının resmedildiği 1892 yılına ait karakalem çalışması.

Macar prensi Rakoczi II, Avusturya'nın Macaristanı işgalinin ardından bir bağımsızlık mücadelesi başlatmıştır. Avusturya direnişi bastırdıktan sonra Rakoczi Osmanlı İmparatorluğuna sığınma talebinde bulunmuştur. III. Ahmet bu talebe Fransa'ya bir gemi göndererek cevap verir. 17 Ekim 1717'de Osmanlı topraklarına ulaşan prens ve yanındakiler ölene kadar Tekirdağ'da ağırlanırlar. Macaristan'ın en önemli halk kahramanlarından biri Prens Rakoczi'dir. Binlerce Macar, her yıl müzeye dönüştürülen evini ziyaret etmek için Tekirdağ'a gelmektedir. Şekil 3.205'te Prens Rakoczi'nin anıtı gösterilmiştir. ["Türkiyenin Batı Yakası Tekirdağ,""]

Şekil 3.205: Prens Rakoczi anıtı.

Rakoczi Müzesi; Macar prensi 2. Frenc Rakoczi'nin yaşadığı 17. yüzyıla ait bir Türk evidir. 1932 yılında Macaristan hükümeti mülkiyetine almıştır [İKTM, 2005]. Macaristan Dışişleri Bakanı Walko Layos ve Macaristan'ın Ankara'daki büyük elçisi Tahy Laszlo'nun teşebbüsü üzerine 1932 yılında Yüksek Mimar Müller İstvan'ın da gayretleriyle restore edilmiş ve Eylül ayında müze olarak açılmıştır. Yapı üç katlıdır. 18. Yüzyıl özelliklerini taşımaktadır ve Osmanlı sivil mimarisi örneklerinden biridir ["Yaşayan Tekirdağ,""] Müzede Rakoczi'nin kişisel ve ailesine ait eşyaların yanı sıra Macaristan ve Türkiye ilişkilerini vurgulayan eserlerde vardır. Şekil 3.206'da Rakoczi Müzesi gösterilmiştir. [İKTM, 2005].

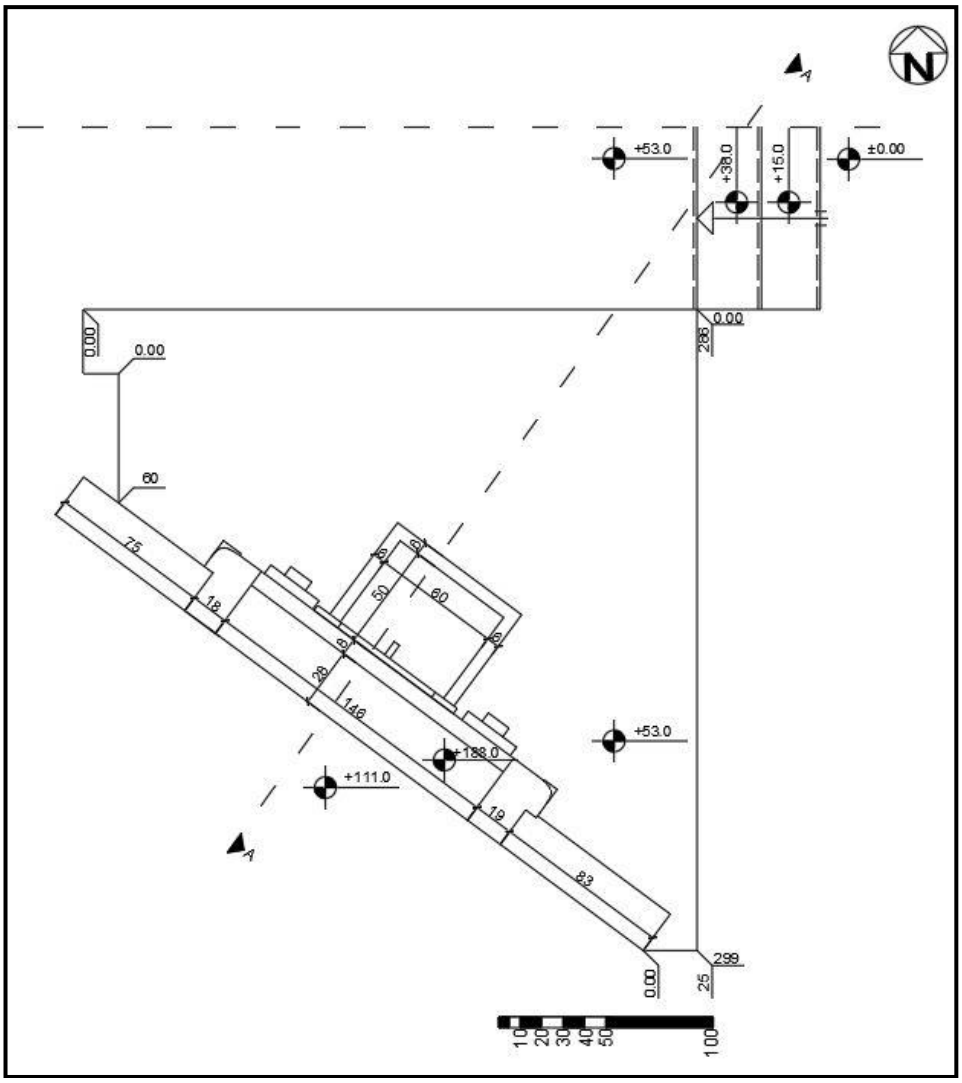
Şekil 3.206: II. Rakoczi Ferenc'in anılar müzesi.

3.2.6. Bahçe Çeşmeleri

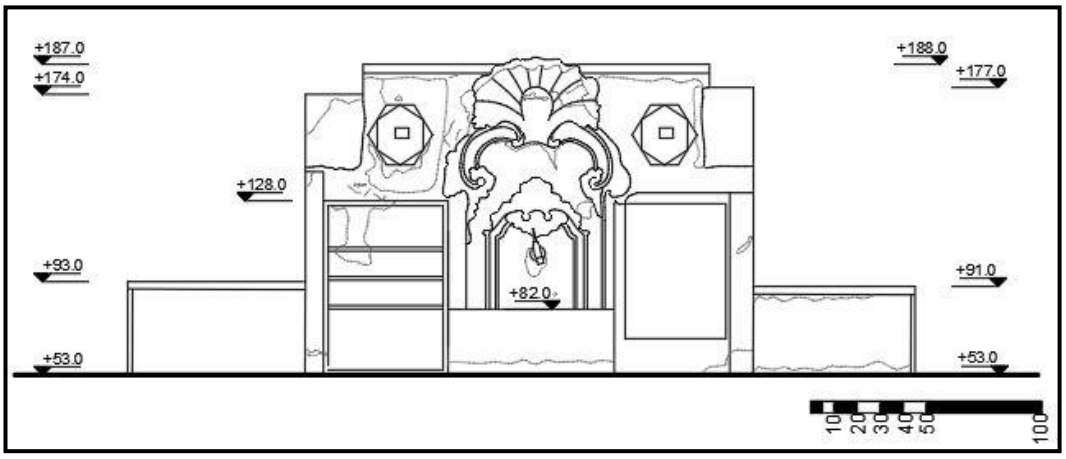
İlçe genelinde iki tane örneği bulunmaktadır. İkisinin de yapım tarihi bilinmektedir. Biri mermer malzeme ile yapılmıştır. Bir tanesi ise yıkılarak beton malzeme ile yeniden yapılmıştır. Mermer malzemeli çeşme strüktürel olarak iyi durumdadırlar. Korunmuşluk durumu bakımından orta dereceli olarak derecelendirilmiştir. Çalışma kapsamında bir örneği çizimlerle incelenmiştir.

3.2.6.1. Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi (Tayyare Defi Çeşmesi)

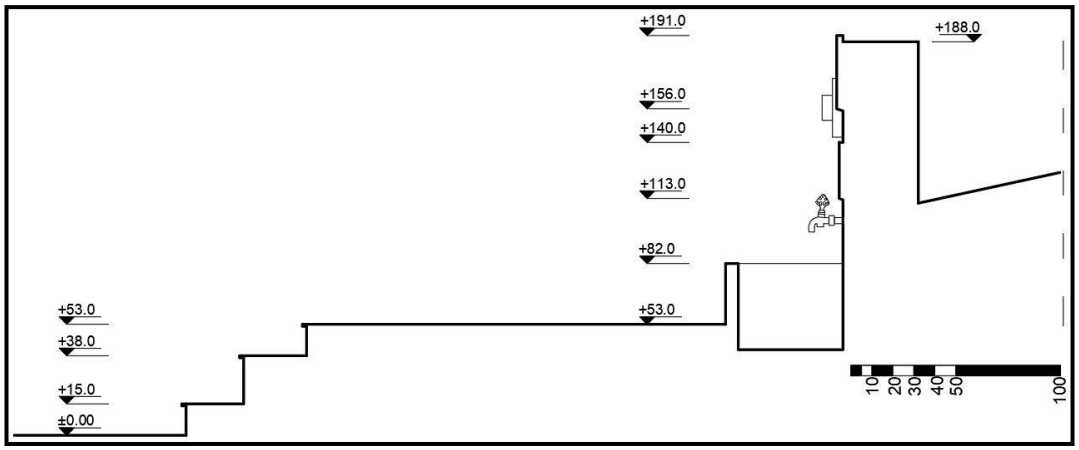
- Eser Adı: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi
- Yeri: Yüzüncü Yıl Mahallesi, Hükümet Caddesi üzerinde bulunan Endüstri Meslek Lisesi'nin bahçesinde yer almaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Hüseyin Hüsnü
- Yapım Tarihi: 1914
- Kitabesi: Özgün kitabesi kayıptır. Tamir kitabesi bulunmaktadır. Tamir Kitabesi: Üçüncü kolordu imalathanesi: 5. Tayyare Defi Bataryası yenilemiştir. 29.1.1940 İzmirli taşçı Ömer Onbaşı / Bt. K. Yüzbaşı A. Turgut.
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi

Şekil 3.207: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi planı, 2021.

Şekil 3.208: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi kuzey doğu görünüşü, 2021.

Şekil 3.209: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi A-A kesiti, 2021.

Şekil 3.210: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi, 2021.

Mimari Özellikleri: 40 x 194 cm ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Bahçe çeşmeleri grubundandır. Cephenin ortasında 80 x 110 cm ebatlarında barok dönem özellikleri gösteren mermer bir aynalık bulunmaktadır. Aynanın üst kısmında istiridye kabuğu formu, yanlarında ise bitkisel formlu motifler bulunur. Aynalığın üzerinde bir adet lüle bulunmaktadır. Ayna taşının solunda 54 x 74 cm uzunluğunda 1940 tarihli tamir kitabesi bulunmaktadır. Sağında ise bahçesinde bulunduğu okulun amblemi metal bir malzeme ile çeşmeye yapıştırılmıştır. Özgün kitabesi kayıptır. Çeşmenin malzemesi mermerdir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Şekil 3.211: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi tamir kitabesi, 2021.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşmenin özgün konumu şuan bulunduğu alan değildir. Daha sonra bu alana taşınmıştır. Çeşmenin özgün kitabesi kayıptır fakat kitabenin olduğu alanda şuan okulun amblemini taşıyan metal bir levha bulunur. Bu levha yapıya uyumsuz ek olarak ele alınmalıdır. Strüktür olarak iyi durumda olan çeşme aktif olarak kullanılmaktadır. Bu durum özellikle yalak kısmında yosunlaşmalara neden olduğu için mermer malzemenin sürekli temizlenmesi gerekmektedir. Genel olarak çeşmenin her yerinde kararmalar ve bazı yerlerde parça kopmaları görülmektedir.

Diğer Bilgiler: Çeşme tescillidir fakat kurulda dosyasına ulaşılamamıştır. Mehmet Serez'in kitabından bulunan bilgilerin ise doğruluğu kanıtlanamamıştır.

Özgün konumu lisenin karşısında askeri demirhaneler ve fırınlar tarafındadır [M. S. Serez]. Kayıp özgün kitabesinde "İdüp hayratı mutlu cüstücü kıldın ya bani / Bulup mâ el hayatı eyledin hoşnud Rab-bi yezdanı / Ne dilcu çeşme yaptın bu sanatgah-ı çeşme / Bünyad-ı cudundan oldu beyrab bütün atşanı / İçüp ab-ı zülalinden dedi tarihini Rüşdi / Şöhretle yad olasın Hüseyin Hüsni 1333/1914." İfadelerinin yazdığı bilinmektedir. Şekil 3.212'de eski bir görünüşü gösterilmiştir. [Serez, 2007].

Türkçe anlamı: Ey bu eseri yapan kişi bu hayratı yaparak herkesi mutlu ettin / Bu hayrat suyunu bularak Yezdan olan Rabbimizi hoşnut ettin / Çeşme sanatçısı olarak nice gönül alıcı çeşmeler yaptın / Cömertliğin varlığı ile bütün Aştan beyrab oldu /

Rüşdü zülal suyundan içerek tarihini söyledi / “Ey” Hüseyin Hüsni devamlı şöhretle hatırlanasın (M.) 1914 – 1915 [Ş. Özer, 2013].

Şekil 3.212: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.7. Diğer Çeşmeler

Bu bölümde çizimleri yapılmayan fakat ilçede bulunan sekiz çeşme örneği incelenecektir. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi, İsmail Yazıcı Çeşmesi, Kumluk Bayırı Çeşmesi ve Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi verilen ada parsel bilgileri ile konumlarında bulunamamışlardır. Solak Çeşme, Tavanlı Çeşme, Soğukkuyu Çeşmesi ve Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi’ne ise alandaki kullanıcılar tarafından kaynaklanan güvenlik zafiyetinden dolayı gidilememiştir. Çeşme bilgileri koruma kurulundan, kütüphaneden ve belediye arşivlerinden bulunmuştur. Bu çeşmelerden beş tanesi mahalle çeşmesi, bir tanesi köşebaşı çeşmesi, bir tanesi yapıya bitişik çeşme, bir tanesi ise bahçe çeşmesi örneğidir. Çeşmelerden altı tanesinin yapım tarihi bilinmektedir. Çeşmelerden iki tanesinin yapı malzemesi mermer, bir tanesinin diğer taş malzemeler, bir tanesinin ise hem tuğla hem moloz taştır. İki tanesinin üzeri sıvanarak kapatılmış, iki tanesi ise yıkılmış ve betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Strüktürel olarak incelendiğinde iki tanesinin iyi, üç tanesinin orta ve bir tanesinin kötü durumda olduğu görülür. Yeniden yapılan çeşmeler değerlendirilmemiştir. Korunmuşluk durumları

incelendiğinde iki tanesinin iyi, bir tanesinin orta ve altı tanesinin kötü durumda oldukları görülmektedir.

3.2.7.1. Solak Çeşme

- Eser Adı: Solak Çeşme
- Yeri: Yavuz Mahallesi, Eski Malkara Caddesi 102 pafta 467 ada 2 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Solak Mehmet Ağa
- Yapım Tarihi: 1660
- Kitabesi: Rica olunur ki kana kana içsedür vire bu çeşmeye yağar sevab efendi ola senden sahibi hayr Azurcan miskle … / Seyredüb Hüda yevmi hazerde çeşmesinden vere ganemi bedre demiş haram olup balından tadub Efendimiz hamd ile ab-ı hayattır / Rızayı Hak için ettiren bu çeşmeyi icad Bismi Hazret-i muhtar habibi halikına tamamın göç edüb baki dedi Mevla kabil eyledi lutf ile bunu bana / Sahib-ül hayrat Solak Muhammed Ağa sene (1070) [EKKA, 2021]

Türkçe anlamı: Doya doya içilmesi rica olunur ki / Allah bu çeşmeye sevap yağdırıversin / Efendi hayır sahibi olan senden / Azurcan miskli bir eser meydana gelsin / Mahşer günü Allah seyredecek / Çeşmesinden bedir garemi versin / Bal gibi bu çeşmenin suyundan tadarak demiş / Efendimiz Allah'a hamd edip bu bir ab-ı hayattır / Allah rızası için bu çeşmeyi yaptıran / Hz. Muhtar ismiyle yaratıkların sevgisine / Hepsi göç ederek baki olan dedi / Mevla bu eseri yapmayı bana nasip etti [Ş. Özer, 2013].

- Mülkiyet: TESKİ
- Mimari Özellikleri: Yatay dikdörtgen planlıdır. Cephede ortalanmış basık sivri kemer bulunmaktadır. Kemer bir tanesi kilit taşı olmak üzere beş kesme kalker taştan oluşmaktadır. Kilit taşının üzerinde on iki yapraklı bir çiçek motifi bulunmaktadır. Kemerin üzerinde kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin üzerinde ise üçgen bir alınlık bulunmaktadır. Yine kemerle oluşturulmuş niş içinde lüle deliği bulunmaktadır. Çeşme kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Şekil 3.213'te eski bir görünüşü ve Şekil 3.214'te süsleme detayı gösterilmiştir. ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Şekil 3.213: Solak Çeşme.

Şekil 3.214: Solak Çeşme kemer üzerindeki süsleme detayı.

Mimari Koruma Sorunları: Cephesinde kararmalar, yosunlaşmalar, taş malzemede dökülmeler malzeme bozulma sorununa örnek olarak verilebilir. Nişin içerisinde insanların yazdığı yazılar ise vandalizm'in bir örneğidir. Bayındırlık etkileri sonucu yalak kısmı toprak kotunun altında kalmıştır. Lülesi bulunmayan çeşme atıl durumdadır. Hem kullanılmadığı için hem de merkezi bir konumda olmadığı için koruma çalışmalarında arka planda kalmaktadır.

Diğer Bilgiler: TESKİ üzerinden alınan ada parsel bilgisinde 467 ada 1 parsel olarak gözükmektedir. Fakat belediye arşivlerinde ve koruma kurulunda 467 ada 2 parsel olarak geçmektedir. Bu durum kurumlar arası iletişim probleminin bir göstergesidir.

07.03.1997 tarih ve 3781 sayılı karar ile anıt eser olarak tescil edilmiştir. Koruma geçmişine ait bir bilgi bulunamamıştır. Şekil 3.215'te 1997 yılına ait bir görünüşü gösterilmiştir. [EKKA, 2021]

Şekil 3.215: Solak Çeşme 1997 yılına ait görünüşü.

Mehmet Serez çeşme ile alakalı kitabında şu bilgileri vermiştir: “Asma fidanlığı tarafında iken mevcut konumuna getirilmiştir. Mermer kaplı kitabeli bir çeşmedir. Yalak kısmı da mermerdir.” Fakat bu bilgiler doğrulanamamıştır [M. S. Serez].

Yaptıran kişi hakkında bilgi bulunamamıştır.

3.2.7.2. Tavanlı Çeşme

- Eser Adı: Tavanlı Çeşme
- Yeri: Ortacami Mahallesi, Tavanlı Sokak üzerinde 129 ada 8 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Seksoniyan Muhammed Ağa
- Yapım Tarihi: 1710
- Kitabesi: Ser Seksoniyan Muhammed Ağa idti bu hayrı ber güzide eser / Göricek şehriya dedim tarihi Ab-ı Pakize çeşme-i kevser (1122) (M. 1710) [Ş. Özer, 2013]. Türkçe anlamı: Ser Seksoniyan Muhammed Ağa / Bu güzel çeşmeyi yaptı / Şehriya tarihi görecek dedim / Bu çeşmenin suyu kevser gibi temizdir 1710 (M.) [Ş. Özer, 2013].
- Mülkiyet: TESKİ

Şekil 3.216: Tavanlı Çeşme, 2021.

Şekil 3.217: Tavanlı Çeşme eski görünüşü.

Şekil 3.218: Tavanlı Çeşme kitabesi.

Mimari Özellikleri: Yatay dikdörtgen planlı çeşme köşebaşı çeşmeleri grubundandır. Cephede ortalanmış sivri kemer bir niş oluşturmaktadır. Nişin içinde lüle oluğu açılmış, modern batarya bağlanmıştır. Kitabe cephenin ortasında ve sivri kemerin üzerindedir. Kitabe dört bölümden oluşan kartuşun içinde iki satır halinde yazılmıştır. Cephesi sıvalı çeşme özgün görünümünü kaybetmiştir. Sekileri mermer malzemelidir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020], [EKKA, 2021].

Mimari Koruma Sorunları: Strüktürel olarak iyi durumda olan çeşmede yalak kısmında beş cm'den fazla parça kopmaları görülmektedir. Özgün olmayan malzeme ile onarılmış ve özgünlüğünü tamamen kaybetmiştir. Sokak adının yazdığı plaka çeşmeye takılmıştır. Bu durum özgün olmayan ek eklenmesi sorununa örnektir. Yalak kısmında yoğun yosunlaşmalar vardır. Vandalizm'in etkileri de görülmektedir.

Diğer Bilgiler: Çeşme tescillidir fakat tescil tarihine ait bir bilgi bulunamamıştır. 05.07.2007 tarih ve 1511 sayılı karar ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri uygun bulunmamıştır. Daha sonra bu konuda bir girişim olmamıştır [EKKA, 2021].

Yaptıran kişiye ait bir bilgi bulunamamıştır. Şekil 3.217'de eski bir görünüşü ve Şekil 3.218'de kitabe detayı gösterilmiştir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Şekil 3.219'da ise 2007 yılına ait bir görünüşü gösterilmiştir [EKKA, 2021].

Şekil 3.219: Tavanlı Çeşme 2007 yılına ait bir görünüşü.

3.2.7.3. Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi (Hac Çeşmesi)

- Eser Adı: Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi (Hac Çeşmesi)
- Yeri: Aydoğdu Mahallesi, Hükümet Caddesi 7 pafta 22 ada 46 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Sirozi Mustafa Ağa
- Yapım Tarihi: 1748

- Kitabesi: Yaptı Sirozi Ağa Allah için dedi cevher gibi talib saline Çeşmesarı-ı dikveş-i hayr-ı celil Sarf-ı menkut ola tarihine delil Ma-i zemzem veş içen ibn desün Ab-ı kevserdir bu ma cari ola Sahibine hak vire ecr-i cezil Kad bena aynen tüsemma selsebil (1161)
- Türkçe anlamı: Sirozi Ağa Allah için yaptı / Talip saline mücevher gibi olsun dedi / Hayr-ı Celilin dikveş çeşmesi / Tarihine sarf-ı menkut delil olsun / İçen zemzem suyu gibi güzel su desin / Bu akan su Kevser Irmağı'nın suyudur / Allah sahibine bol – bol ecir versin / Allah bunu bize sebil olarak isimlendirsin / 1748 (M.) [Ş. Özer, 2013].
- Mülkiyet: Bilinmiyor

Şekil 3.220: Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi.

Aynalık taşı.

Süsleme detayı.

Şekil 3.221: Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi aynalık ve süsleme detayı.

Mimari Özellikleri: Kare planlı çeşme mahalle çeşmeleri grubundandır. Cephenin ortasına konumlandırılmış basık sivri kemerle bir niş elde edilmiştir. Nişin üzerinde uzunlamasına dikdörtgen formlu kitabe bulunur. Kitabenin üzerinde cephenin her iki ucunda çiçek motifi bulunur. Nişin içinde uzunlamasına dikdörtgen formlu ayna taşı bulunur. Ayna taşı üzerinde bir adet lüle deliği vardır. Ayna taşı kazıma, kabartma tekniği ile yapılmıştır. Üst kısmında içi boş bir kartuş, lüle deliği ile kartuş arasında da iki çiçek motifi işlenmiştir. Çeşme mermer malzeme ile yapılmıştır. ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Mimari Koruma Sorunları: Çeşmenin parseli 22/46 olarak gözükmektedir. Fakat TKGM sisteminde bu parsel çeşme olarak gözükmemekte sivil mimari yapı olarak gözükmektedir. Koruma Amaçlı İmar Planında ise bu parsel bulunmamakta TKGM sisteminde gözüken parsel 22/13 parsel olarak gözükmektedir.

Şekil 3.220'de çeşmeye ait bir görünüş, Şekil 3.221'de ise aynalık taşı ve süsleme detayı gösterilmiştir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020]. Çeşme hakkında bulunan resimler incelendiğinde strüktürel olarak iyi durumda olduğu, cephesinde bitkilenmeler ve yosunlaşmaların olduğu görülmektedir. Mermer malzemede kararma sorunu bu çeşmede de vardır. Bayındırlık etkilerinden dolayı yalak toprak kotunun altında kalmıştır. Özgün olmayan ek eklenmesi sorunu modern batarya eklenmesi olarak görülmektedir.

Diğer Bilgiler: İkinci grup yapı olarak tescillenmiştir [EKKA, 2021]. Tescil tarihine dair bilgi bulunamamıştır.

3.2.7.4. İsmail Yazıcı Çeşmesi

- Eser Adı: İsmail Yazıcı Çeşmesi
- Yeri: Belgelerde Gündoğdu Mahallesi, İsmail Yazıcı mesire yerinin kuzey ucunda, 43 pafta 131 ada 137 parselde bulunmaktadır geçse de Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü üzerinden bakıldığında bu ada/parseller bulunmamaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Hacı İsmail Yazıcı
- Yapım Tarihi: 1773
- Kitabesi: İmam Hasan İmam Hüseyin ruhları şad ola / Sahib-ül hayrat vel hasenat el-Hacı İsmail Yazıcı ruhuna Fatiha / sene (1187)
- Mülkiyet: Bilinmiyor

Şekil 3.222: İsmail Yazıcı Çeşmesi.

Şekil 3.223: İsmail Yazıcı Çeşmesi kitabesi.

Mimari Özellikleri: Enine dikdörtgen planlıdır. Mahalle çeşmeleri grubundandır. Cephenin ortasında ortalanmış yedi dilimli kemer niş oluşturmaktadır. Kemerin hemen üstünde kitabe bulunmaktadır. Kitabenin iki yanında çiçek motifleri bulunmaktadır. Nişin içinde bir lüle deliği bulunmaktadır fakat lülesi yoktur, bir boru ile su sürekli akmaktadır. Çeşmenin mermer malzeme ile yapıldığı belediyenin kaynaklarında yazmaktadır ama bu bilgi doğrulanamamıştır. Cephe sıvanarak boyanmıştır. Taş malzeme ile yapılmış üç yalağı bulunmaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Mimari Koruma Sorunları: Özgün olmayan malzeme ile onarılarak özgünlüğünü kaybetmiştir. Takipsizlik sonucu yalak kısmında yosunlaşmalar bulunmaktadır. Strüktürel olarak çok iyi bir durumda değildir. Özellikle saçak kısmında büyük parça kopmaları vardır. İnsanların çok sık uğradığı bir alanda olmadığından dolayı diğer çeşmelere nazaran ikinci planda kalmıştır. Bundan dolayı zamana kendi başına direnmeye çalışmaktadır.

Diğer Bilgiler: 10.05.1996 tarih ve 3110 sayılı karar ile İsmail Yazıcı mesire yeri birinci derece doğal sit, İsmail Yazıcı Çeşmesi ise anıt eser olarak tescillenmiştir. Şekil 3.222'de çeşmenin ön görünüşü, Şekil 3.223'te kitabesi gösterilmiştir. Şekil 3.224'te 1996 yılına ait bir görünüşü bulunmaktadır. [EKKA, 2021]. Şekil 3.225'te ise 1996 yılına ait başka bir görünü bulunmaktadır [M. S. Serez].

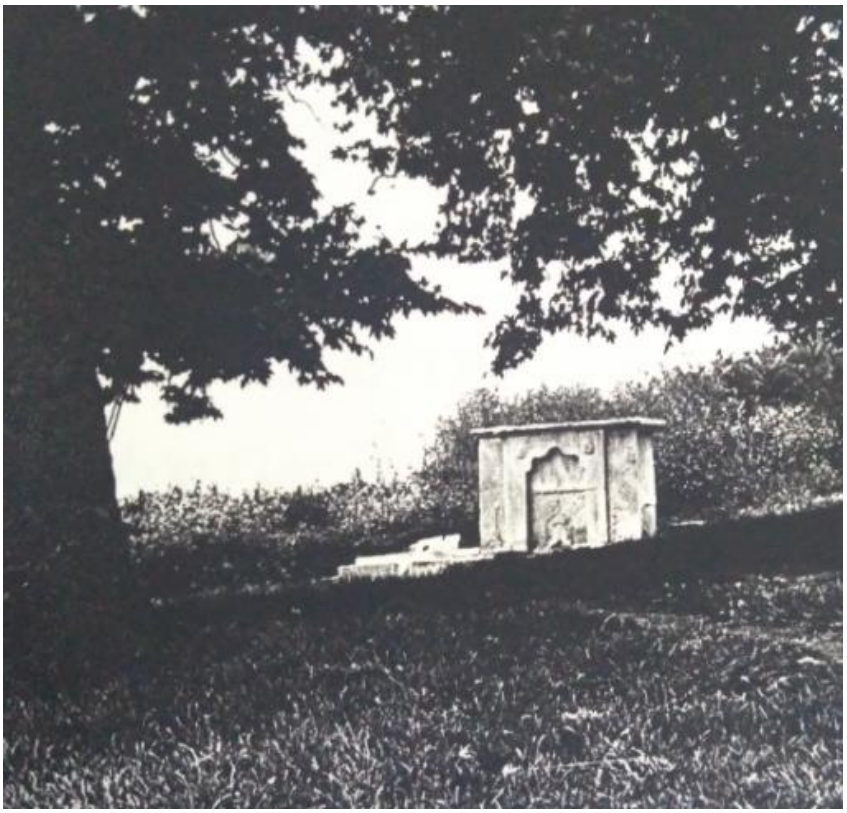

Şekil 3.224: İsmail Yazıcı Çeşmesi 1996 yılındaki görünüşü.

İsmail Yazıcı Çeşmesi, Hacı İsmail Yazıcı'nın vakfiyesinde kayıtlıdır. Çeşmenin arkasına bakıldığı zaman üzerinde harçlar bulunan çeşmenin önünün İsmail Yazıcı tarafından yeniden kaplandığı ve İslam Çeşmesi'ne dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır [M. S. Serez]

Şekil 3.225: İsmail Yazıcı Çeşmesi eski görünüşü.

Şekil 3.226: İsmail Yazıcı Mesire Alanı.

İsmail Yazıcı'nın kim olduğuna dair bir bilgi bulunamamıştır fakat Süleymanpaşa'da İsmail Yazıcı'nın ismini taşıyan bir cadde, mesire yeri ve çeşme vardır. Şekil 3.226'da mesire alanına ait bir görsel bulunmaktadır [M. Serez].

3.2.7.5. Soğukkuyu Çeşmesi (Hamami Mehmet Paşa Çeşmesi)

- Eser Adı: Soğukkuyu (Hamami Mehmet Paşa) Çeşmesi
- Yeri: Belediye ve kurul dosyasında "Ortacami Mahallesi, Soğukkuyu Caddesi, 32 pafta 95 ada 18 parselde" bulunmaktadır. Maps üzerinden bakıldığında Hürriyet Mahallesi, Ördekli Dere Caddesi üzerinde gözükmektedir. Depo bölümü bulunur.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor
- Yapım Tarihi: 1811
- Kitabesi: Hazret-i Hasan Hüseyin Efendimizin ervah-ı kutsiyeleri ve handan ola 1226.
- Mülkiyet: Süleymanpaşa Belediyesi

Şekil 3.227: Soğukkuyu Çeşmesi, 2021.

Mimari Özellikleri: Enine dikdörtgen planlıdır. Mahalle çeşmeleri grubundandır. Cephede ortalanmış üç dilimli kemer derin olmayan bir niş oluşturmuştur. Nişin alt seviyesinde üç adet lüle deliği bulunmaktadır fakat lülesi yoktur. Üst seviyesinde ise çeşmenin yapım tarihi yazmaktadır. Kemerin üstünde ise kitabesi bulunmaktadır. Köşeliklerde çiçek motifi, altında içinde çiçek olan vazo motifi bulunmaktadır. bulunmaktadır. Çeşmenin haznesinde kabayonu taşı, cephede ise mermer ve tuğla kullanılmıştır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme strüktürel olarak iyi durumda değildir. Özgün olmayan malzeme ile onarılmış, cephesi sıvanarak özgünlüğünü kaybetmiştir. Vandalizm'in etkileri net bir şekilde görülmektedir. Yalak kısmı kapatılmıştır. Lülesinin bulunamaması atıl durumda kalmasına sebep olmuştur. Tuğla malzemede dökülmeler, parça kopmaları gibi malzeme sorunları vardır. Takipsizlik sonucu kararmalar ve bitkilenmeler de mevcuttur.

Diğer Bilgiler: Birinci grup anıt eser olarak tescillenmiştir. 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı karar ile tescil devamına karar verilmiştir. 26.07.2013 tarih ve 1143 sayılı karar gereği çeşmenin 106 numaralı adanın köşesine taşınması için çevre düzenleme projesi kurula sunulmuştur. 20.02.2014 tarih ve 1552 sayılı karar doğrultusunda çevre düzenleme projesi uygun bulunmuş, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin yenilenmesine karar verilmiştir. Fakat çeşme 2021 yılı içerisinde hala eski konumundadır.

Kuruldan ve TESKİ'den alınan ada parsel bilgileri Koruma Amaçlı İmar Planı üzerinde gözükmemektedir. 2378 ada 124 parselin önünde gözükmektedir.

Şekil 3.228’de 2007 yılına ait bir görünüşü [EKKA, 2021], Şekil 3.229’da tam bilinememekle birlikte daha eski tarihli olduğu tahmin edilen bir görünüşü bulunmaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

Şekil 3.228: Soğukkuyu Çeşmesi 2007 yılına ait görünüşü.

Şekil 3.229: Soğukkuyu Çeşmesi eski görünüşü.

3.2.7.7. Hacı İlbey Çeşmesi

- Eser Adı: Hacı İlbey Çeşmesi
- Yeri: Gündoğdu Mahallesi, Kazım Karabekir Caddesi 38 pafta 151 ada 5 parselde bulunmaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor.
- Kitabesi: Bulunmuyor.
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi

Şekil 3.230: Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi.

Mimari Özellikleri: Yatay dikdörtgen planlıdır. Yapıya bitişik çeşmeler grubundandır. Okulun giriş merdivenlerinin altında yer almaktadır. Günümüze yalnızca mermer cephe ve yalak kısmı kalmıştır. Cephede ortalanmış üç dilimli kemer hafif bir niş oluşturmaktadır. Nişin üst seviyelerinde bir süsleme, alt seviyelerinde de üç adet lüle deliği bulunmaktadır. Sağ köşelikte ay-yıldız motifi vardır. Kemerin bulunduğu levhayı taşıyan yanlardaki levhaların üzerinde yukarı doğru uzayan çiçek motifi bulunmaktadır.

Mimari Koruma Sorunları: Mermer malzemede oluşan kararmalar, renk değişimleri net bir şekilde görülmektedir. Merdivenin korkuluğundan da kaynaklanan paslanmalar mevcuttur. Malzeme bozulmalarından dolayı süslemelerde silinmeye başlamıştır. Yalak bayındırlık etkisinden dolayı toprak kotunun altında kalmıştır. Lülesi bulunmadığından, yalak kısmı net gözükmediğinden çeşme olduğu bile zor algılanmaktadır.

Diğer Bilgiler: Çeşme kurulda tescilli olarak gözükmektedir. Fakat kurulda veya ilgili kurumlarda çeşme ile ilgili bilgi bulunamamıştır. Şekil 3.230'da bir görünüşü gösterilmiştir ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

3.2.7.8. Kumluk Bayırı Çeşmesi

- Eser Adı: Kumluk Bayırı Çeşmesi
- Yeri: Belediye ve TESKİ belgelerinde Aydoğdu Mahallesi, Kumluk Bayırı 20 pafta 205 ada 6 parselde bulunduğu yazmaktadır. Fakat imar planında gözükmemektedir. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: Bilinmiyor.
- Kitabesi: Bulunmuyor.
- Mülkiyet: Bilinmiyor.

Şekil 3.231: Kumluk Bayırı Çeşmesi

Mimari Özellikleri: Belediyeden alınan bilgilere göre çeşme yıkılarak ortadan kaldırılmış, betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Özgün çeşmeye ait parçalar çeşmenin etrafına konumlandırılmıştır. Özgün çeşmenin ayna taşı mevcut çeşmenin sağ tarafındadır. Fakat yol kotu yükseldiğinden bir kısmı toprak altında kalmıştır.

Mimari Koruma Sorunları: Çeşme belediyeden alınan bilgilerle konumunda bulunamamıştır. Ada parsel bilgileri imar planında gözükmemektedir. TESKİ arşivinde çeşme tescilli olarak gözükmektedir fakat kurulda herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Şekil 3.231'de belediye arşivlerinden alınan bir görünüşü bulunmaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

3.2.7.9. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi

- Eser Adı: Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi
- Yeri: Yavuz Mahallesi, Bağcılık Araştırma Enstitüsü 504 ada 24 parselde yer almaktadır. Depo bölümü bulunmaz.
- Yaptıran Kişi: Bilinmiyor.
- Yapım Tarihi: 1883 (?)
- Kitabesi: Bulunmuyor.
- Mülkiyet: Maliye Hazinesi

Şekil 3.232: Bağcılık Araştırma Enstitüsü

Mimari Özellikleri: Uzunlamasına dikdörtgen formludur. Özgün çeşmeden sadece ayna taşı kalmıştır. Çeşmenin geri kalanı betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Ayna taşı başka bir yerden sökülerek bu alana getirilmiştir. Üzerinde perde motifi işlenmiştir. Motifin içinde 1883 tarihi işlenmiştir.

Mimari Koruma Sorunları: Belediyeye göre Yüzüncü Yıl Mahallesi, Eski Malkara Caddesi, Bağcılık Araştırma Enstitüsü bahçesinde yer almaktadır. TESKİ'ye

göre: Yavuz Mahallesi 504 ada 24 parselde bulunmaktadır. Bağcılık Enstitüsü ise harita uygulamalarında Aydoğdu Mahallesi'nde bulunmaktadır. Çeşmenin sadece ayna taşı özgündür onun üzerinde de kararmalar vardır. Betonarme olan kısımda ise çatlaklar, ufalanmalar gibi malzeme bozulmaları vardır.

Diğer Bilgiler: Bağcılık Araştırma Enstitüsü 1930 yılında kurulmuştur. 1958 yılındaki ismi "Deneme İstasyonu", 1965'teki ismi "Bağcılık İstasyonu", 1971'deki ismi ise "Zirai Araştırma Enstitüsü" dür. Enstitü bugüne kadar 154 adet seminer, araştırma notu ve sonuç raporu ile pratik bağcılık adlı kitabı ve Türkiye standart üzüm çeşitlerini içeren renkli bir çeşit katalog yayınlamıştır ["Yaşayan Tekirdağ,""]. Şekil 2.232'de tarihi bilinmeyen bir görünüşü bulunmaktadır ["Süleymanpaşa Belediye Arşivi," 2020].

3.2.8. Tipoloji Çalışmaları ve Genel Değerlendirmeler

Alanda farklı yüzyıllardan kalan, farklı mimari tarzlarda çeşmeler bulunmaktadır. Bu çeşmeler arasında belirli bir tipoloji belirlemek hem çeşmelerin yapıldığı dönemi daha iyi anlamamızı sağlamaktadır hem de mimari koruma sorunlarının yapım tarihi, yapı malzemesi, bulundukları konum gibi faktörler açısından irdelenmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle öncelikle çeşmelerin tipoloji incelenmiş daha sonra tablolar oluşturularak yapım tarihi- plan tipi gibi belirli özellikler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 3.1'de çeşmeler bulundukları konumlara, kemer çeşitlerine, yapı malzemelerine, cephe sayılarına, işlevlerine ve depo bölümünün olup olmamasına göre incelenmiştir.

Çeşmeler konumlarına göre incelendiğinde alandaki otuz üç çeşmenin on tanesi mahalle çeşmesi, altı tanesi meydan çeşmesi, sekiz tanesi köşebaşı çeşmesi, altı tanesi yapıya bitişik çeşme, bir tanesi çukur çeşme ve iki tanesi bahçe çeşmesidir.

Çeşmeler kemerlerine göre incelendiğinde toplam yedi tip örneğin olduğu görülmektedir. Kemerlerin bir tanesi yedi dilimli kemer, dört tanesi üç dilimli kemer, bir tanesi kaş kemer, üç tanesi beşik kemer, bir tanesi basık kemer, altı tanesi basık sivri kemer, beş tanesi ise yüksek sivri kemer örneğidir. On iki tane çeşmede ise kemer örneği bulunmamaktadır.

Çeşmeler malzemelerine göre incelendiğinde özgünlüğünü koruyan çeşmelerin malzemelerinin taş ve tuğla olduğu görülmektedir. Taş ise mermer malzeme ve diğer

taş malzemeler (kesme taş, kaba yonu taş, moloz taş) olarak incelendiğinde on altı tanesinin mermer, altı tanesi kesme taş, üç tanesinin kaba yonu taş, iki tanesinin ise moloz taş olduğu görülmektedir. İki tane tuğla malzeme kullanılarak yapılan çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmelerin içinde Damat Ağa Çeşmesi hem tuğla hem kaba yonu taş malzeme ile yapılmıştır. Acı Çeşme'de ise hem moloz taş hem kesme taş kullanılmıştır. Soğukkuyu Çeşmesi'nde ise tuğla ve moloz taş birlikte kullanılmıştır. Beş tane çeşmenin üzeri sıvanarak kapandığından özgün malzemeleri bilinmemektedir. İki tane çeşme ise yıkılarak beton malzeme ile yeniden yapılmıştır.

Tablo 3.1: Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan çeşmelerin tipolojisi 1.

TEKİRDAĞ İLİ SÜLEYMANPAŞA İLÇESİNDE BULUNAN TARİHİ ÇEŞMELER		Konumlarına Göre						Kemer Çeşitlerine Göre Çeşmeler									Malzemelerine Göre							Cephe			İşlev		Su Deposu		
																				Taş				Tek	Çok				Var		Yok
		Bahçe Çeşmeleri	Çukur Çeşmeler	Yapıya Bitişik Çeşmeler	Köşe Başı Çeşmeleri	Meydan Çeşmeleri	Mahalle Çeşmeleri	Yüksek Sivri Kemer	Basık Sivri Kemer	Basık Kemer	Beşik Kemer	Kaş Kemer	Üç Dilimli Kemer	Beş Dilimli Kemer	Yedi Dilimli Kemer	Tudor Kemer	Beton	Sıva	Tuğla	Moloz Taş	Kaba Yonu Taş	Kesme Taş	Mermer		Her Cephede Lüle	Tek Cephede Lüle	İşlevsiz	İşlevine Devam Ediyor	Kullanılmıyor	Kullanılıyor	
1	Kazım Karabekir Caddesi Çeş.						●		●													●				●		●			
2	Çiftlikönü Çeşmesi					●																	●		●			●			●
3	Halit Paşa Çeşmesi				●			●														●				●		●		●	
4	Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.				●						●							●								●	●		●		
5	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi						●	●														●				●	●		●		
6	Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç.				●			●														●				●	●		●		
7	Yalı Hamamı Çeşmesi			●						●													●	●			●				●
8	Kılıçoğlu Postane Çeşmesi			●																			●	●				●			●
9	Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi	●																					●	●				●			●
10	Tarihi Çeşme						●																●	●				●			●
11	Rakoczi Çeşmesi		●								●												●	●				●			●
12	İnönü İlköğretim Okulu Ç.			●														●						●			●				●
13	Özdoyuran Cami Çeşmesi			●																			●	●				●			●
14	Şehitler Anıtı Çeşmesi					●																	●	●				●			●
15	Kırklar Tekkesi Çeşmesi				●				●											●						●	●		●		
16	Damat Ağa Çeşmesi						●												●		●					●	●		●		
17	Acı Çeşme				●						●									●		●				●	●		●		
18	Cağalzade İbrahim Bey Ç.					●																	●		●			●			●
19	Bağcılık Araştırma Enstitüsü Ç.	●															●							●				●			●
20	Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi			●									●										●	●			●				●
21	Hacı Said Bey Çeşmesi					●							●										●		●		●				●
22	İsmail Yazıcı Çeşmesi						●								●			●						●				●			●
23	Kadı Arapzade Çeşmesi						●																●	●				●			●
24	Kumluk Bayırı Çeşmesi						●										●							●				●			●
25	Kuru Çeşme				●			●				●						●						●			●				●
26	Liman Çeşmesi					●																	●					●			●
27	Rüstem Efendi Çeşmesi					●																	●			●		●			●
28	Soğukkuyu Çeşmesi						●						●						●	●							●		●		
29	Solak Çeşme						●		●														●			●	●		●		
30	Şabanoğlu Çeşmesi				●				●												●					●	●			●	
31	Tavanlı Çeşme				●			●										●						●				●			●
32	Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.						●		●														●	●					●		●
33	Yusuf Ağa Ç.			●					●													●		●			●				●

Tablo 3.2: Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan çeşmelerin tipolojisi 2.

TEKİRDAĞ İLİ SÜLEYMANPAŞA İLÇESİNDE BULUNAN ÇEŞMELER		Plan Tiplerine Göre Çeşmeler			Gövde Biçimi			Ayna Taşı			Lüle				Yalak						Sütun									
						Dikdörtgen		Taş		Yok	Salma	Değişmiş		Yok	Form			Malzeme			Form		Malzeme		Başlık			Kaide	
																		Taş											
		Kare Planlı	Dikey Dikdörtgen Planlı	Yatay Dikdörtgen Planlı	Kare	Yatay Dikdörtgen	Dikey Dikdörtgen	Diğer Taşlar	Mermer		Modern Batarya	Plastik			Dikdörtgen	Dairesel	Yok	Diğer Taşlar	Mermer	Modern Malzeme	Dikdörtgen	Yarım Silindirik	Taş	Mermer	Dor	İyon	Korint	Bezemesiz Düz	
1	Kazım Karabekir Caddesi Çeş.		●				●	●			●				●			●											
2	Çiftlikönü Çeşmesi	●					●			●	●								●										
3	Halit Paşa Çeşmesi	●					●		●			●			●				●										
4	Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.	●				●			●					●	●				●										
5	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	●					●		●				●						●										
6	Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç.	●				●			●					●			●												
7	Yalı Hamamı Çeşmesi			●			●			●				●			●												
8	Kılıçoğlu Postane Çeşmesi			●			●		●			●			●				●		●			●	●				●
9	Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi			●		●			●			●							●										
10	Tarihi Çeşme			●			●			●	●									●							●	●	
11	Rakoczi Çeşmesi			●		●			●			●			●					●									
12	İnönü İlköğretim Okulu Ç.			●			●	●						●			●												
13	Özdoyuran Cami Çeşmesi			●			●		●			●			●				●										
14	Şehitler Anıtı Çeşmesi			●			●		●			●					●												
15	Kırklar Tekkesi Çeşmesi			●		●				●				●			●												
16	Damat Ağa Çeşmesi		●				●			●				●			●												
17	Acı Çeşme			●		●				●				●			●												
18	Cağalzade İbrahim Bey Ç.	●					●			●			●		●				●										
19	Bağcılık Araştırma Enstitüsü Ç.			●		●			●		●				●					●									
20	Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi			●			●			●				●		●			●										
21	Hacı Said Bey Çeşmesi	●			●					●	●				●				●										
22	İsmail Yazıcı Çeşmesi			●		●				●				●	●					●									
23	Kadı Arapzade Çeşmesi			●			●		●			●				●			●			●			●	●			●
24	Kumluk Bayırı Çeşmesi			●		●				●				●	●					●									
25	Kuru Çeşme			●		●			●					●	●					●									
26	Liman Çeşmesi			●			●		●			●				●			●										
27	Rüstem Efendi Çeşmesi	●					●			●		●		●					●			●		●			●	●	
28	Soğukkuyu Çeşmesi		●				●			●				●	●			●											
29	Solak Çeşme			●		●				●				●	●			●											
30	Şabanoğlu Çeşmesi		●				●		●					●	●				●										
31	Tavanlı Çeşme			●		●				●		●			●					●									
32	Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.			●		●			●			●			●			●											
33	Yusuf Ağa Ç.		●				●			●				●			●												

Cephe sayılarına göre çeşmeler tek cepheli ve çok cepheli çeşmeler olarak incelenmiştir. Çok cepheli çeşmeler ise lüle sayılarına göre incelenmiştir. Mevcut durumda çeşmelerin on bir tanesi çok cepheli ve tek cephede lülesi bulunan çeşmelerdir. Üç tane çok cepheli, her cephede lülesi bulunan çeşme örneği bulunmaktadır. On sekiz tanesi ise de tek cepheli çeşme örnekleridir.

Çeşmeler işlevlerinin devam etmesine göre incelendiğinde ise on sekiz tanesinin işlemine devam ettiği, on beş tanesinin işlevsiz olduğu görülmektedir.

Çeşmelerden yirmi iki tanesinin su deposu bulunmamaktadır. On bir tanesinin deposu bulunmaktadır fakat bunların iki tanesi aktif olarak kullanılmaktadır.

Tablo 3.2'de çeşmeler plan tipi, gövde biçimlenişi, ayna taşı, lüle, yalak ve sütun özelliklerine göre incelenmiştir.

Çeşmeler plan tiplerine göre incelendiğinde üç farklı örnekte oldukları görülmektedir. Yirmi bir tanesinin yatay dikdörtgen planlı, dört tanesinin dikey dikdörtgen planlı, sekiz tanesinin ise kare planlı olduğu görülmektedir. Dairesel planlı veya baldaken planlı çeşme örneği bulunmamaktadır.

Gövde biçimlerine bakıldığında ana tipin dikdörtgen form olduğu görülmektedir. On dokuz tanesi dikey dikdörtgen formludur. On üç tanesi ise yatay dikdörtgen formludur. Bir tanesi ise kare formludur.

Çeşmelerin on yedi tanesinde ayna taşı bulunmaktadır. Bunlardan on beş tanesinin malzemesi mermerdir. İki tanesinin de malzemesi farklı taş malzemelerindendir.

Toprak altında kalanlar hariç ayna taşlarının hepsinde lüle deliği bulunmaktadır. Bu deliklerin on altı tanesinde lüle bulunmamaktadır. Beş tanesinde salma, on bir tanesinde modern batarya, iki tanesinde ise plastik boru bulunmaktadır.

Çeşmelerin sekiz tanesinde yalak bulunmamaktadır. Ya toprağın altında kalmış (Kırklar Tekkesi Çeşmesi) ya da direk yağmur suyu kanallarına (Şehitler Anıtı Çeşmesi gibi) bağlanmaktadır. Üç tanesi dairesel formlu, on yedi tanesi dikdörtgen formludur. Malzemelerine bakıldığında ise on dört tanesinin mermer, dört tanesinin diğer taş malzemeler, yedi tanesinin ise modern malzeme ile yapıldığı görülmektedir.

Sütun sadece dört tane çeşme örneğinde görülmektedir. Formları incelendiğinde üç tanesinin dikdörtgen, bir tanesinin yarı silindirik formda olduğu görülmektedir. Malzemeleri incelendiğinde dördünün de mermer malzeme ile yapıldığı görülmektedir. Başlık bölümleri incelendiğinde iki tanesinin korint, iki tanesinin dor üslubuyla yapıldığı bilinmektedir. Kaide kısımları bezemesiz düz formludur.

Tablo 3.3: Tekirdağ Süleymanpaşa'da bulunan çeşmelerin mevcut durum ve öneri müdahale analizi.

TEKİRDAĞ İLİ SÜLEYMANPAŞA İLÇESİNDE BULUNAN ÇEŞMELER		STRÜKTÜREL DURUM				KULLANIM DURUMU		KORUNMUŞLUK DURUMU			HASAR ANALİZİ											ÖNERİ MÜDAHALE ANALİZİ			
		İyi	Orta	Kötü	Harabe	Kullanılıyor	Kullanılmıyor	İyi	Orta	Kötü	Yüzeysel Çatlak	Strüktürel Çatlak	5cm'den Az Parça Kaybı	5 cm'den Fazla Parça Kaybı	Derz Kaybı	Yüzey Aşınması	Lekelenme	Yosunlaşma	Paslanma	Niteliksiz Eleman Eklenmesi	Niteliksiz Malzeme İle Kaplanması	Temizleme	Sağlamlaştırma	Bütünleme	Yeniden Yapım
1	Kazım Karabekir Caddesi Çeş.	●				●		●			●		●		●	●	●	●	●			●			
2	Çiftlikönü Çeşmesi	●				●		●									●	●	●			●			
3	Halit Paşa Çeşmesi	●				●		●			●					●	●	●	●	●		●			
4	Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.	●					●		●		●		●			●	●	●	●		●	●			
5	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	●					●	●			●		●			●	●			●		●			
6	Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç.				●		●			●		●		●	●	●	●		●			●	●	●	
7	Yalı Hamamı Çeşmesi		●				●			●		●	●				●				●	●	●		
8	Kılıçoğlu Postane Çeşmesi	●					●	●			●					●	●	●	●	●		●			
9	Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi		●			●			●		●			●		●	●	●	●	●		●			
10	Tarihi Çeşme	●				●		●			●		●				●	●				●			
11	Rakoczi Çeşmesi		●			●			●			●	●			●	●	●		●		●	●		
12	İnönü İlköğretim Okulu Ç.	●					●		●			●		●		●	●	●				●	●		
13	Özdoyuran Cami Çeşmesi	●				●			●		●						●	●	●			●			
14	Şehitler Anıtı Çeşmesi	●				●		●			●						●	●	●	●		●			
15	Kırklar Tekkesi Çeşmesi			●			●			●		●		●	●	●	●	●	●			●	●	●	
16	Damat Ağa Çeşmesi				●		●			●		●		●	●	●	●				●	●	●		
17	Acı Çeşme						●			●		●		●	●	●	●					●	●	●	
18	Cağalzade İbrahim Bey Ç.	●				●		●			●						●	●				●			
19	Bağcılık Araştırma Enstitüsü Ç.					●				●															
20	Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi			●			●			●	●					●	●	●	●			●	●		
21	Hacı Said Bey Çeşmesi	●				●		●			●		●				●	●	●			●			
22	İsmail Yazıcı Çeşmesi		●			●				●		●		●		●	●	●	●		●	●	●	●	
23	Kadı Arapzade Çeşmesi	●				●		●					●				●	●	●			●			
24	Kumluk Bayırı Çeşmesi					●				●															
25	Kuru Çeşme	●				●				●								●	●	●	●	●			
26	Liman Çeşmesi	●				●			●							●	●	●	●	●	●	●			
27	Rüstem Efendi Çeşmesi	●				●		●			●		●			●	●	●	●			●			
28	Soğukkuyu Çeşmesi		●				●			●	●	●		●	●	●	●	●			●	●			
29	Solak Çeşme		●				●		●		●		●			●	●	●				●	●		
30	Şabanoğlu Çeşmesi	●					●		●		●		●			●	●	●	●	●		●			
31	Tavanlı Çeşme	●				●				●	●		●			●	●	●		●		●			
32	Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.	●					●	●			●							●				●			
33	Yusuf Ağa Ç.			●			●			●		●		●	●	●	●					●	●		

Tablo 3.3'te çeşmeler strüktürel durumları, kullanım durumları, korunmuşluk durumları incelenmiştir ve hasar analizi ve öneri müdahale analizi yapılmıştır.

Çeşmelerin strüktürel durumları dört farklı kategoride ele alınmıştır. 'İyi' olarak nitelendirilen çeşmeler bakım ve onarımdan geçmiş yüzeysel sıva çatlakları bulunan çok zarar görmemiş çeşmelerdir. 'Orta' olarak nitelendirilen çeşmelerde hasarlar gözle görülebilir derecededir. Çatlaklar daha ileri boyuttadır ve yapı malzemelerinde bozulmalar vardır. Beş cm den az parça kayıpları vardır. Ancak çeşme mevcut durumda kullanılmaktadır. 'Kötü' olarak nitelendirilen çeşmeler çok hasar almış çeşmelerdir. Strüktürel çatlaklar ve beş cm'den fazla parça kayıpları görülmektedir. Fakat çeşmeler günümüzde kullanılabilir durumdadırlar. 'Harabe' olarak nitelendirilen çeşmeler ise mevcut durumda kullanılamayacak durumda olan çeşmelerdir. Süleymanpaşa ilçesinde on dokuz tane çeşme strüktürel açıdan iyi durumdadır. Altı tanesi orta, üç tanesi ise harabe durumdadır.

Kullanım durumları incelendiğinde mevcut hallerinde on dokuz tanesi aktif olarak kullanılmaktadır. On dört tanesi ise kullanılmamaktadır.

Çeşmeler korunmuşluk durumları bakımından üç kategoride ele alınmıştır. 'İyi' dereceli çeşmeler özgün durumları bozulmamış çeşmelerdir. 'Orta' dereceli olan çeşmeler üzerlerinde çok az işlem görmüş ve değişmiş çeşmelerdir. Bu grupta olan çeşmeler lüleleri olmayan, kitabeleri okunmayan, kısmi olarak niteliksiz malzeme ve niteliksiz eleman eklenen çeşmelerdir. 'Kötü' olarak derecelendirilen çeşmeler ise özgün durumlarını koruyamamış çeşmelerdir. Yüzeylerinin tamamı niteliksiz malzemeler ile kaplanmış, birçok niteliksiz eleman eklenmiş, kitabe ve kemer gibi kısımları tamamen çeşmelerdir. Bu doğrultuda çeşmeler incelendiğinde on iki tanesinin iyi, sekiz tanesinin orta, on üç tanesinin ise kötü derece oldukları görülmektedir. Modern malzemeler ile yapılan Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi ve Kumluk Bayırı Çeşmesi analize dâhil edilmemiştir.

Çeşmeler üzerinde hasar analizi on bir kategoride incelenmiştir. Yüzeysel çatlak bulunan çeşmelerin sayısı on sekizdir. Strüktürel çatlak bulunan çeşmelerin sayısı ise ondur. Beş cm'den az parça kaybı olan çeşmeler on iki, beş cm'den fazla parça kaybı olan çeşmeler dokuz tanedir. Yedi tanesinde derz kaybı, yirmi bir tanesinde yüzey aşınması, yirmi dokuz tanesinde lekelenme, yirmi beş tanesinde yosunlaşma, on sekiz tanesinde paslanma görülmektedir. Niteliksiz eleman eklenmesi on tane çeşmede görülmektedir. Niteliksiz malzeme ile kaplanan çeşmelerin sayısı ise yedidir. Modern

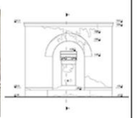
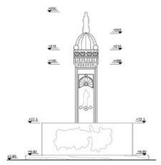
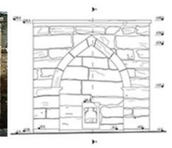
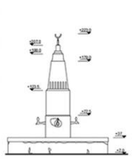
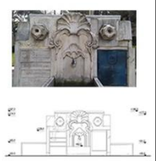
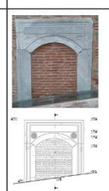
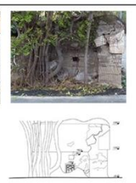
malzemeler ile yapılan Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi ve Kumluk Bayırı Çeşmesi analize dâhil edilmemiştir.

Çeşmelerde görülen problemler doğrultusunda öneri müdahale analizinde dört çeşmede bütünleme, on bir tanesinde sağlamlaştırma, otuz bir tanesinde ise temizleme önerisi verilmiştir. Çeşmelerin hiç birinin yeniden yapım gerektirmediği aşikârdır. Tüm bu analizlerin doğrultusunda çeşmelerin genel olarak durumlarının iyi olduğu, çoğunun basit bakım onarıma ihtiyacı olduğu görülmektedir.

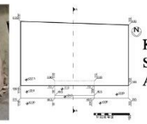
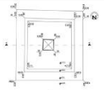
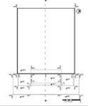
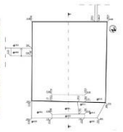
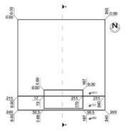
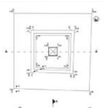
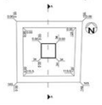
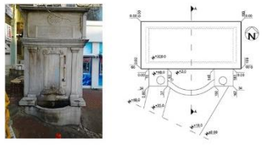
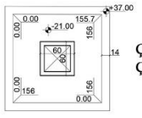
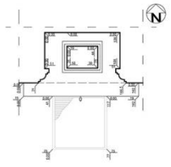
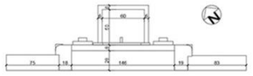
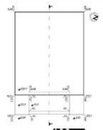
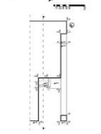
Çeşmeler için tipoloji çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda yapım tarihlerine göre konum, malzeme, plan tipi ve kemer tipleri incelenmiştir. Bulundukları konumlara göre yapı malzemeleri, plan tipleri, korunmuşluk durumları, strüktürel durumları ve kullanım durumları incelenmiştir. Çeşmelerin malzeme, yapım tarihi ve bulundukları konumun, korunmuşluk durumları, kullanım durumları ve strüktürel durumlarına olan etkileri incelenmiştir.

Bu çalışmalar kapsamında ise şu sonuçlara ulaşılmıştır: Yapım tarihi – konum karşılaştırılması harita üzerinden incelenmiştir. Diğer karşılaştırmalar tablolar üzerinden yapılmıştır. Tablo 3.4'te incelendiği gibi yapım tarihi – yapı malzemesi arasındaki ilişki incelendiğinde en eski tarihli çeşmenin sıvanarak özgünlüğünü yitirdiği görülmektedir (Kahvecioğlu Süleymanağa Çeşmesi XIV. yy.) Mermer malzemeli çeşmeler XIV. yy hariç her dönemde görülmektedir. XIX. yy. (4) ve XX. yy.da (3) sayıları daha fazladır. Diğer taş malzemeli çeşmelerin ise XIX. yy ve XX. yy.da örnekleri bulunmamaktadır. XVIII. yy.da bir tane örneği bulunan taş malzemelerle eş dönem bir tane tuğla çeşme örneği bulunmaktadır. Yapım tarihi bilinmeyen çeşmelerden altı tanesi mermer, altı tanesi diğer taş malzemelerden, bir tanesi beton malzemeden yapılmıştır. İki tanesinin ise üzeri sıvanmıştır. Tablodan anlaşılan şudur ki; mermer malzeme ile yapılan çeşmeler için bir dönem belirlemek zordur. Fakat sayıları zamanla artış göstermiştir. XIX. yy. ve XX. yy.da daha çok kullanılmışlardır. XX. yy. çeşmelerinin sadece mermer malzeme ile yapılmış olması bunun bir göstergesidir. XVII. yy. ve XVIII. yy. çeşmelerinin çoğu diğer taş malzemeler ile inşa edilmiştir. Çeşmelerin on beş tanesinin yapım tarihi bilinmediğinden tam olarak doğru bir sonuca ulaşılamamaktadır. Yapım tarihi bilinmeyen çeşmeler de incelendiğinde yapı malzemesi olarak mermerin daha çok tercih edildiği söylenebilir.

Tablo 3.4: Yapım tarihi – yapı malzemesi tipoloji çalışması.

YAPIM TARİHLERİNE GÖRE ÇEŞMELER	MALZEMELERİNE GÖRE ÇEŞMELER							
		TAŞ				TUĞLA	BETON	SIVA
		MERMER	KESME TAŞ	KABA Y. TAŞ	MOLOZ TAŞ			
	14.YY							 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeş.
	17.YY	 Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Solak Çeşme	 Şabanoğlu Çeşmesi				
	18.YY	 Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi				 Damat Ağa Çeşmesi		 İsmail Yazıcı Çeşmesi Tavanlı Çeşmesi
	19.YY	 Hacı Said Bey Çeşmesi Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi				 Soğukkuyu Çeşmesi	 Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi	
	20.YY	 Çiftlikönü Çeşmesi Şehitler Anıtı Çeşmesi Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi						
	BİLİNMİYOR	 Yalı Hamamı Çeşmesi Tarihi Çeşme Liman Çeşmesi Özdoyuran Cami Ç. Rakoczi Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Ç.	 K. Karabekir Caddesi Ç. Yusuf Ağa Çeşmesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Halit Paşa Çeşmesi	 Kırklar Tekkesi Çeşmesi	 Acı Çeşme		 Kumluk Bayırı Çeşmesi	 Kuru Çeşme İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi

Tablo 3.5: Yapım tarihi - plan tipi tipoloji çalışması.

YAPIM TARİHLERİNE GÖRE ÇEŞMELER	PLAN TİPLERİNE GÖRE ÇEŞMELER		
	KARE	DİKEY DİKDÖRTGEN	YATAY DİKDÖRTGEN
14. YY	 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi		
17. YY	 Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi Vakıfavlu Sokak Çeşmesi		 Solak Çeşme
18. YY	 Şabanoğlu Çeşmesi	 Damat Ağa Çeşmesi	 Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç. İsmail Yazıcı Çeşmesi Tavanlı Çeşme
19. YY	 Rüstem Efendi Çeşmesi Hacı Said Bey Ç.	 Soğukkuyu Çeşmesi	 Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi
20. YY	 Çiftlikönü Çeşmesi		 Şehitler Anıtı Çeşmesi Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi
BİLİNMİYOR	 Halit Paşa Çeşmesi	 Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi	 Hacı İlbey İ. Ç. Özdoyuran Cami Çeşmesi Tarihi Çeşme Rakoczi Çeşmesi Acı Çeşme Liman Çeşmesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. İnönü İlköğretim Okulu Ç. Kuru Çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi Yalı Hamamı Çeşmesi Kumluk Bayırı Çeşmesi

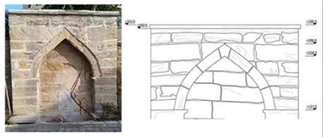
Yapım tarihleri bilinen çeşmeler şunlardır: XIV. yy çeşmesi Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi'dir. XVII. yy çeşmeleri; Solak Çeşme, Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, Vakıfavlu Sokak Çeşmesi'dir. XVIII. yy çeşmeleri Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi, Tavanlı Çeşme, İsmail Yazıcı Çeşmesi, Damat Ağa Çeşmesi, Şabanoğlu Çeşmesi'dir. XIX. yy çeşmeleri; Kılıçoğlu Postane Çeşmesi, Kadı Arapzade Çeşmesi, Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi, Soğukkuyu Çeşmesi, Rüstem Efendi Çeşmesi ve Hacı Said Bey Çeşmesi'dir. XX. yy çeşmeleri; Şehitler Anıtı Çeşmesi, Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi ve Çiftlikönü Çeşmesi'dir.

Tablo 3.5'te yapım tarihlerine göre plan tipleri incelenmiştir. Tabloya göre en eski tarihli çeşmenin (Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi - XIV. yy) kare planlı olduğu görülmektedir. En çok tercih edilen plan tipi (21/33) yatay dikdörtgendir. On beş çeşmenin yapım tarihi bilinmediğinden tam bir sonuca ulaşılamamıştır. Fakat yapım tarihi bilinen çeşmeler kendi aralarında değerlendirildiğinde kare plan tipi örneği ile her yüzyılda karşılaşıldığı görülür.

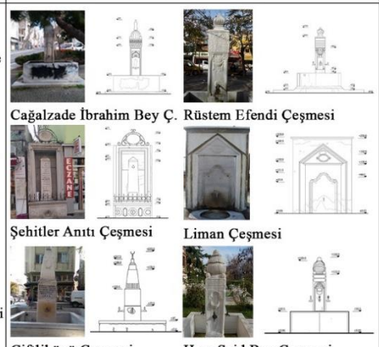
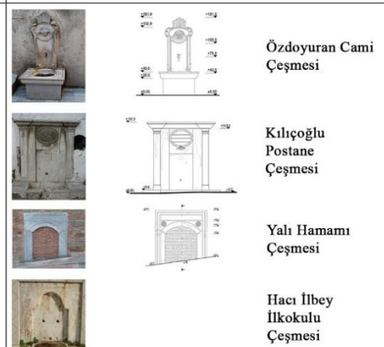
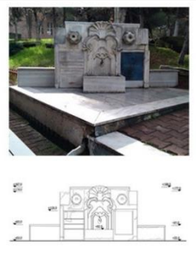
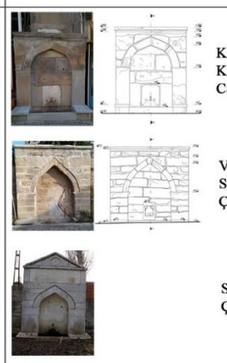
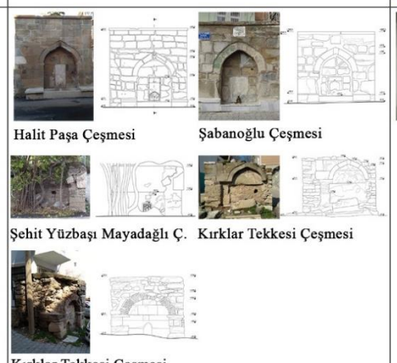
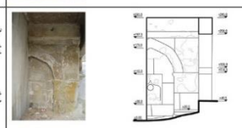
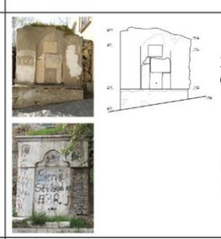
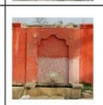
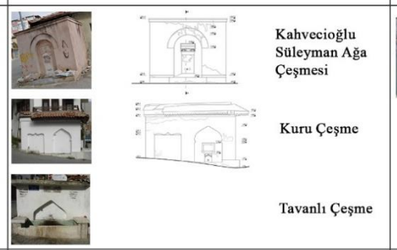
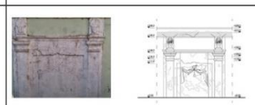
Tablo 3.4 ve Tablo 3.5 birbirleri ile ilişkilendirilerek incelendiğinde şu sonuçlarla karşılaşılır; yapım tarihlerine bakılarak çeşmeler üzerinde plan tipleri ve malzeme analizi yapmak çok zordur. Genellikle kare plan tipine sahip çeşmelerin mermer malzeme kullanılarak inşa edildiği görülür fakat bu durumun yapım tarihleri ile ilgisi bulunmamaktadır.

Tablo 3.6'da yapım tarihi ve kemer tipi arasındaki ilişki incelenmiştir ve şu sonuçlarla karşılaşılmaktadır: en çok tercih edilen kemer tipi basık sivri kemerdir. Yapım tarihi bilinen çeşmeler arasında en fazla (2) örneğine ise XVIII. yy.da rastlanılmaktadır. XIX. yy.da sadece üç dilimli kemer örneğine rastlanılmaktadır. XIV. yy.da yapılan çeşme örneğinde kemer örneği bulunurken XX.yy'a ait çeşmelerde bulunmamaktadır. Bu durum göstermektedir ki suya erişim sağlandıkça, çeşmelere olan ihtiyaç azaldıkça çeşme süslemelerine ve formlarına verilen özen de azalmaktadır. Bir diğer bakış açısıyla bu durum şu şekilde değerlendirilebilir. Çeşmelerin mimari biçimlenişleri de dönemsel olarak mimari akımlardan etkilenmektedir. XVII. yy ve XIX. yy.da Barok ve Rokoko üslubunun etkileri çeşmelerde görülmektedir. Çeşme süslemelerinde ki bu değişiklik kemer biçimlenişlerinde de dilimli kemerlerin görülmesine neden olmuştur. Fakat XX. yy.da da daha sade mimari akımların etkisi çeşme mimarisine de yansımıştır.

Tablo 3.6: Yapım tarihi - kemer tipi tipoloji çalışması.

YAPIM TARİHLERİNE GÖRE ÇEŞMELER	KEMER TİPLERİNE GÖRE ÇEŞMELER					
	YÜKSEK SİVRİ KEMER	BASIK SİVRİ KEMER	BASIK KEMER	BEŞİK KEMER	ÜÇ DİLİMLİ KEMER	YEDİ D. KEMER
14. YY				 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.		
17. YY	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	 Solak Çeşme				
18. YY	 Tavanlı Çeşme	 Şabanoğlu Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.				 İsmail Yazıcı Çeşmesi
19. YY					 Hacı Said Bey Ç. Soğukkuyu Çeşmesi	
20. YY						
BİLİNMİYOR	 Halit Paşa Çeşmesi Kuru Çeşme	 Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi Kırklar Tekkesi Çeşmesi		 Yalı Hamamı Çeşmesi	 Acı Çeşme Rakoczi Çeşmesi	 Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi

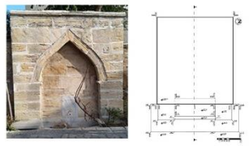
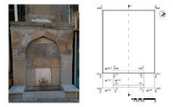
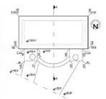
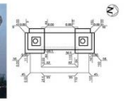
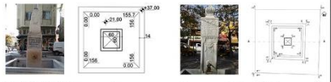
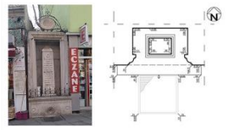
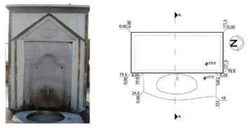
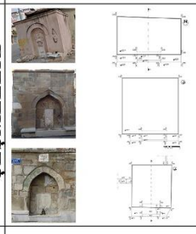
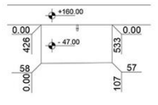
Tablo 3.7: Bulundukları konum - yapı malzemesi tipoloji çalışması.

MALZEMELERİNE GÖRE ÇEŞMELER		BULUNDUKLARI KONUMLARA GÖRE ÇEŞMELER					
		MAHALLE ÇEŞMELERİ	MEYDAN ÇEŞMELERİ	KÖŞE BAŞI ÇEŞMELERİ	YAPIYA BİTİŞİK ÇEŞMELERİ	ÇUKUR ÇEŞMELER	BAHÇE ÇEŞMELERİ
TAŞ	MERMER	 Kadı Arapzade Çeşmesi; Tarihi Çeşme; Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi	 Cağalzade İbrahim Bey Ç.; Rüstem Efendi Çeşmesi; Şehitler Anıtı Çeşmesi; Liman Çeşmesi; Çiftlikönü Çeşmesi; Hacı Said Bey Çeşmesi		 Özdoyuran Cami Çeşmesi; Kılıçoğlu Postane Çeşmesi; Yalı Hamamı Çeşmesi; Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi	 Rakoczi Çeşmesi	 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi
	DİĞER TAŞLAR	 Kazım Karabekir Caddesi Ç.; Vakıfavlu Sokak Çeşmesi; Solak Çeşme		 Halit Paşa Çeşmesi; Şabanoğlu Çeşmesi; Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç.; Kırklar Tekkesi Çeşmesi; Kırklar Tekkesi Çeşmesi	 Yusuf Ağa Çeşmesi		
TUĞLA		 Damat Ağa Çeşmesi; Soğukkuyu Çeşmesi					
SIVA		 İsmail Yazıcı Çeşmesi		 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi; Kuru Çeşme; Tavanlı Çeşme	 İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi		
BETON		 Kumluk Bayırı Çeşmesi					 Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi

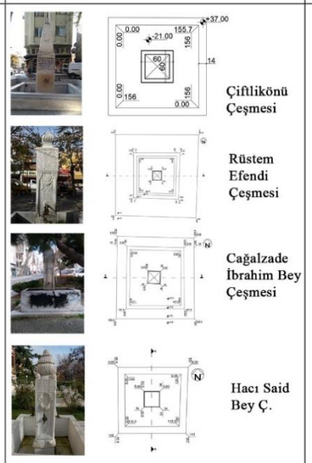
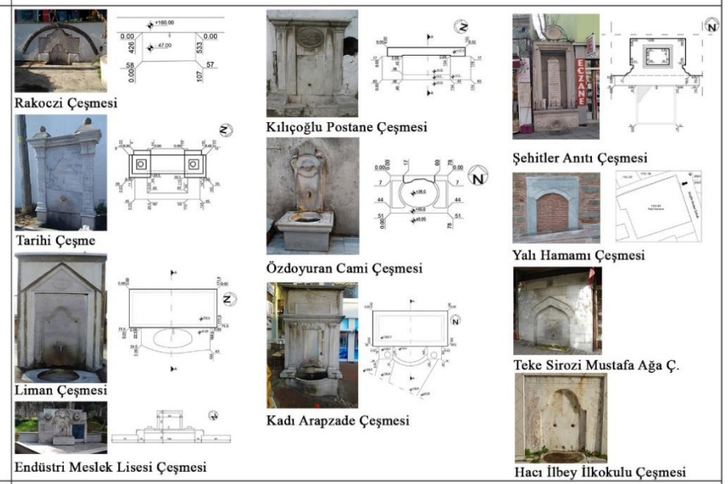
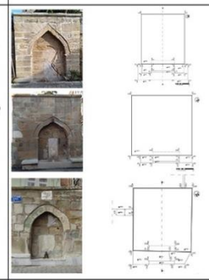
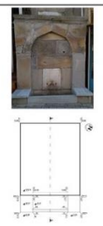
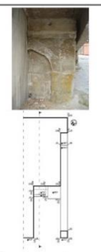
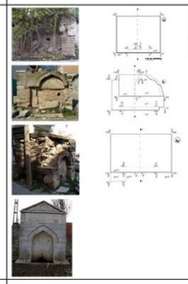
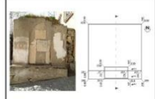
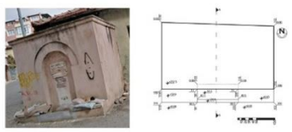
Tablo 3.7'de çeşmelerin bulundukları konum ve yapı malzemeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Meydan çeşmeleri ve çukur çeşme örneklerinin hepsinin mermer malzeme ile yapıldığı görülmektedir. Bunun nedeninin mermer malzemenin, alanda kullanılan diğer yapı malzemelerine göre dayanımının daha yüksek olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Meydan çeşmeleri en aktif kullanılan çeşmelerdir. Dayanımı yüksek malzeme kullanımı ise diğer çeşmelere göre daha çok kullanılmasına bağlanabilir. Çünkü arka mahallelerde mermer malzemeli çeşme örneklerine rastlanılmamaktadır. Mahalle çeşmelerinin alanda kullanılan bütün yapı malzemeleri ile örneği bulunmaktadır. Yapıya bitişik çeşmeler genel olarak mermer malzeme ile yapılmıştır. Taş malzeme ile sadece bir örneği bulunmaktadır. Bahçe çeşmeleri yine mermer malzeme ile yapılan çeşmelerdir fakat bir örneği yıkılarak betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Bu durum gösterir ki; sirkülasyonun fazla olduğu alanlarda ve özelleşmiş alanlarda mermer yapı malzemesi kullanılmaktadır. Şehir merkezinde uzaklaştıkça, ara mahallelere ve arka sokaklara ilerledikçe yapı malzemesi mermerden diğer taş malzemelerine dönüşmektedir. Bu durum şu şekilde de açıklanabilir: Denizden uzaklaştıkça depolu çeşmelere duyulan ihtiyaç artmaktadır ve alandaki tüm depolu çeşmeler mermer harici diğer taş malzemeler ile inşa edilmiştir (bkz. Tablo 3.9). Bir diğer bakış açısı daha aktif kullanılan çeşmelerde dayanımı yüksek malzeme kullanılmış olmasıdır.

Çeşmelerin tipolojileri incelenirken yapım tarihleri, malzemeleri, konumları ve plan tipleri birlikte de ele alınmalıdır. Yüzyıllara göre bakıldığında belirgin bir tipoloji ortaya çıkmamaktadır. Sadece merkezde suya yakın olarak konumlandırılan meydan çeşmelerinin ve yapıya bitişik yapılan çeşmelerin deposuz çeşmeler oldukları (bkz. Tablo 3.8) ve bu çeşmelerin mermer malzeme ile yapıldıkları görülmektedir (bkz. Tablo 3.9). Depolu çeşmelerin tamamı mahalle ve köşebaşı çeşmelerindendir (bkz. Tablo 3.8).

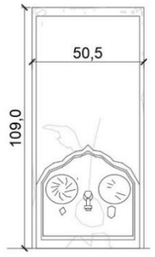
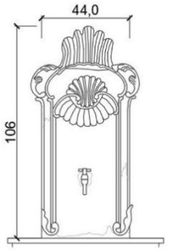
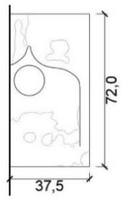
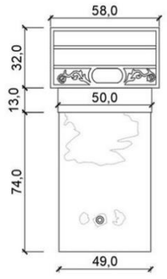
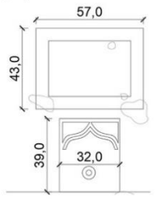
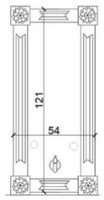
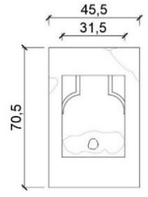
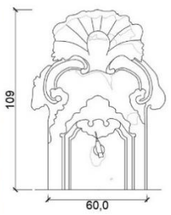
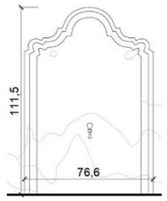
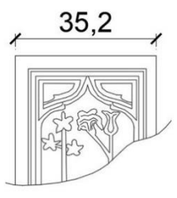
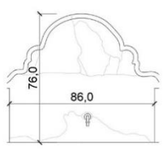
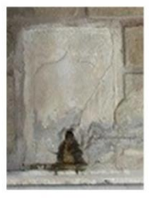
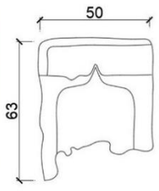
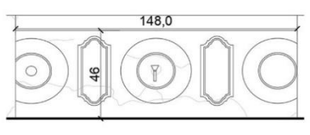
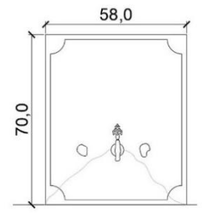
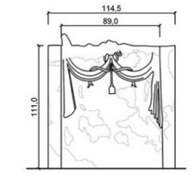
Tablo 3.8: Bulundukları konum - plan tipi tipoloji çalışması.

BULUNDUKLARI KONUMLARA GÖRE ÇEŞMELER	PLAN TİPLERİNE GÖRE ÇEŞMELER						
		KARE		DİKEY DİKDÖRTGEN		YATAY DİKDÖRTGEN	
		DEPOLU	DEPOSUZ	DEPOLU	DEPOSUZ	DEPOLU	DEPOSUZ
	MAHALLE ÇEŞMELERİ	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi		 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Damat Ağa Çeşmesi		 Solak Çeşme Soğukkuyu Ç.	 Kadı Arapzade Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç. İsmail Yazıcı Çeşmesi Tarihi Çeşme Kumluk Bayırı Çeşmesi
	MEYDAN ÇEŞMELERİ		 Çiftlikönü Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Cağalzade İbrahim Bey Ç. Hacı Said Bey Ç.				 Şehitler Anıtı Çeşmesi Liman Çeşmesi
	KÖŞE BAŞI ÇEŞMELERİ	 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç. Halit Paşa Çeşmesi Şabanoğlu Çeşmesi				 Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Acı Çeşme Kuru Çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi	 Tavanlı Çeşme
	YAPIYA BİTİŞİK ÇEŞMELERİ			 Yusuf Ağa Çeşmesi			 Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Özdoyuran Cami Çeşmesi İnönü İlköğretim Okulu Ç. Yalı Hamamı Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi
	ÇUKUR ÇEŞMELER						 Rakoczi Çeşmesi
	BAHÇE ÇEŞMELERİ						 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi

Tablo 3.9: Yapı malzemesi - plan tipi tipoloji çalışması.

MALZEMELERİNE GÖRE ÇEŞMELER			PLAN TİPLERİNE GÖRE ÇEŞMELER					
			KARE		DİKEY DİKTÖRTGEN		YATAY DİKTÖRTGEN	
			DEPOLU	DEPOSUZ	DEPOLU	DEPOSUZ	DEPOLU	DEPOSUZ
	TAŞ	MERMER		 Çiftlikönü Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi Hacı Said Bey Ç.				 Rakoczi Çeşmesi Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Şehitler Anıtı Çeşmesi Tarihi Çeşme Yalı Hamamı Çeşmesi Özdoyuran Cami Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç. Liman Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi
		DİĞER TAŞLAR	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Halit Paşa Çeşmesi Şabanoğlu Çeşmesi		 Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi	 Yusuf Ağa Çeşmesi	 Şehit Y. Mayadağlı Çeşmesi Kırklar Tekkesi Çeşmesi Acı Çeşme Solak Çeşme	
	TUĞLA				 Soğukkuyu Çeşmesi	 Damat Ağa Çeşmesi		
	SIVA		 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.				 Kuru Çeşme Tavanlı Çeşme İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi İsmail Yazıcı Çeşmesi	
	BETON						 Kumluk Bayırı Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi	

Tablo 3.10: Yapı malzemesi - ayna taşı tipoloji çalışması.

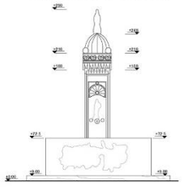
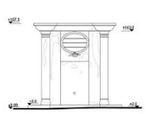
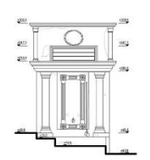
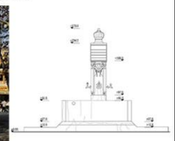
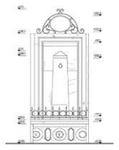
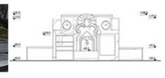
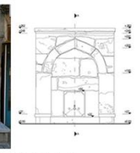
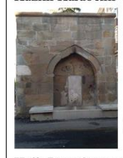
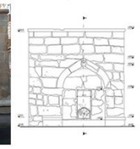
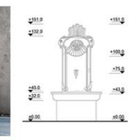
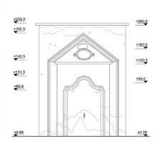
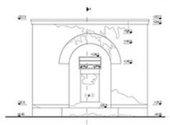
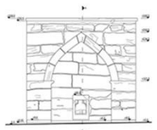
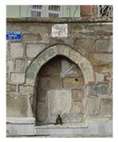
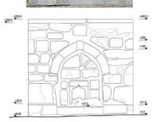
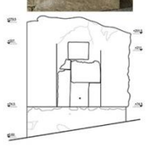
AYNA TAŞI	MALZEME		
	TAŞ		
	MERMER		DİĞER TAŞLAR
	  Halit Paşa Çeşmesi	 Özdoyuran Cami Çeşmesi	 Yusuf Ağa Çeşmesi
	  Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi	 Kuru Çeşme	 Kadı Arapzade Çeşmesi
	  Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi	 Liman Çeşmesi
	  Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi	 Rakoczi Çeşmesi	 Şabanoğlu Çeşmesi
		  Şehitler Anıtı Çeşmesi	
	 Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi		
	 Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi		
			 Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi
			 İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi

Yapı malzemeleri ile ayna taşları Tablo 3.10'da incelenmiştir. Bu çalışmada görülmektedir ki ayna taşlarının tamamı dikdörtgen formludur ve mermer ve diğer taş malzemeler olmak üzere iki tip malzeme kullanılmıştır. İki istisna hariç alandaki tüm ayna taşları mermer malzeme ile yapılmıştır. Mermer malzemenin strüktürel dayanımı aşikârdır. Bu durum çeşmeler zarar görse bile büyük çoğunlukla ayna taşlarının üzerindeki motif detaylarıyla günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi gibi sadece ayna taşı günümüze ulaşabilmiş çeşmeler bile mevcuttur (Özdoyuran Cami Çeşmesi, Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi). Ayna taşları üzerindeki süslemeler incelenirse birden fazla örnek olduğu görülmektedir. Sade ayna taşlarının yanında perde, çiçek, deniz kabuğu gibi farklı motiflerle süslenen örnekleri de bulunmaktadır. Barok ve Rokoko akımlarının etkileri bezemelerde görülmektedir.

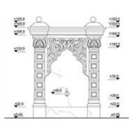
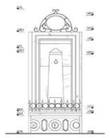
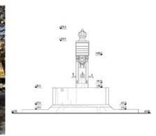
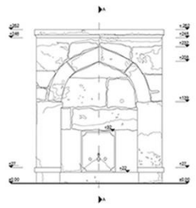
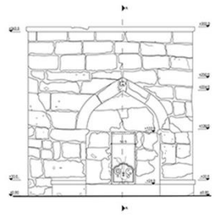
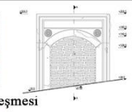
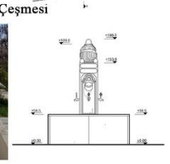
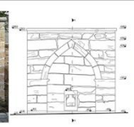
Tablo 3.11'de yapım tarihileri ile kullanım durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Alanda kullanılabilir en eski tarihli çeşmenin XVII. yy.a ait olduğu görülmektedir. Fakat yapım tarihi bilinen ve mevcutta aktif olarak kullanılan on bir çeşmenin dördü XIX. yy üçü XX. yy üç tanesi XVIII. yy ve bir tanesi XVII. yy'a aittir. XX. yy.dan kalan çeşmelerin tamamı kullanılmaktadır. Yapım tarihi bilinmeyen çeşmelerin yedi tanesi kullanılmakta, sekiz tanesi kullanılmamaktadır. Yani çeşmelerin kullanılabilir durumda olmamasının sebebi çeşme bilgilerinin bilinip bilinmemesi ile alakalı değildir.

Tablo 3.12'de malzeme – kullanım durumu analizi yapılmıştır. Mermer malzemeli çeşmelerin büyük çoğunluğunun kullanılabilir durumda olduğu görülmektedir (12/15). Diğer taş malzemelerle yapılan çeşmelerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Dokuz çeşmeden yalnızca iki tanesi aktif olarak kullanılmaktadır. Yapı malzemesi tuğla olan çeşmelerin ikisi de kullanılmamaktadır. Bu durum bir kez daha mermer malzeme ile yapılan çeşmelerin dayanıklılığını gözler önüne sermektedir. Restorasyon çalışmalarında "en eski ve en kötü durumda olan yapıya öncelik verilmesi" ilkesi doğrultusunda mermer harici malzemeler ile yapılan çeşmelere öncelik verilmesi gerekmektedir.

Tablo 3.11: Yapım tarihi - kullanım durumu analiz çalışması.

KULLANIM DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	YAPIM TARİHLERİNE GÖRE ÇEŞMELER						
		14. YY	17. YY	18. YY	19. YY	20. YY	BİLİNMİYOR
	KULLANILIYOR		 Cağalzade İbrahim Bey Ç.	 İsmail Yazıcı Çeşmesi Tavanlı Çeşme Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.	 Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi	 Çiftlikönü Çeşmesi Şehitler Anıtı Çeşmesi Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi	 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Halit Paşa Çeşmesi Tarihi Çeşme Özdoyuran Cami Çeşmesi Liman Çeşmesi Rakoczi Çeşmesi Kumluk Bayırı Çeşmesi
	KULLANILMIYOR	 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Solak Çeşme	 Şabanoğlu Çeşmesi Damat Ağa Çeşmesi	 Hacı Said Bey Ç. Soğukkuyu Çeşmesi		 Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Yalı Hamamı Çeşmesi Acı Çeşme İnönü İlköğretim Okulu Ç.	 Kuru Çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi

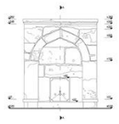
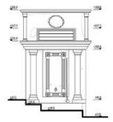
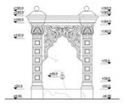
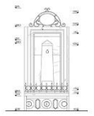
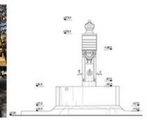
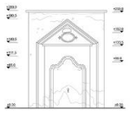
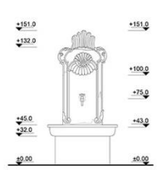
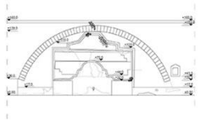
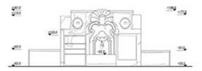
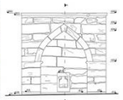
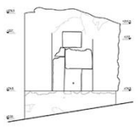
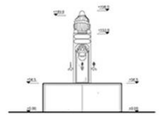
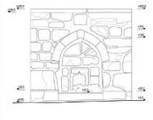
Tablo 3.12: Yapı malzemesi - kullanım durumu analiz çalışması.

KULLANIM DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	MALZEMELERİNE GÖRE ÇEŞMELER					
		TAŞ		SIVA	TUĞLA	BETON
		MERMER	DİĞER TAŞLAR			
KULLANILIYOR		 Kadı Arapzade Çeşmesi Özdoyuran Cami. Çiftlikönü Çeşmesi Tarihi Çeşme Şehitler Anıtı Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Cağalzade İbrahim Bey Ç. Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.	 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Halit Paşa Çeşmesi	 İsmail Yazıcı Çeşmesi Tavanlı Çeşme		 Kumluk Bayırı Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi
KULLANILMIYOR		 Yalı Hamamı Çeşmesi Hacı Said Bey Ç. Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Acı Çeşme Şabanoğlu Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi Kırklar Tekkesi Çeşmesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Solak Çeşme	İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç. Kuru Çeşme	Damat Ağa Çeşmesi Soğukkuyu Çeşmesi	

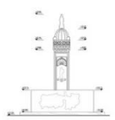
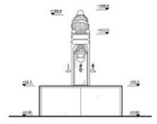
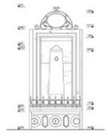
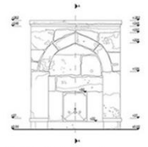
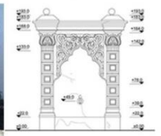
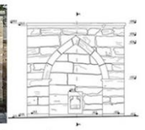
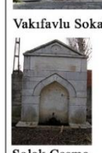
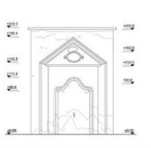
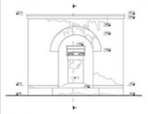
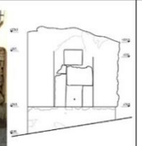
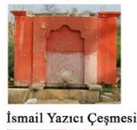
Tablo 3.13'de bulundukları konum – kullanım durumu analizi yapılmıştır. Bu analizi incelerken Şekil 3.10'daki haritada dikkate alınmalıdır. Denize yakın konumlandırılan, ilçe merkezine daha yakın ve sirkülasyonun çok olduğu alanlardaki çeşmelerin daha çok meydan çeşmeleri olduğu görülmektedir. İlçede bulunan meydan çeşmelerinin müzeye taşınan örneği hariç hepsi aktif olarak yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Mahalle çeşmelerinden ise daha denize yakın, sirkülasyonun yoğun olduğu alanlarda konumlandırılan örneklerinin kullanılır durumda olduğu görülmektedir. Yapıya bitişik çeşme örneklerinden yalnızca bir örneği kullanılmaktadır. O örnekte yoğun sirkülasyonun olduğu bir alandadır. Çukur çeşme ve bahçe çeşmesi örneklerinin hepsi kullanılmaktadır.

Çeşmelerin kullanım durumları bulundukları konum ve yapı malzemeleri özellikleri ile birlikte incelenmelidir. Konum malzeme seçiminde etkilidir. Meydan çeşmelerinin tamamının mermer malzeme ile yapılması bunun bir kanıtıdır. Malzeme seçimi ise çeşmenin daha iyi korunmasını, zamana daha çok dayanmasını sağlamaktadır. Alanda harap durumda olan çeşmeler: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, Acı Çeşme, Kırklar Tekkesi Çeşmesi'dir. Bu çeşmelerin ortak özelliği hem ilçenin arka mahallelerinde bulunmaları, sirkülasyonun çok olmadığı ve sadece sokakta yaşayan insanların gördüğü alanlarda bulunmaları hem de mermer harici diğer malzemeler ile inşa edilmeleridir. Bu konuyu yapıya bitişik çeşmeler üzerinden de inceleyebiliriz. Konumları gereği kendilerinden daha büyük yapılara bağlı olarak inşa edilen bu çeşmeler algılanamamakta ve çoğu (5/6) kullanılmaktadır. Fakat bu çeşmelerde yapı malzemelerin altı örneğinin dördü mermer malzemelidir. Bu durum göstermektedir ki; çeşmelerin bulundukları konum kullanım durumlarıyla doğrudan ilişkilidir. Yapı malzemeleri bu konuda bir etken olsa bile mermer malzemeli çeşmelerin tamamı kullanılabilir durumda diyemeyiz.

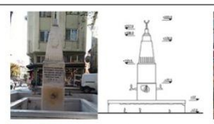
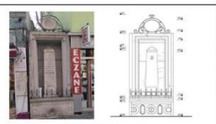
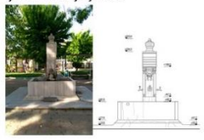
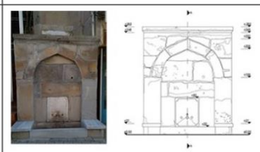
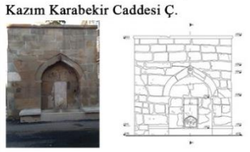
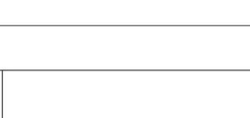
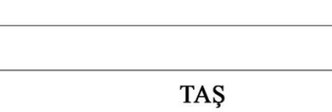
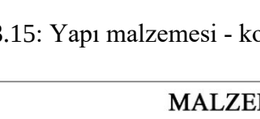
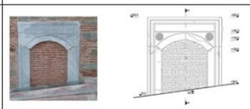
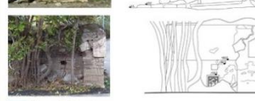
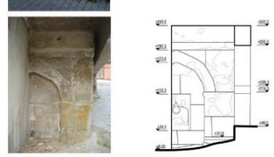
Tablo 3.13: Bulundukları konum - kullanım durumu analiz çalışması.

KULLANIM DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	BULUNDUKLARI KONUMLARA GÖRE ÇEŞMELER						
		MAHALLE ÇEŞMELERİ	MEYDAN ÇEŞMELERİ	KÖŞE BAŞI ÇEŞMELERİ	YAPIYA BİTİŞİK ÇEŞMELER	ÇUKUR ÇEŞMELER	BAHÇE ÇEŞMELERİ
	KULLANILIYOR	 Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi Tarihi Çeşme İsmail Yazıcı Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç. Kumluk Bayırı Çeşmesi	 Çiftlikönü Çeşmesi Cağalzade İbrahim Bey Ç. Şehitler Anıtı Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Liman Çeşmesi	 Halit Paşa Çeşmesi Tavanlı Çeşme	 Özdoyuran Cami Çeşmesi 	 Rakoczi Çeşmesi	 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi
	KULLANILMIYOR	 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Damat Ağa Çeşmesi Solak Çeşme Soğukkuyu Çeşmesi	 Hacı Said Bey Ç.	 Şabanoğlu Çeşmesi Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi Acı Çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi Kuru Çeşme	Kılıçoğlu Postane Çeşmesi İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Yalı Hamamı Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi		

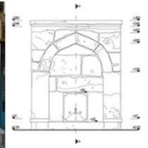
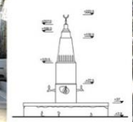
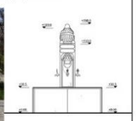
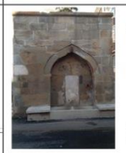
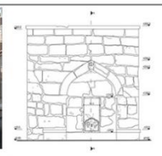
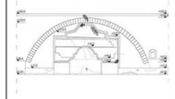
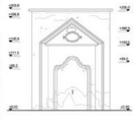
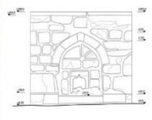
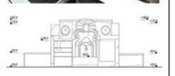
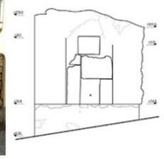
Tablo 3.14: Yapım tarihi - korunmuşluk durumu analiz çalışması.

KORUNMUŞLUK DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	YAPIM TARİHLERİNE GÖRE ÇEŞMELER						
		14.YY	17.YY	18.YY	19.YY	20.YY	BİLİNMİYOR
	İYİ		 Cağalzade İbrahim Bey Ç.	 Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.	 Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Hacı Said Bey Çeşmesi	 Çiftlikönü Çeşmesi Şehitler Anıtı Çeşmesi	 Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi Tarihi Çeşme Halit Paşa Çeşmesi Rakoczi Çeşmesi
	ORTA		 Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Solak Çeşme	 Şabanoğlu Çeşmesi		 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi	 Özdoyuran Cami Çeşmesi Liman Çeşmesi
	KÖTÜ	 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.		 Damat Ağa Çeşmesi İsmail Yazıcı Çeşmesi Tavanlı Çeşme	Bağcılık Araştırma Enstitüsü Ç. Soğukkuyu Çeşmesi		Yalı Hamamı Çeşmesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi Kuru Çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi Acı Çeşme Kumluk Bayırı Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi

Tablo 3.15: Yapı malzemesi - korunmuşluk durumu analiz çalışması.

KORUNMUŞLUK DURUMUNA GÖRE ÇEŞMELER	MALZEMELERİNE GÖRE ÇEŞMELER				
		TAŞ		SIVA	TUĞLA	BETON
		MERMER	DİĞER TAŞLAR			
	İYİ	 Kadı Arapzade Çeşmesi Çiftlikönü Çeşmesi Şehitler Anıtı Çeşmesi Hacı Said Bey Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Cağalzade İbrahim Bey Ç. Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Rakoczi Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.	 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Halit Paşa Çeşmesi			
	ORTA	Liman Çeşmesi Tarihi Çeşme Özdoyuran Cami Çeşmesi Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Şabanoğlu Çeşmesi Solak Çeşme			
	KÖTÜ	 Yalı Hamamı Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi	 Kırklar Tekkesi Çeşmesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi Acı Çeşme Yusuf Ağa Çeşmesi	 İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç. Kuru Çeşme	 İsmail Yazıcı Çeşmesi Tavanlı Çeşme	 Damat Ağa Çeşmesi Soğukkuyu Çeşmesi	 Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi Kumluk Bayırı Çeşmesi

Tablo 3.16: Bulundukları konum - korunmuşluk durumu analiz çalışması.

KORUNMUŞLUK DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	BULUNDUKLARI KONUMLARA GÖRE ÇEŞMELER					
	MAHALLE ÇEŞMELERİ	MEYDAN ÇEŞMELERİ	KÖŞE BAŞI ÇEŞMELERİ	YAPIYA BİTİŞİK ÇEŞMELER	ÇUKUR ÇEŞMELER	BAHÇE ÇEŞMELERİ
İYİ	 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Kadı Arapzade Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Çeşmesi	 Çiftlikönü Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Şehitler Anıtı Çeşmesi Hacı Said Bey Ç. Cağalzade İbrahim Bey Ç.	 Halit Paşa Çeşmesi	 Kılıçoğlu Postane Çeşmesi	 Rakoczi Çeşmesi	
ORTA	 Tarihi Çeşme Solak Çeşme Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	 Liman Çeşmesi	 Şabanoğlu Çeşmesi	 Özdoyuran Cami Çeşmesi		 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi
KÖTÜ	 Damat Ağa Çeşmesi İsmail Yazıcı Çeşmesi Kumluk Bayırı Çeşmesi Soğukkuyu Çeşmesi		 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç. Kuru Çeşme Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Kırklar Tekkesi Çeşmesi Acı Çeşme Tavanlı Çeşme	İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi Yalı Hamamı Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi		Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi

Çeşmelerde korunmuşluk durumunu etkileyen en temel üç özellik; yapım tarihi, yapı malzemeleri ve bulundukları konumlardır. Bu kapsamda tablo 3.14'te korunmuşluk durumunun yapım tarihleriyle olan ilişkisi incelenmiştir. Tabloya göre günümüze yaklaştıkça özellikle XVIII. yy.dan sonra her yüzyılda korunan çeşme sayısında artış görülmektedir. Kötü durumda olan çeşmelerin sayısı on beştir. Bunlardan sekiz tanesinin ise yapım tarihleri bilinmemektedir. İyi durumda olan çeşmelerin sayısı ise on iki tanedir. Bunlardan da dört tanesinin yapım tarihi bilinmemektedir. Toplam on beş tane tarihi bilinmeyen çeşme vardır ki bunlardan sadece dört tanesi iyi olarak nitelendirilmiştir. Bu durum göstermektedir ki yapım tarihi bilinmeyen çeşmelerin koruma çalışmaları daha ikinci planda kalmaktadır. Çeşmelerin yapım tarihi bilinmese dahi yapıldıkları döneme ait birçok izi bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu nedenle tarihi eserlere verdiğimiz 'değer' yargısı sadece kimliğe göre verilmemelidir.

Tablo 3.15'te yapı malzemesi - korunmuşluk durumu analizi yapılmıştır. Mermer malzeme ile inşa edilen çeşmelerin daha iyi durumda oldukları görülmektedir. Alanda bulunan ve iyi olarak nitelendirilen yirmi çeşmenin on üç tanesi mermer malzemelidir. En kötü durumda olan çeşmeler ise tuğla yapı malzemesi ile yapılanlardır. İki örneği de kötü olarak derecelendirilmiştir. Kötü durumda olan çeşmeler kendi aralarında incelendiğinde çoğunun mermer harici diğer taş malzemeler ile yapıldığı görülmektedir. Üzeri sıvanan çeşmelerin ise özgün hallerinde taş malzeme ile yapıldıkları bilinmektedir. Bu durum mermerin diğer yapı malzemelerine göre korunmasının daha kolay olduğunu göstermektedir. Restorasyon çalışmalarında taş malzemeli çeşmelere öncelik verilmesinin bir diğer nedeni de analizden çıkan bu sonuçtur.

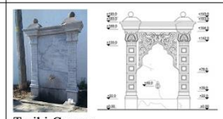
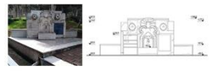
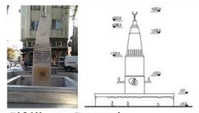
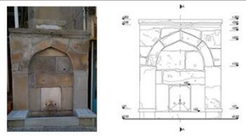
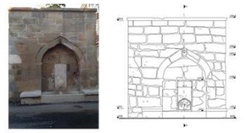
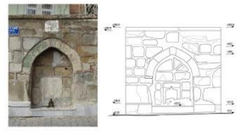
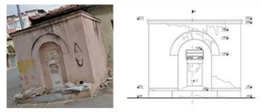
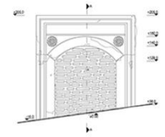
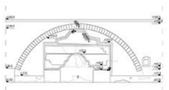
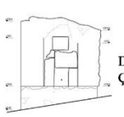
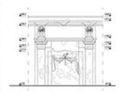
Tablo 3.16'da bulundukları konum – korunmuşluk durumu analizi yapılmıştır. Bir kez daha görülmektedir ki meydan çeşmelerinin ve çukur çeşme örneğinin durumu diğer çeşme örneklerine göre daha iyidir. Bunun nedeni malzeme dayanıklılığı ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü bu çeşmelerin tamamı mermer malzeme ile yapılmıştır (bkz. Tablo 3.7) Konum çeşmeler için plan tipini etkilemektedir. Örneğin denizden uzaklaşıldıkça çeşmelerde 'depo' kısımlarının eklendiği görülmektedir (bkz. Şekil 3.10). Plan tipindeki değişiklik ise malzeme kullanımında değişikliklere yol açmaktadır (bkz. Tablo 3.9). Dolayısıyla konum ne kadar denizden uzaktaysa korunmuşluk durumu büyük oranda o ölçüde kötüleşmeye başlamaktadır. Bu çalışmadan çıkarılan sonuç şu olmalıdır; yapılan koruma çalışmaları sadece sirkülasyonun yoğun olduğu alanlarda değil, her yapı için yapılmalı ve her yapıya aynı özen gösterilerek çalışmalar sürdürülmelidir.

Korunmuşluk durumu incelenirken etken olan üç özellik birlikte incelenmelidir. Çünkü XIX. ve XX. yy.da korunmuş çeşme sayılarındaki artış sadece yapım tarihinin günümüze daha yakın olması değil yapı malzemelerindeki seçimdir. İyi durumda olan çeşmelerin tamamının mermer malzemeli çeşmeler olması bunun kanıtıdır. Çeşmelerin konumları malzeme seçimlerini etkilemektedir. Dolayısıyla meydan çeşmelerin tamamının (Liman Çeşmesi hariç) iyi durumda olması, tamamının mermer malzeme ile yapılmasının sonucudur. Mahalle çeşmelerinde iyi durumda olan çeşmeler diğer mahalle çeşmelerine nazaran sirkülasyon alanının daha yoğun kullanıldığı alanlardadır. Dolayısıyla onarım çalışmaları yapılmış çeşmelerdir. Bu çeşmelerde yapı malzemesi seçiminin önemi meydan çeşmelerine göre daha azdır

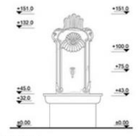
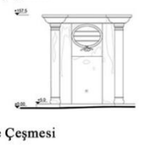
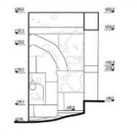
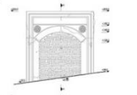
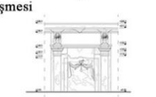
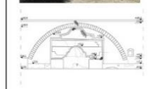
Tablo 3.17'de yapı malzemesi – strüktürel durum analizi, Tablo 3.18'de bulundukları konum – strüktürel durum analizi yapılmıştır. Bu iki çalışma birlikte değerlendirilmelidir.

Çeşmelerin bulundukları konumun malzeme seçimlerini etkilemesi (Tablo 3.7). malzeme seçiminin ise strüktürel durumu etkisi tablo 3.17'denet bir şekilde görülmektedir. İlçe merkezinde, sirkülasyonun yoğun olduğu alanlarda bulunan çeşmeler mermer malzeme ile yapıldıklarından strüktürel olarak daha iyi durumdadırlar. Çeşmelerin strüktürel durumlarını belirleyen bir diğer etken restorasyon çalışmalarıdır. İl genelindeki restorasyon çalışmaları ise merkeze yakın olan çeşmelerde yoğunlaşmıştır. Bunun sebebi bu çeşmelerin daha aktif olarak kullanılmasıdır. Arka mahallelerdeki çeşmeler yalnızca çevrede yaşayan halkın kullandığı çeşmelerdir. Bu durum merkezden uzaklaştıkça çeşmelerin strüktürel durumunun kötüye gitmesine sebep olmaktadır.

Tablo 3.17: Yapı malzemesi - strüktürel durum analiz çalışması.

STRÜKTÜREL DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	MALZEMELERİNE GÖRE ÇEŞMELER				
		TAŞ		TUĞLA	SIVA	BETON
		MERMER	DİĞER TAŞLAR			
	İYİ	 Tarihi Çeşme Hacı Said Bey Ç. Rüstem Efendi Çeşmesi Cağalzade İbrahim Bey Ç. Şehitler Anıtı Çeşmesi Liman Çeşmesi Özdoyuran Cami Çeşmesi Endüstri Meslek Lisesi Ç. Çiftlikönü Çeşmesi Kadı Arapzade Çeşmesi Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç. Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi	 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Vakıfavlu Sokak Çeşmesi Halit Paşa Çeşmesi Şabanoğlu Çeşmesi		 Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç. Kuru Çeşme Tavanlı Çeşme	
	ORTA	 Yalı Hamamı Çeşmesi Rakoczi Çeşmesi	 Solak Çeşme	 Damat Ağa Çeşmesi Soğukkuyu Çeşmesi	 İnönü İlköğretim Okulu Ç. İsmail Yazıcı Çeşmesi	
	KÖTÜ		 Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Acı Çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi Yusuf Ağa Çeşmesi			
	YENİDEN YAPIM					 Kumluk Bayırı Çeşmesi Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi

Tablo 3.18: Bulundukları konum - strüktürel durum analiz çalışması.

STRÜKTÜREL DURUMLARINA GÖRE ÇEŞMELER	BULUNDUKLARI KONUMLARA GÖRE ÇEŞMELER						
		MAHALLE ÇEŞMELERİ	MEYDAN ÇEŞMELER	KÖŞE BAŞI ÇEŞMELERİ	YAPIYA BİTİŞİK ÇEŞMELER	ÇUKUR ÇEŞMELER	BAHÇE ÇEŞMELERİ
İYİ		 Kazım Karabekir Caddesi Ç. Tarihi Çeşme Kadı Arapzade Çeşmesi Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç. Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	 Çiftlikönü Çeşme Cağalzade İbrahim Bey Ç. Şehitler Anıtı Çeşmesi Rüstem Efendi Çeşmesi Liman Çeşmesi Hacı Said Bey Çeşmesi	 Halit Paşa Çeşmesi Şabanoğlu Çeşmesi Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç. Tavanlı Çeşme Kuru Çeşme	 Özdoyuran Cami Çeşmesi Kılıçoğlu Postane Çeşmesi Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi		 Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi
ORTA		 Damat Ağa Çeşmesi Soğukkuyu Çeşmesi Solak Çeşme İsmail Yazıcı Çeşmesi			 Yusuf Ağa Çeşmesi Yalı Hamamı Çeşmesi İnönü İlköğretim Okulu Ç.	 Rakoczi Çeşmesi	
KÖTÜ				 Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç. Kırklar Tekkesi Çeşmesi Acı Çeşme			
YENİDEN YAPIM		 Kumluk Bayırı Çeşmesi					 Bağcılık Araştırma Enstitüsü Çeşmesi

Çeşmeler üzerinde yapılan tipoloji ve analiz çalışmaları genel olarak da değerlendirilmelidir. Tüm tablolar bir bütün olarak incelendiğinde çıkan sonuç şudur; yapım tarihleri ile ilgili belirli bir tipoloji ortaya çıkmamaktadır. Bunun nedeni on beş çeşmenin yapım tarihlerinin bilinmiyor oluşudur. Genel olarak çeşmelerin 2021 yılındaki mevcut hallerini etkileyen temel etmenler bulundukları konum, plan tipi ve yapı malzemesi seçimleridir. Bunlar birbirlerini etkileyen etmenlerdir. Bu konu örneklendirilecek olunursa; yoğun yaya trafiğinin olduğu alanlardaki çeşmelerin deposuz çeşmeler olduğu ve deposuz çeşmelerin de büyük ölçeğinin (15/23) mermer malzemeli olduğu söylenebilir. Mermer malzemeli olmayanların ise yapı malzemeleri iki örnek haricinde ya sıvanarak kapanmış ya da yıkılarak beton malzeme ile yeniden yapılmıştır. Bir başka örnek ise yapıya bitişik çeşmelerin yapı malzemelerinin mermer oluşudur.

İlçenin gelişimi ile çeşmelerin konumlarının gelişimi paralellik göstermektedir. Yani ilçe ilk önce deniz kıyısına paralel daha sonrada iç kesimlere doğru bir büyüme göstermiştir. Tarihi çeşmelerde bu doğrultuda konumlandırılmıştır.

Deposuz çeşme örneklerinde genellikle mermer kullanılırken depolu çeşmelerde diğer taş malzeme çeşitlerine daha sık rastlanılmaktadır. Çeşmelerde depo bölümü olup olmamasını ise bulundukları konumları belirlemektedir. Mahalle ve köşebaşı çeşmelerinde depolu çeşme örneklerine rastlanılmaktadır. İnsan yoğunluğunun fazla olduğu alanlarda genellikle deposuz çeşme örnekleri bulunmaktadır. Mermer, alanda kullanılan yapı malzemeleri içinde en dayanıklı olanıdır. Mermer malzemenin dayanıklılığı dolayısıyla deposuz çeşmelerin daha iyi durumda olması olası bir sonuçtur.

Çeşmelerin bulunduğu konumun malzeme seçimi etkilemesine mahalle ve köşebaşı çeşmeleri de örnek verilebilir. Arka mahallelerde bulunan çeşmelerde diğer taş malzemeler ile yapılan çeşmeler bulunmaktadır. Bu çeşmeler arka planda kaldıklarından dolayı 2021 yılındaki yapısal halleri kötü durumdadır. Korunmuşluk durumu olarak da kötü olarak nitelendirilebilirler.

Çeşmelerin kullanım durumlarının; yapı malzemeleri, bulundukları konumları ve yapım tarihleri ile ilgisi incelenmiştir. Ana etken bulundukları konumdur. Çünkü yoğun bir şekilde kullanılabilecek durumda olan çeşmeler onarılarak aktif duruma getirilmiştir. Çeşmelerin dayanımını etkileyen yapı malzemesi seçimi ise dolaylı yoldan etkilidir. Örneğin bütün mermer malzemeli çeşmeler aktif olarak kullanılmasa da çoğunluğu (12/15) kullanılmaktadır. Yapım tarihi ise kullanım durumları için önemli bir etken değildir. Çeşmelerin kullanım durumları sadece bu etkenler ile incelenmemelidir.

Onarım çalışması geçirip geçirmemeleri de çeşmeler için önem arz etmektedir. Fakat görülmektedir ki çeşmelerin kullanım durumları restorasyon geçirip geçirmemeleri ile alakalı değildir. Son on senede restorasyon çalışması geçirip aktif olarak kullanılmayan çeşme örnekleri bulunmaktadır (Hacı Said Bey Çeşmesi, Vakıfavlu Sokak Çeşmesi, Şabanoğlu Çeşmesi, Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi, Kuru Çeşme). Çeşmeler onarılsa dahi su bağlantıları bulunmamakta (Vakıfavlu Sokak Çeşmesi) veya vandalizm sonucu tekrar hasar alarak (Kuru Çeşme) kullanılmayacak duruma getirilmektedirler.

Çeşmelerin konumları strüktürel durumlarını da etkilemektedir. Bu konuyu iki farklı şekilde ele alabiliriz. Çeşmelerin konumları yoğun yaya trafiği olan alanlarda ise bu çeşmeler onarımdan geçmiş çeşmelerdir. Dolayısı ile strüktürel olarak da daha iyi durumdadırlar. Arka mahallelerde kalan çeşmeler ise onarım planlamasında arka planda kaldığı için harap durumdadırlar (Acı Çeşme, Kırklar Tekkesi Çeşmesi vb.) Bir başka bakış açısıyla konum malzeme seçimini etkilemektedir. Daha arka mahallelerde diğer taş malzemeler veya tuğla malzeme ile yapılan çeşmeler, yoğun sirkülasyon alanındaki çeşmelere göre daha kötü durumdadırlar. Çünkü şehrin merkezinde bulunan çeşmeler diğer alanlarda bulunan çeşmelere göre daha fazla mermer malzeme ile inşa edilmiş çeşmeye sahiptir. Mermer malzemenin ise dayanımı aşikârdır.

Çeşmelerin korunmuşluk durumunu ise iki farklı şekilde ele almalıyız. İlk olarak tablolarda anlaşılmaya çalışılan yapı malzemesi, yapım tarihi ve bulundukları konumun korunmuşluk durumları üzerine olan etkisidir. Bu üç etken içinde en fazla etkiye sahip olanı yapı malzemesidir. Alanda bulunan otuz üç çeşmenin on beş tanesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Bu çeşmeler içerisinde on bir tanesi ise iyi durumdadır. Alandaki iyi durumda olan çeşmelerin büyük kısmı (11/13) mermer malzemelidir. Bu durum malzemenin korunmuşluk durumuna etkisinin en net örneğidir. Yapım tarihinin korunmuşluk durumu üzerinde net bir etkisi olmasa da çeşmelerin yapım tarihi eskidikçe korunması o oranda zorlaşmaktadır. Çünkü savaşlar, yangınlar gibi yıkıcı olaylara daha fazla tanık olmaktadırlar. Bulundukları konumun korunmuşluk durumuna etkisi iki farklı şekilde değerlendirilebilir. Eğer çeşme özgün konumundaysa ve yoğun sirkülasyon alanı olan bölgedeyse (Kazım Karabekir Caddesi Çeşmesi) korunmuşluk oranı yüksektir diyebiliriz. Fakat çeşme sirkülasyon alanı dışında, sadece sokaktaki halk tarafından kullanılan çeşmelerden ise (Kırklar Tekkesi Çeşmesi) korunmuşluk oranı azalmaktadır. İkinci olarak eğer çeşmeler özgün konumlarında değilse (Özdoyuran Cami Çeşmesi) zaten büyük oranda özgünlüklerini kaybetmişlerdir. Çünkü alanda özgün konumunda olmayan çeşmeler incelendiğinde görülmektedir ki; taşınırlarken

çoğu kısımları zarar görmekte veya kaybolmaktadır. Örneğin Endüstri Meslek Lisesi'nden kalan sadece aynalık taşı ve tamir kitabesidir.

İkinci durum ise çeşmelerin doğru onarıp onarılmamasıdır. Yapıların onarılırken özgün olmayan malzeme ile kaplanması (İsmail Yazıcı Çeşmesi), özgün olmayan ekler eklenerek onarılması (Liman Çeşmesi) veya özgün konumundan taşınırken hasar alarak özgünlüğünü kaybetmesi (Özdoyuran Cami Çeşmesi) gibi problemler çeşmenin korunmuşluk durumunu etkilemektedir.

Çeşmelerde genellikle çiçek, meyve kâseleri, perde ve gülce motiflerine rastlanılmaktadır. Genel bir tipoloji çıkmasa bile XIX. ve XX. yüzyılda genel olarak çiçek motiflerine rastlanılmaktadır. Ayna taşlarının mermer malzeme (15/17) ile yapılıyor olması bir tipoloji belirtmektedir. Çeşmeler yıkılsalar bile mermer malzemeli ayna taşları günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Süleymanpaşa ilçesinde bulunan çeşmelerin geneli onarılmaya muhtaç çeşmelerdir. Meydan çeşmeleri gibi daha ön planda olan, yakın zamanda onarım çalışması geçiren çeşmelerin (Rüstem Efendi Çeşmesi vb.) takipsizlik yüzünden aldığı hasarlar devam etmektedir. Özellikle yosunlaşma ve yapı malzemelerinde kararma sorunları bulunmaktadır. Vandalizm sorunu da bu çeşmelerde görülmektedir. Daha arka planda kalan çeşmeler için durum daha da vahimdir. Onarım çalışmalarından geçmemiş, harap durumunda olan çeşmeler (Kırklar Tekkesi Çeşmesi vb.) bulunmaktadır. Bu çeşmelerde büyük parça kopmaları, bayındırlık etkileri, bitkilenmeler gibi sorunlar görülmektedir. İki durumda da olmayıp arada kalan çeşmelerin bir kısmı, onarılmış fakat kullanılmayan (Vakıfavlu Sokak Çeşmesi) çeşmelerdir diğer bir kısmı ise yakın bir tarihte (Son on yıl) onarım çalışması görmemiş (Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi vb.) fakat harap durumda da olmayan çeşmelerdir. Restorasyon geçiren çeşmelerin kullanılmama durumu hasar almalarına yol açmaktadır. Aynı zamanda onarım çalışması yapıldıktan sonra kullanılmaması onarımın tam manasıyla da yapılmadığını göstermektedir. Bu çeşmelerde su bağlantısının olmaması, vandalizm gibi sorunlar bulunmaktadır. Son on senede onarım çalışması geçirmeyen çeşmelerde görülen sorunlar ise malzeme kararmaları, küçük boyutta (beş cm'den az) parça kopmaları, bayındırlık etkileri gibi sorunlardır.

Tüm bu sorunların yanında tescilli olmayan veya tescili bulunup koruma kurulunda dosyası olmayan çeşmeler bulunmaktadır. Birçok çeşmenin rölöve çalışmaları bile bulunmamaktadır.

4. MİMARİ KORUMA SORUNLARI

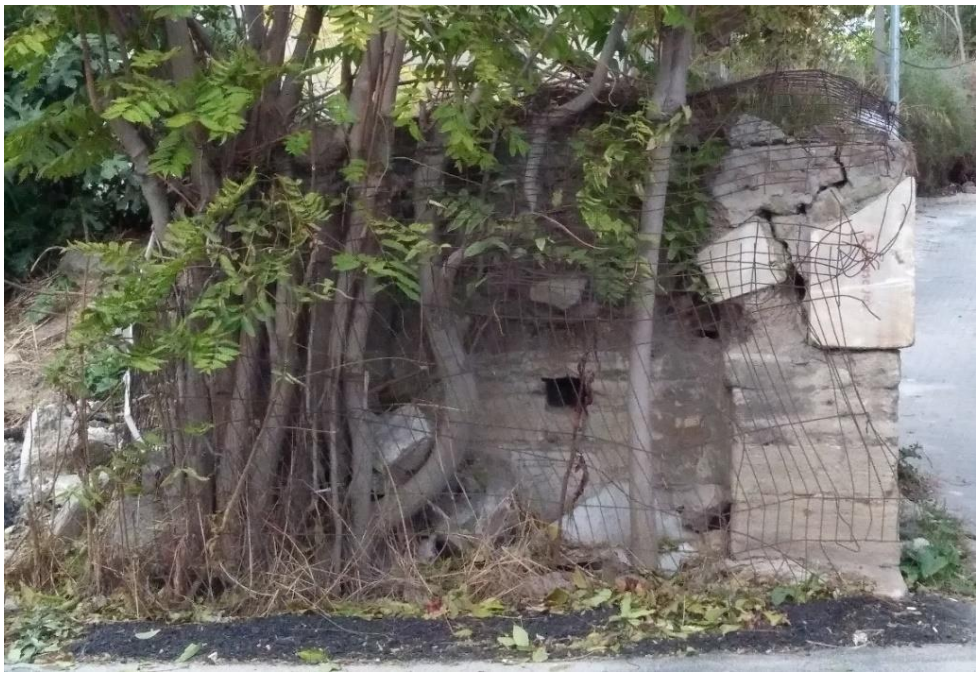
Günümüzde tarihi yapıların çoğu zaman, doğal afetler, yangın, vandalizm, gibi birçok farklı etkenden dolayı yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların yanında yanlış müdahaleler ile özgünlüğünü yitiren yapılar da mevcuttur. Tarihi bilinçsizlik, kurumlar arası iletişim kopukluğu gibi farklı nedenlerde tarihi yapıların değer kaybetmelerine neden olmaktadır. Literatür araştırmalarında bu konunun iki ana başlık altında incelendiği görülmüştür. Yapısal ölçek ve kentsel ölçekte ele alınan konu alandaki çeşmeler üzerinden örneklendirilerek incelenecektir.

4.1. Yapı Ölçeğindeki Sorunlar

Yapı ölçeğindeki sorunlar dört başlıkta ele alınmıştır. Bu başlıklar; strüktür bozulmaları, malzeme bozulmaları, yapının özgün olmayan malzeme ile onarımı, yapıların takibinin yapılmaması şeklinde ele alınmış, resimlerle örneklendirilerek açıklanmıştır.

4.1.1. Strüktür Bozulmaları

Yapıların taşıyıcı strüktürü zamanla deprem, sel gibi doğal afetler, zemin oturmaları, dışarıdan uygulanan kuvvetler vb. nedenlerle zarar görebilmektedir. İl genelindeki çeşmelerde ise bu problem taş malzemeli çeşmelerde; parça kopması, çatlak, derz kaybından dolayı taşların birbirinden ayrılması olarak görülmektedir. Yığma yapım sistemi ile inşa edilen çeşmeler zemin oturmalarına karşı oldukça hassas olduklarından birçok çeşmede yüzeysel çatlaklar da görülmektedir. Taş malzemenin bir çeşidi olan mermer malzeme ile inşa edilen çeşmelerde büyük strüktür problemleri yaşanmamaktadır. Sadece yüzeysel çatlakları bulunmaktadır. Tuğla malzeme ile inşa edilen çeşmelerde parça kopmaları çok sık rastlanan bir sorundur. İlde bulunan tuğla malzemeli çeşmelerin yüzeyleri sıvanmıştır. Sıvalı yüzeylerde de yüzeysel çatlaklar, parça kopmaları görülmektedir.

Şekil 4.1: Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, 2021.

Taş malzeme ile inşa edilen çeşmeler içinde strüktür probleminin en belirgin görüldüğü çeşmelerinden biri Mayadağlı Çeşmesi'dir (Şekil 4-1). Çeşme Süleymanpaşa ilçesinin arka sokaklarında konumlandırılmıştır. İşlevini yerine getiremeyen çeşme zamana kendi başına direnmeye çalışmaktadır fakat taşları kırılmış ve dökülmüştür.

Şekil 4.2: Tarihi Çeşme ve mermer malzemede görülen çatlaklar, 2021.

Mermer malzemede görülen yüzeysel çatlaklara ise Tarihi Çeşme örnek olarak gösterilebilir (Şekil 4-2). Çeşmede büyük bir strüktür problemi bulunmamaktadır.

Şekil 4.3: Damat Ağa Çeşmesi, 2021.

Tuğla malzemelerde oluşan strüktür problemlerinin en iyi gözlemlendiği çeşme Damat Ağa Çeşmesi'dir (Şekil 4-3). Çeşme yüzeyinde sıva dökülmeleri, tuğlalarda parça kopmaları görülmektedir.

4.1.2. Malzeme Bozulmaları

Çeşmeler dış etkenlere fazlaca maruz kaldığından dolayı yüzeylerinde boya dökülmesi, renk solması, yosunlaşma, kararma gibi malzeme bozulmaları sıkça görülür. Bunların yanında yağmur sularının taşıdığı asidik maddeler, yapı malzemelerinin dış tabakasının küçük-büyük plaklar halinde kopmasına, daha ileriki aşamada korozyonun etkisiyle kumlaşmalar oluşmasına neden olmaktadır. Bazı çeşmelerde taş elemanları birbirine bağlayan demir kenet elemanlarının su ile temasıyla korozyon oluşturduğu görülmektedir. Korozyonun artması ile malzemede çatlaklar da oluşmaktadır.

Çeşmelerde takipsizlik sonucu özellikle yalak kısımlarda ağır yosunlaşmalar da görülmektedir. Yosunlar uzun süre temizlenmediğinde malzeme hasarlarına yol açmaktadır. Bu nedenle sürekli takip edilmeleri gerekmektedir. Yosunlaşmasının bir

diğer sebebi bazı çeşmelerde lüle olmayıp suların sürekli akışıdır. Su akıntıları sınırlandırıldığı zaman yosun oluşumu azalacaktır.

Vandalizm kasıtlı tahrip anlamına gelen ve anıtların yakılıp yıkılmasını açıklamak için kullanılan bir terimdir [Ahunbay, 2019]. Vandalizm'den kaynaklı da malzeme bozulmaları bulunmaktadır.

Malzeme bozulmalarının bir diğer nedeni ise motorlu taşıt trafiğidir. Araçların oluşturduğu titreşimler zeminden yapılara ulaşarak geri dönüşü olmayacak derecede zararlara sebep olabilirler. Taşıtlardan çıkan zararlı gazların ise malzemelerde kararmalara yol açtığı bilinmektedir.

Tüm bu nedenlerin dışında malzeme bozulmaları hayvanlardan kaynaklı da olabilmektedir. Çıkardıkları asitli dışkılar malzemelerde tahrip oluşmasına yol açmaktadır. Herhangi bir şekilde yapıda açtıkları delikler ise yapının su almasına, dolayısıyla neme sebep olmaktadır. İl genelinde aktif olarak kullanılmayan çeşmelerde bu sorun sıklıkla görülmektedir.

Şekil 4.4: Çiftlikönü Çeşmesi, 2021.

Şekil 4.5: Kadı Arapzade Çeşmesi yalak kısmında oluşan yosunlar, 2021.

Mermer malzemeli çeşmeler incelendiğinde kararmalar, yosunlaşmalar, paslanmalar en sık görülen sorunlardır. Çiftlikönü Çeşmesi paslanma sorununun açıkça görüldüğü bir örnektir (Şekil 4-4). Ayrıca mermer malzemedeki renk değişiklikleri, kararmalar ve yosunlaşmalar da görülmektedir. Şekil 4.5'te görülen Kadı Arapzade Çeşmesi'nin yalak kısmı yosunlaşma sorunun örneklerinden biridir. Bu problem alandaki birçok çeşmede görülmektedir.

Şekil 4.6: Kırklar Tekkesi Çeşmesi, 2021.

Kırklar Tekkesi Çeşmesi taş malzemede korozyon sonucu oluşan kumlaşmaların net bir şekilde görüldüğü bir çeşmedir. (Şekil 4-5) Derzlerde döküntüler bulunmaktadır. Yapı malzemelerinde kararma sorunu da çeşme yüzeyinde net bir şekilde görülmektedir.

Şekil 4.7: Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi, 2021.

Kahvecioğlu Süleyman Ağa Çeşmesi'nde hayvanların verdiği zararlar görülmektedir. Çeşmenin zemin ile birleştiği noktalardaki renk değişimleri aşikârdır. (Şekil 4-6) Ayrıca Tekirdağ'da bulunan çeşmelerden vandalizm etkisinin görüldüğü çeşmelerden biridir.

Şekil 4.8: Özdoyuran Cami Çeşmesi, 2021.

Mermer malzemede oluşan kararmalara örnek teşkil eden çeşmelerden biri Özdoyuran Cami Çeşmesi'dir. Çeşme yoğun trafik aksının bulunduğu bir cadde üzerinde yer almaktadır. Hem taşıtlardan gelen zararlı gazlar hem de dış etkenlerden kaynaklı zamanla mermer malzemede kararmalar görülmüştür.

4.1.3. Yapının Özgün Olmayan Malzeme İle Onarımı

Bu sorunu iki şekilde ele alabiliriz. Birinci olarak yapının özgün halinde kullanılmayan yapı malzemeleri eklenerek onarılmasıdır. İl genelindeki çeşmelerde beton ile onarım, yüzeylere sıva kaplanması veya boya uygulanması gibi örneklere rastlanılmaktadır. İkincisi ise çeşmeye ait olmayan elemanların eklenmesidir. Sokak adının yazdığı levhalar, modern bataryalar görülen sorunlara örnek olarak verilebilir.

Şekil 4.9: Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi, 2021.

Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi çeşmelere eklenen levhalar sorununa örnektir (Şekil 4-8). Çeşme özgün konumundan lisenin bahçesine taşınmış, kayıp olan özgün kitabenin yerine okulun amblemini taşıyan bir levha eklenmiştir. Bu eklenti zamanla malzemede paslanmalara yol açmaktadır.

Şekil 4.10: Halit Paşa Çeşmesi, 2021.

Halit Paşa Çeşmesi ise modern batarya kullanılan çeşmelerden biridir (Şekil 4-9). Bu problem birçok çeşmede görülmektedir. Çevredeki insanlar özgün lülelerin çalındığını yerine mecburen modern bataryaların takıldığını düşündüklerini belirtmişlerdir (çevrede bulunan esnaflar ile sözlü görüşme, 05.03.2021).

4.1.4. Yapıların Takibinin Yapılmaması

Yanlış uygulamaların önlenebilmesinde/tespit edilmesinde, restorasyon sonrası yapıların hasar almasının önlenmesinde düzenli işleyen bir denetim mekanizmasının önemi Venedik Tüzüğü gibi önemi uluslararası tüzüklerde ve özellikle son yıllarda Avrupa'da yürütülen çalışmalarda vurgulanmıştır [Orbeyi, 2019]. Yapılar genellikle restore edildikten sonra kendiyle baş başa bırakılır. Bu durum erkenden önlenebilecek hasarların onarımını geciktirmekte ve daha sonra yapılarda ağır hasara neden olmaktadır. Düzenli olarak denetiminin yapıldığı binaların özgünlük oranları ve yaşam süreleri daha fazla olmaktadır [Orbeyi, 2019].

İl genelinde ki çeşmelerde bu sorun genel olarak lülesinin olmaması, yalak kısmının yosunlaşması, yüzey malzemelerinde kararmalar, bitkilenme ve vandalizm görülmesi, derzlerde ise döküntüler olarak görülmektedir.

Şekil 4.11: Vakıfoğlu Sokak Çeşmesi, 2021.

Vakıfavlu Sokak Çeşmesi, il genelinde koruma çalışmaları tamamlanmış çeşmelerden biridir (Şekil 4-10). Fakat çeşmenin düzenli takibi yapılmadığı için su akışı sağlanamamaktadır, lüle kısmında pvc bir boru kalmış lülesi sökülmüştür. Yalak kısmının içi ise çalılarla kaplanmıştır.

Şekil 4.12: Cağalzade İbrahim Bey Çeşmesi, 2021.

Meydan çeşmesi örneklerinden biri olan Cağalzede İbrahim Bey Çeşmesi vandalizm etkisine örnek gösterilebilecek bir çeşmedir (Şekil 4-11). Ayrıca çeşmenin havuz kısmında yosunlaşmada görülmektedir.

4.2. Kentsel Ölçekteki Sorunlar

Kentsel ölçekteki sorunlar; değer saptama sorunu, ölçekler arası ilişki kurma sorunu, disiplinler arası ilişki kurma sorunu, tarihi çevre bilinçsizliği, bayındırlık etkileri başlıkları altında incelenmiştir. Bu sorunlar genellikle yapısal anlamda çeşmelere zarar vermese bile, değer kaybetmelerine sebep olmaktadır. Bu durum zaten bilinçsiz olan halk için tarihi yapıları tamamen arka plana atmalarına sebep olmaktadır.

4.2.1. Değer Saptama Sorunu

Kültürel ve doğal varlıkların, çağdaş kent mekanizması ve onu ilgilendiren eylemler içerisindeki konumu, sağlıklı bir değerlendirme sisteminin içinde belirlenmelidir. Böyle bir kapsamda özellikle üç hususa işaret edilmesi gereklidir.

- "Çağdaş kent" kavramı; çeşitli öngörülerle birlikte, "kentin sahip olduğu kültürel ve doğal değerlere duyarlı davranarak gelişmesi gereken bir mekanizma olduğu" öngörüsünü de kapsar. Dolayısıyla günümüzde her planlama eylemi bu öngörüyü dikkate almak durumundadır.
- Kültürel ve doğal varlıkların değeri, farklı değer mekanizmalarıyla (örneğin ekonomik temelli mekanizmalar) birebir karşılaştırılarak tayin edilmemeli; planlama eylemi bu tür karşılaştırmalara dayalı çıkarımlar üzerinde geliştirilmemelidir.
- Değişen dünyada konum belirleme ihtiyacı; kente, mimarlığa, tarihe ve doğaya davranış açısından ana faktör olmamalıdır. Kültürel ve doğal varlıkların değeri, "öteki"lerin değer yargısına bağlı olarak tayin edilmekten vazgeçilmelidir. Bununla vurgulanmak istenen, kültürel ve doğal varlıkların "ötekiler" için, yalnızca ötekilerin beğenisini hedefleyerek korunmamaları gerektiğidir. Onlar, örneğin turistler için korunmamalıdırlar. Bir sergi objesi olarak korunmamalıdırlar. Kültürel ve doğal varlıklar, zamanın / kültürlerin bilgisini aktardıkları ve böylece insanın yaşamına / gelişimine katkı koydukları için korunmalıdırlar. Ve kentsel mekândaki korumanın biçimi de bu gerçekliği ön planda tutmalı, hatta bir öz olarak almalıdır [Kayın, 2004].

Tekirdağ ilinde bulunan çeşmelerin büyük bir kısmı koruma çalışmaları kapsamında ele alınmamış ve kendi hallerine bırakılmışlardır. Koruma çalışmaları

yapılmış çeşmelerde ise takipsizlik sonucu tekrar hasarlar oluşmaya başlamıştır. Yapılan çalışmalar bu kapsamda incelendiğinde diğer büyük ölçekli tarihi yapılara nazaran ikinci plana atıldıkları aşikârdır. Bunun sebepleri incelendiğinde 'su' ihtiyacının artık kapalı mekânlarda da karşılanıyor olması ile çeşmelere duyulan ihtiyacın minimuma inmesi, cami ve hamam gibi daha büyük yapıların koruma çalışmalarına daha önce yer verilmesi gibi nedenler örnek verilebilir. Bu durumda görülmektedir ki tarihi yapılara verilen değerler doğru bir şekilde değerlendirilmemektedir.

4.2.2. Ölçekler Arası İlişki Kurma Sorunu

Kentsel alanlarda koruma konusunda yaşanan en önemli sorunlardan biri de küçük ve büyük ölçekler arasında var olması gereken ilişkinin kurulamamasıdır. Burada bir "farkındalık" sorunundan söz edilmektedir. Kentsel mekândaki her koruma eylemi; o eylemin gerçekleştiği yerin kent bütününün bir parçasını teşkil ettiğinin farkında olunarak gerçekleştirilmelidir. Aynı şekilde kent bütününde gerçekleştirilmesi planlanan ya da uygulamaya konulan tüm eylemler de o bütünün içerisindeki kültürel ve doğal katmanların varlığının farkında olunarak kurgulanmalıdır. Yani farklı ölçekler arasında ilişki kurulmalıdır. Sorun sadece sit alanlarına yönelik koruma amaçlı imar planı yapmakla sınırlı değildir. Sorunun kapsamı içerisinde o alanın, hatta o yapının kent bütünü ile ilişkilerinin irdelenmesi ve sorgulanması da bulunmaktadır.

- Sit alanı ya da dokunun kent bütünü ile ilişkileri kapsamında ele alınabilecek birkaç soru şunlar olabilir. Bir kentsel sit ya da doğal sit acaba kent bütününde nasıl bir vurgu içinde bulunmaktadır? "Boyutsal" ya da "işlevsel" sorgulamalar da getirilebilir. Korunması öngörülen dokular büyüyen kent mekanizması ile nasıl boyutsal bir ilişki içerisindedirler, nasıl bir boyutsal ilişki kurmalıdırlar? Çeperlerindeki yeni dokularla ilişkileri nedir, ne olmalıdır? Kültürel ve doğal değerlere sahip olan, yani "koruma" probleminin işin içine girdiği her kent bütünü planlanırken; var olanların yeni olanlarla ilişkileri çok büyük ölçeklerden başlayarak ele alınmalıdır.
- Yapı ölçeğine geçildiğinde tek bir yapının bile, o kent bütünün bir parçası olduğunun bilinci ile hareket edilmelidir. Ayrıca, yapının bütün kimliklerinin ve özgün yapısının da farkında olunmalıdır. Ülkemizde genelde çok sayıda koruma

uygulamasının rastlantısal geliştiğini söyleyebiliriz. Bu alanda çoğu kere rastlantısal işlevlendirmeler, rastlantısal dönüşümler söz konusudur. Örneğin, kentte bir sosyal merkeze ihtiyaç vardır. Elde de herhangi bir tarihi bina bulunmaktadır. Böylece o bina sosyal merkeze dönüşür. Şu sorular genelde sorulmaz. Bu bina gerçekte nedir? Kent bütününde nasıl bir anlam taşır? Yeni kimliği o anlamla nasıl bir ilişki içinde olacak? Acaba o bina yeni işlevi için gerekli altyapıyı taşıyor mu? Burada "altyapı" sözcüğü ile yapının hem fiziksel yapısı hem de kimliği ile ilgili gerçekliklerden söz edilmektedir. Binanın öznel yapısına, kentsel mekânın karakteristiklerine, sosyo-ekonomik, kültürel verilere dayanan bilimsel irdelemelerden yoksun "rastlantısallık" ülkemizdeki koruma çalışmalarının en önemli açmazlarından biridir [Kayın, 2004].

Çeşmeler bu bağlamda incelendiğinde, kent içerisinde çok küçük alanlar kapladığından koruma çalışmaları; çeşmenin kent içerisindeki konumu, sokaktaki konumu, çevresindeki yapılarla olan ilişkisi iyice irdelenerek yapılmalıdır. Yeni bir işlev kazandırılamasa bile mevcut işlevini gerçekleştirebiliyor olması ve sokak siluetinde etkin rol oynaması gerekmektedir. İl genelindeki çeşmeler incelendiğinde çevresindeki büyük yapılardan dolayı algılanamayan çeşme örnekleri bulunmaktadır. Bu sorun özellikle yapıya bitişik çeşmelerde ve duvar çeşmelerinde görülmektedir. Bağlı olduğu yapının büyüklüğü ve çeşmelerin kullanılabilir durumda olmaması bir araya gelince çeşmenin varlığı bile algılanamamaktadır.

4.2.3. Disiplinler Arası İlişki Kurma Sorunu

Koruma çeşitli disiplinlerin ortak çalışmasını gerektiren bir alan olduğu için; farklı uzmanların katkılarına daha planlama aşamasından başlayarak yer verilmelidir. Çağımızda, "kent, mimarlık, tarih ve doğa" alanlarına ilişkin disiplinler, pek çok diğer disiplin gibi, kendilerini yeniden tartışmak, konumlarını ve birbirleri ile ilişkilerini yeniden belirlemek zorunda kalmışlardır. Kent alanında ve özellikle de koruma konusunda öteden beri uzlaşarak ya da çatışarak yüz yüze gelen bu disiplinler, çağımızda birinin varlığının ötekinin varoluşu için kaçınılmaz olduğunu anlamış görünmektedirler.

Bu kapsamda bir örnek olarak, mimarın "koruma"nın sorun tarifleri arasında yer aldığı planlamalardaki rolüne bakıldığında, disiplinler arası ilişki kurmanın zorunluluğu da açıkça görülecektir. İlk bakışta; yaygın olarak da düşünüldüğü gibi; basitçe "Kent

plancısı tarihi dokuların korunmasını önerir ve bunun için bir vizyon kurar; mimar da onarım ya da restorasyon işini üstlenir." biçiminde açıklanabilecek bir iş tanımı söz konusudur. Ancak çalışma konusunun karmaşık yapısına bakıldığında, bu görev tanımının gerçekliğe tam da uygun düşmediği saptanabilir.

Çağdaş anlayış içerisinde, bir uzman mimarın kentsel ölçekteki bir koruma çalışmasında aşağı yukarı şöyle bir konum üstlenebileceğini söylemek mümkündür.

- Planlama aşamasında: Mimar tarihi yapı, yapı grupları ve onların oluşturduğu dokunun niteliklerini analiz ederek, tarihsel verilerle bütünleştirdiği bu bilgi üzerinden bir değer tarifi yapar. Üzerinde çalışılmış toplam bir bilgiyi içeren bu değer tarifi de, planlamada öngörülecek olan vizyona ışık tutacaktır.
- Uygulama aşamasında: Planlamada öngörülen vizyonun, sağlıklı biçimde uygulama alanına aktarılması ve detaylandırılması gereklidir. Bu süreçte ortaya çıkabilecek ikilemleri gidermek için, ortak çalışmalar ve geri dönüşler gerekebilir. Plan aracılığıyla bir yapı ya da yapı grubu için bir işlev önerilmiş olabilir; ancak uygulama sırasında yapılara yüklenen anlam ya da orada yaratılan ruh, dönüşümün belirleyicileri arasındadır. Bir tek yapıya yapılan müdahale bile bazı koşullarda bir bölgede büyük etkiler yaratabilir. Planlama sürecinde başlatılan disiplinler arası ilişki uygulama aşamasında da sürdürülmelidir [Kayın, 2004].

Çeşme yapılarının restorasyonu daha küçük ölçekli uygulamalar olsa bile disiplinler arası sıkı bir çalışma gerekmektedir. Planlama aşamasından uygulama aşamasına kadar disiplinlerin birbirleri ile uyumlu çalışması çok önemlidir. Bunun yanında yapıların onarıldıktan sonra da farklı konseptler ile hayata kazandırılması da aynı ölçüde önemlidir. Çeşmelerin içinde bulunduğu gezi güzergahları, çeşmelerin resimlerinin içinde bulunduğu panolar, çeşmelerin kısaca bilgilerinin yazdığı kartlar gibi çalışmalarla halk için hem bilgilendirici hem de çeşmelerin öneminin arttıracak çalışmalar da yapmak gerekmektedir. Bu konuda da yerel yönetimler ile onarımdan sorumlu kişiler birlikte hareket etmek zorundadır.

4.2.4. Tarihi Çevre Bilinçsizliği

Bilinç: İnsanın kendisini, çevresini ve olup biteni tanıma, algılama, kavrama, fark etme yeteneğidir [Web-2, 2019].

Bilinç: Verili bir anda bizim farkında olduğumuz düşünceler, algılamalar ve duygulardır. Dış etkiler ile belirlenmiş bir süre sonucu insanın belirli bir andaki bilinç içeriği oluşur [ALKIŞ, 2005]

Tarih Bilinci: Geçmişin yorumları, bugünün algılanması ve geleceğe ilişkin beklentiler arasında bağlantı kurabilmektir. Bu tarih bilinci ancak eğitimle oluşabilmektedir [ALKIŞ, 2005].

Graeme Shankland'ın "eski binaları olmayan bir şehir anıları olmayan bir insana benzer" sözü tarihimize ışık tutan yapıların şehirlerimiz için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Şehirlerde planlama çalışmaları yapılırken tarihi yapılar ön planda tutulmalıdır.

Türkiye'de ise tarihi çevreler 4 farklı yaklaşım ile korunmaktadır.

- Tarihsel geçmişin göstergelerini taşıyan bir çevrede yaşayan insanlar kültür sürekliliği edinir ve tarih bilincine sahip olur algısı ile toplumdaki insanlara sağlıklı bir tarih bilinci kazandırmak.
- Ulusal bir benlik yaratmak amaçlanmaktadır. Fakat ulusallık fikri ülkenin tüm tarihini kapsayacak büyüklükte değildir. Buda korumanın nedenini darlaştırmaktadır.
- Korunması amaçlanan yapının sanat, kültür ve çevre açısından değer taşıması gerekmektedir. Bu yaklaşımda tarihselliğin tek başına bir gerekçe oluşturmamaktadır.
- Bu yaklaşımda ise turistlerin beğenisi ön planda tutulmaktadır. Kültürel turizm amaçlanarak korumaya ticaret yönüyle bakılmaktadır. [ALKIŞ, 2005]

Bu dört yaklaşım içinde en kapsamlı olanı tarih bilinci oluşturmak olmalıdır. Bunu başarabilmek için koruma çalışmalarına halkın katılımı sağlanmalıdır. Fakat halkın katılımı etkileyecek en önemli unsur eğitimdir. Eğitimin önemi ve gerekliliği aşikârdır. Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren bu eğitimin verilmesi gerekmektedir.

4.2.5. Bayındırlık Etkileri

Yeni yollar açılması, eski yolların genişletilmesi tarihi çevreleri tehdit eden çağdaş imar hareketleridir. Kentlerin plansız gelişmesi veya yeni planlarla sağlanan imar haklarıyla kat yüksekliklerinin aşırı artması tarihi yapıları olumsuz etkilemekte, hatta algılanmasını olanaksız kılmaktadır. Yoğunluğun artması tarihi yerleşmelerin dar sokaklarının genişletilmesi için baskı yaratmakta, gürültü ve istenmeyen yabancı öğelerin girmesiyle, tarihi çevre görsel bütünlüğünü, uyumlu çevre etkisini yitirmektedir. [Ahunbay, 2019]

Tekirdağ ilinde birçok yol yapım çalışmaları yapılmış, yol kotunun yükselmesi ile çeşmeler toprak altında kalarak kullanılmaz duruma gelmiştir.

Şekil 4.13: İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi, 2021.

İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi'nin yol kotunun yükselmesi ile seki, yalak,lüle gibi bölümleri toprak altında kalmıştır. Okul çalışanları "bu bir çeşme değil. Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin bir çalışması" şeklinde yorumlarından da anlaşılacağı üzere çeşme özelliğini de yitirdiği için halk tarafından da algılanamamaktadır. (Okul çalışanları ile sözlü görüşme, 03.03.2021)

4.3. Genel Değerlendirmeler

Tablo 4.1'de alanda bulunan çeşmelerde görülen mimari koruma sorunları incelenmiştir. Tablo da strüktürel bozulmalar; yüzeysel çatlak, strüktürel çatlak, beş cm'den az parça kaybı, beş cm'den fazla parça kaybı ve derz kaybı olarak beş kategoride incelenmiştir. 18 çeşmede yüzeysel çatlak, on çeşmede strüktürel çatlak görülmektedir. Bu demektir ki alandaki çeşmelerin çoğu yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya değildir. On üç çeşme örneğinde beş cm'den az parça kaybı, on çeşmede ise beş cm'den fazla parça kaybı cardır. Büyük parça kayıplarının olduğu çeşmelerde strüktürel çatlak problemi (9/10) vardır. Derz kaybı ise sekiz çeşmede görülmektedir.

Malzeme bozulmaları; yosunlaşma, malzemelerde kararma, paslanma, malzemelerde aşınma ve bitkilenme olarak beş kategoride incelenmiştir. Yosunlaşma sorunları genelde yalak kısmında görülmekle beraber yirmi çeşmede görülmektedir. Yapı malzemelerindeki kararma sorunu yirmi beş çeşmede görülmektedir. Alanda görülen en fazla mimari koruma sorunu yapı malzemelerindeki kararmalardır. Paslanma problemi on sekiz çeşmede görülmektedir. Paslanmaya çeşmelere sonradan eklenen metal türevi malzemeler neden olmaktadır. Yapı malzemelerinde aşınma sorununa ise yirmi çeşme örneğinde rastlanılmaktadır. Bitkilenme problemi on çeşmede görülmektedir. Malzeme bozulmalarında en az Bitkilenme sorunuyla karşılaşılır.

Özgün olmayan malzeme ile onarım sorunları; yüzeylerin farklı malzeme ile kaplanması, farklı malzeme ile bütünleme yapılması, lülenin niteliksiz ek ile onarılması ve metal levhaların eklenmesi olarak dört başlık altında incelenmiştir. Yüzeylerin farklı malzemeler ile kaplanması sorunu genelde boya veya sıva ile çeşmelerin yüzeylerinin tamamen kaplanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu soruna sekiz çeşme örneğinde rastlanılmaktadır. Farklı malzeme ile bütünleme yapılması sorunu ise genelde mermer malzeme ile çeşmelerin onarılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgün malzemesi mermer olmayan çeşmelerin daha sağlam olsunlar diye yalak seki gibi kısımlarının onarılırken mermer malzeme ile değiştirildiği görülmektedir. Dört çeşmede örneği bulunmaktadır. Lülenin niteliksiz ek ile onarılması sorunu plastik boru veya modern batarya ile onarılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. On bir çeşmede örneği bulunmaktadır. Metal levhaların eklenmesi sorununa ise dört çeşmede rastlanılmaktadır.

Vandalizm on iki çeşmede karşımıza çıkmaktadır. Bayındırlık etkileri ile toprak kotunun yükselmesi sorunu ise on altı çeşmede görülmektedir. Son on beş yılda

restorasyon geçirmiş çeşmelerle aktiflik durumları karşılaştırıldığında on üç çeşmenin restorasyon geçirdiği, bunların sadece yedi tanesinin aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. Alandaki on sekiz çeşme son on beş yılda restorasyon geçirmemiştir. Fakat bunların yedi tanesi aktif olarak kullanılmaktadır. Görülmektedir ki; çeşmelerin restorasyon geçirmeleri kullanım durumlarını çok fazla etkilememektedir. Çünkü çeşmeler onarıldıktan sonra hayata katılmadan tekrar kendi hallerine bırakılmaktadırlar. Ayrıca bazı çeşmelerde takipsizlik sonucu lüle kısımlarının sürekli kaybolmasından dolayı kullanılamamaktadır.

Tablo 4.1: Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan çeşmelerin mimari koruma sorunları.

TEKİRDAĞ İLİ SÜLEYMANPAŞA İLÇESİNDE BULUNAN ÇEŞMELER		STRÜKTÜREL BOZULMALAR					MALZEME BOZULMALARI					ÖZGÜN OLMAYAN MALZEME İLE ONARIM				VANDALİZM	BAYINDIRLIK ETKİLERİ	SON 15 YILDA RESTORASYON DURUMU			
																		GEÇİRMİŞ		GEÇİRMEMİŞ	
		Yüzeysel Çatlak	Strüktürel Çatlak	5 cm'den Az Parça Kaybı	5 cm'den Fazla Parça Kaybı	Derz Kaybı	Yosunlaşma	Malzemede Kararma	Paslanma	Malzemede Aşınma	Bitkilenme	Yüzeylerin Farklı Malzeme İle Kaplanması	Farklı Malzeme İle Bütünleme Yapılması	Lüle'nin Niteliksiz Ek İle Onarılması	Metal Levhaların Eklenmesi			AKTİF DEĞİL	AKTİF	AKTİF DEĞİL	AKTİF
1	Kazım Karabekir Caddesi Çeş.	●		●		●	●		●	●									●		
2	Çiftlikönü Çeşmesi	●		●		●		●	●										●		
3	Halit Paşa Çeşmesi	●					●	●	●	●				●		●	●		●		
4	Kahvecioğlu Süleyman Ağa Ç.	●		●			●	●	●	●		●				●		●			
5	Vakıfavlu Sokak Çeşmesi	●		●						●				●				●			
6	Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Ç.		●		●	●		●	●	●	●						●			●	
7	Yalı Hamamı Çeşmesi		●	●				●				●					●	●			
8	Kılıçoğlu Postane Çeşmesi	●					●	●	●	●	●						●	●			
9	Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi	●			●		●	●	●	●				●	●						●
10	Tarihi Çeşme	●		●			●	●													●
11	Rakoczi Çeşmesi		●		●		●	●		●	●			●							●
12	İnönü İlköğretim Okulu Ç.		●		●			●		●		●					●			●	
13	Özdoyuran Cami Çeşmesi	●					●	●	●					●							●
14	Şehitler Anıtı Çeşmesi	●					●	●	●					●	●		●				●
15	Kırklar Tekkesi Çeşmesi		●		●	●		●		●	●						●			●	
16	Damat Ağa Çeşmesi		●		●	●				●	●	●	●			●				●	
17	Acı Çeşme		●		●	●		●		●	●					●	●			●	
18	Cağalzade İbrahim Bey Ç.	●		●			●	●	●	●	●			●		●			●		
19	Bağcılık Araştırma Enstitüsü Ç.																				
20	Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi	●					●	●	●	●	●						●			●	
21	Hacı Said Bey Çeşmesi	●		●			●		●											●	
22	İsmail Yazıcı Çeşmesi		●		●		●	●	●	●		●		●						●	
23	Kadı Arapzade Çeşmesi			●			●	●	●								●		●		
24	Kumluk Bayırı Çeşmesi																				
25	Kuru Çeşme						●		●		●	●	●			●	●	●			
26	Liman Çeşmesi						●	●		●			●	●		●	●		●		
27	Rüstem Efendi Çeşmesi	●		●			●	●	●	●						●			●		
28	Soğukkuyu Çeşmesi		●		●	●		●		●	●	●				●	●			●	
29	Solak Çeşme	●		●			●	●		●						●	●			●	
30	Şabanoğlu Çeşmesi	●		●				●	●	●		●	●		●			●			
31	Tavanlı Çeşme	●		●			●		●					●	●	●					●
32	Teke Sirozi Mustafa Ağa Ç.	●					●	●						●			●				●
33	Yusuf Ağa Ç.		●		●	●		●								●	●			●	

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca çeşmeler, suya verilen önemden dolayı çok değerli sayılmış, o ölçüde de mimari yapılarına önem verilmiştir. Çeşme mimarisi ise farklı mimari dönemleri ve yaklaşımları takip etmiştir. Tarihsel sürekliliği takip ettiği için de önem arz etmektedir. Fakat teknolojinin gelişmesiyle de sadece park ve bahçelerde donatı elemanı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum tarihi çeşmelerimizin hızla yok olmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada da tarihi çeşmelerin rölöveleri, analizleri, tipoloji çalışmaları ve hasar tespitleri yapılmıştır ve koruma önerileri getirilmiştir.

Çalışma alanı olarak Tekirdağ ili merkez ilçesi (Süleymanpaşa) seçilmiştir. Tekirdağ ili geçmişten günümüze Osmanlı'ya kadar sırasıyla Traklar, Frigler, Lidyalılar, Odris Krallığı, Roma ve Bizans'a ev sahipliği yapmıştır. Yerleşiminin çeşitli katmanlardan oluştuğu ilde bu medeniyetlerden kalma birçok tarihi esere de rastlanılmaktadır. Osmanlı ise 1352 yılından itibaren çeşitli savaşlarla Tekirdağ'ı almaya çalışmış 1922 yılında Başkomutan Meydan Savaşı ile kesin olarak fethetmiştir. 1352 yılından itibaren dönem dönem Osmanlı'nın himayesine giren Tekirdağ'da Osmanlı mimari yapıları da görülmeye başlanmıştır. Tarihi çeşmeler ise bu yapılar arasında yer almaktadır. Süleymanpaşa ilçesindeki tarihi çeşmelerin tamamı Osmanlı zamanından kalma çeşmelerdir. Çeşmelerin mimari süreçleri ise dolayısıyla Anadolu çeşme mimarisi ile benzerlik göstermektedir.

Anadolu çeşme mimarisini şu şekilde özetleyebiliriz: XIV. yy. çeşmeleri genellikle derin olmayan nişlere sahip sade çeşmelerdir. XV. yy. çeşmelerine artan nüfus dolayısıyla depo bölümü eklenmiştir. XVI. yy. yeniliklerinden biri amacı sadece su içmeye yarayan "suluk" adı verilen çeşmelerdir. Bir diğeri iskele ve meydan çeşmeleridir. Depolu çeşmelerin inşa edilmesi çok cepheli çeşmelerin inşasına olanak sağlamıştır. XVII. yy. çeşmelerin kemer çeşitlenmesi ve genel tezyinatında artışa rastlanır. XVIII. yy.da batı üslubunun etkileri açıkça görülmektedir. Bezemelerde çeşitli çiçekler ve meyve kâseleri görülmektedir. XIX. yy. Ampir üslubunun yaygınlaştığı dönemdir. Bezemelerde meşale, ok, kılıç motifleri görülmektedir. Gelişen teknoloji ile depo bölümü çeşmelerden kalkmaya başlamıştır. XX. yy.da bir üslup ve dönem belirtmek mümkün değildir. Gelişen teknoloji çeşme inşasını olumsuz yönde etkilemiştir.

İlçe gelişimi ilk önce deniz kenarı sınırı boyunca daha sonra da iç kesimlere doğru bir gelişim göstermiştir. Çeşmelerin konumları da bu yerleşime paralel olarak

gelişmiştir. Fakat bu yerleşimi yapım tarihleriyle kıyaslamak doğru değildir. Çünkü yapım tarihi bilinen çeşmeler alanda dağınık olarak konumlandırılmışlardır.

Süleymanpaşa ilçesinde otuz üç tane tarihi çeşme bulunmaktadır. Çeşmeleri inşa edildikleri yüzyıllara göre incelersek belirli bir tipoloji ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü alanda bulunan otuz üç tarihi çeşmenin on beş tanesinin yapım tarihi bilinmemektedir. İlçede XIV. XVII. XVIII. XIX. ve XX. yy.a ait çeşme örneklerine rastlanılmaktadır. Yapım tarihi bilinen çeşmeler üzerinden bir analiz yapıldığında XVIII. ve XIX. yy.da çeşme kemer biçimlenişlerinde farklı örneklere (üç dilimli kemer ve yedi dilimli kemer örnekleri) rastlanılmaktadır. Bezemelerde çiçek, kâse, perde gibi motiflere yine XVIII. yy.dan itibaren rastlanılmaya başlanmıştır. Bu durum alandaki çeşme mimarisinin Anadolu çeşme mimarisi ile benzerliğini göstermektedir.

Alanda en fazla tercih edilen yapı malzemesi (15/33) mermerdir. Örneklerine XVII. yy.dan itibaren rastlanılmaya başlanılmıştır. XX. yy.da sadece mermer malzemeli çeşmeler bulunmaktadır. Yalnızca iki örneği bulunan tuğla malzemeli çeşmelere ise XVIII. yy.da (Damat Ağa Çeşmesi) ve XIX. yy.da (Soğukkuyu Çeşmesi) rastlanılmaktadır. Özgün malzemeli diğer çeşmeler ise diğer taş malzemeler ile yapılmıştır. Bu tip çeşmelere XVII. yy. ve XVIII. yy.da rastlanılmaktadır.

Anadolu çeşme mimarisinde meydan çeşmelerine XVIII. yy.da yoğun olarak rastlanılsa da Süleymanpaşa'da XIX. yy ve XX. yy.da rastlanılmaktadır. Çalışılan meydan çeşmelerinin tamamı deposuz ve mermer malzemelidir.

İlçe genelinde sadece dörtgen plan tipleri mevcuttur. Çokgen planlı çeşme bulunmamaktadır. Yüzyıllara göre bakıldığında kare formlu çeşmelere her yüzyılda rastlanılsa da sayıları oldukça azdır (8/33). Diğer çeşmelerin tamamı ise dikdörtgen formludur.

Çeşmeler bir bütün olarak ele alındığında bulundukları konum, plan tipi, yapı malzemeleri gibi özelliklerin birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Örneğin ilçede merkez olarak gelişmiş alanda bulunan çeşmeler (yoğun sirkülasyon alanlarındaki çeşmeler) genellikle deposuz çeşmelerdir. Özellikle çalışılan meydan çeşmelerin tamamının deposuz olması ilginç bir durumdur. Bu çeşmeler şehrin ilk yerleşim yerlerine yakın konumlandırılan çeşmelerdir. İlçe büyümeye başladıkça, sudan uzaklaşmaya başladıkça, arka mahallelerde depolu çeşme örneklerine rastlanır. Çeşmelerde malzeme seçimi için önemli bir etken depo bölümüdür. Deposuz çeşmeler genellikle (15/23) mermer malzeme ile inşa edilmiştir. Mermer malzemenin dayanımından dolayı da merkezde bulunan onarım geçirmeyen çeşmeler dahi arka

mahallelerde bulunan ve restorasyon geçiren diğer malzemeli çeşmelere göre daha iyi durumdadırlar. Bir diğer örneği yapıya bitişik çeşmeler üzerinden verebiliriz. Yapıya bitişik yapılan çeşme örnekleri altı tanedir. Bu çeşmelerde Yusuf Ağa Çeşmesi hariç diğerleri mermer malzeme ile inşa edilmiştir. Yapıya bitişik çeşmelerden olup depolu olan tek çeşmede Yusuf Ağa Çeşmesidir. Farklı bir örneği ise mahalle çeşmeleri üzerinden verebiliriz. Alanda on tane mahalle çeşmesi bulunmaktadır. Bunların beş tanesi depoludur ve beşi de taş malzemelidir. Bu örnekler yapıların konumunun plan tipine etkisini, plan tipinin ise yapı malzemesinin üzerindeki etkisini göstermektedir.

Yapıların kullanım durumları üzerinde ana etken bulundukları konumdur. Çünkü çeşmeler restorasyon geçirseler dahi eğer merkezi bir konumda değillerse aktif olarak kullanılmamaktadırlar. Bu tip çeşmelere Vakıfavlu Sokak Çeşmesi ve Şabanoğlu Çeşmesi örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla çeşmelerin onarım geçirip geçirmemesi de kullanım durumları üzerinde belirleyici bir öge değildir. Kullanım durumu için yapı malzemesinin dolaylı yoldan bir etkisi vardır. Yapı malzemelerinin dayanıklılığı çeşmelerin mevcut hallerini belirleyen önemli bir unsurdur. Yapıların iyi durumda olması ise kullanım durumlarını etkilemektedir. Fakat iyi durumda olup kullanılmayan çeşmeler de (Hacı Said Bey Çeşmesi) bulunduğundan kesin bir etkisi var denilememektedir. Alanda mermer malzemeli çeşmeler en iyi durumda olan çeşmelerdir. Liman Çeşmesi ve Kadı Arapzade Çeşmesi mermer malzemeli çeşmelere örnek gösterilebilir. Tuğla ise dayanıklılığı en kötü olan malzemedir. Alanda bulunan iki örneği de (Soğukkuyu Çeşmesi ve Damat Ağa Çeşmesi) kullanılmamaktadır. Bu örnekler malzemenin kullanım durumu üzerindeki etkisini göstermektedir. Çeşmelerin on beş tanesinin yapım tarihi bilinmediğinden yapım tarihleri üzerinden bir değerlendirme yapılması doğru sonuç vermemektedir.

Çeşmelerin strüktürel durumları üzerindeki ana etken yapı malzemesinin dayanıklılığıdır. Malzeme seçimi plan tipi ve bulundukları konum ile ilişki olduğundan dolayı plan ve konum etkenleri de dolaylı olarak strüktürel durumu etkilemektedir. Mermer malzemenin dayanımı aşikârdır. Alanda da en sağlam çeşmeler mermer malzemeli olan çeşmelerdir. Harap durumda olan çeşmelerin tamamı ise taş malzeme ile inşa edilen çeşmelerdir. Bu çeşmelere Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi örnek olarak verilebilir. Bu analiz çalışmaları son on yıl içerisinde restorasyondan geçmemiş çeşmeler için geçerlidir. Çünkü restorasyon da strüktürel durumu etkileyen önemli bir unsurdur. Son yıllarda restorasyonu yapılmış çeşmeler incelendiğinde mermer malzemeli çeşmelerde (Kadı Arapzade Çeşmesi) yüzeysel çatlaklar, malzeme

kararmaları ve yosunlaşmadan dolayı malzeme bozulmalarına rastlanmaktadır. Diğer taş malzemeler ile yapılan çeşmelerde ise ufalanmalar, beş cm'den küçük parça kopmaları, malzemede kararmalar ve yosunlaşmalar görülmektedir.

Çeşmelerin korunmuşluk durumları analiz edilirken iki farklı şekilde düşünülmelidir. İlki yapım tarihi, yapı malzemesi ve konum bilgisinin korunmuşluk durumuna olan etkisidir. Çeşmelerin bulundukları konumdan dolayı yapı malzemelerinde farklılıklar gözükmektedir. Malzemenin dayanıklılığı oranında korunmuşluk durumu da artmaktadır. Çeşmelerin bulundukları konum ne kadar merkezi ise çeşmenin korunmuşluk durumu da o oranda artmaktadır. Çünkü hem konum merkezileştikçe yapı malzemesi dayanıklılığı artmakta yani mermer kullanılmaya başlanmakta hem de çeşmeler hasar aldıkça onarılmaktadır. Yapım tarihinin çeşmeler üzerinde net bir etkisi yoktur. Fakat yapının tarihi ne kadar eskiyse, geçirdiği savaş, deprem gibi yıkıcı olaylar korunmuşluk durumunu o ölçüde olumsuz yönde etkilemektedir. İkinci durum olarak çeşmelerin restorasyon çalışmaları değerlendirilmelidir. Doğru onarım çalışmalarının yanında çeşme yüzeylerinin özgün olmayan malzemeler ile kaplanması (Tavanlı Çeşme), özgün olmayan ek eklenerek onarılması (Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi) veya özgün konumlarından taşınırken hasar alarak özgünlüğünü kaybetmesi (Hacı Said Bey Çeşmesi) gibi sorunlar korunmuşluk durumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Korunmuşluk durumunu etkileyen sorunlar bütün çeşmeler için ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çeşmelerde bulunan mimari koruma sorunları yapısal ölçek ve kentsel ölçekte incelendiğinde genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmaktadır; yapısal ölçekte en çok görülen sorun yapı malzemelerinde kararma sorunudur. Bunun nedeni yoğun araç trafiği ve takipsizlik olduğu söylenebilir. Malzeme sorunlarından bir diğeri yosunlaşma sorunudur. Bu sorunun sebebi ise yine takipsizliktir. Çünkü alanda aktif olarak kullanılan çeşmeler onarım çalışması görmüş çeşmelerdir. Fakat en yeni tarihli restorasyon uygulaması yapılan (2014) çeşmede bile yosunlaşma sorununu net bir şekilde görmekteyiz. Diğer sorunlar özgün olmayan malzeme ile onarım ve özgün olmayan ek eklentisi olarak görülmektedir. Onarım sırasında çeşmelerin özgün haline uymayarak mermer malzeme ile kaplandığı (Şabanoğlu Çeşmesi) , boya veya sıva ile kaplandığı (İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi) örnekler bulunmaktadır. Metal levhaların çeşmelere eklendiği (Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi), lülelerin modern batarya ile onarıldığı (Rakoczi Çeşmesi) görülmektedir. Yine bayındırlık etkileri birçok çeşmede

(Acı Çeşme) karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sorunların yanında strüktür problemi olan çeşmeler de bulunmaktadır. Bazı çeşmeler tamamen harap durumdadır.

Kentsel ölçekte sorunlara bakıldığında çeşmelerin büyük ölçekli yapılar arasında kaybolduğu görülmektedir. Algılama sorunu yaşatan bu problem farkındalık problemi oluşturmaktadır. Örnek olarak Şehitler Anıtı Çeşmesi gösterilebilir. Halkın bilinçsizliği ise onarım geçiren çeşmelerde tekrar hasarların oluşmasına neden olmaktadır. Rüstem Paşa Çeşmesi bu probleme örnek teşkil etmektedir. Kurumlar arası iletişimsizlikten kaynaklı çeşmelerin bilgileri birbiri ile uyuşmamaktadır. Bu sorunun en net görüldüğü çeşme Kırklar Tekkesi Çeşmesi'dir.

Çeşmelerde görülen bir başka ortak problem su bağlantılarının olamamasıdır. Son on yılda restorasyon çalışması yapılan çeşmelerde dahi su bağlantısı problemi bulunmaktadır. Kullanılmadıklarında ise zamanla atıl duruma gelmektedirler. Atıl duruma gelen çeşmeler işlevini yapamadığından dolayı önemini kaybetmiş ve rahatlıkla yerinden kaldırılabilecek bir duruma gelmiştir. Kentler gelişirken değişen imar durumlarında çeşmeler yerlerinden sökülerek daha önemsiz mekânlara taşınmakta ya da yıkılmaktadır. Taşınırken ise özgün parçaları kaybolmuş veya zarar görmüştür. Bu soruna ise Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi örnek olarak verilebilir.

Sonuç olarak bu çalışma sonunda verilecek öneriler iki farklı şekilde ele alınmıştır. İlki uygulama aşaması için, ikincisi ise teorik olarak yapılan çalışmalar için verilen önerilerdir.

Uygulama aşamasındaki değerlendirmeler kısa ve uzun vadede ele alınmıştır. Kısa vadede yapılabilir uygulamalar şu şekilde sıralanabilir: Daha önce onarım geçirmiş çeşmelerde temizlik işleminin yapılması gerekmektedir. Temizlik işlemi kararma, paslanma, yosunlaşma ve bitkilenme sorunlarını kapsamaktadır. Mermer malzemeli düz yüzeylerde atomize su püskürtme tekniği kullanılarak temizleme yapılmalıdır. Bezemeli ayna taşları gibi girintili yüzeylerde temizleyici jel ile kimyasal temizlik yapılmalıdır. Kitabe gibi daha hassas bölgelerde küçük el aletleri ile mekanik temizleme yapılmalıdır. Diğer taş malzemeli yüzeylerde kumlama ile temizlik yapılmalıdır. Yosunlaşma ve bitkilenme sorunları için ilk önce yumuşak fırça ile temizliğe başlanmalıdır. Yeterli olmadığı durumda bisturi ile mekanik temizlik yapılabilir. Gerekli olan durumlarda kimyasal yöntemlere de başvurulabilir. Örneğin amonyum bikarbonat çözeltisi ile temizlik yapılabilir. Ancak kimyasal temizlik yapılmadan önce kesinlikle test uygulamaları yapılmalıdır. Eğer çeşmelerde temizlik yapılmazsa daha sonraki yıllarda sorunlar büyüyerek yapı malzemelerinde daha büyük problemlere yol açacaktır.

Kararma sorununu azaltmak için çeşmeler ile yol arasına uygun yer varsa yeşil bant çekilmelidir. Benzer çalışmalarda bu şekilde olan uygulamalar uzun vadede olumlu sonuçlar vermiştir.

Yapılarda 1-5 mm. aralığındaki kılcal çatlaklar, basınçlı hava ile temizlendikten sonra özgün malzemeye uygun bağlayıcılar ile doldurulmalıdır. Derin çatlakların ise enjeksiyon yöntemi ile sağlamlaştırılması gerekmektedir. Bağlayıcı için en önemli unsur mevcut bağlayıcılardan daha düşük yapışma özelliği olmamasıdır. Hasar görmüş, değiştirilmesi gereken taş elemanlar var ise, özgün malzeme ile aynı boyutlarda onarımı yapılmalı, bağlayıcı olarak yeterli dayanımda olan harçlar kullanılmalıdır.

Çeşmelerin en eski tarihli ve yapısal olarak en kötü durumda olan çeşmeleri öncelemek üzere onarım çalışmaları başlatılmalıdır. Çünkü hızla yok olmaktadırlar. Bu çeşmelerin örnekleri çok azdır ve benzeri bir yapının yapılması da zordur. Çeşmeler yüzyıllarca ayakta kalmışlardır ve tüm insan hayatına şahitlik etmişlerdir. Dolayısıyla bizim için daha kıymetlidirler. Bu sıralamaya göre yapılacak onarımlarda sırlamanın ilk beşi şu şekilde olmalıdır; Kırklar Tekkesi Çeşmesi, Acı Çeşme, Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, Damat Ağa Çeşmesi ve Soğukkuyu Çeşmesi. Bu çeşmeler en kötü durumda olan çeşmelerdir.

Yapısal olarak kötü durumda olan bu çeşmeler onarılırken beşi içinde bütünleme yapılmalıdır. Eğer özgün malzemeler ile onarım yapılabilecekse (Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi) malzemeler ilk önce atölyede temizlenmelidir. Daha sonra parçalar bir araya getirilmelidir. Bu aşamada ahşap kalıplarla bu işlem gerçekleştirilmelidir. Taşıyıcı özelliği varsa çelik donatılar ile birleştirilmelidir. Donatılar epoksi bazlı yapıştırıcı ile eklenmelidir. Eğer özgün malzeme kullanılamıyorsa bütünleme yapılacak malzemenin özgün malzeme ile benzer mineralojik, kimyasal, fiziksel ve kimyasal özellikler taşıması gerekmektedir. Çeşmeler yığma yapım tekniği ile yapıldığından yani duvarlar taşıyıcı özellik gösterdiğinden dolayı epoksi bazlı yapıştırıcılar ile donatı eklenmelidir. Taşın tamamının değişmesine gerek olmayan kısmi bozulmalarda taş çürütme işlemi yapılmalıdır. Bu işlem sağlam yüzeye kadar yapıldıktan sonra basınçlı hava ile yüzey temizlenmelidir. Yeni yapı malzemesi uygulanacak yüzeye göre şekillendirilmelidir. Uygun yapıştırma harcı ile eklenmelidir. Yeni harcın dayanımı özgün harçtan düşük olmamalıdır. Mevcut ve sağlam taşlarda temizlik işlemi yapılmalıdır. Alanda bulunan diğer çeşmeler için belirtilen temizleme kuralları bu beş çeşme için de geçerlidir. Beş çeşmenin de su bağlantıları sağlanmalıdır. Kırklar Tekkesi Çeşmesi, Acı Çeşme ve Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi bayındırlık etkilerinden

dolayı toprak kotunun altına kalan çeşmelerdir. Önlerinde yeterli alan olmadığı için çeşmelerin kotu yükseltilmelidir. Damat Ağa Çeşmesi'nin üzerindeki özgün olmayan sıvanın kaldırılması ve özgün malzemenin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Çeşmeler onarılırken lüle, gergi gibi demir kısımları paslanmaz çelik ile yenilenmelidir veya pas itici kullanılarak boyanmalıdır. Çünkü paslanma sorunu her çeşmede karşımıza çıkan bir sorundur. Yapı malzemesinin bozulmasına neden olmaktadır.

Tescilli olmayan çeşmelerin tescil kayıtlarının tutulması gerekmektedir. Tarihi Çeşme tescili olmayan çeşmelere örnek verilebilir. Tescili olup koruma kurulunda dosyası bulunmayan çeşmelerin (Hacı Said Bey Çeşmesi, Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi, Endüstri Meslek Lisesi Çeşmesi, Rakoczi Çeşmesi, Şehitler Anıtı Çeşmesi, Yusuf Ağa Çeşmesi) tescil kayıtları tutulmalıdır. Yapıya bitişik çeşmeler grubunda olan çeşmelerin sorunlarından biri bağlı bulundukları yapıların tescil kayıtlarının ve bilgilerinin bulunması fakat kendilerine ait bilgilerin bulunamamasıdır (Yalı Hamamı Çeşmesi, Özdoyuran Cami Çeşmesi, İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi). Bu çeşmelere ait bilgilerin de kurullarda bulunması gerekmektedir.

Uzun vadede uygulama çalışmaları şu şekilde özetlenebilir; Bayındırlık etkilerinden dolayı toprak kotunun altında kalan çeşmeler aktif olarak kullanılacak konuma getirilmelidir. Bunun için her çeşmelerin bulundukları konumlara özel yöntemler kullanılmalıdır. Yapıya birleşik çeşmelerde eğer önünde yeterli alan varsa (İnönü İlköğretim Okulu Çeşmesi, Hacı İlbey İlkokulu Çeşmesi) toprak kazılarak çukur çeşme modeli gibi yol kotunun altında çeşmeye erişim sağlanmalıdır. Eğer yeterli alan yoksa (Kılıçoğlu Postane Çeşmesi, Yalı Hamamı Çeşmesi) yapıların kotunun yükseltilmesi gerekmektedir. Yusuf Ağa Çeşmesi'nde ise yapının yarısını içerisine alan duvar kaldırılmalıdır. Toprak kotu sadece yalak kısmını içine alacak kadar yükseltilmiştir. Bundan dolayı yapının önünde bulunan alan kazılmalıdır. Önünde yol bulunan ve sirkülasyon alanının yoğun olduğu alanda bulunan çeşmelerin (Acı Çeşme) kotu yükseltilmelidir. Sirkülasyon alanının yoğun olmadığı alanlardaki çeşmelerinde (Kırklar Tekkesi Çeşmesi, Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Çeşmesi) kotu yükseltilmeli fakat bu alana insanlar yönlendirilmelidir. Çünkü arka mahallelerde bulunan birçok tarihi yapı kullanılmadığından dolayı hasar almaya devam etmektedir. Yürüyüş alanları oluşturulup bu çeşmelere yönlendirilmeler sağlanmalıdır.

Su bağlantısı olmayan çeşmelere su bağlantısı sağlanmalıdır. Zira arka mahallelerde kalan ve kullanılmayan çeşmeler "algıda seçici" olmayıp zamanla halkın

gözünde değersizleşmektedirler. Bu probleme çözüm olarak çeşmelerin biran önce onarılması gerekmektedir. Sadece yapısal olarak onarımının yapılması çoğu zaman yeterli gelmemektedir. Çünkü bu çeşmeler zaten arka mahallelerde kimsenin haberi olmadığı alanlarda konumlandırılmışlardır. Çeşmelerde yer değişikliği çeşmelerin özgünlüğüne zarar verdiğinden dolayı alandaki hiçbir çeşme için yer değişikliği önerisi getirilmemiştir. Çeşmelerin bulundukları alanlara insanları yönlendirmek daha iyi bir öneridir. Böylelikle sadece çeşmeler değil alandaki birçok tarihi yapı da (camiler, hamamlar, sivil mimari yapılar vb.) hayata katılacaktır.

Atalarımızdan bize kalan tarihi yapılar, ilmi eserler ve geleneklerin tamamı kültürel miras olarak tanımlanır. Somut, soyut, taşınabilir ve taşınamaz gibi çeşitleri bulunan miraslar geçmişimiz ile geleceğimizi birleştirdiği için önemlidirler. Toplumun kültürel miras kavramına dair bilgi sahibi olması ve çeşmeleri yakından tanıması gerekmektedir. Çünkü çeşmelerin tam manasıyla korunması, halkın koruma kavramını benimsediği sürece mümkün olacaktır. Bundan dolayı her yaştan insanın hem kültürel miras ve koruma hem de çeşmeler hakkında bilgilendirecek etkinlikler ve çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalara örnek olarak restorasyon atölyeleri verilebilir. Yerel malzemelerin bu atölyelerde üretilmesi sağlanmalı, üretim ve uygulama aşamalarında halk için çeşitli uygulama alanları oluşturulmalıdır. Özellikle öğrenciler için bu uygulama ile "ağaç yaş iken eğilir" atasözü önemsenerek küçük yaştan itibaren bir bilinç oluşturularak tarihi yapılara olan ilgisizliğin giderileceği düşünülmektedir.

Çeşmeler için çeşmelere ait hikayelerin olduğu, bilgilendirici levhalar hazırlanmalıdır. Aidiyetlik hissini de sağlayan bu levhalar tarihi yapılara zarar vermeyecek şekilde iki aşamalı olarak çeşmenin yanına yerleştirilmelidir. İlki küçük çocukların ilgisini çekecek şekilde +50 cm kotuna yerleştirilebilir. Bu levhanın üzerinde karikatürler de bulunabilir veya güneş enerjisi ile çalışan ve çeşmenin animasyonu ile kendi tarihini çocuklara anlatabilen animasyonlar hazırlanabilir. Diğer levha ise +1.60 cm kotuna yetişkinler için yerleştirilmelidir. Kitabelerinin türkçe anlamı, eski resimleri, yaptıran ve yapan kişilerin hayatı, çeşmelerin hikâyesi gibi birçok bilgilendirici metin bu panoda yer almalıdır. Bu uygulama belirli bir yürüyüş aksı üzerindeki çeşitli tarihi yapılar içinde yapılırsa şehri ziyarete gelen insanlar için de farklı bir deneyim oluşturabilir. Farklı yaş gruplarını hedef alan bu yaklaşım ile farklı yaş gruplarında "tarihi çevre algısı" anlayışı değiştirilebilir.

Tüm çeşmelerin onarımlarının yapılması kadar onarım sonrası takiplerinin de düzenli olarak yapılması gerekmektedir. Koruma konusunda uzman kişilerin

oluşturduğu grupların altı ay veya on iki ay gibi belli periyotlarla çeşmeleri takip etmesi gerekmektedir.

Teorik olarak verilen öneriler ise sanat tarihi, restorasyon, inşaat gibi farklı meslek grupları için değerlendirilmelidir. Dolayısıyla her alan için verilecek öneriler de birbirinden farklı olmalıdır. On beş tane çeşmenin yapım tarihi bilinmemektedir. Bu durum hem çeşmelerin korunmasını zorlaştırmakta hem de analiz ve tipoloji çalışmalarında doğru bir sonuç elde edememeye neden olmaktadır. Dolayısı ile çeşmelerin yapım tarihlerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu konu ile alakalı sanat tarihi alanında bir çalışma yapılmalıdır. Vaziyet planı sayesinde yerleşim ile alakalı olan mimari sorunlar daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Çeşmelerin çevresinin algılanması ve öneri getirilmesi için de vaziyet planları önemlidir. Zaman kısıtlamasından dolayı bu çalışma kapsamında vaziyet planları çizilememiştir. Restorasyon alanında bu kapsamda bir çalışma yapılmalıdır. Çalışma kapsamında çeşmelerin rölöveleri çizilmiş ve rölöveler üzerinden koruma sorunları incelenmiştir. Çeşmelerin restitüsyon ve restorasyon projeleri de hazırlanmalıdır. Çeşmelerin varsa hikâyeleri halk ile konuşularak kayda geçirilmelidir. Somut olmayan kültürel mirasın ve toplumun geleneksel olarak belleğinde bulunan mirasın gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemlidir. Halkın çeşmeler ile ilgili düşünceleri yaş aralıkları ile belirtilerek kayda alınmalıdır. Çünkü belirli yaş aralıklarında tarihi değerlere verilen önem de değişmektedir. Örneğin yaşlılar tarihi çeşmelerin onarılmasını isterken gençler sokağı daralttığı gerekçesiyle çeşmeleri kaldırmak istemektedirler. Halkın düşüncelerinin kayda alındığı bir çalışma halkın dönemsel olarak tarihi bilincinin anlaşılması için önemlidir. Alanda kaynak suyuna yakın olsa dahi kullanılmayan veya şebeke suyuna bağlı olan çeşmeler bulunmaktadır (Özdoyuran Cami Çeşmesi). Bu çeşmelerin hepsinin teyit edilmesi tükenmekte olan sularımız için önem arzetmektedir. Dolayısıyla tarihi çeşmeler üzerinde inşaat alanındaki çalışmalarda mevcut kaynak suları tespit edilmeli ve su bağlantısı bulunmayan çeşmelere yönlendirilecek projeler hazırlanmalıdır.

Çeşmeler geçmişi geleceğe bağlayan önemli ögelerdir. Değerlerinin kaybedilmeden anlaşılması gerekmektedir. Süleymanpaşa'da bulunan çeşmelerin zamanla unutulacağı ve bu değerlerin kaybolacağı düşüncesi öngörülerek başlanılan bu çalışma 2021 yılındaki mevcut hallerini kayda geçirerek tarihi çeşmelerin önemini vurgulamaktadır.

KAYNAKLAR

Ahunbay Z., (2019), "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", 11. Baskı, Yem Yayınları.

Akın S., (2014), "Osmanlı Klasik Döneminde Tekirdağ ve Keşan: 1456-1556", Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Ateş H., (2009), "Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci: XVI.-XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Ayhan S., (2011), "Tekirdağ ve İlçelerindeki Türk Devri Yapıları (XIV-XVI. yüzyıl)", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Bekiroğlu M., (2008), "Uçmakdere'nin (Tekirdağ) Doğal ve Kültürel Özelliklerinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi.

Çetintaş S., (1944), "Türklerde Su-Çeşme-Sebil", Tarihi Toros Arşivi, 125-144.

Doğan C., (2016), "Tekirdağ Kent Merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu Yapıları (XIX.-XX. yy.)", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Doğan D., Adiloğlu S., Saygılı G., (2010), "Tekirdağ Kentsel Gelişiminin Mahalle ve Sokak Adlarına Yansıması", Tekirdağ Değerleri Sempozyumu, 131-138. Tekirdağ/Süleymanpaşa/Türkiye, 18 Eylül-21 Ekim.

EKKA. (2021), Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi.

Gülen B. K., (2011), "Tekirdağ İlindeki Çevre Sorunlarının Analizi", Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi.

İKTM. (2005), "Tekirdağ Turizm Envanteri ve Turizm Geliştirme Planı", Tekirdağ Valiliği.

Kayın E., (2004), "Kentsel Mekandaki Koruma Eylemine İlişkin Güncel Sorunlar", Ege Mimarlık, 8-11.

Kiper T., Korkut A., Topal T. Ü., (2016), "İlköğretim İkinci Kademedeki Öğrencilerin Çevresel İlgi ve Tutumlarının İrdelenmesi: Tekirdağ ili Süleymanpaşa İlçesi Örneği", Sanat ve Tasarım Dergisi, 6 (13), 39-48.

Koltuk M. T., Sağlamçubukçu S. A., (2012), "Osmanlı Belgelerinde Tekirdağ", 1. Baskı, Damra Yayın.

Orbeyi N., (2019), "16. Yüzyıl Eyüp Mescitlerinin Koruma Sorunları", Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 4 (1), 167-181.

Önge Y., "Çeşme, Sebil ve Şadırvan", Z^2 Dergisi, 194-199.

Önge Y., (1981), "TÜRK SU MİMARİSİNDE SULUK ADINI VERDİGİMİZ ÇEŞMELER", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 0 (1), 115-121.

Özaba F., (2018), "17. Yüzyıl Başına Ait Şer'iyye Siciline Göre Tekirdağ'da Sosyal ve Ekonomik Hayat: Kaynak ve Değerlendirme ", Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi

Özbalkan S., (2019), "Aydın Çeşmeleri", Yüksek Lisans, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Özer S., (2010), "Geçmişten Günümüze Kent-Çevre İlişkisi İçinde Çeşmeler", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 13, 129-134.

Özer S., (2019), "Tekirdağ Kenti Doğal ve Kültürel Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi.

Özer Ş., (2013), "Tekirdağ'ın Su Mimarisi", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi.

Pakalın M. Z., (1971), "Osmanlı Tarihi Deyimler ve Terimleri Sözlüğü I-II-III", Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Rakoczi Müze Arşivi, (Erişim Tarihi:11/03/2021).

Serez M., "Tekirdağ ve Çevresi Vakfiyeleri": Tekirdağ Valiliği Yayınları.

Serez M., (2007), "Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları", Dönmez Ofset.

Serez M., Çevik M., "Geçmişten Günümüze Tekirdağ ve Çevresi Fotoğrafları", Dönmez Ofset.

Serez M. S., "Tekirdağ Çeşmeleri, Şadırvanları, Sebilleri", Dönmez Ofset.

Sert Ö., (2017), "Rodosçuk Osmanlılar Döneminde Esamesi Geçen İnsanların Kenti 1546 - 1553", 1. Baskı, Süleymanpaşa Belediyesi Yayınları.

Süleymanpaşa Belediye Arşivi, (Erişim Tarihi:11/01/2021).

Şişman E. E., Özyavuz M., Gültürk P., (2016), "Tekirdağ İli Rekreasyon ve Turizm Alanlarının Belirlenmesi ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi", 18.AR.14.05, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye.

Tanyeli U., Sözen M., (1996), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, 10. Basım, Remzi Kitabevi

Tarihi Çeşmenin Satışına Karar Verilmiş! (1990), 28 Mart 1990 tarih ve 10301 sayılı Tekirdağ Yeni İnan Gazatesi,

Toprak S. V., (2015), "I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basınına Yansıması", Türkiyat Mecmuası, 25, 253-273.

Turani A., (1975), "Sanat Terimleri Sözlüğü", 2. Baskı, Toplum Yayınları.

TÜİK, (2021), İllere ve yıllara göre nüfus sayısı, Türkiye İstatistik Kurumu.

"Türkiyenin Batı Yakası Tekirdağ". Tekirdağ Valiliği Yayınları.

Uzun İ., "Rumeli Fatihi Süleymanpaşa", Dönüşüm Dergisi, s. 21-24.

Web-1, (2020), https://tr.wikipedia.org/wiki/Tekirda%C4%9F%27%C4%B1n_il%C3%A7eleri, (Erişim Tarihi:07/01/2021).

Web-2, (2019), https://sozluk.gov.tr/, (Erişim Tarihi:02/04/2021).

Web-3, (2021), http://www.ilgazetesi.com.tr/dar-gelirli-vatandasin-imdadina-mahalle-cesmeleri-yetisiyor-80469h.htm, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-4, (2019), http://www.istanbul.gov.tr/prof-dr-okcuoglu-cesmeler-kentin-tasarimina-katki-yapar, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-5, (2010), http://musakayrak.blogspot.com/2010/11/devis-aga-cesmesi-seydisehir-bizim.html, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-6, (2019), http://turkiyenintarihieserleri.com/?oku=3401, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-7, (2011), https://www.trakyagezi.com/luleburgaz-sokollu-mehmet-pasa-kulliyesi/, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-8, (2019), http://www.istanbul.gov.tr/prof-dr-okcuoglu-cesmeler-kentin-tasarimina-katki-yapar, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-9, https://erzurumdadaslar.wordpress.com/tarihi-mekanlar/cesmeler/, (Erişim Tarihi:20/04/2021).

Web-10, https://tgssl.meb.k12.tr/59/01/887145/okulumuz_hakkinda.html, (Erişim Tarihi:20/06/2021).

Web-11, (2020), https://islamansiklopedisi.org.tr/suleyman-pasa, (Erişim Tarihi:08/08/2021).

Web-12, (2021), https://tr.wikipedia.org/wiki/Halit_Kars%C4%B1alan, (Erişim Tarihi:20/06/2021).

Web-13, (2002), https://islamansiklopedisi.org.tr/kazim-karabekir, (Erişim Tarihi:18/06/2021.).

Web-14, (2020), https://www.malkara.bel.tr/malkara/cesmeler, (Erişim Tarihi:10/01/2021).

Web-15, (1991), https://islamansiklopedisi.org.tr/arapzade-mehmed-arif-efendi, (Erişim Tarihi:06/06/2021)

"Yaşayan Tekirdağ". Tekirdağ Valiliği Yayınları.

1973 İl Yıllığı, (1973), "Cumhuriyetin 50. Yılında Tekirdağ".TEM Ofset Matbaası.

Yılmaz S., (2019), "Kırklareli ve Tekirdağ'daki Klâsik Dönem Osmanlı Camileri", Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

Şahranur Kapoğlu; 2010 yılında liseye Atike Hanım Anadolu Lisesi'nde başlamıştır. 2014 yılında başladığı Düzce Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nü 2018 yılında bitirmiştir. 2019 yılında Gebze Teknik Üniversitesi'nde Mimarlık Ana Bilim Dalı Restorasyon Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2018 yılında "Eski Düzce Evinin Günümüzde Yeniden Değerlendirilmesi" adlı bildiri ile BILMES'e ve "Düzce İli Merkez İlçesi 211 Ada 1 Numaralı Parselde Bulunan Tarihi Yapının İncelenmesi" adlı bildiri ile DOCOMOMO'ya katılmıştır.